

H. G. WELLS

KIPPS

Egy jámbor lélek története

REGÉNY

**FORDÍTOTTA:
SZEPESSY GYÖRGY**

TARTALOM

ELSŐ KÖNYV

Kippsből ember lesz

ELSŐ FEJEZET

A kis bolt New Romneyban

MÁSODIK FEJEZET

Az áruház

HARMADIK FEJEZET

A fafaragó tanfolyam

NEGYEDIK FEJEZET

Chitterlow

ÖTÖDIK FEJEZET

Kippsét kirúgják

HATODIK FEJEZET

Váratlan fordulat

MÁSODIK KÖNYV

Mr. Coote szárnyai alatt

ELSŐ FEJEZET

Kipps új életet kezd

MÁSODIK FEJEZET

A Walshingham család

HARMADIK FEJEZET

Kippsből vőlegény lesz

NEGYEDIK FEJEZET

Sid, a kerékpárkészítő

ÖTÖDIK FEJEZET

Vőlegény és tanítvány

HATODIK FEJEZET

Ellentétek

HETEDIK FEJEZET

London

NYOLCADIK FEJEZET

Kipps társaságba jár

KILENCEDIK FEJEZET

A labirintodon

HARMADIK KÖNYV

Kippsék

ELSŐ FEJEZET

Házgondok

MÁSODIK FEJEZET

A látogatók

HARMADIK FEJEZET

Befejezés

ELSŐ KÖNYV
Kippsből ember lesz

ELSŐ FEJEZET

A kis bolt New Romneyban

1

Jóformán csak a férfikor küszöbén vált világossá Kipps előtt, hogyan is volt az, hogy nagynénje és nagybátyja nevelte, nem pedig apja és anyja, mint a többi kisfiút. Voltak határozatlan emlékei valami más helyről, egy homályba vesző szobáról, egy ablakról, ahonnan fehér házakat lehetett látni, és valaki másról, aki elfelejtett emberekkel beszélgetett, és aki az anyja volt. Pontosán nem tudta felidézni arcvonásait, arra azonban nagyon tisztán emlékezett, hogy apró virágmintás fehér ruhát viselt, kis szalagcsokrokkal, és fehér szalagöv volt a derekán. Maga se tudta, hogyan, de homályos, félig elmosódott jelenetek emlékei kapcsolódtak ehhez, nagy sírásokkal, amelyekben megfoghatatlan módon neki is részt kellett vennie. Egy nagyhangú, magas, félelmetes férfi szerepelt ezekben a jelenetekben, és Kippsnek úgy rémlett, hogy az ilyen jelenetek előtt, vagy talán utánuk, szinte végtelen sokáig bámult ki egy vonatablakon e két ember társaságában.

Noha nem emlékezett rá, hogy bárki is megmondta volna, tudta, hogy az anyja szomorkás, vágyódó arca néz le rá az aranydíszes plüsskeretű, régimódi, fakult fényképről a szalon kandallójának párkánya fölül. Homályos emlékeit azonban ez a tudat sem világosította meg. A lányos figura a fényképen a fotográfus állványának támaszkodott, félszegen és riadtan, ami az ilyen mesterkélt pózban magától értetődik. Haja göndör volt, arca sokkal fiatalabb és szebb, mint más anyáké, akiket Kipps ismert. Szalagjánál fogva lógatta virágos szalmakalapját, és engedelmesen, tiszteletteljesen nézett a fotográfus úrra, aki ebbe a pózba beállította. Szép volt és nagyon karcsú. De az a fantom-anya, aki oly megfoghatatlanul kísértett a gyermek gondolataiban, nem ilyen volt; bár arra nem emlékezett, hogy miben különbözött tőle. Talán idősebb volt, vagy talán kicsit kevésbé riadt, vagy az is lehet, hogy csak másképpen volt öltözve.

Annyi bizonyos, hogy határozott utasításokkal és némi tartásdíjjal együtt adta át a gyereket a New Romneyban élő nagybácsinak és nagynéninek. Valószínűleg megvolt benne a társadalmi különbségek iránti finom érzék, amely a későbbiekben olyan nagy szerepet játszott Kipps életében is. Anyja úgy rendelkezett, hogy ne adják községi iskolába, hanem egy bizonyos hastingsi magánintézetbe. Ebben az intézetben - amely nemcsak hogy középosztálybeli fiúk számára létesített felsőbb iskola volt, de a négyszögletes egyensapka mellett minden egyéb is magasabb társadalmi igényességről tanúskodott - a tandíj feltűnően alacsony volt. Nyilván fűtötte a vágy, hogy mindent megtegyen a gyerekért, még bizonyos áldozatok árán is, mintha Kipps valamilyen értelemben felsőbbrendű lény lett volna. Attól kezdve, hogy Kipps Hastingsba került, anyja pár évig időnként zsebpénzt küldött neki, de a gyerek soha többé nem tudta világosan emlékezetébe idézni az arcát.

Nagynénje és nagybátyja jócskán túl jártak már életük delén, amikor Kipps hozzájuk került. Életük alkonyán, de legalábbis késő délutánján házasodtak össze kényelmi megfontolásból. Eleinte csak bizonytalan árnyalakok voltak az olyan kézzelfogható realitások hátterében, mint a megszokott székek és asztalok, amelyeken jól lehetett lovagolni és kocsikázni, meg a lépcsőkorlát, a konyhabútor, a tűzifa, a kazán csapja, régi újságok, a macska, a Fő utca, az udvar és a városkához minden irányban nagyon közeli mezők. Személyes ismerőse volt minden egyes kő az udvarban, a felfutó repkény a sarokban, a szemétláda és a mohos fal; jobban ismerte valamennyit, mint sok férfi a felesége arcát. Ha a felsőbb hatalmak kegyesen

hozzájárultak, a vasalóállvány alatti sarokból pompás búvóhelyet lehetett csinálni egy takaró segítségével, kuckót, amely hosszú évekig a világ vitathatatlan középpontját jelentette Kipps számára. Aztán ott voltak a szőnyegen a kopások, a tálalóasztal fájában a bogok és a kályha előtti, sokszögletű rongyszőnyeg, a bácsi keze munkája: mind-mind lényeges részt kaptak lelkivilágának kialakulásában. A boltot már nem ismerte ilyen alaposan, az tilos terület volt, de azért mégis egész jól sikerült eligazodnia ott is.

Ebben a világban a néni és bácsi voltak az uralkodó istenek, s mint az ókor istenei, időnként ők is leszálltak a földre zsarnoki parancsokkal és túl szigorú büntetésekkel. Az étkezéseknél meg, sajnos, az embernek kellett felemelkednie az ő olümposzi magaslatukra. Ilyenkor el kellett mondani az asztali áldást, ostoba, természetellenes módon - ahogy ők mondták: „illendően” - kellett fogni a kanalat meg a villát, és még a finom édességeket sem volt szabad habzsolni. Ha mohón falt, rögtön kitört a botrány, és ha csak egy picit is hanyagul bánt késsel, villával, a néni tüstént a körmére koppintott, pedig a bácsi mindig a késével szedte fel tányérjáról a mártást. Ráadásul a bácsi, a legmeghökkenőbb módon, éppen olyankor bukkant elő mindig távoli elvonultságából, pipával a kézben, amikor kisfiúk általában a legtermészetesebb és legszórakoztatóbb dolgokat szokták művelni, „Az istenfáját annak a csibész kölöknek! micsinál már megint!” kiáltással. A néni pedig rendszerint megjelent az ajtóban vagy az ablakban, és behívta, félbeszakítva a legérdekesebb beszélgetést a gyerekekkel, akiket valami érthetetlen okból közönségesnek és nemkívánatosnak tartott. Még a legjólesőbb kis lárma is, akármilyen halkan csinálta az ember, például, ha dobolni kezdett a teástálcán vagy trombitálni a tenyerébe, sípolni a kulcson, két vödörrel harangozni vagy ablaküvegen bogozni, nyomban a fejére zúdította az istenek haragját. Pedig van-e kellemesebb zene, mint amikor az ember lágyan végighúzza az ujját az ablaküvegen? Néha azonban kapott ezektől az istenektől egy-egy törött játékot a boltból, s ilyenkor jobban szerette őket. Az üzletben ugyanis egyebek között játékot is árultak. Az „egyebek” közt voltak kikölcsönözhető és megvásárolható könyvek és képeslapok a városkáról. A bolt porcelánkereskedésnek is mondta magát, a cégtábla üvegáru is hirdetett, egyben papírkereskedés is volt, némi divatárúkeszlettel, és a kirakatban meg a sarkokban felhalmozott lábtörlők, cseréptálak, festőknek való fejőszekek, képkeretek és kályhaellenzők, horgászfelszerelések és légpuskák, fürdőruhák és sátrak, a rengetegféle holmi - mind, mind kegyetlenül vonzó volt egy kisfiú ujjai számára.

Nénje egyszer adott neki egy trombitát, de becsületszóra meg kellett ígérnie, hogy nem fúj bele, aztán mégis elvette tőle. És nénje minden áldott vasárnap felmondatta vele a katekizmust, meg még valamit, amit „a mai napra rendelt kólikának” nevezett.

Mikor a bácsi és a néni megöregedett, s ő maga fölserdült és az öregekről alkotott képe évről évre észrevétlenül módosult, végül úgy érezte, hogy mindig is olyanok voltak, mint amilyenek nagyfiú korában látta őket, amikor véleménye a dolgokról már végleg kialakult. Úgy érezte, hogy a néni mindig sovány volt és meglehetősen gondterhelt, főkötője félrecsúszott, a bácsi meg mindig testes, dupla tokájú, és a ruhája rosszul gombolt. Se látogatóba nem jártak, sem ők nem fogadtak látogatókat. Mindig gyanakodva nézték szomszédaikat és általában mindenkit. Irtóztak a „közönségesektől”, gyűlölték és lenézték a „fölfuvalkodottakat”; az angol ideálnak megfelelően maguknak éltek. Következésképpen a kis Kippsnek nem volt játszótársa, hacsak nem esett az engedetlenség bűnébe. Természeténél fogva barátkozó hajlamú volt. Ha a Fő utcán járt, mindig ráköszönt a mellette elsuhanó biciklistákra, a Quodling gyerekekre meg nyelvet öltött, ha a nevelőnőjük nem látta. Barátságot kötött Sid Pornickkal, a szomszéd divatárus fiával, és a sors úgy rendelte, hogy ez a barátság hosszabb megszakításokkal egész életén át tartson.

Pornick, a divatárus, ezt mindjárt elárulhatom, az öreg Kipps szerint ordító vadszamár volt, egyébként antialkoholista, zsoldárnyekergő metodista, és amennyire a kis Kipps fel tudta fogni, az igaz Kipps-eszményekhez mérten családjával egyetemben utálatos és kibírhatatlan. Pornicknak kétségtelenül bődületesen nagy hangja volt, és az öreg Kippsset a guta kerülgette, mert a Pornick-ház egész nap zengett a „Hé, Ann!”... „Siid!” kiáltozástól. Bosszantotta az öreg Kippsset a vasárnapi házi istentiszteleteivel is, amikor az egész család kórusban nyekeregte a zsoldárokat. Azzal is, hogy gombát tenyészített, hogy a két üzlet közti oszlopot köztulajdonnak tekintette, hogy hangosan kalapált ebéd után, amikor az öreg Kipps pihenni szeretett volna, hogy bakancsában le-föl szaladgált a csupasz falépcsőn, hogy fekete szakállt viselt, hogy barátkozni akart, egyszóval: mindig és mindennel bosszantotta, kiváltképp a bolt előtt heverő lábtörlővel. Az öreg Kipps a maga lábtörlőjét sose porolta ki; azt tartotta: jobb nem fölverni az alvó port. S minthogy az értelmetlen cselekedetre mindenáron értelmes magyarázatot keresett, úgy vélte: Pornick csak a kedvező szelet várja, hogy a művelet nyomán keletkezett port a szomszédja boltjába zúdítsa. Ezek a viták gyakran hangos és ádáz veszekedéssé fajultak, s egy ízben oly közel kerültek a tettlegességhez, hogy Pornick, újságolvasó ember lévén, utóbb „botránys perpatvarnak” minősítette az ügyet. Annyi bizonyos, hogy a divatárus ez alkalommal feltűnő gyorsasággal vonult vissza boltjába.

Éppen az egyik ilyen veszekedés vetette meg a kis Kipps és Sid Pornick barátságának alapját. Egyszer a két kisfiú véletlenül egymás mellett állva bámulta a kerítésen át a doktor kecskét. Nézeteltérésük támadt afelől, hogy melyik kecske tudná felöklelni a másikat, s a vita hevében a kis Kipps azt találta mondani, hogy Sid apja ordító vadszamár. Sid kijelentette, hogy nem az, mire Kipps megismételte, hogy igenis az, és hivatkozott a bácsikájára, aki csak tudja. Erre Sid témát változtatva nem éppen megnyugtatóan kijelentette, hogy fél kézzel is el tud banni Kippsszel. Ezt az állítást a kis Kipps némi titkolt bizonytalansággal kétségbe vonta. További hengegő erősködés után ennyiben is maradt volna az ügy, ha, szerencsére, oda nem vetődik egy sportkedvelő mézárósinas, aki mindenáron szabályos küzdelmet akart látni. Bátorító nógatóására a két kisfiú végül begombolta a kabátját, boxállásba helyezkedett, és látványos, ám döntetlen ökölharcot vívott. A csata sokáig tartott, úgyhogy a mézárósinas már jónak látta odábbállni Mrs. Holyer ürücombjával. Utasítása szerint és gyakorlott bírói közreműködésével tehát a két gyerek kezét fogott és kibékült.

A könnyektől talán kicsit maszatos, de a mézárósinas elismerő szavaitól („Kemény kis srácok vagytok!”) kipirult arccal, hátratolt fenékkal gubbasztottak egymás mellett a doktorék kerítésén; hideg követ tettek a tarkójukra: így igyekeztek elállítani a becsületes küzdelemben szerzett orrvérzést; és tisztelték egymást. Vérzett az orruk, fekete monokli volt a szemük körül (három nap múlva már alig látszott), egyik sem hátrált meg, s bár erről hallgattak, egyik sem akarta folytatni a dolgot.

Kitűnő kezdet volt! Első találkozásuk után sem szülei tulajdonságairól, sem önnön harci erényeiről nem esett több szó. És ha még valami kellett ahhoz, hogy szorosabbra fűzze barátságukat, erre ott volt a legnagyobb Quodling fiú, akit mindketten egyformán utáltak.

A legnagyobb Quodling selypített, lehetetlen szalmakalapja és nagy, rózsaszínű ábrázata volt. (Csak úgy sugárzott róla az önelégültség.) Zöld posztotáskával járt az iskolába, ami egy-magában is undorító dolog. Csúfneveket kiabáltak utána, kavicsal hajigálták, s ha a Quodling gyerek fenyegetően visszakiabált: - Ide hallgaff, Kipc, jobb leff, ha abbahagyod! -, nem tudták türtőztetni magukat, rohamra indultak, és menekülésre kényszerítették.

Egyszer meg betörték Ann Pornick babájának a fejét, és a kislány bögve ment haza. Gonosz, ámde élvezetes szórakozás volt. Sidet elfenekelték, de ahogy a nagy taktikus elmagyarázta: előbb egy újságot dugott a nadrágjába, és igazán nem fájt, egy csöppet se! Pornick mama meg kidugta fejét a boltajtón, és megfenyegette Kippset, amikor elment a ház előtt.

2

Cavendish Akadémia - így hívták az iskolát, amelyet Kipps nyomtalanul eltűnt anyja a csekély választékból fia számára kiszemelt. Az intézet egy ütött-kopott házban volt, Hastingsnak abban a részében, amely a legtávolabb esik a tengertől, és az ifjú úriemberek akadémiajának nevezte magát. Az ifjú úriemberek közül soknak a szülei Indiában vagy más ellenőrizhetetlen helyen éltek. Kipps mamájához hasonlóan, sok hiszékeny özvegyasszony azért adta be fiát ebbe az intézetbe, hogy a gyereknek a községi iskoláénál valamivel jobb nevelést biztosítson, minél olcsóbban. Másokat meg azért küldtek ide, hogy szüleik vagy gyámjaik előkelőségét bizonyítsák. És persze voltak itt fiúk Franciaországból is.

Az intézet hórihorgas igazgatójának meglehetősen rossz volt az emésztése és a kedélye. Lakása ajtaján aranybetűs névtáblán ez a felirat állt: George Garden Woodrow F. S. Sc. A rövidítések világosan mutatták, hogy pénzért vásárolta a diplomáját.

A tanterem rideg, fehérre meszelt hodály volt, az iskolai jelleget a sok rozoga, összefarigcsált pad és a billegő tábla adta, meg két megsárgult, elavult nagy falitérkép - az egyik Afrikát, a másik Wiltshire-t ábrázolta -, amelyeket Woodrow olcsón vásárolt egy kiárúción. Dolgozószobájában, ahol az érdeklődő szülőket fogadta, voltak más térképek, sőt földgömb is, de ezeket a tanulók sohasem látták.

A folyosón, üvegszekrényben, garasos limlomok sorakoztak: kémcsövek, vegyi anyagok, egy háromlábú állvány, egy göreb és egy elromlott Bunsen-lámpa. Mindez kétségtelenül igazolta, hogy a prospektusban említett „Tudományos Laboratórium” nem üres hengecs.

Az ékes, de hibás angolsággal írt prospektus nyomatékosan hangsúlyozta, hogy az akadémia alaposan előkészíti növendékeit a kereskedelmi karrierre, és egy kétértelmű mondatban érintette a katonai, a haditengerészeti és a köztisztviselői pályát is. Homályosan említett bizonyos vizsgaeredményeket - bár Woodrow természetesen ellenezte a magolást -, és közölte, hogy a tanterv felöleli a művészeteket, a modern idegen nyelveket, valamint alapos technikai és természettudományos képzést nyújt. Aztán utalt az erkölcsi nevelésre, és dicsekvően hangsúlyozta a kitűnő vallásoktatást, amit manapság még a legjobb intézetekben is annyira elhanyagolnak. (- Erre majd ráharapnak! - mondta Woodrow, amikor megszerkesztette a prospektust. Igaza is volt! Ez meg a négyszögletes sapka megtette a magáét.) Mrs. Woodrow „anyai” gondoskodására is felhívta a figyelmet. Az asszony a valóságban bánatos képű, meglehetősen elnyomott kis teremtes volt, és a főzés egyáltalán nem érdekelt. A prospektus egy szándékosan ködösített mondattal ért véget: „Korlátlan ellátás, saját tej, gyümölcs és zöldség.”

Kipps felnőtt korában is jól emlékezett ennek az iskolának áporodott légkörére és szellemi *zűrzavarára*. Nem felejtette el a vég nélküli órákat, amelyeket unatkozva és tétlenül töltött el a recsegő padban, a sok fölnyalt tintapaca ízét, a libabőrös undort az ócska, rongyos tankönyvektől, a kréta csikorgását a táblán, a titkos golyózásokat, a suttogva mesélt történeteket, a csipéseket, rúgásokat, hátbavágásokat „add tovább” alapon, a sok sarokbaállást és az el nem követett csínyekért kapott váratlan és indokolatlan pofonokat; Mr. Woodrow dührohamait, amikor szabad folyást engedett szeszélyeinek; a didergetően üres órát a felkelés és a reggeli vajaskenyér között, meg a szörnyű fejfájásokat és a furcsa, eddig ismeretlen közérzetet, amit

Mrs. Woodrow inkább anyai, mint ésszerű szakácművészetének köszönhetett. Kedélytelen sétákra vonultak ki párban, fejükön a négyszögletes egyensapka, amely oly mély hatást tett az özvegy édesanyákra. Lehangoló, esős szabad délutánokon, amikor a négy fal közé kényszerült fiúkat mintha gonosz szellem kerítette volna hatalmába, csúnya, tisztességtelen verekedések zajlottak le szánalmas vereségekkel és győzelmekkel. Akivel zsarnokoskodtak, az a gyengébben bosszulta meg magát. Kipps agyongyötört egy gyáva fiút, amíg az már nem bírta tovább, fellázadt az örökös kínzás ellen, és egy sor ökölcsapással jobb belátásra bírta kínzóját. Nem felejtette el Kipps, hogy néha hárman aludtak egy ágyban, hogy nehéz testszag várta a fiúkat a tanteremben, amikor visszatértek a tízperces szünet után, hogy a játszótér csupa sár volt, és éles kövek álltak ki a földből, és azt sem, hogy alattomban mennyi disznóságot beszéltek.

- A vasárnap a legboldogabb napunk - szokta mondogatni Mr. Woodrow az érdeklődő szülőknek. Kipps azonban nem szólították fel, hogy ezt tanúsítsa. Az ő számára a vasárnap az üres bárgyúság rettenetes napja volt: se munka, se játék, csak sivár, vég nélküli órák, két templomba menés között egy adag szilvapudinggal. A délutánt titkos szórakozások töltötték ki, köztük a „kínzókamra” játék, főszerepben a népszerűtlenebb és gyengébb fiúkkal. Kipps első fogalmait Istenről és a mennyországról a vasárnapok és hétköznapiak közötti különbség alakította ki; ösztönösen igyekezett is kerülni a közelebbi ismeretséget velük, amíg csak lehetett.

Az iskolai munka menete Mr. Woodrow pillanatnyi hangulata szerint változott. Néha csüggedt fásultság lett úrrá az igazgatón, ilyenkor kiosztotta a dolgozatfüzeteket, és számtanpéldákat vagy rejtélyes könyvelési feladatokat kellett megoldani. De a színlelt munka mögött nagy beszélgetések folytak és végeérhetetlen kitalálósdi játszottak golyóban, miközben Mr. Woodrow az osztállyal mit sem törődve, unottan ült a katedrán, és a semmibe meredt. Néha végtelen bárgyúság ömlött el ábrázatán, néha csodálkozásba dermedt az arca, mintha könyörtelen tisztasággal látná létének becstelenségét és haszontalanságát. Máskor meg a diplomás tudor felrázta magát, szembeszállt az osztály elkalandozó figyelmével és tanított. Gúnyos megjegyzésekkel és pofonokkal áthajszolta a fiúkat az Ahn-féle *Francia nyelvkönyv kezdők részére, avagy Franciaország és a franciák* első fejezetén, esetleg ilyesféle párbeszédet olvastak: „Külföldi utas a mosodában” vagy „Az Operaház belülről”. Mr. Woodrow sok évvel ezelőtt egy másik angol magániskolában szerezte francia tudományát, és hogy felfrissítse, régebben néhányszor átrándult egy-egy hétre Dieppe-be, s idejét olcsó szerelmi kalandokkal ütötte agyon. A leckék szövegében néha olyasmire bukkant, ami ezekre a vidám napokra emlékeztette, ilyenkor rejtelmesen kuncogott, és szokatlan francia kifejezéseket idézett.

Gyakran adott fel hosszú versrészleteket egy bizonyos *Vers-Antológiából*, de a kikérdezést már valamelyik idősebb fiúra bízta. Felolvastatta a bibliát (ne feledjük: ez nem afféle istentelen iskola!), sorjában mindenkivel egy verset, úgyhogy az ember kiszámíthatta, mikor kerül rá a sor, s addig nyugodtan beszélgethetett. Olykor meg valamilyen silány angol történelemkönyvből olvastak fel, és - ahogy Kipps mondta - mázsaszám falták a katekizmust. Rengeteg földrajzi nevet és felsorolást keltett bemagolni, sőt az is előfordult, hogy Mr. Woodrow-ból váratlanul kitört az energia, és megkerestette a neveket a térképen. Egyszer pedig - de csak egyetlenegyszer vegytanóra is volt. Leírhatatlan izgalom! a legfurcsább alakú üvegholmik, záptojásszag, valami bugyborékol valamiben, egy csattanás, bűdösség, „az anyja istenit” - mondja Mr. Woodrow hallhatóan (ezt este a hálóteremben alaposan megtárgyalták), s utána az egész osztályt büntető feladattal bezárják egy órára.

A mindennapok szürkeségébe azonban ragyogó színfoltok is vegyültek: a vakációk - Kipps vakációi! Fittyet hányva az öregek között dülő viszálynak, jóformán minden idejét az izgága, fekete szakállú szomszéd divatárus fiával, Sid Pornickkal töltötte. Ezek az emlékek mintha egy másik világ emlékei lettek volna. Gyönyörű napok! Kószáltak a tengerparton, ellenállás nélkül vették be a parti erődöket, kiapadhatatlan érdeklődéssel bámulták a szélmalmok titokzatos mozgását, jó friss szélben, talpukra kötött deszkával elmerészkedtek a süppedős kavicsra a dungenessi világítótoronyig, csavarogtak a nyílt nádasokban, kirándulásaikon még Hythe-ig is eljutottak, ahol örökké hallani a birodalom gépfegyvereinek kattogását és kelepelését, és Rye-ig meg Winchelsea-ig, a dombon ülő kis mesevárosokig. Ahogy elhagyták Great Stone-t, a valóság is messze elmaradt mögöttük, és csak Sid Pornick meg Kipps, a kalóz vagy katona létezett. Az ég ezekben az emlékekben hol a lápvidéki nyár izzó ragyogásával borult fölénk, hol egybeolvadt a téli, viharos tengerrel; láttak hajóroncsokat - igazi hajóroncsokat is. Dymchurch közelében egy megfeneklett halászhajó feketére korhadt váza hevert, mint félredobott üres kosár, amelyből a tenger felfalta már az embereket. És meztelenül fürödtek a tengerben, hónaljig bementek, sőt még úszni is megpróbálták a langyos vízben, pedig a néni megtiltotta. És pompás dolog volt, a néni jóvoltából, papírból ebédelni sok-sok mérföldnyire hazulról. Rendszerint kenyeret meg hideg, szilvás rizspudingot kaptak - nincs is ennél jobb eledel a világon! Otthon pedig Mr. Woodrow komiszkodása és bosszantó rendszabályai helyett a néni meg a bácsi várta. A sovány néni sokszor egészen kedves volt; abból ugyan nem engedett, hogy Kipps minden vasárnap felmondja a katekizmust, de könnyen rá lehetett venni, hogy ebédet csomagoljon a kirándulásokra. A hirtelen haragú bácsi meg, kövérek módjára, szeretett hosszan elüldögegni, és könnyen meg lehetett lépni előle. Szabad volt!

Igazán nagy különbség volt a vakáció és az iskola között. A szünidőben nem voltak korlátok, tilalmak, és volt benne valami szépség, bár ezt Kipps akkor még nem tudta volna ezzel a szóval kifejezni. Gyermekkorának emlékeiben úgy ragyogott a vakáció, mint megannyi színes üvegablak egy hosszú, sivár iskolafalban, s az idő múltával egyre jobban fénylettek. Végül eljött az az idő is, amikor Kipps csak könnyes meghatottsággal tudott visszagondolni a szünidőkre.

Az ablakok sorában az utolsó ragyogott legfényesebben. Nem tarka képekből állt össze, mint az előzők, csupán egyetlen tündöklő alakot mutatott. Utolsó szünidejében, mielőtt a kiskereskedelem molochja elnyelte volna, Kipps megtette első tapogatózó lépéseit a nagy misztérium: a szerelem felé. Nagyon tapogatózó lépéseket, mert Kipps lefojtott érzelmi világában a gyengéd érzések egyelőre csak a mélyben lappangtak.

Aki először ébresztette fel benne a nagy vágyat, nem volt más, mint Ann Pornick. A kis Ann, akinek a babáját ő meg Sid oly nagy élvezettel törte össze valamikor régen, amikor még nem tudta, mit is jelent ez a szó: szív.

3

Már elhatározott dolog volt, hogy Kippsből kereskedősegéd lesz, amikor felfedezte Ann Pornick szemében a bujkáló fényeket. Az iskola véget ért, örökre véget ért, s most a fő dolog, hogy többé nem kell iskolába járnia. Nyár dereka volt. Az évváró ünnepély vidáman zajlott le, Kipps becsületbeli ügyének tartotta, hogy megvalósítsa a bölcs közmondást: „Az nevet legjobban, aki utoljára nevet.” Megpofozta valamennyi ellenségét, kicsavarta csuklójukat, sípcsonton rúgta őket. Szétosztotta barátai között félig üres füzeteket, tankönyveket, golyókat és a négyzetes sapkát. Titokban beírta a könyvekbe: „Ne felejtse el Art Kippset!” Mr. Woodrow pálcáját is eltörte, jó mélyen bevészte a nevét mindenfelé, és betörte a mosókonyha

ablakát. Annyiszor elmondta mindenkinek, hogy hajóskapitány lesz, hogy a végén már maga is elhitte. Most pedig otthon volt, s az iskola egyszer s mindenkorra befejeződött a számára.

Az első nap már hat óra előtt fölkel, és kiment a meleg napfényben fürdő udvarba. Rázendített a három hangból álló, különösen fültépő füttyjelre, amelyet Kipps, Sid és a hastingsi diákok, minden ok nélkül, hamisítatlan huron indián csatakiáltásnak tartottak. A nagybátyja és Pornickék között dúló ellenségeskedés miatt füttyülés közben úgy tett, mintha nem is füttyülne, hanem tiszteletteljes elragadtatással szemlélné a személtáda új fedelét, amelyet a nagybácsi nemrégiben fabrikált. Ezzel a színleléssel ugyan egy cinkefiókat se tudott volna megteveszteni.

Egyszerre felhangzott a jól ismert visszhang a Pornick-vadászterületről. Erre Kipps énekelni kezdett: - Fél kilenckor tra-la-la, templom mögött kis utca. - A hang láthatatlan tulajdonosa így válaszolt: - Rendicsek, fél kilenckor ott leszek. - A tra-la-la csak arra szolgált, hogy teljesen érthetlenné tegye a mondatot az avatatlan fül számára. Hogy még biztosabban leplezzék hadműveleteiket, a duett mindkét tagja újból rázendített a huron csatakiáltásra, és miután hosszan elnyújtva megismételték az utolsó, legfülhasogatóbb hangot, ki-ki a dolga után látott, hogy - amint vakációzó fiúkhoz illik - tüzet rakjanak a konyhán.

Fél kilenckor Kipps ott ült és sütkérezett a kerítés tetején a tengerparthoz vezető, csendes kis utca elején. Harsányan füttyült egy szívfacsaróan szomorú dalt - legalább is annyit, amennyit tudott belőle -, és taktusra összeütögette a lábát. A temető falánál rövid ruhás, kék szemű barna lány tűnt fel. Megnyúlt, valamivel magasabb lett Kippsnél, s egészen kivirult. Kipps alig ismert rá, úgy megváltozott az utolsó szünidő óta; bár az is lehet, hogy egyáltalán nem is látta akkor, erre nem emlékezett pontosan. Amikor most megpillantotta a lányt, furesza kis izgalom fogta el, abbahagyta a füttyülést, és némán nézte.

- Még nem jöhet - kiáltotta Ann, és bátran közeledett.

- Mi?! Sid nem jöhet?

- Nem. Papa azt mondta, hogy újra le kell porolnia az összes dobozokat.

- Minek?

- Nemtom. Papa csuda zabos máma.

- Hm.

Szünet. Kipps nézte a lányt, aztán elfordította tekintetét, és képtelen volt újból ránézni.

A lány érdeklődéssel méregette Kippset. - Befejezted a sulit? - kérdezte kis szünet után.

- Be.

- Sid is.

A beszélgetés akadozott. Ann a kerítésbe kapaszkodott, és egy helyben ugrálni kezdett. Értelmetlen kis tornagyakorlat volt.

- Tudsz versenyt futni? - kérdezte a lány váratlanul.

- Lehúzlak akármikor - mondta Kipps.

- Adsz előnyt?

- Mennyit?

Ann gondolkozott, aztán egy fára mutatott. Elindult, és a fánál megfordult. - Innen, jó? - kiáltotta.

Kipps már állt a kerítés mellett, és fölényesen mosolygott. - Messzebb - mondta.

- Innen?

- Még mehetsz egy kicsit - mondta Kipps, de megbánta nagylelkűségét, és hirtelen fölkiáltott:

- Rajt! - Ezzel a váratlan indítással behozott valamit hátrányából.

Kipirulva, elfulladva, egyszerre értek a célba.

- Döntetlen - mondta a lány, és hátrasimította haját.

- Én nyertem - lihegte Kipps. Konok, de udvarias vita következett.

- Fussunk újra - mondta Kipps. - *Én* szívesen futok.

- Fussunk.

Visszaindultak a kerítés felé.

- Nem is futsz rosszul. Ha nem tudnád, én elég jó futó vagyok. - Kipps mértéktartó dicséretéből őszinte csodálat érződött.

Ann gyakorlott fejmozdulattal hátradobta a haját. - Előnyt adtál - ismerte el.

Észrevették a közeledő Sidet.

- Pucolás hazafelé, kisasszony - mondta Sid ridegen és tiszteletlenül, ahogy fiúk szoktak beszélni a húgukkal. - Már majdnem fél órát ellógtál. Ki se takarítottál. Papa aszonta, nem tudja, hol vagy, de ha előkerülsz, vörösre cibálja a füledet.

Ann indulni készült.

- Mi lesz a versenyfutással? - kérdezte Kipps.

- Szentisten! - kiáltotta Sid fölháborodva. - Csak nem futottál, versenyt *vele*?!

Ann a kerítés végénél gyors mozdulattal hátrafordult, Kippsre nézett, aztán hirtelen sarkon fordult, és hazafelé iramodott.

Kipps tekintete követte a lányt egy darabig, aztán visszatért Sidre. - Rém nagy előnyt adtam neki. Nem is volt igazi versenyfutás - mondta mentegetőzve. Nem folytatták a témát. Kipps azonban néhány percig szórakozott volt: a méreg már hatni kezdett.

4

El kellett dönteni a kérdést, hogy a két kiváló huron indián mivel tölthetné el legjobban a délelőttöt. Nyilvánvaló, hogy mindenekelőtt le kell menniök a tengerpartra.

- Van ott egy új roncs, és hozzá milyen bűdös, te jóisten! - mondta Sid.

- Bűdös?

- Okádni lehet tőle. Rohadt gabona!

Megindult a beszélgetés hajóroncsokról, azután páncélos hajókra, háborúkra meg más efféle férfias dolgokra terelődött a szó. Félúton a roncs felé, Kipps elejtett egy megjegyzést. - Egész rendes lány a húgod - vetette oda csak úgy mellékesen.

- Eleget búboltam - mondta szerény önérzettel Sid.

Kis szünet után értelmesebb témákra fordították a szót.

Az új roncs tele volt rothadó gabonával, és ahogy Sid mondta, förtelmes szagot árasztott. Isteni volt. És csakis az övök az egész! Sid indítványára rohammal elfoglalták, és hamarosan meg kellett védeniük egy hadseregnyi, képzeletbeli bennszülött ellen. Végül hangos „bum, bum” ordításokkal, vad botdöfésekkel és vagdalkozással megfutamodásra kényszerítették a támadókat. Aztán, megint csak Sid ötletére, belevitorláztak egyenesen a francia-német-orsz egyesült flotta kellős közepébe, és egymagukban tönkrezúzták a szövetséges hajóhadat. Utána partra szálltak, pompás stílusban fölkapaszkodtak hajójuk oldalán a fedélzetre, kifutottak a nyílt tengerre, és hangos mennydörgés kíséretében nagyszerű hajótörést szenvedtek. A hajó „teleszívta magát vízzel” - ehhez a kifejezéshez is Sid ragaszkodott -, és tovasodródott a lecsillapult tengeren.

Ezek az események egy időre kiűzték Annt Kipps gondolataiból. De ahogy ott hányódtak a végtelen óceánon, élelem és víz nélkül, tenyerükbe támasztott állal, és elgyötört szemük hiába keresett vitorlát a horizonton, Ann képe hirtelen újra felbukkant Kipps agyában.

- Egész jó lehet, ha az embernek húga van - jegyezte meg a halál küszöbén az egyik tengerész.

Sid odafordult, és elgondolkozva nézte Kippset: - Nem mondhatnám.

- Nem? - kérdezte Kipps.

- Egy csöppet se. - Sid bizalmasan vigyorgott. - Túl sokat tudnak, és mindent kifecsegnék - mondta, és komoran újra elmerült a reménytelen szemhatár fürkészésébe. Egyszerre csak nagyot sercintett a foga közül, mert olvasott róla, hogy bagorágás közben így szokták a férfiak. - Minden lánytestvér hülye. A nők, az igen! de a hűgok... Isten ments!

- Hát azok nem nők?

- Nyavalyát! - kiáltott fel Sid kimondhatatlan megvetéssel.

- Hát persze... nem is úgy gondoltam... nem is ezt akartam mondani.

- Neked van nőd? - kérdezte Sid, és nagy szakértelemmel újra köpött egyet.

Kipps szégyenkezve beismerte fogyatékoságát.

- Fogadok, Art Kipps, hogy nem tudod, kicsoda az én nőm!

- Na kicsoda? - kérdezte Kipps, de még most is főleg a maga társtalanságának gondolata foglalkoztatta.

- Ha tudnád!

Kipps csak néhány pillanat múlva teljesítette kötelességét: - Nyögd ki. Sid tétovázva méregette barátját: - Nem mondd meg senkinek?

- Nem én!

- Becsszó?

- Becsszó! - Most már felébredt Kipps kíváncsisága.

Sid szörnyű esküt vett tőle, aztán élvezettel, fukarkodva, cseppenként adagolta a tényeket: - Mövel kezdődik. M-a-u-d C-h-a-r-t-e-r-i-s - betűzte lassan, s közben Kippsre szegezte a szemét.

Maud Charteris a Szt. Bavon-templom lelkészének lánya volt, tizennyolc esztendőös ifjú hölgy - ráadásul kerékpártulajdonos -, érthető tehát, hogy nevének hallatára Kipps arca megnyúlt a tisztelettől: - Eridj a csodába - hápogta hitetlenkedve. - Csak nem ő a nő, Sid?

- De ő ám - felelte Sid határozottan.

- Tényleg?!

- Tényleg!

Kipps barátja arcát kémlelte. - Igaziból? - kérdezte.

Sid lekopogta, füttyentett, és elkántált egy ünnepélyes esküt.

Kipps még mindig elképedten viaskodott a hihetlennel: - És azt mondd, hogy ő is tudja?

Sid nyakig elvörösödött, arca komor, elszánt kifejezést öltött. Szeme újra gondterhelten kutatta a napfényben fürdő tengert. Hirtelen megszólalt: - Meg tudnék halni azért a lányért, Art Kipps. - Kipps érezte, hogy nem volna helyénvaló tovább feszegetni a kérdést.

- Akármit kérne tőlem, mindent megtennék neki. Mindent! Ha arra kérne, hogy öljem magam a tengerbe - pillantása találkozott Kippsével -, azt is megtenném!

Egy darabig tűnődtek, aztán Sid lassan, szaggatottan beszélni kezdett a szerelemről. Ezen a témán Kipps titokban már elgondolkozott néha, de a nappal józan fényében még sose beszélgettek róla, hacsak nem ugratás formájában. Igaz, hogy Mr. Woodrow intézetében az éjszakai fojtott beszélgetések során az élet sok és különféle dolgáról elmondták egymásnak, amit tudtak, de az igazi szerelemről sosem esett szó. Az élénk képzeletű Sid, ha már egyszer szóba hozta a témát, kitérte szívét vagy legalábbis szívének egy eddig ismeretlen kamráját barátja előtt, és nem csalódott, mert Kipps megértéssel hallgatta a vallomást. Sid előhúzott zsebéből egy agyonforgatott füzetes regényt, amely érzelmeinek ébredezésében nagy szerepet játszott, átnyújtotta Kippsnek, és közölte, hogy az egyik szereplő, egy bizonyos báró megdöbbenően hasonlít őrá, Sidre. Ez a báró „kirobbanó szenvedélyességét” „fagyosan cinikus” modorral leplezi, és ha nagyon elfogja az indulat, akkor is csak éppen hogy a fogát csikorgatja. Most, hogy föl hívták rá a figyelmét, Kipps megállapította, hogy Sid is szokta a fogát csikorgatni; mi több, ma is ezt csinálta egész délelőtt.

Egy darabig olvasták a regényt, aztán Sid ismét a szerelemről kezdett beszélni, ami véleménye szerint nem egyéb, mind odaadó hűség, bátor küzdelem és még valami titokzatosság. Amíg beszélt, Kipps lelki szemei előtt mindvégig egy kipirult lányarc lebegett, meg az a fejmozdulat, ahogy Ann hátravetette a haját. Üldögéltek az elfeketült, öreg hajóroncsra, amelyen egykor emberek éltek és meghaltak; ábrándoztak, nézték a tengert és arról a másik tengerről beszéltek, amelyre hamarosan kihajóznak.

Aztán abbahagyták a beszélgetést, és olvastak, de Kipps figyelme elkalandozott; inkább gondolataiba merült, mert nem akarta beismerni, hogy lassabban olvas, mint Sid, aki csak elemi iskolát végzett.

- Bárcsak nekem is lenne nőm - mondta Kipps. - Csak úgy elbeszélgetnénk, meg ilyesmi...

Egy zsák úszott el mellettük, és elterelte figyelmüket erről a zavaros témáról. Lemásztak a roncsról, és követték a parton érdeklődésük új tárgyát egy mérföldön át, kövekkel bombázták, míg végre a zsák kikötött a parton. Nagyon remélték, hogy valami romantikus titkot rejteget, de csak egy oszladozó macskakölyök volt benne. Ez még nekik is sok volt! Korgó gyomruk végül eszükbe juttatta az ebédet, és gondolatokba merülve, csendesén hazaballagtak.

Kipps fantáziáját azonban fölgyújtotta ez a beszélgetés a szerelemről, s amikor délután Ann Pornickkal találkozott az utcán, és egy „szervusz”-szal üdvözölte, ez valahogy másképpen hangzott, mint azelőtt. Elmentek egymás mellett, s aztán azon kapták magukat, hogy egyszerre mind a ketten hátrafordultak. Bizony, Kipps kegyetlenül vágyott egy lányra!

Érdeklődését később egy traktor vontta magára, amely átcsörömpölt a városkán, este pedig a néni finom halvacsorát csinált. Lefekvés után azonban váratlanul ismét megrohanták a kavargó érzelmek. Befúrta fejét a párnába, és nagyon halkán, mintha imádkozna, suttogta: - Szeretlek, Ann Pornick. - A lányról álmódott. Egy hajóroncson laktak, folyton versenyt futottak, Ann kipirult, és haja az arca körül röpködött. Mást nem is csináltak, csak éltek a hajóroncson, versenyt futottak, és nagyon-nagyon szerették egymást. Kedvenc eledelük a mogyorós csokoládé és a datolya volt, amelyet az utcai árusoknál lehet kapni, meg sült hal.

Reggel arra ébredt, hogy Ann énekel a konyhán a szomszédban. Egy darabig hallgatta, s közben elhatározta, hogy beszélni fog a lánnyal, és mindent elmond neki.

Alkonyattájban véletlenül egymásba botlottak a templom mögött. Kipps fejében kavargott a sok mondanivaló, de nem tudott úrrá lenni féltékenységén, és hallgatott. Mikor aztán egészen kifulladtak a cserebogár-kergetésben, újra odatelepedtek a kerítésre, ahol már tegnap is ültek. Ann mögött bíbor színben izzott az alkonyi ég; homályba vesző arcából csak a szeme világított a fiúra.

Csend ereszkedett közéjük, s Kipps egyszerre úgy érezte, meg kell vallania szerelmét.

- Nagyon szeretlek, Ann. Jó volna, ha a szeretóm lennél. Érted, Ann? Akarsz a szeretóm lenni?

Ann nem színlelt csodálkozást. Kippsre nézett, s egy darabig fontolgatta az indítványt. - Nem bánom, Artie, ha akarod - mondta könnyedén.

- Rendben, akkor az vagy - mondta Kipps izgalomtól elfúló hangon.

- Rendben - válaszolta Ann.

Mintha közéjük férközött volna valami, már nem néztek nyíltan egymás szemébe.

- Hű! Láttad? - kiáltott fel hirtelen Ann, leugrott, és egy cserebogár után vetette magát, amely alig néhány arasznyira zúgott el a feje mellett.

Ettől kezdve megint gyerekek voltak, és kínosan kerültek mindent, ami eszükbe juttathatta volna új kapcsolatukat.

Néhány napig nem tértek vissza a dologra, bár közben kétszer is találkoztak. Mind a ketten érezték, hogy hiányzik még valami, ami nélkül ez az új, nagy élmény nem tökéletes, de a következő lépés felől teljes bizonytalanságban voltak. Kipps mindenféléről beszélt, főleg arról, hogy nagy dolgok vannak készülóban: ember, még hozzá szövetkereskedő lesz belőle; kapott is már két új nadrágot, egy fekete zakót és négy inget. De közben egész idő alatt ösztönözte valami, hogy tegye meg azt a következő lépést. Ha egyedül volt a sötétben, egyenesen vállalkozó szellemű, merész udvarlónvá változott. Érezte, hogy jó volna legalább megfogni Ann kezét. A szerelmes regények, amelyek Sidre olyan nagy hatással voltak, még azok is meghittebb közelségre buzdították. Egy elrongyolt, régi *Innen-onnan*-ban olvasott a „szerelmi zálogról”, s ettől óriási ötlete támadt. Kettévágott hatpennys! Erre még futotta a bátorságából. Megkaparintotta nénje legjobb ollóját, kihalászott egy hatpennyst szegényes kis bádogperselyéből, és megpróbálta a pénzdarabot kettévágni. Kísérletezés közben azonban

csak az ujjait sikerült összeszurkálnia. A hatpennys változatlanul egy darabban volt, amikor Ann-nel újra találkozott. Nem is akarta a dolgot említeni a lánynak, de valahogy akaratlanul is kikotyogta. Igyekezett megértetni vele az elfelezett hatpennys jelentőségét, és bevallotta, hogy hiába erőlködött, nem sikerült kettévágnia.

- De minek kell elválni? Akkor már nem ér semmit - mondta Ann.

- Zálog.

- Zálog...?

- Igen. A fele nálad lesz, a fele meg nálam. Aztán ha nem leszünk együtt, akkor csak ránézünk erre a fél pénzre, te a tiedre, én az enyimre... és... egymásra gondolunk. Érted?

- Aha - mondta Ann. Úgy látszott, kezdi kapiskálni a dolgot.

- Csak sehogy se bírom szétvágni - mondta Kipps.

Egy darabig tanakodtak, de nem tudták megoldani a problémát. Végül Ann-nek támadt egy jó gondolata.

- Tudod mit? - kiáltott fel, és a fiú karjára tette a kezét. - Add ide nekem, Artie. Tudom, hogy a papa hol tartja a reszelőt.

Kipps odaadta a hatpennyst. Egy darabig csend volt, aztán a lány megszólalt: - Semmi az egész, könnyen megcsinálom.

Ahogy egymás mellett állva nézegették a pénzdarabot, Kipps feje közel került a lány arcához. Hirtelen úgy érezte, meg kell tennie a következő lépést a szerelem titokzatos, ismeretlen birodalmába.

- Ann, szeretlek! - mondta vakmerően, és száraz torokkal nyelt egyet. - Komolyan. Mindent megtennék érted... igazából, mindent. - Megállt, hogy lélegzetet vegyen.

Ann nem válaszolt, de kétségtelenül élvezte a helyzetet. Kipps még közelebb lépett hozzá, vállá a lány vállához ért.

- Ann, úgy szeretném, ha... - kezdett bele, de abbahagyta.

- Mit szeretnél?

- Hagy csókoljalak meg, Ann.

Mintha a szavak ott maradtak volna a levegőben. Ahogy kimondta őket, inába szállt a bátorsága, és maga is hihetetlennek érezte az egészet. Kipps nem volt afféle rámenős udvarló, aki merészen tör célja felé.

A lánynak esze ágában sem volt csókolózni. A csókolózás hülyeség, mondta, s amikor Kipps kissé elkésve mégis cselekvésre szánta magát, Ann elhúzódott. Kipps érvekkkel próbálkozott. Egy-két lépésnyire állt a lánytól, onnan magyarázta, igazán engedhetné, hogy megcsókolja, és mi értelme annak, hogy a szeretője, ha még csak meg se csókolhatja.

A lány kitartott amellett, hogy a csókolózás hülyeség. Kicsit elhidegülve indultak hazafelé. Lassan lépkedtek egymás mellett, úgy értek be alkonytájt a Fő utcára, nem is együtt, de nem is külön. Nem csókolóztak, de a büntudat úgy furakodott közójük, mintha csókolóztak volna.

Amikor Kipps meglátta a homályban a bácsi méltóságteljes körvonalait a boltajtóban, meglassította lépteit, s az ifjú pár között megnőtt a távolság. A Pornick-bolt feletti nyitott ablakban Pornick-mama könyökölt és levegőzött. Kipps arcán angyali ártatlanság ömlött el. Szemtől szembe találta magát nagybátyja előretolt őrszemeivel: a mellénye gombjaival.

- Hol voltál, fiam?
- Sétálni, bácsikám.
- Csak nem avval a békával?
- Kivel? - kérdezte Kipps.
- Avval a Pornick lánnyal - bökött a bácsi Ann felé a pipájával.
- Dehogysis, bácsikám - mondta Kipps alig hallhatóan.
- Futás befelé, fiú! - Az öreg Kipps sanda pillantást vetett fölfelé, és beterelte a házba a gyereket. Kipps beoldalgott, és eltűnt a kis bolt félhomályában. A boltajtó hangos csilingeléssel becsukódott az öreg Kipps mögött, s ő nekifogott, hogy meggyújtsa a kis olajlámpát, amelynek fénye éjszakánként a boltot őrizte. Ehhez a művelethez nagy gondosság és figyelem kellett, különben a lámpa fellobbant, és büzt árasztott.

Kipps egyenesen fölment a szobájába, mert a félhomályos nappalit, benne a nénivel, most, ebben a lelkiállapotban, valahogy túl népesnek találta.

„Avval a békával!” Kipps úgy érezte, rettenetes katasztrófa történt. Az volt az érzése, hogy azzal a „Dehogysis, bácsikám”-mal megmásíthatatlanul azonosította magát nagybátyjával, és örökre elvágta az utat Annhez.

Vacsoránál feltűnően rosszkedvű volt, úgyhogy a nénje megkérdezte, nem érzi-e rosszul magát. Az a veszély fenyegette, hogy orvosságot kell bevennie, tehát inkább természetellenes vidámságot színlelt.

Lefekvés után majdnem félóra hosszat ébren hevert és nyöszörgött, mert minden elromlott: Ann nem hagyta, hogy megcsókolja, a nagybátyja meg békának nevezte a lányt. Kippsnek már-már úgy tűnt, hogy ő maga nevezte békának Annt.

Ettől a naptól fogva színét se látta többé Ann-nek. Eltelt egy nap, kettő, aztán három, és a lány nem mutatkozott. Siddel gyakran találkozott, halászni jártak, sőt, kétszer fürödtek is; Sid ugyan két újabb szerelmes regényt adott kölcsön neki, de szerelemről nem esett több szó közöttük. Abban azonban teljesen megegyezett a véleményük, hogy a legcsöpögősebben érzelmes regény is „csodajó”. Kipps nagyon szeretett volna Annról beszélni, de nem volt bátorsága hozzá. Vasárnap este aztán meglátta a lányt, amint templomba ment. Ünneplő ruhájában szebb volt, mint valaha. Ann úgy tett, mintha nem venne észre Kippsét, mert a mamája is vele volt. Kipps azonban azt hitte, azért nem akarja észrevenni, mert örökre szakított vele. „Béka!” Hát elvárhatja valakitől az ember, hogy ezt megbocsássa? Kipps átadta magát a kétségbeesésnek, s már azokra a helyekre sem járt el, ahol esetleg Ann-nel találkozhatott volna.

Aztán váratlanul bekövetkezett a vég.

Mr. Shalford, a folkestone-i szövetkereskedő, akinél inaséveit kellett leszolgáltatnia, közölte óhaját, hogy szeretné még az őszi vásár előtt „egy kicsit gatyába rázni a fiút”. Kipps egyszerre csak arra eszmélt, hogy már be is csomagolták útiládáját. A teljes, könyörtelen igazságot azonban csak az elutazása előtti estén értette meg. Lázás vágy fogta el, hogy még egyszer lássa Annt. Csacsi és fölösleges ürügyekkel minduntalan kiszaladgált az udvarra, és minden ürügy nélkül háromszor is átment az utca túlsó oldalára, hogy fölnézzen Pornickék ablakaira. De Annt mintha a föld nyelte volna el.

Kipps kétségbeesett. Félórával indulás előtt összeakadt Siddel.

- Hello, Sid. Elutazok - mondta Kipps.

- Meló?

- Az.

Szünet.

- Ide hallgass, Sid. Hazamész most?

- Egyenest.

- Megtennéd... megkérdeznéd Annt arról...?

- Miről?

- Ő már tudja.

Sid vállalta. Úgy látszott azonban, hogy még ez sem indítja meg Annt.

Végre bedöcögött a folkestone-i omnibusz, és Kipps fölszállt. Nénje a boltajtóban állt, onnan intett búcsút. A bácsi segítette föltenni az útiládát meg a kézitáskát. Kipps csak titokban pillanthatott fel Pornickék ablakára, de úgy látszott, Ann szíve még most sem lágyult meg iránta.

- Gyerünk, beszállni! - mondta a kocsis, és a lovak patája már csattogott is a kövezeten.

Nem, még búcsúzni se jött ki! Az omnibusz már gurult, az öreg Kipps indult vissza a boltba. Kipps a semmibe bámult, és igyekezett meggyőzni magát arról, hogy nem törődik az egésszel. Ajtócsapódást hallott! Rögtön kidugta fejét a kocsiból, és visszanézett. Nagyon is jól ismerte ezt az ajtócsattanást. Az ám! A divatáruüzlet ajtaján, mint a kilőtt nyíl, pattant ki egy rózsaszín ruhás, rendetlen kis figura, és rohant a kocsi után. Hamarosan utolérte az omnibuszt. A lány láttára Kipps szíve vadul dobolni kezdett, de a felismerésnek semmi jelét sem adta.

- Artie! - kiáltotta Ann kifulladásra. - Artie! Artie, hallod! Itt van! Elhoztam *ezt!*

Az omnibusz egyre gyorsabban haladt, s a lány már lemaradt, amikor Kipps ráébredt, hogy mi az az „ez”. Izgalmában levegő után kapkodott, és összeszedve minden bátorságát, alig érthetően motyogta a kocsisnak: - Álljon meg már egy pillanatra!

A kocsis dörmögött, ahogy ezt a köztük levő korkülönbség megkívánta, aztán megállította a kocsit.

Ann utolérte őket, és fölugrott a kerékre.

Kipps lenézett rá, s a lány arca, így rövidülésben is, elszántságot mutatott. Tekintetük egy pillanatra találkozott, amikor a kezük összeért. Kipps azonban nem tudott szemekből olvasni. Valami gyorsan átvándorolt egyik kézből a másikba: valami, amit a kocsisnak nem volt szabad látnia. Kipps egy szót sem tudott kinyögni; a lány is csak ennyit mondott: - Máma reggel csináltam.

Olyan volt az egész, mint egy üres lap, amin valami nagyon fontosnak kellene lennie, de nincsen rajta semmi.

Aztán Ann leugrott, az omnibusz meg elindult. Tíz másodperc is eltelt, mire Kipps észbe kapott: felállt, s a kocsi fedele alól kihajolva integetett a lánynak új keménykalapjával, és rekedten kiáltotta: - Isten veled, Ann! Ne felejts el, amíg odaleszek!

Ann ott állt az utcán, a fiú után nézett, s egyszerre csak integetni kezdett.

Kipps imbolyogva, kipirult arccal, boldogan nézett vissza, haja lobogott a szélben, s addig lengette a kalapját, amíg a kanyarban a lány el nem tűnt a szeme elől. Aztán megfordult, leült, és nadrágja zsebébe csúsztotta a fél hatpennyst, amit eddig a markában szorongatott, s óvatosan a kocsisra sandított, hogy megállapítsa: mennyit látott a történetből. Aztán gondolataiba merült. Lesz, ami lesz, határozta el, ha karácsonyra hazajön, szépszerével vagy erőszakkal, megcsókolja Annt. Akkor aztán minden rendbejön, és ő, Kipps, tökéletesen boldog lesz.

MÁSODIK FEJEZET

Az áruház

1

Kipps tizennégy esztendőös kamasz volt, amikor egy kis sárga útiládával, egy még kisebb kezításkával, új esernyőjével és a hatpennys emlékpénz felével elhagyta New Romneyt, hogy kereskedősegéd legyen belőle. Sovány volt, arca jelentéktelen, feje búbján, mint a gácsér farka, felkunkorodott a haja, szeme néha nagyon világos, néha nagyon sötét volt: így kapta örökségbe szüleitől. Neveltetésének következtében beszéde bizonytalan volt, gondolatai zavarosak, modora félénk. Elkerülhetetlen végzete arra ítélte, hogy a kereskedelemben szolgálja hazáját, és ugyanaz a fajta előítélet - a magánvállalkozás tisztelete -, amely Mr. Woodrow-ra bízta nevelését, most védtelenül kiszolgáltatta Mr. Shalfordnak, a folkestone-i szövetáruház tulajdonosának.

Angliában még ma is inaskodással kell kezdenie annak, aki a kereskedelmi pályán akarja szolgálni a közösséget. Ha Kipps, ne adj isten, németnek születik, lehet, hogy egy alapos, szakszerű és költséges iskolában készítik elő a kereskedelmi szakmára („agyontanítják őket, teletömik a fejüket mindenfélével”, mondaná az öreg Kipps); mert ilyen a német pedagógia. Bizony, így is történhetett volna... No de hagyjuk, ne tegyünk hazafiatlan kijelentéseket egy regényben. Mr. Shalford azonban távolról sem volt pedagógus. Pulykatermészetű, energikus emberke volt hosszú feje kopaszon fénylett, éles sasorra kicsit félreállt, ápolt szakállat viselt, és szőrös kezeit többnyire összefonta hátul, a zsakettja alatt. Könnyű léptekkel, önhitt tartással járkált, s közben rendszerint dudorászott. Kivételes üzleti képességeit jól megfontolt házasággal meg egy ügyes csóddal is tetézte. Áruháza a legtekintélyesebb üzletek közé tartozott Folkestone-ban. Üzlete elfoglalta már az utca 3, 5 és 7-es számú házát (a számlanyomtatványon is így állt: No. 3-7), és az üzletsor felett a házak falát zöld-sárga csíkosra mázolták. Ezt Mr. Shalford rendkívül fontosnak tartotta.

A tisztelettől megzavarodott és elképedt Kippsset Mr. Shalford elárasztotta önnön személyének és üzleti rendszerének dicséretével. Elterpeszkedett íróasztala mögött, megmarkolta kabátja hajtókáját, és előadást tartott Kippsnek: - Elvárjuk magától, hogy dolgozni fog, hogy tudni fog, elvárjuk, hogy szem előtt tartja az érdekeinket - magyarázta fejedelmi és kereskedelmi többesben. - A mi rendszerünk olyan rendszer, amilyen rendszer nincs is több a világon. Én találtam ki, én csak tudom! Tizennégy éves koromban kezdtem, mégpedig a létra legalsó fokán. Nincs egyetlen foka se, amit én ne ismernék. Nincs bizony! Mr. Booch az irodában majd ad magának egy házirendet, abban olvashatók a szabályok meg a bírságok. Várjon, kérem, egy pillanatig. - A papírnymó alól kihúzott egy poros iratot, és úgy tett, mintha mélyen elmerülne a tanulmányozásába. Kipps ezalatt a tisztelettől dermedten bámulta új gazdája tojásdad, kopasz fejét.

- Kétezer-háromszáznegyvenhét font - suttogta jól hallhatóan Mr. Shalford, mintha megfeledezett volna Kippsről. Itt aztán óriási üzleteket bonyolítanak!

Mr. Shalford fölállt, Kipps kezébe nyomott egy itatóstömböt meg egy tintásüveget, pusztán a szolgaság szimbóluma gyanánt, hiszen egyikre sem volt szüksége, és benyitott a számlázóba, ahol a három írnok lázas buzgalommal dolgozott attól a pillanattól kezdve, hogy a kilincs megmozdult.

- Booch, van kéznél egy házirend? - kérdezte Mr. Shalford.

Az elnyűtt, kopott kis öregember - kezében vonalzó, szájában tollszár - némán átnyújtotta a sárga-zöld csíkos fedelű könyvecskét.

Kipps hamarosan fölfedezte, hogy a kis könyv főleg a bírságok telhetetlen rendszerét tartalmazza. Feszengett, mert mind a két keze tele volt, és érezte, hogy mindenki őt bámulja. Egy pillanatig habozott, aztán letette a tintatartót, hogy legalább egyik kezét szabaddá tegye.

- Ne ügyetlenkedjen - mondta Mr. Shalford, miközben Kipps zsebre dugta a házirendet. - Így nem sokra viszi nálunk. Gyerünk, indulás! - Mr. Shalford magasra emelte zsekkettje szárnyait, ahogy a hölgyek emelik a szoknyájukat, s elindult Kipps előtt az üzletbe.

Óriási helyiség volt, végtelenbe nyúló, csillogó pulttal, Kippsnek úgy tűnt, se vége, se hossza. Egész sereg kifogástalanul öltözött fiatalember és tündérszép fiatal nő bámulta Kippsset. Itt kesztyűk lógtak hosszú sorokban a pult feletti rúdon, odább szalagok és bébiholmi. Egy alacsony fiatal nő, ujjatlan fekete kesztyűben, éppen számlát állított ki az egyik vevőnek, és láthatólag összezavarodott a számolásban Mr. Shalford satekintete alatt.

Egy köpcös, kopasz, nagyon bölcs arcú fiatalember székeket állítgatott pontosan egyforma távolságra a pult mellé. Mélyen elmerült munkájában, s csak akkor figyelt fel és válaszolt nagy tisztelettel, amikor főnöke napóleoni, de teljesen fölösleges kérdéseket intézett hozzá. Kippsszel közölték, hogy a fiatalembert Mr. Bugginsnak hívják, s amit Mr. Buggins parancsol, azt meg kell tennie.

Továbbmentek. Az egyik sarokban ismeretlen szag ütötte meg Kipps orrát: a pamutszövetek bizonytalanul kellemetlen szaga; és ez lett sok éven át az uralkodó szag Kipps életében.

Egy nagy orrú, kövér ember felugrott - valóban ugrott! -, amikor meglátta Mr. Shalfordot, és hajtogatni kezdett egy vég damasztot, pontosan úgy, mint egy mozgásba hozott automata.

- Carshot, holnaptól legyen gondja erre a fiúra - mondta a főnök. - Vigyázzon rá, hogy ne ügyetlenkedjen. Nyissa ki az eszit egy kicsit.

- Igeniss, főnök úr - mondta a kövér Carshot, egy pillantást vetett Kippsre, és roppant buzgalommal folytatta a hajtogatást.

- Mindent úgy kell csinálni, ahogy Mr. Carshot parancsolja, érti? - mondta Mr. Shalford, és tovább lépett. Carshot pedig láthatólag nagy megkönnyebbüléssel fellelegzett.

Átmentek egy nagy termen, amely a legfurcsább dolgokkal volt tele. Kipps még sose látott ilyesmit. Hölgyszőnyegek figurák álltak itt mindenfelé, életszerű, elegáns pózban, de nem szép fejben végződtek, ahogy az ember józan ésszel várta volna, hanem fekete fagombban. - Konfekcióosztály - mondta Mr. Shalford.

Ingerült hang ütötte meg a fülüket: - Hova gondol, Miss Mergle! Biztosíthatom, nagyon téved, ha azt hiszi, hogy én ilyen nőhöz nem illő dolgokat csinállok! - Hirtelen csend lett. Kipps megpillantott két fekete ruhás fiatal nőt - magasabbak és csinosabbak voltak a többinél - : egy asztalkánál ültek, és szorgalmasan írtak. Kipps ismét tudomásul vette, hogy mindent meg kell csinálnia, amit a két hölgy parancsol neki. Ezenkívül teljesítenie kell Carshot és Booch parancsait, meg természetesen Bugginsét és Shalfordét is. És semmi feledékenység, semmi ügyetlenkedés!

Innen lementek a pincébe, amit „áruraktárnak” neveztek. Kipps optikai csalódás áldozata lett: úgy látta, hogy a kifutófiúk verekednek; ám egy testetlen hang kiáltására: - Jön! - a csalódás megszűnt. Kipps megint odanézett, s most már egész tisztán látta, hogy a fiúk éppen árut csomagolnak; nyilvánvaló, hogy eddig is ezt csinálták, és ezt fogják csinálni továbbra is, mindig, és a világon semmi sem áll távolabb tőlük, mint a verekedés. Mr. Shalford szavaiból

azonban, amelyeket a buzgólkodó fiúk hátához intézett, Kipps rájött, hogy mégiscsak verekedtek - persze valamikor régen, életük valamely elmúlt szakaszában.

Mikor újra felkerültek az üzletbe, a játék- és díszáruosztályon Mr. Shalford előhúzta kezét a kabátja alól, és rámutatott a teherliftre. Bonyolult számításokba kezdett, be akarta bizonyítani, hány percet takarít meg évente ezzel a szerkezettel, de belezavarodott a számolásba.

- Napi hatvan, az háromszázhatvan, ez ötvenkétszer, az annyi mint... Na mennyi?! Ejnye, ejnye! a maga korában én, ahogy hallottam, már mondtam is. Na, majd hamarosan kikupáljuk magát, fiacskám! Szakembert faragunk magából! Szóval... elhiheti nekem, fontokat tesz ki évente a megtakarítás... Fontokat! Rendszer! Rendszer mindenben! Szakértelem! - És egy darabig még maga elé mormolta: - Rendszer! Szakértelem!

Kiértek az udvarra. Mr. Shalford a három sárga-zöld csíkos áruszállító kocsit felé intett: - Minden zöld-sárga. Rendszer!

A vállalat egész területén mindenfelé kis kartonlapok voltak kiszögezve: „Ez az ajtó fél nyolc után zárva. Edwin Shalford rendeletére”, és ehhez hasonlók.

„Rendeletére”! Mr. Shalford mindenre ezt írta, bár fogalma sem volt róla, mit jelent. Úgy gyűjtötte a szakkifejezéseket, mint a ganajtúró bogár a ganajt. Nemcsak tudatlan volt, de még az anyanyelvét sem tudta megtanulni. Ha azt akarta mondani, hogy odaadja a kartont hat és fél pennyért méterenként, ezt így közölte az elképedt vevővel: „Csinálhatok önnek hat és félér egyet, ha parancsolja.” A névmást és a névelőt folyton kihagyta mondataiból, mert azt tartotta: ez teszi az igazi szakszerű üzletembert. A hosszabb szavakat, ha lehetett, mindig lerövidítette; azt hitte, az egész Wood Street rajta nevetne, ha a cikkszám, szót nem így írta: *cixám*. Beszéd közben fukarkodott a szóval, írásban viszont bőbeszédű volt. Ha levélben nyugtázott egy megrendelést, az mindig „nagyrabecsült és kitüntető” volt. A mintakártyát minden esetben „mély tisztelettel bátorkodott” rendelkezésére bocsátani a vevőnek. Beszerzéseinél sohasem kötött ki ennyi-meg-enyi hónapi hitelt, hanem vásárolt novemberben: „kp. fiz. úgy mint jan”. De nemcsak szavakkal rövidítette meg londoni üzletfeleit. Rendszeréhez az is hozzátartozott, hogy állandóan tévedett egy-két pennyvel, ha a nagykereskedők számláit kiegyenlítette, és azt állította, hogy „megkönnyíti az üzletmenetet”, ha elhanyagolja a pennyket, amikor csekket állít ki. A könyvelőjét úgy elbűvölte ez az ötlet, hogy magánhasználatra is alkalmazta, és manipulálni kezdett a bélyegekkel, amire Mr. Shalford sose jött rá.

Mr. Shalford, ez a bámulatra méltó angol kereskedő, különösen büszke volt Londonba írt megrendelőleveleire. - Na mit gondol, képes lesz valaha is megrendelőlevelet írni Londonba? - kérdezte leplezetlen büszkeséggel Kippstől, aki jóval zárás után türelmetlenül várta, hogy postára vihesse a kereskedelmi szaktudás e remekeit, s ezzel befejezze a végeérhetetlen munkanapot.

Kipps csak a fejét rázta; nagyon szerette volna, ha Mr. Shalford végez már.

- Itt van ni, ez például, nézze csak: „10 tuc. gyaptak soxinü Ia/vagy”. Na, mit gondol, mit jelent ez a „vagy”, he?

Kippsnek halvány fogalma sem volt róla.

- Vagy itt van ez: „2 nvg selyem túll csat. min. szer.” Na, mi az a nvg?

- Nemtom, uram.

Mr. Shalford nem szokott magyarázni. - Lám, lám, milyen kár, hogy nem kapott egy kis kereskedelmi oktatást az iskolában, a helyett a sok irodalmi zagyvaság helyett. Szóval, édes fiam, ha nem nyílik ki az esze egy kicsit, sose fog megrendelést írni Londonba, annyi

bizonyos! Bélyegezze csak föl ezeket a leveleket, de vigyázzon, rendesen ragassza föl mindet, és iparkodjon, és használja ki egy kicsit jobban a lehetőséget, amit a nagynénje meg a nagybátyja szerzett magának. Nem tudom, mi lesz magából, ha nem iparkodik.

És Kipps fáradtan, éhesen és megkésve, nagy eréllyel, serényen nekilátott a bélyeგრasztásnak.

- A borítékot nyalja, a borítékot! - mondta Mr. Shalford, mintha sajnálná a fiútól a bélyegen levő ragasztót. - Sok kicsi sokra megy szokta mondogatni, és csakugyan ez volt az élet-filozófiája is: szorgoskodni és takarékoskodni, örökké csak szorgoskodni és takarékoskodni. Politikai hitvallása így hangzott: összekapcsolni a reformokat a békés gazdálkodással. (Az előbbin az égvilágon semmit sem értett, az utóbbin pedig az éhbért, amelyet alkalmazottainak fizetett.) Úgy vélte, a városi tanács akkor végzi jól a dolgát, ha alacsony adókat vet ki. Még vallásossága is abból állt, hogy gondolt a lelkiüdvösségére, és hirdette a kicsinyes zszugorgatást.

2

A tanoncszerződés, amely Kippset Mr. Shalford kezébe adta, régimódi és bonyolult volt. Apai jogokat biztosított a főnöknek, eltiltotta Kippset a szerencsejátéktól, és hét hosszú éven át, élete legválságosabb korszakában, testestül-lelkestül kiszolgáltatta Mr. Shalfordnak. Mr. Shalfordot ennek ellenében kötelezte a szerződés, hogy beavassa Kippset a szakma művészetébe és titkaiba. De mert a szerződés e kötelezettség elmulasztása esetére nem tartalmazott büntető szankciókat, Mr. Shalford, a józan, gyakorlatias üzletember pusztá szónoki frázisnak tekintette az egészet, és kapcsolatuk hét esztendeje alatt szorgalmasan kizsákmányolta Kippset. Annyit szedett ki belőle és oly keveset adott érte cserébe, amennyit csak lehetett.

Amit Kippsnek adott, az főként margarinos kenyér volt, cikóriakáv és leforrázott tea-törmelék, olcsó import hús (fontját három pennyért vette), krumpli és újra krumpli, meg vizezett sör. Ha azonban Kipps, testi fejlődése érdekében élelmiszert vásárolt, hogy kiegészítse az ellátást, a gavalléros Mr. Shalford ingyen bocsátotta rendelkezésére a konyhát, egész felszerelésével - feltéve, hogy éppen égett a tűz. Ezenkívül megoszthatta hálószobáját nyolc társával, és olyan ágyban alhatott, melyet - ha magára vette tartalék fehérneműjét - felöltője meg egy csomó újságpapír segítségével egész jól be lehetett melegíteni, hacsak nem volt igen zord az időjárás. Minderre ráadásul, Kipps megtanulta kívülről a büntetések lajstromát, azt, hogy hogyan kell csomagolni, hogy hol találja meg a különféle árukat Mr. Shalford roppant „rendszeres” üzletében, hogy kell kissé széttárt karral a pultra támaszkodni, s közben ilyesféle szólamokat mondogatni: „Mivel lehetne szerencsém szolgálni?” vagy „Ó, kérem, biztosíthatom, semmi az egész”; megtanult számlát kiállítani, hajtogatni és méterszám kimérni különböző árukat, kalapot emelni Mr. Shalfordnak, ha az utcán találkoztak, és szolgamódra engedelmeskedni egy sereg embernek. Arra természetesen nem tanították meg, hogy mi a beszerzési ára a cikkeknek, amelyeket eladott, és hol és miképp lehet ezeket beszerezni. Nem világosították fel a sokféle, ismeretlen társadalmi szokásról és divatról, melyet mestersége szolgált. Fogalma sem volt róla, mire valók az áruk, amelyeket eladott (vagy amelyek eladásában segédkeznie kellett), a kárpitanyagok, kartonok, bútorszövetek és hasonló; az asztalnemű és a többi fényesre keményített vászonáru, a jól felszerelt háztartások tartozékai; kellemes tapintású ruhakelmék, bélésáruk, szitaszövetek. Mindez a holmi az első naptól az utolsóig nem jelentett többet neki, mint súlyos, nehezen kezelhető végeket, melyeket össze kell hajtogatni, szét kell teregetni, lemérni, s így lassanként elfogyasztani és kijuttatni a rejtelmes, boldog külvilágba, ahol a Vevő él.

Kipps, miután feltornyozott egy halom finom lenvászon abroszt, mely így tömegben oly nehéz volt, mint az ólom, lesietett az alagsorba, a gázvilágítású étkezőbe, és viaszosvászonról ebédelt, s közben arról álmodott, hogy éjszakára végtelen hosszú gyapjútakarót csavar magára a felöltő, a fehérnemű és az újságok alá. Így aztán módjában állt legalább a filozófia alapelemeit elsajátítani.

Mindezen „jótéteményekért” cserébe, úgy dolgozott, hogy esténként holtfáradtan, fájós lábbal esett az ágyba. A munka reggel fél hétkor kezdődött. Mosdatlanul, ócska ruhában, ing nélkül, sállal a nyakán lement az üzletbe, ásítózva port törölgetett, leszedte a védőhuzatokat, kirakatablakot tisztított nyolc óráig. Ezután fél óra alatt megmosdott, felöltözött, és elfogyasztotta szerény reggelijét: a margarinos kenyeret és valami lötytyöt, amit csak Angliában neveznek kávénak.

Amint lenyelte ezt a frissítőt, visszasietett az üzletbe, hogy megkezdje a napi robotot, ami általában nagy lótás-futással indult. Ládákat, állványokat, árut cipelt a kirakatot rendező Carshotnak, aki - mert krónikus emésztési zavarok kínozták -, akár jól dolgozott, akár rosszul, folyton szidta Kippset, amíg a kirakat el nem készült. Néha a nőiruha-kirakatot kellett átrendezni; ilyenkor Kipps az egész üzleten végigtántorogva hurcolta azokat a hölgyforma bábukat; szégyenkezve, de keményen markolta meg őket a bokájuknál. Ha meg nem volt kirakatredezés, akkor cipekedhetett: ládákat, bálákat, szövetvégeket tornyozott fel magasra. Ezután csupa rettenetes feladat következett, ami eleinte valósággal kétségbe ejtette: bizonyos árukat, amelyek hajtogatva érkeztek, rúdra kellett tekerceselni, s ezek többnyire egyáltalán nem akartak engedelmeskedni, legalábbis Kippsnek nem; más árukat viszont feltekerve szállított a nagykereskedő, ezeket le kellett mérni és összehajtogatni. Márpedig a hajtogatás alkalmával minden inas úgy érzi, jobb lett volna meg sem születnie. Amellett ezt az egész kínlódást el lehetne kerülni, ha a gyermekmunka világszerte nem lenne olcsóbb, mint az előrelátó gondosság. Aztán új áruszállítmányokat kellett átvenni, ellenőrizni, újra becsomagolni. Carshot boszorkányos gyorsasággal csomagolt, Kipps pedig révedezve, mintha másutt járna az esze. És Charshot csak zsörtölődött szüntelenül. Volt egy szavajárása Kipps bizonyos belső szerveinek működésével kapcsolatban, ezt azonban tekintettel a jóízlésre és barátaim unszolására csak igen vérszegény átiratban közölhetem: „Mozgás, fiú, mert úgy hátba rúglak, hogy összesírod magad.” (Ezt a mondást ezután is így fogom idézni.) Kipps gyakorlott füle még akkor is hallotta a szinte hangtalan mormolást: „Mozgás, fiú, mert...”, amikor Carshot a vevőkkel foglalkozott.

Akadtak azért boldog pillanatok is. Ha a konfekcióüzemben váratlanul kifogyott a gomb, szalag vagy bélésáru, és sürgősen pótolni kellett, Kippset küldték ki a városba bevásárolni. Fölírták neki, amire szükség volt, mintát is tűztek a papírra, és kiszabadulhatott a napfénybe, az izgalmas utcára. Ilyenkor aztán szabad ember volt, senki se piszkálta, mindaddig, amíg jónak nem látta visszamenni és szembenézni késése következményeivel.

Csodálatos helyrajzi felfedezéseket tett. Rájött például, hogy az Adolphus Davis cégtől a Plummer, Roddis & Tyrrel céghez (leggyakrabban ezekhez küldték bevásárolni), a közhiedelemmel ellentétben, jobb, ha nem lefelé megy a Sandgate Roadon, hanem fölfelé, aztán be a West Terrace mögött, végig a sétányon az elevátorig; itt végignézi, ahogy az elevátor föl-le megy kétszer (de nem többször, az már sok lenne!), aztán vissza a sétányon, kis bámészkodás a kikötőben, futva megkerüli a temetőt, kiér a Church Streetre és onnan a célhoz. Kivételesen szép napokon azonban az út a Radnor parkon át a tóhoz vezetett, ahol a kisfiúk vitorlás hajói és az érdekes hattyúk úszkáltak.

Már javában folyt a kiszolgálás, amikor visszaért az áruháza. Ilyenkor készenlétben állt, hogy kéznél legyen, ha valamelyik segédnek szüksége lenne rá; csomagokkal, számlákkal futkosott ide-oda az üzletben, elrakta az árut a pultról, ha az eladó végzett a vevővel, függönyöket emelt magasra, amíg a karja belefájdult. Mindezeknél nehezebb volt azonban tétlenül ácsorogni és nem bámulni bambán a vevőre, ha éppen semmi dolga sem akadt. Mérföldetlen unalom fogta el, csak állt, mintha elszállt volna belőle a lélek, és gondolatai messze jártak: a birodalom ellenségeivel vívott csatákat, vagy ismeretlen tengereken, ezer veszély közt vezette álomhajóját. Valamelyik sürgő-forgó segéd éles szava rángatta vissza a valóságba: - Hé, Kipps, elaludtál? Gyerünk! - (Mozgás, fiú, mert úgy hátba rúglak...)

Este fél nyolckor - hacsak nem késtek a zárással - lázas gyorsasággal nekifogtak a rendcsinálásnak, s amikor az utolsó redőny is legördült odakint, Kipps nyílsebesen fölteregette a védőhuzatot az állványokra, az áruházmokra, a pultra, nagy buzgón fölszörta a padlót nedves fűrészporral, és kisöpörte az üzletet.

Olykor jóval zárásidő után is maradtak vevők a boltban. - Ugye, maguknál nem számít egy-két perc? - mondogatták ezek a hölgyek, s amíg ott lebzseltek, tilos volt a porvédőkhöz nyúlni; csak amikor az ajtó már becsukódott mögöttük, csak akkor tehették meg az előkészületeket a munkanap befejezésére.

Kipps valamelyik áruhegy mögül leste ezeket a késői vásárlókat, és a legenyhébb kívánsága az volt, hogy forduljanak fel.

Rendszerint már kilenc óra tájban lemehetett vacsorázni az alagsorba, s miután elfogyasztotta a kenyeret, sajtot és vizes sört, a nap hátralevő része már egészen az övé volt; azt tehetett, amit akart, olvashatott, pihenhetett vagy gondolkozással élesíthette elméjét.

Fél tizenegykor bezárták a kaput, és tizenegykor eloltották a gázlámpát a hálótermekben.

3

Minden vasárnap egyszer templomba kellett mennie. Egyéb szórakozás híján azonban Kipps rendszerint kétszer ment. Nem mert énekelni, szégyenlős volt; a zsoltáros könyvvel is többnyire elügyetlenkedte a dolgot, és nem tudta, hol tartanak; a prédikációra alig figyelt, csak üldögélt valamelyik hátsó padban. Valahogy mégis az a meggyőződés alakult ki benne, hogy a templomba járás elviselhetőbbé teszi az életet.

Nénje szerette volna, ha konfirmál, de Kipps évekig elodázta ezt a ceremóniát.

A két istentisztelet között bekóborolta Folkestone-t, olyan arccal, mintha keresne valamit. A városka vasárnap nem volt annyira érdekes, mint hétköznap, mert az üzletek zárva voltak. Viszont a sétánynak volt valami megejtő varázsa így délutánonként. A rangsorban közvetlenül felette álló inas néha leereszkedően csatlakozott Kippshez ezeken a sétákon, de ha a ranglétra harmadik inasa leereszkedett ehhez a második inashoz, akkor Kipps - aki készen vett ruhát viselt, és még csak nem is zsakettet, tehát méltatlan volt ilyen társaságban mutatkozni - egyedül ment sétálni.

Néha kirándult a környékre is, megint csak úgy, mintha keresne valamit, ami nagyon hiányzik neki, de korgó gyomra étkezési időben mindig hazaparancsolta. Előfordult az is, hogy a mólón tartott egyház-zenei hangversenyre költötte java részét annak a shillingnek, amelyet az öreg Boochtól szokott heti zsebpénz gyanánt átvenni. Vacsora után néha hússzor-harmincszor is végigment a sétányon, és nagyon szeretett volna beszédbe elegyedni valakivel a sétálók közül,

de nem volt bátorsága hozzá. Csaknem mindig fáradtságtól sajgó lábbal fejezte be a vasárnapot.

Könyvet sohasem olvasott. Igaz ugyan, hogy nem is jutott olvasnivalóhoz, de nem is érdekelte az irodalom. Hiába rágta át magát Mr. Woodrow vezetésével Shakespeare Vihar-jának egy olcsó és gyatra szövegmagyarázatokkal ellátott kiadásán. Újságot se olvasott soha, legfeljebb nagy ritkán az *Innen-Onnan*-t vagy egy krajcáros vicclapot. A legmagasabb szellemi élvezetet azok a viták jelentették, amelyek Carshot és Buggins között alakultak ki az ebédnél. Kipps úgy hallgatta ezeket a szócsatákat, mint a páratlan bölcsesség és szellem megnyilatkozásait, és emlékezetébe véste a remek visszavágásokat arra az időre, amikor belőle is Buggins lesz, és lesz alkalmá meg bátorsága a vitatkozáshoz.

Időnként nagy szezonvégi kiárusítás törte meg a mindennapok egyhangúságát. Ez rossz volt, mert késő éjszakába nyúló, külön munkát jelentett, de jó is, mert ilyenkor halat kaptak vacsorára és pár shilling jutalmat. És minden évben, nem egyszer-mászor, hanem minden évben, Mr. Shalford nem kevesebb, mint tíz nap szabadságot adott Kippsnek! Tíz egész napot minden esztendőben! Csodálta is önnön atyai bőkezűségét, ha visszaemlékezett a sivár időkre, amikor még ő inaskodott. Sok szerény, szerencsétlen portlandi sorstársa méltán irigyelhette Kipps jódollgát. De mily telhetetlen az ember! Hogy számolta Kipps, a zsugori, az egymás után elröppenő napokat!

Évente egyszer leltároztak, és időnként, rohammunkában árazták az újonnan érkezett árut. Ilyenkor tündököltek csak teljes fényben Mr. Shalford káprázatos tulajdonságai. - Rendszer! Rendszer! Gyerünk! Mozgás! - mondogatta, és csak úgy ontotta a pattogó, zavarba ejtően ellentmondó parancsokat.

Carshot fejvesztetten, verejtékezve szaladgált ide-oda, nagy orrát az ég felé bökte, apró szemét Mr. Shalfordra szegezte; homloka ráncokba gyűrődött, ajka hangtalanul, folyvást a varázsigét mormolta: - Úgy hátba rúglak, hogy...

Az első és a második inas felülmúlta egymást szolgálai fürgeségben. Az első inas Carshot helyére pályázott, s ezért szinte erőszakosan alázatos volt Shalford iránt. Kipps azonban valamennyien ugráltatták. Ő fogta a tintatartót, az itatóst és az árcédulás dobozt, s ha kellett valami, ő rohant érte. Ha letette a tintatartót, mielőtt elrohant volna, Mr. Shalford rendszerint feldöntötte. Ha meg magával vitte, Mr. Shalfordnak feltétlenül szüksége volt rá.

- Fáj a májam, Kipps, ha magára nézek. Idegbajt kapok magától. Annyi rendszer sincs magában, mint egy rohadt krumpliban.

Ha Kipps magával vitte a tintatartót, Mr. Shalford arca lila lett, száraz tollát képzeletbeli tintatartóba döfködté, és káromkodott. Carshot meg ott állt és ordítozott, az első inas az ajtóhoz futott, és ő is ordítozott, a második inas pedig üldözőbe vette Kippsét, s közben ordítozott: - Ébredj, Kipps! Ébredj! Tintát, ember! Tintát!

Kipps lelkét bizonytalan önutálat töltötte el ebben a feszült, viharos időszakban, s ez az érzés Mr. Shalford és társai iránti mélységes gyűlöletben öltött határozott alakot. Érezte, hogy az egész helyzet igazságtalan és ostoba. De a *miért* és *mitől* túl sok volt szegény agyának. Fejében teljes volt a zűrzavar. Egy vágy vezette csak, miközben jól-rosszul végezte munkáját: megúszeni legalább egy részét az örökösen záporozó szidalmaknak. Undora határtalan volt, s ezt nem csökkentette a dagadt boka és fájós láb, az angol textilkereskedő-segéd szakmai képzésének természetes velejárói.

A rangidős inas, a hórihorgas, komor képű Minton - rövidre nyírt fekete sörtehája volt, csúnya, széles szája, és bajszát mintha tintával mázolták volna az orra alá - fölhívta figyelmét a kérdés mélyebb vonatkozásaira, s ezzel megpecsételte Kipps nyomorúságát.

- Ha megöregszel és nem tudsz már dolgozni, kirúgnak - mondta. - Az istenbe is! kivénült segédeket láthatsz mindenfelé, csavargók, koldusok, dokkmunkások, omnibuszkalauzok közt, még a börtönben is, mindenütt, csak állásban nem.

- Mért nem nyitnak üzletet? - kérdezte Kipps.

- Az istenbe is, hogy nyithatnának? Nincs tőkéd! Hogy spórolhat össze egy kereskedősegéd akár csak ötszáz fontot is? Olyan nincs, ezt én mondom neked! Vigyázni kell, hogy ki ne ess az állásból az utolsó pillanatig. Én mondom neked, bűdös egy csatornában élünk, és abban kell másznunk előre, amíg föl nem fordulunk.

Minton szüntelenül egy gondolatot forgatott a fejében: - Megverem azt a kis nyavalyást! Fölpofozom! - A kis nyavalyás Mr. Shalford volt. - Kíváncsi vagyok, mit szól hozzá az a rohadt rendszere!

Ez a fenyegetés izgalmas várakozással töltötte el Kippsét, valahányszor Shalford Minton osztályára ment árcédulázni. Nézte Mintont, nézte Shalfordot, és azon törte a fejét, hogy lenne a legjobb, hová kellene ütnie Mintonnak. Csakhogy Shalford - ő tudta, miért - sose fitymálta, sose torkolta le Mintont, ahogy a jámbor Carshotot szokta. Az érdekes kísérlet a rendszerrel kapcsolatban tehát mindig elmaradt.

4

Kipps sokszor egész éjszaka ébren feküdt az ágyban, miközben a többiek jóízűen horkoltak körülötte a hálóteremben, és keserűen gondolt a jövőre, amelyet Minton festett elébe. Homályosan megértette, mi történt vele: a kiskereskedelem nagy, ostoba gépezete kerekei közé kapta életét, s ebből a hatalmas, ellenállhatatlan erőből kiszabadulni nem volt elég akaraterője és tudása. Ez lesz a sorsa, amíg minden véget nem ér. Nem lesznek kalandok, se dicsőség, nem lesz semmi változatosság, se szabadság. És boldog szerelemről, házasságról sem álmodhatott, bár ennek jelentőségére csak később eszmélt rá. És volt még valami szörnyűség, amit úgy hívtak: zsupsz, meg utcára kerülés, meg álláskeresés, amiről ugyan keveset hallott, de az is elég volt. Minden éjszaka újra elhatározta, hogy beáll katonának, megszökik a tengerre, fölgyújtja az áruházat, hogy vízbe öli magát, s minden reggel újra fölkel, rohant le, mert félt, hogy hat pennyt levonnak a béréből, ha elkésik. Összehasonlította a keserves robotot a széljárta, napsütötte, szép otthoni nyarakkal, a boldogság ablakaival, amelyek egyre fényesebben ragyogtak, ahogy távolodtak. A kis Ann alakja most már minden ablakban feltűnt. Vele is gonosz dolgok történtek.

Amikor Kipps először ment haza karácsonyra, újra fellángolt félig elfelejtett, nagy elhatározása, hogy megcsókolja Annt. Kisietett az udvarra, és fűtült. Nem jött válasz. Csend volt.

Az öreg Kipps bukkant fel a háta mögött. - Hiába fűtyörészel itt, fiam - mondta az öreg jó hangosan, hogy a szomszédban is meghallják. - Mind elpárologtak, akikkel barátkoztál. A lány is elment szobalánynak Ashfordba. *Szobalány?* Cseléd! ahogy mi régebben mondtuk. De hát változnak az idők. Csuda, hogy azt nem mondták, komornának megy. Amilyenek ezek, kitelt volna tőlük.

- És Sid?

- Az is elment. Kifutó lett vagy ilyesmi, valamelyik feneette bicigliüzletbe.

- Elment? - kérdezte Kipps, és összeszorult a szíve. Gyorsan sarkon fordult, és bement a házba. Amikor fölért kis szobája biztonságába, leült az ágyra, és a semmibe meredt. Őket is elkapta... mindnyájukat elkapta... Az egész élet szürke lett, olyan, mint egy örökké tartó, vigasztalan hétfő reggel. A huronok szétszéledtek. A tengerpart a hajóroncsokkal messzetűnt, a langyos esti kószálások napja örökre leáldozott.

Ezután a szabadsága rövidke hátralevő részében már csak egy öröme maradt: hogy nincs az áruházban. De ez is csak átmeneti öröm volt. Már csak két nap, már csak egy, már csak fél. Aztán újra az áruház és egy-két igazán komisz éjszaka. Annyira jutott, hogy levelet írt haza, s ebben, Minton szavait idézve, célzásokat tett arra, hogy mit gondol a szakmáról és a kilátástalan jövőről. Nénje azonban ezt válaszolta: „Azt akarod, hogy Pornickék elmondhassák, nem tudtad megállni a helyedet az áruházban?” Ez a szörnyű lehetőség természetesen eldöntötte a kérdést. Nem, határozott Kipps, róla senki ne mondhassa, hogy felsült.

Sok segítséget kapott annak a nagydarab, napbarnított lelkésznek dörgő hangú, „férfias” prédikációjából, aki gyenge egészségére hivatkozva éppen most tért vissza valamelyik gyarmati egyházkerületből. A pap arra intette, hogy bármilyen munkája akad, azt minden erejével és tudásával kell végeznie, és a katekizmus, amelyet a konfirmáció előtt újra átoltasott, emlékeztette arra, hogy kötelességét tartozik teljesíteni az élet bármely területén, ahová Isten akaratából került.

Egy idő múlva Kipps elkeseredése lassan lecsillapult, és életének rövid, tragikus korszaka - noha csoda nem történt - véget ért. Beletörődött helyzetébe, mert az egyház is ezt kívánta tőle, és mert nem is látott kiutat belőle.

Talpa és bokája hozzáadződött az örökös ácsorgáshoz; ez volt az első enyhülés balsorsában. A második: a váratlan, hetenkénti szabad csütörtök délután volt. Mr. Shalford sokáig bátran ellenkezett, kiállt amellett, amit „személyes szabadságnak” meg a „rendszer értelmének” nevezett, s ahogy mondta, főként hazafias okokból tiltakozott, de végül bizonyos vevői nyomására kénytelen volt csatlakozni a helybeli korai záróra mozgalomhoz, így Kipps még napvilágnál előbújhatott az áruházból, és mehetett, amerre kedve tartotta, hosszú, hosszú órákon keresztül. Ráadásul a pesszimista Minton szerződési ideje is lejárt, és kilépett a cégtől. Beállt lovaskatonának, és ezredével bekóborolta a fél világot; szabad és érdekes életet élt, amely végül is Terah Valleyben fejeződött be egy parázs kis éjszakai csetepaté alkalmával, minden fájdalom és szenvedés nélkül.

Nemsokára Kipps nem tisztogatott már kirakatablakot, vevőket szolgált ki (persze csak a jelentéktelenebbeket), árut vitt fel a lakásukra, hogy válogassanak belőle, s egyszerre csak harmadik inas lett, bajusza is serkent, és három inas volt alatta, akiket szekálhatott, sőt, meg is pofozhatott. Az egyik közülük azonban - felháborító szemtelenség! - korához képest nagyon is megtermett volt ahhoz, hogy megpofozhassa.

5

Aztán jöttek egyéb dolgok is a kamaszkorból lassan kinövő Kipps életében, amelyek elterelték a figyelmét kérelhetetlen sorsáról, így például az öltözködés is egyre jobban érdekelt. Kezdte kívülről látni magát; belenézett a konfekciósztály tükreibe és a tanulólányok szemébe.

Sokat tanult ezen a téren a piperkőc Pearce-től, a második inastól, aki példát mutatott, és a jó tanáccsal sem fukarkodott. Mikor a forgalom lanyhult, élénk eszmecseréket folytattak a szövetosztályon színekről, nyakkendőkről, a nadrág szabásáról, divatos cipőkről. Kipps hamarosan mértékre készült ruhát kapott: rövid zakóját zsakettel cserélték fel. Annyira fel-

buzdult ezen, hogy a maga zsebére három állógallért vásárolt a régi lehajtott gallérok helyébe. Az új, hét-nyolc centiméteres gallérok magasabbak voltak, mint amilyeneket Pearce viselt; fájt is a nyaka tőlük, mert pirosra dörzsölték a füle tövénél. Így kiöltözve, még az elegáns Pearce - Minton utóda - is magához méltó társaságnak találta Kippset.

Legjobban mégis az feledtette Kippsszel világméretű balsorsát, hogy amint zsakettet öltött, az áruház fiatal eladónői nyomban felfedezték, hogy már nem „rémes kis kölyök”. Eddig fitymálva elfordították fejüket, foghegyről beszéltek vele, most azonban rájöttek, hogy nagyon rendes fiú (innen már csak egy lépés a pajtássággig), sőt, némely tekintetben külön a többinél.

Szomorú, de meg kell mondanunk, hogy Kipps hűsége Ann iránt már a lányok első támadásánál megingott. Bizonyos, hogy ez a regény érzelmi szempontból sokkal többet érne, ha Kipps hű maradt volna első szerelméhez. Csakhogy akkor ez egészen más regény lenne. Amellett Kipps mégis hű maradt Annhez, legalábbis annyiban, hogy későbbi szerelmeiben nem volt semmi abból az érzelemből, ami Ann meleg, kipirult arcát oly elválaszthatatlanul egybeforrasztotta az élet mélyebb dolgaival. Bár ezekből a szerelmekből sem hiányoztak a legkülönfélébb érzések.

Az egyik fiatal lány a konfekcióosztályról volt az első, aki észrevette Kippset, és érdeklődni kezdett iránta. Megszólította, bátorította, hogy beszéljen ő is, könyvet kölcsönzött neki, megstoppolta a zokniját, és kijelentette, hogy a nővére lesz. Megengedte, hogy Kipps elkísérje a templomba, és úgy tett, mintha ő venné rá Kippset a templomba járásra. Faggatta, hisz-e a túlvilági életben, legyőzte Kipps vallás iránti, bizonyos fokig mesterkéltséggel férfitörődését, és ígéretet csikart ki tőle, hogy konfirmálni fog.

Ez annyira izgatta vetélytársát, a másik fiatal lányt a konfekcióosztályon, hogy minden ügyességét és kedvességét latba vetve igyekezett Kipps szívét meghódítani. Ő inkább világi fegyverekkel küzdött. Sétálni ment Kippsszel vasárnap délután a mólóra, és elmagyarázta neki, hogy az úriember mindig az úttest felőli oldalon megy a hölgy mellett, hogy minden úriember kesztyűt visel vagy legalább a kezében viszi, és általában beszélt neki a brit társadalmi eszmények alapelemeiről. Ezek után persze a két lánynak volt néhány „keresetlen” szava egymáshoz. Így kapta meg Kipps a *toga virilis*-t, s így találták méltónak arra a platói szerelemre, amelynek tompa nyilai egyformán pusztítanak az alsóbb és felsőbb társadalmi osztályokban. És így vert gyökeret az ő szívében is a brit fiatal emberek legfőbb ambíciója: ha nem lehet igazi *gentleman*, legalább a megtévesztésig hasonlítson hozzá.

Ezek új és érdekes dolgok voltak, természetes hát, hogy Kipps élvezettel kapott rajtuk. A nagyon közlékeny Pearce bevezette a flörtölés rejtelméibe, és hamarosan a „smacizás” ártatlanabb változataira is kitanította. Kipps hamarosan vőlegény lett. Két év se telt bele, s már hatszor jegyezte el magát, és elszánt fickó hírébe került. Elszánt volt, de az úri tisztesség határain belül, annál is inkább, mert közben - miután egy hűvös modorú, borongós kedélyű fiatal lelkész négy rövid leckében előkészítette - konfirmált, és hivatalosan tagja lett az anglikán egyháznak.

Az áruházi eljegyzéseket nem követi minden esetben házasság. Ezek a jegyességek sokkal kifinomultabbak, kevesebb bennük a durva gyakorlatiasság és kötöttség, mint a gazdag polgárok jegyességeiben. Az áruházbeli fiatal nők szeretnek menyasszonyok lenni, hiszen ez a természetes állapot. Márpedig álmodni sem lehetett olyan emberről, aki könnyebben állt rá az eljegyzésre, mint Kipps. Ezeknek a fiatal nőknek a szempontjából az eljegyzésnek rengeteg előnye volt. Nem kellett egyedül menniük sétálni, templomba vagy máshová. Nem valami rendes dolog akárkivel mászkálni, hát még smacizni, ha az illető se nem vőlegény, se nem rokon; ezt kissé ledér dolognak tartják, sőt, ami még rosszabb, kimenős cselédek viselke-

désére emlékeztet. Az osztályöntudat azonban olyan nagy dolog, hogy az angol boltilány éppen úgy irtózik olyat tenni, ami cselédviselkedésre emlékeztet, mint ahogy, mondjuk, egy újságíró is irtózik olyat tenni, ami boltilányra emlékeztet, és ahogy az igazi úrilány irtózik minden olyan cselekedettől, ami bármilyen nőre emlékeztet, aki odáig süllyedt, hogy a gazdasági élet csataterén maga küzd a mindennapi kenyérért.

Kipps apró szerelmi ügyei közül a legmélyebb is csak sekély tócsa volt, amelyből legfeljebb kilábolt, s akkor sem süllyedt el, ha nem tudott úszni. A veszélyes mélységeket, a magasba dobó, hatalmas hullámokat sohasem ismerte meg. Jelentéktelen kis ügyek voltak: öltözködésbeli, hiúsági kérdések, apró-cseprő féltékenykedés, hízelgés és hengegés. Sose jutott tovább egy-egy izgalmas kézszorításnál, bizalmas simogatásnál a sétákon, s már vakmerőség volt az is, ha jegyesével keresztnevéükön szólították egymást. A legmerészebb szerelmi kalandnak számított, ha szoroson egymás mellett ültek, egymást átkarolva az esti félhomályban. Ez volt a végső határ, ameddig Kipps elmerészkedett Vénusznak, a szerelem istennőjének, Uránusz és a tenger leányának szolgálatában. Szívének királynői úgy jöttek-mentek, mint utasok az omnibuszon. Kipps volt a jármű, a lányok beszálltak, aztán kiszálltak, és nem kavartak semmiféle érzelmi vihart.

Kippset mégis egyre jobban érdekelték a szerelmi ügyek, és ezek segítették át a rabszolgaság évein.

6

Lássunk egy példát, egy jelenetet ennek a fejezetnek záróakkordjaként.

Szép, napos vasárnap délután van. Helyszín: egy félreeső kis pad a sétány közepe táján. Kipps négy évvel idősebb, mint amikor elbúcsúzott Anntól. Észrevehetően pelyhedzik már a bajusz az orra alatt, ruhája pazarul elegáns, már amennyire a pénztárcája engedi. Gallérja olyan magas, hogy feldörzsöli az állkapcsát, kalapjának karimája hullámvonalú, nyakkendője jó ízlésről tanúskodik, nadrágja szerényen káprázatos, és világos, betétes, gombos cipőt visel. Olcsó nádpálcájával a kavicsos utat bökdösi, és oldalpillantást vet Flo Batesre, az áruház fiatal pénztárosnőjére. A lányon fényes műselyem blúz van és vidám színekben pompázó kalap. Bizonyos elegancia sugárzik róla, ami ugyan nyomban szertefoszlana egy nagyvilági nő kritikus tekintete alatt, viszont bőven elég ahhoz, hogy Kipps melle dagadjon a büszkeségtől. Büszke rá, hogy a lány lovagja lehet, s hogy időnként Flónak szólíthatja.

A társalgás könnyed és vidám, modern stílusban folyik, és Flo állandóan mosolyog, hiszen jó kedélye a legfőbb vonzóereje.

- Fogadjunk, hogy maga nem arra gondol, amire én - mondja Kipps.

- MÉR, maga mire gondol?

- Nem arra, amire maga.

- Akkor mondja meg.

- Hohó, azt már nem.

Csend. Sokatmondóan néznek egymásra.

- Maga mindig mellébeszél - mondja a lány.

- Maga is tudja, hogy nem csúnya, igaz?

- Nem vagyok csúnya?

- Nem!

- Szóval, úgy gondolja, hogy én is mellébeszélék?

- Nem. Azt akarom mondani, hogy...

Csend.

- Na?

- Maga egy csöppet se csúnya, maga... - elcsukló hangon kiböki - maga szép. Tudja?

- Ugyan menjen! - csilingel a lány hangja örömeiben. Kesztyűjével meglegyinti a fiút, aztán a gyűrűjére pillant, és hirtelen elkomolyodik.

Újabb csend. Összenéznek, s a lány ismét elmosolyodik.

- Arra vagyok kíváncsi... - mondja Kipps.

- Kíváncsi? Mire?

- Hogy kitől kapta ezt a gyűrűt!

A lány szeméhez emeli a kezét, és a gyűrű felett, csillogó tekintettel néz a fiúra: - Nagyon kíváncsi? - kérdi elnyújtva, és sikerének tudatában még ragyogóbban mosolyog.

- Éppenséggel ki tudnám találni.

- Éppenséggel nem tudná.

- Nem tudnám?

- Nem!

- Harmadikra kitalálom.

- De nem a nevét!

- Hm!

- Hm.

- Na, mindegy. Mutassa csak, hadd nézzem meg jobban. - Szemügyre veszi a gyűrűt. Csend. Kuncogás, kis huzakodás, s egy koppintás Kipps karjára. Járókelő tűnik fel az úton, a lány gyorsan elhúzza a kezét. A közeledő férfit nézi. Szégyenlősen hallgatnak, míg a férfi el nem tűnik.

HARMADIK FEJEZET

A fafaragó tanfolyam

1

Bár ezek a kis szerelmi játékok meg az öltözködés művészetének tanulmányozása nagyban enyhítették Kipps kezdeti elkeseredését, mert más irányba terelték gondolatait, mégis merő optimizmus lenne azt állítani, hogy maradéktalanul boldog volt. Valami bizonytalan elégedetlenség ólalkodott körülötte, és néha úgy beburkolta, mint a sűrű tengeri köd. Homályosan érezte ilyenkor, hogy valami, még hozzá létfontosságú valami hiányzik az életéből. Képtelen volt rájönni, miért, de nem tudott szabadulni attól az érzéstől, hogy az élete lassan romlik, vagy már el is romlott jóvátehetetlenül. A serdülőkor fokozatos magára ébredése határozott hiányérzetté növelte ezt az érzést. Kesztyűt hordani, mellőzni a „kisasszony” megszólítást, ajtót nyitni a lányok előtt, és az úttest felőli oldalon menni, ez mind nagyon szép, de vajon nincs egyéb dolog is, sőt nyilván sokkal fontosabb dolgok, mielőtt férfivá érik? Itt van például mindjárt a műveltség kérdése. Kipps rájött, hogy ahol mások, az igazi úriemberek és úrinők meg a papok biztonsággal mozognak, ott ő ügyetlenül csetlik-botlik, és többnyire nem is tudja elkerülni a buktatókat, mert a tudatlanság mocsárként veszi körül.

Új lány került az áruház kalaposztályára, aki azt állította, hogy tud franciául és németül. Fölényesen visszautasította Kipps udvarlását, s ez nagyon bosszantotta a fiút, mert alacsonyabb rendűnek érezte magát. Igyekezett tréfával elütni a dolgot: „Parlez-vous *franci?*” - kérdezte a lánytól, valahányszor találkozott vele. Fölbiztatta a fiatalabb inasokat, hogy ők is ezt kérdezzék.

Félig-meddig titokban tétova kísérleteket tett, hogy pótolja műveltségbeli fogyatékoságait. Öt shillinget költött egy önművelő hetilap öt egymás utáni számára, egy megszorult alaktól pedig könyveket vett: egy Shakespeare-kötetet, Bacon esszéit és Herrick költeményeit; mi több, még arra is gondolt, hogy el is olvassa valamennyit. Miután egy teljes vasárnap délután viaskodott Shakespeare-rel, rájött, hogy az angol irodalom, amit Mr. Woodrow vert a fejébe, valahogy egy résen elpárolgott onnan. Nem volt semmi kétsége afelől, hogy Shakespeare nagyszerű, csak nem egészen értette, mit akar mondani. Tudta, hogy az irodalomnak van valami mélyebb értelme, de hogy mi, azt már elfelejtette. Egyszer, amikor a fiatalabb inast csúfolta tudatlansága miatt, ráeszmélt, hogy Anglia folyói is elpárolgottak az agyából, és fáradtságos fejtöréssel próbálta felidézni a régen bemagolt neveket: Ty, Wear, Tees, Humber.

Azt hiszem, minden normális, serdülő korú fiatalember életében eljön egy ilyen elégedetlenségi korszak. A fejlődő értelem keresi azt a pontot, amely körül az akarat kikristályosodhat, és az évről évre szaporodó érzelmek koncentrálnak. Sok ifjú, persze nem mindegyik, a vallás felé fordul; történetünk idején azonban Folkestone szellemi légköre kivételesen mentes volt minden túlzott vallási mozgalomtól, amely hatással lehetett volna Kipps lelki életére. Van, aki a szerelemben keresi a megoldást. Láttam olyat is, sok esetben, hogy ez a nyugtalanság holmi fogadalomban talál kiutat: elolvasok hetenként egy könyvet (nem regényt!); egy év alatt elolvasom a bibliát; kitüntetéssel teszem le az érettségim; megszerzem a vegyészeti diplomát; soha többé nem ejtek ki hazug szót a számon, így jutott el végül Kipps a „technikai oktatáshoz”, ahogy a fafaragást Dél-Angliában nevezik.

Utolsó inasévéét szolgálta, amikor belépett a folkestone-i legényegyletbe, mert azt remélte, hogy itt pótolhatja hiányzó képzettségét. Az egylet elnökét Chester Coote-nak hívták. Ez a fiatalember meglehetősen anyagi függetlenséget élvezett, mert részt örökölt egy házügynökségben; előszeretettel olvasta Mrs. Humphry Ward műveit, és érdekelték a szociális kérdések. Sápadt arcú, vizenyős kék szemű, nagy orrú férfi volt, hangjában kis remegés bujkált. Bizottságokban tevékenykedett nagy buzgalommal. E jeles és hasznos személyiség mindig ott szerepelt az emelvényen, minden félig-meddig nyilvános társadalmi eseménynél, amikor a nagyfejúek leereszkedtek a nép közé. Egyetlen nővérével lakott. A legényegyletben érdekes előadást tartott egyszer Kippsnek s a hozzá hasonló fiatal embereknek az önképzésről. Kirohant az „agyoniskolázott” németek ellen, és azt állította, hogy a nemes angol hagyományoknak legjobban az önképzés felel meg. Az előadás után egy német fodrász hozzászólt a kérdéshez, s úgy belelovalta magát, hogy végül valóságos szónoklat kerekedett ki belőle a Hannoveri uralkodóház politikájáról. Ahogy egyre izgatottabb lett, egyre zavarosabban gurgulázott. A hallgatóság élénken derült a mulatságos angolság hallatára, és Kipps is oly jól szórakozott, hogy elfelejtette megkérdezni Chester Coote-tól, hogyan vághatna neki egy kis önképzésnek azzal a kevés szabadidővel, amennyit Mr. Shalford rendszere meghagyott neki. Éjszaka azonban újra eszébe jutott a dolog.

Pár hónap múlva leteltek Kipps inasévei, és Mr. Shalford, lekicsinylő megjegyzések kíséretében, alkalmazta gyakornoknak, évi húsz font fizetéssel. Ekkor történt, hogy Kipps véletlenül elolvasott egy technikai oktatásról szóló cikket az egyik reggeli lapban, amelyet valamelyik kereskedelmi utazó felejtett a pulton. A cikk a kellő pillanatban kimondott szó erejével hatott. Ezúttal csakugyan végbement Kippsben valamilyen átalakulásféle, valami gyenge akaratkoncentráció. A heves, meggyőző hangú írás annyira felajzotta, hogy tudakozódott a helybeli tudományos és művészeti tanfolyamok felől. Az áruházban mindenkivel beszélt tervéről, és megfogadta azoknak a tanácsát, akik helyeselték merész elhatározását: beiratkozott. Először szabadkézi rajzórákra járt, mert ezt a tárgyat a szabad csütörtök délutánokon tanították. Már szert tett némi ügyességre a szabadkézi rajzok másolásának kitűnő mesterségében - ami Angliában két nemzedéken keresztül képzőművészeti oktatásnak számított -, amikor a tanrend megváltozott, így aztán - éppen akkor kezdtek fűjdogálni a márciusi szelek - átkerült a fafaragó tanfolyamra, és érdeklődését előbb ez a hasznos és ízlésfejlesztő foglalkozás kötötte le, azután az oktatója.

2

A fafaragó tanfolyam roppant előkelő volt. Vezetőjét Helen Walshinghamnek hívták, s minthogy ez a fiatal lány a sors rendeléséből a fafaragásnál sokkal többre tanította meg Kippset, helyes, ha az olvasó pontos képet alkot róla. Alig egy évvel volt idősebb Kippsnél.

Sápadt, intellektuális arca és sötétszürke szeme volt. Fekete haját eredeti és nagyon megkapó módon homlokába fésülve viselte. Ezt a frizurát a South Kensington-i múzeum egyik Rossetti-képéről leste el. Karcsú volt, tehát magasnak látszott, anélkül, hogy esetlen lett volna. Keze formás és fehér volt, különösen az áruházi munkában kidolgozott kezekhez viszonyítva. Lágy, pasztellszínű, jó szabású, kényelmes ruhákat hordott, amilyenek a szocialista esztétika korszakában jöttek divatba Angliában, s amilyeneket még ma is látni azokon, akik Turgenyevet olvassák, lenézik a bestsellereket, és magasabb síkon gondolkoznak. Azt hiszem, nem volt szebb az átlagosan szép nőknél, de Kipps valósággal gyönyörűnek látta. Megtudta, hogy a lány egyetemmet végzett Londonban, s ez elképesztő teljesítmény volt a szemében. Kippset határtalan csodálattal töltötte el az a mesteri ügyesség, amellyel Miss Walshingham meg-

mutatta, hogyan kell egy becsületes fadarabot farigcsálással ostoba és haszontalan domborművé mintává változtatni.

Kipps nem nagyon örült, amikor meghallotta, hogy nő fogja tanítani, annál is kevésbé, mert Buggins nemrégiben hevesen kifakadt, és durva igazságtalanságnak nevezte a női munkaerő alkalmazását. - Nekünk feleségeket kell eltartani - (ami azt illeti, ő egy szálát sem tartott el). - És hogy tudjuk eltartani őket, ha bejön ide egy csomó lány, és kiveszi a szánkából a kenyeret?

Később, Pearce megvilágításában, Kipps más színben látta a dolgot, s úgy gondolta, hogy egész jó mulatság lesz. Végül, mikor meglátta Miss Walshinghamet, s a lány tanítás közben odament hozzá, hogy foglalkozzon vele, Kippsnek a lélegzete is elállt a tisztelettől és a karcsú, fekete hajú lány finom nőiességétől.

A tanfolyamon a következők vettek részt: két fiatal lány és egy vénkisasszony, Miss Walshingham barátnői (őket nem az a cél vezette, hogy kiváló fafaragók legyenek, inkább barátnőjüket akarták támogatni az érdekes kísérletben; egy fekete szakállas, szemüveges, öreges mozgású, nem egészen fiatal férfi, aki sohasem beszélgetett senkivel, és olyan rövidlátó volt, hogy azt sem látta, mit farag; egy kisfiú, akiről az volt az általános vélemény, hogy tehetsége van a fafaragáshoz; egy penziósné, aki - így mesélte Kippsnek - minden télen részt vett a tanfolyamon, mint holmi frissítő kúrán, és úgy találta, nagyon jót tesz neki.

Időnként Mr. Chester Coote is megjelent az órákon, finoman és előkelően, iratokkal vagy anélkül, látszólag valamilyen hivatalos ügyben, de valóságban azért, hogy a csúnyábbik fiatal lánnyal találkozzon. Néha beállított Miss Walshingham bátyja is, egy fekete hajú, sápadt, karcsú fiatalember, aki halványan emlékeztetett az ifjú Napóleonra. Rendszerint csak az óra végére érkezett, hogy hazakísérje hűgát.

Ezek a kiválóságok valamennyien az alacsonyabbrendűség érzetét keltették Kippsben, Miss Walshinghamre meg éppenséggel mintha feneketlen mélységből nézett volna fel. Gondolatviláguk és nyilvánvaló tudásuk, képességeik és elfogulatlan viselkedésük új világot tártak fel Kipps képzelete előtt. Ezek az emberek tökéletes biztonsággal jártak-keltek a gipszminták, vázlatrajzok, asztalok, padok és a tábla között, ebben a lenyűgöző környezetben, amely Kipps szemében tele volt rejtélyes tudással, misztikus, féltve őrzött titkokkal: a művészet és a magasabb rendű élet alkotóelemeivel. Ha innen hazamennek, gondolta Kipps, várja őket az otthon, ahol zongora szól finoman és halkán, könyvek hevernek az asztalon, s mindennapos dolog az idegen nyelvű társalgás. Biztosan válogatott, finom ételeket esznek. Ismerik a helyes viselkedés szabályait, és nem követnek el hibákat, míg neki meg kellett vennie az *Illik - nem illik* meg a *Beszéljünk helyesen* című filléres zsebfüzeteket. Mindezt csak feltételezte, biztosan semmit sem tudott ezekről a dolgokról; kívülálló volt, sötétségben élt, és csak hunyorgott a váratlan fénytől.

Hallgatta, ahogy könnyedén és fesztelenül beszélgetnek vizsgákról, könyvekről és festményekről, a múlt évi tárlatokról - kissé megvetően -, egyszer pedig, az óra vége felé, Chester Coote, a fiatal Walshingham meg a két lány vitatkozott valami Vargnerről vagy Vagnerről - mondták így is meg úgy is -, aztán egyszerre kiderült, hogy egy muzsikusról van szó. (Carshot és Buggins más véleményen voltak.) Walshingham mondott egy szellemes aforizmafélét, és mindannyian megtapsolták. Kipps úgy érezte magát, mint a sötétség lakója, aki arcátlanul betolakodott a fény birodalmába. Amikor a szellemes mondás elhangzott, előbb elmosolyodott, mintha értené, aztán hirtelen elnyomta a mosolyt, mint aki oda se figyelt. Senki sem vett ugyan észre semmit ebből a röpke színjátékból, Kippsét mégis előntötte a forróság, és nagyon kényelmetlenül érezte magát.

Belátta, hogy kizárólag úgy leplezheti feneketlen műveletlenségét, ha befogja a száját. Elmélyült figyelemmel faragcsált, és Miss Walshinghamnek még az árnyékát is áhítatosan tisztelte. A lány néha odament hozzá, irányította, tanácsokat adott neki, és Kipps úgy érezte, csak nagy erőfeszítéssel palástolja az iránta érzett megvetését. És csakugyan, volt ebben némi igazság. Kipps eleinte csak úgy szerepelt a lány gondolataiban, mint „az esetlen, piros fülű fiatalember”.

És amikor felocsúdott a túlzott tisztelet szülte mély alázatból, hogy kikerült ebből az állapotból, és eljutott az emberi egyenlőig tudatáig, abban nagy segítségére volt a penziósné, aki csak úgy tudott dolgozni, ha beszélgetett munka közben, s minthogy nem nagyon szerette Miss Walshinghamet és barátait, a szemüveges fiatalember pedig süket volt, természetesen Kippsszel beszélgetett - nyomban ráeszmélt, hogy imádja Miss Walshinghamet. Nem szerelmes belé, ezt még gondolatban is szentségtörő bizalmaskodásnak érezte, hanem imádja.

Ennek az érzésnek jói értsük meg, semmi, de semmi köze sem volt flörtöléshez, smacizáshoz, sem ahhoz a sekélyes kis szenvedélyhez, amelyről az összevillanó szemek beszéltek a sétányon és a mólón. Ezt Kipps az első pillanattól fogva tudta. A lány, akinek intellektuális arca fehéren világított a sötét hajkorona alatt, külön világba tartozott. Egy ilyen lénynek udvarolni! Még a gondolat is képtelenség! A közelében lenni, föláldozni magát és meghalni érte - ez a legtöbb, amit ő remélhetett. Ő vagy bárki más! Mert ha Kipps szerelme alázat volt is, volt annyira férfi, hogy ezt az alázatot egész nemére kiterjesztette. Lelke mélyén még nem ismerte el, hogy van nála külön férfi is a világon. Amikor ezt már nem tagadjuk: a játék véget ért, és valóban megöregedtünk.

Valamennyi korábbi érzelmi kapcsolatát mindenestül elsöpörte ez a nagy szenvedély. A lány járt az eszében szövethajtogatás közben, az ő képmása lebegett a szeme előtt teaidőben, nem is látta maga körül az arcokat, szórakozott és hallgatag volt, s úgy belefeledkezett gondolataiba, hogy észre sem vette a mellette ülő fiatalabb inas csúfolódását, amikor az óriásit harapva a vajaskenyérből, utánozta őt. Népszerűsége feltűnően csökkent a fehérműosztályon, a konfekcióban hűvösen bántak vele, a kalaposlányok pedig egyenesen fagyosak voltak. Bánta is Kipps! Eddig időnként levelet váltott Flo Batesszel, amióta a lány felcserélte az áruház pénztárát egy tunbridge-i állással, hogy közelebb legyen otthonához. Ez a levelezés kezdetben páratlan stíluszsépségekre ihlette Kippset, most azonban, az ő hibájából, végleg abbamaradt. A szeme sem rebbent, amikor meghallotta, hogy Flo - talán bosszúból - most egy falusi legénnyel jár.

Csütörtök délutánonként Kipps a fadarabját véste és faragta. Egymásba kapaszkodó köröket vésett, és rombuszokat karcolt bele, meg azt a sok mesterkélt zagyvaságot, amit örült korunk díszítésnek nevez, és titkon Miss Walshinghamet leste, mikor az nem nézett oda. Emiatt a körök szabálytalanok lettek, és mintái, minthogy elveszítették kínos szimmetriájukat, aránylag kellemes látványt nyújtottak az avatatlan szemnek. Egyszer pedig jól megszurta az ujját. Szívesen összeszurkálta volna akár a tíz ujját is, ha ezzel valahogy kifejezheti a lelkében kavargó érzéseket. Beszélni azonban éppoly kevésbé mert, mint amennyire vágyott, mert rettegett, hogy alapos és széles körű tudatlansága kiderül.

3

Aztán eljött a nagy alkalom! Miss Walshingham ki akarta nyitni az egyik ablakot, de nem tudta. A fekete szakállas férfi közömbösen hajolt munkája fölé.

Kipps egy pillanat alatt fölismerte a helyzetet, és cselekedett. Gyorsan letette a faragást, és az ablakhoz lépett. - Majd én - mondta. De ő sem tudott megbirkózni az ablakkal.

- Ó, kérem, ne fáradjon - mondta Miss Walshingham.

- Nem fáradság - lihegte Kipps.

Az ablak csak nem mozdult. Kipps érezte, hogy férfibecsülete forog kockán. Összeszedte minden erejét, nekifeszült, mire az ablak reccsenve betört, és Kipps keze becsúszott a nyíláson.

- Ejnye! - mondta Miss Walshingham, az üveg pedig csörömpölve hullott le az udvarra.

Kipps visszahúzta a kezét, és érezte, hogy a törött üveg széle élesen belevág csuklójába. Gyászos arccal fordult hátra: - Borzasztóan sajnálom - mondta Miss Walshingham szemrehányó tekintetere válaszul. - Nem gondoltam, hogy így betörök... - mintha azt várta volna, hogy az üveg egész másképpen, sokkal kedvezőbb módon törik majd be.

A fafaragó tehetséggel megáldott fiú, miután egy darabig Kipps arcába bámult, emberfeletti küzdelembe kezdett kitörni készülő vihogásával.

A két barátnő közül az egyik felállt, és Kippsre mutatott. - Megvágta a csuklóját - mondta. Csinos lány volt, arca csupa szeplő, csupa jóakarát. És oly vidáman mondta: „megvágta a csuklóját”, mintha képzett ápolónő volna.

Kipps a csuklójára pillantott, és látta, hogy vörös csík fut lefelé a kezén. Észrevette, hogy a szemüveges férfi tágra meredt szemmel néz rá.

- Megvágta a csuklóját - mondta Miss Walshingham is.

Kipps most már nagyobb érdeklődéssel nézte a vágást a csuklóján.

- Megvágta a csuklóját - mondta a vénkisasszony a penziósnénak, és láthatólag nem tudta, hogy viselkedik ilyenkor egy úrihölgy. - Szörnyű, hogy... - megtorpant, nem mondta ki a „vérzik” szót, hanem helyette bólintott egyet a penziósné felé, és megpróbált egyszerre oda is nézni meg nem is.

- Persze, hogy megvágta a csuklóját - mondta a penziósné bosszúsan. Igazán haragudott Kippsre.

A másik fiatal lány, aki meglehetősen közönségesnek tartotta Kippsét, nyugodtan tovább faragcsált, mintha ez lenne az egyetlen helyes magatartás, bár úgy látszik, ezt rajta kívül senki se tudja.

- Be kell kötnie - mondta Miss Walshingham.

- Be kell kötnünk - mondta a szeplős lány.

- Álmomban se gondoltam volna, hogy ez az ablak így betörök - mondta Kipps őszintén. Újra lenézett csuklójára, és látta: egy pillanat, és a vér lecsöppen ennek a csodálatos tanteremnek a padlójára.

Szép rendesen lenyalta tehát, miközben másik kezével a zsebkendője után tapogatott.

- Jaj, ne! - kiáltott Miss Walshingham, a szeplős lány meg rémült mozdulatot tett.

A fafaragó tehetséggel megáldott fiú alulmaradt a küzdelemben, a vihogás győzött, és illetlen hangokkal ünnepelte diadalát.

Kipps ennek ellenére is úgy vélte, hogy az a cselekedete, amely Miss Walshinghamból a hüledezést kiváltotta, elég bátor és férfias volt. Végére is alaposan megsebesült!

- Be kéne kötni - mondta a penziósné, előreszegzett vésővel a kezében. - Csúnya vágás lehet, ha így vérzik.

- Be kell kötnünk - mondta a szeplős lány, s habozva állt Kipps előtt. - Van zsebkendője? - kérdezte.

- Nemtom, hogy lehet, de nincs nálam - felelte Kipps. - Nem vagyok náthás, nyilván azért nem gondoltam rá. - Lenyalt egy újabb vérpatakot.

A szeplős arcú lány összenézett Miss Walshinghammal, aztán mind a ketten Kipps sebesült kezére pillantottak.

Az áldott tehetségű fiú jámbor arccal előbukkant a pad alól, ahol eddig zajosan működött, és a mellőzött ember félszeg mozdulatával fölkinált valamit.

Miss Walshingham a szeplős lány tekintetének kényszerítő hatására elővette zsebkendőjét.

Hátulról a vénkisasszony hangja hallatszott. - Kétszer is elvégeztem az elsősegélytanfolyamot, és tudom, hogyan kell csinálni, ha vénáról van szó, és hogyan, ha ütőérről, szóval az egyiket így, a másikat úgy, akár véna, akár ütőér, de...

- Tartsa csak a kezét - mondta a szeplős lány, és Miss Walshingham segítségével szakszerűen bekötözte Kipps csuklóját.

Igen, végre bekötözték a sebet! Felhúzták a mandzsettáját (szerencsére nem volt nagyon foszlott), fogták a csuklóját, köréje csavarták a puha zsebkendőt, és csomóra kötötték a végét. Közben Miss Walshingham tündérfarcú közel került Kipps arcához.

- Remélem, nem nagyon kínozzuk? - kérdezte Miss Walshingham.

- Egy csöppet se - felelte Kipps. Ezt mondta volna akkor is, ha fűrészeli a karját.

- Nem vagyunk hivatásos ápolónők, igaz? - mondta a szeplős lány.

- Bizony, ez csúnya vágás - mondta Miss Walshingham.

- Semmi az egész, igazán... És... annyi fáradságot okozok maguknak. Sajnálom, hogy betörtem azt az ablakot, nem is tudom, hogy csináltam.

Megint a vénkisasszony szava hallatszott. - Nem is annyira a vágás a baj, inkább a vérmérgezés, ami később jön.

- Persze, szívesen megfizetem az ablakot - mondta Kipps nagyvonalúan.

- Olyan szorosra kell húznunk a csomót, amennyire csak lehet, hogy elálljon a vérzés - mondta a szeplős lány.

- Tényleg semmi az egész... igazán... borzasztóan sajnálom, hogy betörtem az ablakot.

- Tedd az ujjadat a csomóra, drágám - mondta a szeplős lány.

- Mi? - csodálkozott Kipps. - Vagyis...

A tanárnő és a szeplős lány roppant figyelemmel, gyorsan a csomó fölé hajolt, Kipps pedig nyakig elvörösödve nézte a két lányt.

- Elmérgesedett, és le kellett fűrészelni... - mondta a vénkisasszony.

- Lefűrészelni...? - ismételte a penziósné.

- Le bizony, többől - mondta a vénkisasszony, és belebökött félresikerült faragásába.

- Így ni - mondta a szeplős lány. - Azt hiszem, így jó lesz. Biztos, hogy nem szoros?

- Egy csöppet se. - Kipps elkapta Miss Walshingham pillantását, és elmosolyodott, hogy megmutassa: föl se veszi a sebet és a fájdalmat. - Csak egy kis vágás - tette hozzá.

A vénkisasszony odacsörtetett a kis csoporthoz. - Ki kellett volna mosni a sebet, aranyom. Épp mondom Miss Collinsnak... - Szemüvegén át jól megnézte a kötést. - Na, nem valami remekmű - jegyezte meg bírálóan. - Nem ártott volna maguknak sem, ha elvégzik az elsősegély-tanfolyamot. De azért talán megteszi. Fáj?

- Egy csöppet se - felelte Kipps, és rájuk mosolygott, mint egy bátor katona az ispotályban.

- Biztos, hogy fáj - mondta Miss Walshingham.

- Maga igazán türelmes beteg - mondta a szeplős lány.

Kipps megint elvörösödött. - Csak azt sajnálom, hogy betörtem az ablakot. Ennyi az egész. De ki gondolta volna, hogy így be fog törni?

Csend következett.

- Azt hiszem, ma már nem tud faragni- mondta Miss Walshingham.

- Megpróbálom. Igazán nem fáj. Semmi az egész, nem számít.

Miss Walshingham odalépett Kippshez, aki zsebkendővel bekötött kézzel hősiesen faragott. Valami új érdeklődésféle villant meg a tanítónő szemében: - Ugye, kicsit nehezen megy a dolog? - kérdezte. A szeplős lány fölkapta a fejét, és Miss Walshinghamre nézett.

- Azér valahogy majd elboldogulok. Nem akarok elvesztegetni egy percet se. A magamfajta fickónak nem sok szabad ideje van.

A lányoknak feltűnt, milyen szerényen, hangsúlytalanul mondta ezt a „magamfajta fickó”-t. Ez kis bepillantást engedett ennek a furcsa embernek a lényébe. Miss Walshingham egyenesen sokatígérőnek nevezte Kipps munkáját, és megkérdezte, akarja-e a jövőben is folytatni a faragást. Kipps „egyáltalán nem tudta”... „nagyon is attól függ minden”..., ha azonban még a télen is Folkestone-ban lesz, biztosan folytatja. Miss Walshinghamnek nem jutott eszébe megkérdezni, mennyiben függ össze Kipps művészi fejlődése folkestone-i tartózkodásával. Kérdések és feleletek követték egymást egy darabig, még azután is, hogy Mr. Chester Coote megérkezett. Csak amikor a társalgás abbamaradt, akkor derengett fel Kippsben, mennyit köszönhet sebesült csuklójának.

Este az ágyban hússzor is elismételte a beszélgetést. Egyes szavaknál boldogan elidőzött, kiszínezte magában, mit mondhatott volna Miss Walshinghamnek, nyíltan vagy burkoltan, az érzéseiről. De talán még elmondhatja. Nem tudta biztosan, mi lenne jobb: ha a karja elmérgesedne egy kicsit: ez érdekessé tenné; vagy ha tökéletesen meggyógyulna, s akkor látnák, milyen bámulatosan tiszta a vére.

4

Az eset a betört ablakkal április végén történt, a tanfolyam pedig májusban fejeződött be. A két időpont között lepergett még néhány jelentéktelen epizód, és Kipps érzelmei szépen kiterébélyesedtek.

Eltérnék az igazságtól, ha úgy mutatnám be Kippsset, hogy nem jóképű fiú. - Érdekes arca van - mondta a szeplős lány Helen Walshinghamnek. És most már jóformán alig vették észre, hogy borzas a haja meg piros a füle.

Alaposan megtárgyalták a fiút, s a szeplős lány megállapította, hogy van bizonyos mélabú a viselkedésében. Felfedezték vele született tartózkodó finomságát, és a szeplős lány elhatározta, hogy kiugratja a nyulat a bokorból. A szeplős lány tizenkilenc éves volt, nagyon bölcs, anyai és jószándékú, és igazán sokkal jobban érdekelte a nyúlkiugratás, mint a fafaragás. Semmi kétsége sem volt afelől, hogy Kipps szerelmes Helen Walshinghambe, és úgy találta, hogy ez különös és romantikus, megható és nagyon érdekes dolog. S mert ugyanakkor Helen Walshinghamet „egyszerűen elragadónak” tartotta, mi sem volt természetesebb és helyénvalóbb, mint hogy támogassa Kippset abbéli szerény erőfeszítésében, hogy Miss Walshingham önfelédtt áldozata lehessen a szerelem oltárán.

A szeplős lány pártfogó útmutatásával Kipps egyszeriben világosan felismerte helyzetét. Boldogtalanná teszi a világban elfoglalt helye - félreismerik. „Nem boldogul valami kitűnően a vevőkkel”, így mondta a lánynak, mire rögtön jött a megfejtés: „túlságosan érzékeny”. A sorsa felett érzett elégedetlenség, a szörnyű érzés, hogy a tudás és műveltség megfoghatatlanul elsiklik mellette, ezek a gondok, amelyeket az idő és a megszokás már-már tompított, a régi heveséggel támadtak fel, de már nem a régi reménytelenséggel. Sőt, a valóságban még öröm is származott belőlük, mert rokonszenvet ébresztettek iránta.

És egyszer, ebédnél, úgy esett, hogy Carshot és Buggins beszélgetni kezdtek a „firkászokról”. Arról, hogy Dickens címkét ragasztott cipőpasztás dobozokra, Thackeray meg festőművész volt, de egyetlen képet se tudott eladni, Samuel Johnson pedig mezítláb ment Londonba, mert büszkeségből eldobta egyetlen pár cipőjét.

- Szerencse dolga az egész, nagy részben - mondta Buggins. - Ráhibáznak valamire, beletrafálnak véletlenül, és kész a kocsis.

- És milyen jó kis könnyű életük van belőle - jegyezte meg Miss Mergle. - Firkálnak egy-két órát, aztán egész nap lógatják a lábukat. Majdnem úgy, mint az úriemberek.

- Nagyobb munka az, mint ahogy maga gondolja - mondta Carshot, és a tányérja fölé hajolt, hogy újabb falatot tömjön a szájába.

- Na, azért szívesen cserélnék velük. Szeretnék látni egy ilyen firkászt, amint árcédulázik az öreg Jimmyvel - mondta Buggins.

- Biztos rengeteget kiírnak egymás könyvéből - mondta Miss Mergle.

- Akkor is - mondta Carshot csámcsogva. - A saját kezükkel kell kiírni nekik.

Így vitatkoztak tovább az irodalmi életről, annak szépségeiről és kellemességeiről, meg az erkölcsi és anyagi elismerésről, amellyel a társadalom az írók hiúságának adózik.

- Mindenfelé ott a fényképük, ha új ruhát vesznek, már szalad is a fotográfus... mint a királyi hercegekhez! - mondta Miss Mergle.

Ez a beszélgetés alaposan feltüzeltelte Kipps képzeletét. Van hát egy réteg, amelynek sikerült áthidalnia a szakadékot! Noha alapjában véve alacsony származásúak, pusztán kitalálás segítségével képesek fölkapaszkodni arra a társadalmi magaslatra, amelyre minden igazi angol vágyik. Erről a magaslatról az ember már borralalót adhat az inasnak, leszidhatja a szabót, sőt, még magas rangú katonatisztekkel is érintkezhet! „Majdnem úgy, mint az úriemberek.” Ez a lényeg! Egész délután ezeken a dolgokon tépelődött, aztán a töprengésből ábrándok bontakoztak ki. Mi lenne, ha írna egy könyvet, egy híres könyvet, álnéven, és közben folytatná a textilkereskedő mesterséget? Persze ez lehetetlen... de tegyük fel, mégis... Szép, hosszú álom kerekedett ki belőle.

És a következő fafaragó órán engedte, hogy kiszedjék belőle: élete nagy vágya, hogy író lehessen. - De hát erre az embernek nem sok *sánca* van! - mondta. Ezután Kippsnek gyakran volt része abban a kellemes érzésben, hogy érdekes embernek tartják. Néma Dickens volt, hírnév nélkül, vagy legalábbis valami ilyesféle, és valamennyien annak is tekintették. Nagymértékben csökkentette a távolságot közte és Miss Walshingham között az, hogy fölfedezték benne ezt a meghatározhatatlan valamit, amit kifejleszteni az idő rövidsége miatt, sajnos, már nem lehetett. Kipps vagyontalan volt, sikertelen, de nem közönséges. Talán még most is, ha segítenének neki...? A két lány, kiváltképpen a szeplős, igyekezett Kippsre felrázni, hogy kísérelje meg kibontani lappangó képességeit. Fiatalok voltak, s azt hitték, valamirevaló férfinak végül is semmi sem lehetetlen, különösen akkor nem, ha nő biztatja és bátorítja.

Az ügy rendezője a szeplős lány volt, az istenség trónusán azonban Miss Walshingham ült. Szemében olykor a birtoklás kifejezése jelent meg, ha Kippsre nézett. Kipps az övé volt, feltétel nélkül, s ő tudta ezt.

Kipps szinte sohasem intézte egyenesen hozzá a szavait. Szüntelenül azt forgatta a fejében, hogy majd merész dolgokat mond neki, aztán mégsem szólt semmit, vagy ha igen, akkor megfelelő módosítással, a szeplős lánynak mondta.

A szeplős lány egyszer nagyon szíven találta Kippsre. Ezt mondta neki, miközben barátnőjét nézte, aki egy gipszmintát emelt le a polcra a terem végében: - Néha azt hiszem, Helen Walshingham a legbűbájosabb teremtmény a világon. Most is, nézze csak!

Kipps lélegzete elállt egy pillanatra. A pillanat nem akart véget érni, és a lány úgy figyelte Kippsre, ahogy egy intelligens, fiatal sebész nézheti a beteget, akit érzéstelenítés nélkül operál.

- Igaza van - mondta Kipps, a lányra nézett, és arca elárulta érzéseit. A szeplős lány elpirult a néma vallomást sugárzó tekintet alatt, és Kipps is mélyen elvörösödött. - Én is azt hiszem - fűzte hozzá rekedten, aztán megköszörülte a torkát, és pillanatnyi tűnődés után, már-már vallásos áhítattal folytatta a fafaragást.

- Csodálatos vagy, Helen - mondta minden apropó nélkül a szeplős lány Miss Walshinghamnek, amikor az óra után kettesben hazafelé ballagtak. - Az a fiú egyszerűen imád téged!

- De drágám! hát mit csináltam? - kérdezte Helen.

- Éppen ez az! Mit csináltál?

És aztán iszonyú gyorsasággal eljött a tanfolyam utolsó órája, hogy egyszer s mindenkorra véget vessen ennek a kapcsolatnak. Kipps nem tartott számon dátumokat, meglepetésként érte tehát a dolog. Éppen most, amikor reményei már-már virágba borultak: *Finita!* - az ügy befejeződött! Kipps azonban csak akkor fogta fel teljes egészében, hogy a vég csakugyan, valóban, igazán a vég, amikor újra ott volt az áruházban.

A vég tulajdonképpen az utolsó óra közepén kezdődött, amikor a szeplős lány szóba hozta a tanévzárását. Faggatta Kippsre, mit fog csinálni most, hogy a tanfolyam befejeződött. Elejtett szavai alapján remélte, hogy Kipps kitart önművelő szándéka mellett. Meg is mondta neki egész őszintén: tartozik magának azzal, hogy fejleszti képességeit. Kipps kijelentette, hogy elhatározása szilárd, de hosszan részletezte a nehézségeket. Például: nincsenek könyvei. A lány elmagyarázta neki, hogy juthat könyvekhez a városi könyvtárból. Ki kell töltenie a jelentkezési ívet és aláíratnia egy adófizető polgárral, s akkor megkaphatja a könyvtári jegyet. Amikor a lány azt mondta, hogy Mr. Shalford bizonyára megteszi ezt neki, Kipps ráhagyta, pedig nagyon jól tudta, semmi értelme sem lenne ilyesmit kérni Shalfordtól. A lány elmondta, hogy Észak-Walesbe utazik, és ott tölti a nyarat. Kipps különösebb sajnálkozás nélkül fogadta ezt a hírt. Többször is említette, hogy ősszel folytatni akarja a fafaragást, és egyszer még azt is

hozzátette: ha... A szeplős lány úgy érezte, végtelenül tapintatos, hogy nem erőlteti ennek a mondatnak a befejezését.

A beszélgetés után egy darabig ímmel-ámmal faragtak, és nézték Miss Walshingamet.

Aztán egyszerre csak elkezdődött a sürgés-forgás: csomagoltak. Miss Collins és a vénkis-asszony körbejártak, és nagy szertartásosan kezet ráztak mindenkivel. Kipps arra eszmélt, hogy kint áll a tanterem előtt két barátnőjével. Az volt az érzése: csak most tudta meg, hogy ez volt az utolsó óra. Kis ideig hallgattak, aztán a szeplős lány visszasietett a tanterembe. Kipps és Helen Walshingham most először maradtak kettesben. Egyetlen hang sem jött ki Kipps torkán. A lány ránézett, tekintetében rokonszenv és kíváncsiság keveredett, és feléje nyújtotta fehér kezét.

- Hát, isten vele, Mr. Kipps.

Kipps megfogta a lány kezét, és nem eresztette el. - Mindent megtennék... - mondta, de nem volt bátorsága hozzátenni: magáért.

Félszegen elhallgatott, megszorította a lány kezét, és azt mondta: - Isten vele.

Kis szünet állt be. - Remélem, jól fogja tölteni a szünidőt - mondta a lány.

- Ősszel biztosan visszajövök a tanfolyamra - mondta Kipps vitézül, és már fordult is a lépcső felé.

- Remélem is!

Kipps visszafordult. - Igazán? - kérdezte.

- Remélem, mindenki visszajön.

- Én mindenesetre eljövök. Számíthat rá! - mondta Kipps (igyekezett jelentőséget vinni a hangjába).

Nézték egymást a beállott kis csendben.

- Isten vele - mondta a lány. Kipps megemelte a kalapját. A lány a tanterem felé indult.

- Na? - jött elébe a szeplős lány.

- Semmi! - mondta Helen. - Legalábbis egyelőre semmi. - Energikusan az egyik asztalhoz lépett, hogy elrakja a szanaszét heverő holmikat. A szeplős lány kiment, s egy pillanatra megállt a lépcső tetején. Amikor visszatért a tanterembe, nagyon szemrehányóan nézett barátnőjére. Fontosnak, rendkívül fontosnak tartotta ezt az ügyet. Nehezen emészthető, képtelen ügy volt, de mégiscsak volt, s benne minden, ami oly döntően fontos egy lánynak: szerelem, hódolat, a női nem mindent megkoronázó diadala. Önkéntelenül úgy érezte, hogy Helen, mindent összevéve, kicsit félvállról veszi a dolgot.

NEGYEDIK FEJEZET

Chitterlow

1

A fafaragó óra megszokott ideje a következő csütörtökön szinte elképzelhetetlenül csüggedt lelkiállapotban találta Kippset. Az olvasószobában ült, szeme a faliórára tapadt, állát két öklére támasztotta, könyökét egy halom vicclapra, amelyek - ó, jaj! - hiába voltak viccesek. Ügyet se vetett a szemüveges emberkére, aki vele szemben szórakozásra éhesen meresztgette szemét az újságokra. Itt üldögélt esténként, s minden egyes estén boldogabb volt, mint az előzőn, és várta az időt, hogy végre mehessen Őhozzá. Milyen boldog is volt akkor. Most meg eljött a csütörtök, de tanítás, az nincs! Nem is lesz már októberig. Lehet, hogy az ő számára már nem is lesz soha többé.

Száma számára talán soha többé nem lesz tanfolyam, mert Shalford az utóbbi időben kegyetlenül „kirúg” rá. Zokon vette, hogy Kipps kissé szórakozott volt, s egyéb balfogások között, fordítva tette rá az árcédulát néhány holmira a kirakatban.

Kipps mélyet sóhajtott, eltolta a vicclapokat - a szemüveges emberke lecsapott rájuk -, és a falon lógó régi metszetekkel próbált vigasztalódni, amelyek az egykori Folkestone-t ábrázolták. Sebzett szívén azonban ezek sem segítettek. Egy darabig a folyosón kóborolt, s a katalógust nézegette. Milyen csodálatos mű! Sokáig azonban ez sem kötötte le a figyelmét. Emberek jöttek-mentek, nevetgéltek mellette, s ez is rettenetesen borzolta az idegeit. Kiment az épületből, de az utcán meg egy undorítóan vidám verkli csúfolódott vele. Végül arra a kétségbeesett elhatározásra jutott, hogy lemegy a tengerpartra. Ott talán egyedül lesz. Lehet, hogy a tenger háborog, s ez megfelel a kedvének. Mindenesetre sötét lesz, annyi bizonyos!

- Ha volna egy pennym, bizisten kimennék, és beugranék a vízbe a móló végén... nem hiányoznék neki... - Elgondolkozott. - Fenét egy penny! Két penny - mondta egy idő múlva. Gyászba borultan baktatott végig a Dover Streeten - olyan tempóban és hangulatban, mintha a tulajdon koporsóját kísérné - és a Tontine Street sarkán, a világ dolgaira nem is hederítve, átvágott a másik oldalra. És itt történt, hogy álruhában és hangos kiáltással nyakába szakadt a szerencse. A kiáltás egy szokatlanul érces, zengő hanggal megáldott férfiútól eredt, és nyomban utána hatalmas háthaütés következett. Kipps kalapja a szemére billent, óriási súly nehezedett a vállára, s valami jól megrúgta a lábikráján. A következő pillanatban már négykézláb állt a sárban, amelyet a szerencse a Folkestone városi közigazgatással karöltve rejtélyes célok érdekében halmozott fel, méghozzá bőségesen, Kipps fogadtatására. Néhány másodpercig ebben a helyzetben maradt, várta a további fejleményeket, és azt hitte, hogy most már nemcsak a szíve, hanem minden porcikája összetört. Végre rájött, hogy az általános megrázkódtatás csak átmeneti volt, és nagyjából már el is múlt. Föltápáskodott - talán egy markoló kéz is segítette ebben -, és látta, hogy egy férfi áll mellette, a biciklijét fogja, és a félhomályban előretolt arccal aggodalmasan fürkészi őt.

- Ugye, nincs semmi baj, pajtikám? - kérdezte az alak levegő után kapkodva.

- Maga ütött el? - kérdezte Kipps.

- Ez a kormány, tudja - mondta az alak olyan hangon, mintha maga is áldozat volna. - Nagyon alacsony. Ha fordulni akarok és megfeledekzem róla, akkor puff! már neki is mentem valaminek.

- Hát... mindenesetre jól belém talált - mondta Kipps, és számba vette sérüléseit.

- Lejtőn jöttem lefelé, tudja - magyarázta a biciklista. - Ezek a kis folkestone-i dombok alaposan próbára teszik az embert. Egész más, mint amikor síkon hajt az ember. Úgy jöttem, mint az ágyúgolyó.

- Úgy ám - mondta Kipps.

- Nyomtam én a pedált hátrafelé, amennyire bírtam. Igaz, nem vagyok valami nagy a pedál-fékezésben. - Körülnézett, és hirtelen mozdulatot tett, mintha fel akarna szállni a gépre. Aztán épp ilyen gyorsan visszafordult Kippshez, aki lehajolva még mindig a sérüléseit leltározta.

- Itt van, ni! A nadrágom szára hátul csupa rongy, és talán még vérzek is. Igazán jobban is vigyázhatna... - mondta Kipps.

Az idegen fürgén lehajolt, és Kipps lábát vizsgálgatta. - A szentségit! Tényleg vérzik! - Barátságosan Kipps karjára tette a kezét. - Tudja mit, ide figyeljen, feljön hozzám, és ott majd összevarrjuk. Én... Én vagyok az oka, persze. Azért mondom... - hangja barátian bizalmasra halkult. - Ott jön egy zsarú! Ne árulja el, hogy elütöttem. Nincs lámpám, tudja. Kicsit kínos lenne az ügy.

Kipps felegyenesedett, és a közeledő rendőr felé nézett. Ha valaki Kipps nagylelkűségére számított, az nem csalódott. Azonnal támadója mellé állt. Felegyenesedve várta a törvény képviselőjének közeledtét. Olyan arcot vágott, amely szerinte roppant meggyőzően hirdette, hogy itt nem történt semmiféle baleset.

- Jól van, gyerünk - mondta Kipps.

- Helyes - mondta a biciklista gyorsan, és előreindult, aztán, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy félrevezesse a rendőrt, hátraszólt a válla felett: - Borzasztóan örülök, hogy találkoztunk, öreg cimborá. - Amikor a rendőrt elhagyták, így szólt: - Száz lépés sincs az egész, itt van mindjárt a sarkon túl.

- Persze nem akarok senkit bajba keverni - mondta a kicsit bicegő Kipps. - Mindenkit érhet baleset, de azért...

- Milyen igaza van! Mindenkit érhet baleset. Különösen, ha én biciklire ülök. - Nevetett. - Nem maga az első, akit elgázoltam, de nem ám. Azt hiszem, nem nagyon sérülhetett meg. Nem is azért történt, mert rohantam, hanem mert maga nem látta, hogy jövök. Nyomtam én a pedált visszafelé, mint a bolond. Maga persze azt hiszi, hogy vágtattam. Higgye el, mindent megtettem, hogy csökkentsem az összeütközést, amikor beleszaladtam magába. Biztosan a pedál ütötte meg a lábát. De azért rendes volt magától az a dolog a rendőrrel, tudja. Igazán nagyon rendes volt. Ha maga akkor elfecsegi, hogy bicikliztem, simán rám húz negyven ficcs bírságot. Negyven ficcs! Még utóbb meg kellett volna mondanom neki, hogy mostanában az idő pénz Mr. H. C.-nek. Persze akkor se haragudhattam volna magára. Legtöbb ember dühös lett volna egy ilyen karambol után. A legkevesebb, amit tehetek, hogy tút meg cernát keríték magának. Meg egy ruhakefét. Nem mindenki vette volna úgy a dolgot, mint maga. Száguldás! Még mit nem! Ha száguldok, maga palacsintává lapul. De azt megmondom, ahogy maga vette a lapot avval a zsarúval, azt látni kellett. Amikor kértem rá, én se hittem volna. Zutty! Egyből! Pléhpfával! Rögtön kapcsolt. Én mondom magának, nem sokan viselkedtek volna úgy, mint maga. Nekem elhiheti. Úriember módjára viselkedett ebben a zsarú-ügyben.

Kipps felháborodása már eloszlott. Egy-két lépéssel a biciklista mögött sántikált, s a hízelgő szóáradatra csak szabadkozó mormogással válaszolt, és közben mustrálta a férfit, aki ezt a sok elismerést összehordta. Amikor egy-egy lámpa alatt elhaladtak, látta, hogy a kis pocakot

viselő alak fürgén szedi térdnadrágba bújtatott, irdatlanul vaskos lábát. Kipps sok csámpás lábat látott már, de ilyet még soha. A biciklista kackiásan félrekapott micisapkát hordott; a sapka alól sötétvörös hajpamatok meredeztek hanyagul, és ellenzője mögül időnként jókora orr villant elő. A férfinak kékesen simára borotvált, húsos arca és bőkezűen méretezett álla volt, bajuszt nem viselt. Hosszú léptei, magabiztos tartása és széles taglejtése arra vallottak, hogy tökéletesen otthonos ebben a szűk, néptelen mellékutcában. Ahogy egyik lámpa a másik után elmaradt mögöttük, élénken gesztikuláló árnyékok születtek, előbb a lábuk előtt kuporogtak, aztán nőttek, elfoglalták az utcát, és végül beleolvadtak a parttalan sötétségbe. Az egyik lámpa pislákoló fényénél Kipps megállapította, hogy a Little Fenchurch Streeten járnak. A sarkon túl hirtelen befordultak egy sötét udvarba, és megálltak egy düledezőnek látszó házikó előtt, amelyet két magasabb ház úgy fogott közre és támogatott, mint két rendőr egy részegét.

A biciklista óvatosan az ablaknak támasztotta kerékpárját, előhúzott egy kulcsot, és határozott mozdulattal beledöfte a kulcslyukba.

- A zár kicsit trükkös - mondta, és néhány pillanatig minden figyelmét az ajtó kinyitásának szentelte. A zár nagy robajjal kattogott-csattogott, és az ajtó kinyílt. - Jobb lesz, ha vár itt egy kicsit, amíg hozom a lámpát. Valószínűleg nincs megtöltve - mondta, és beleveszett a folyosó sötétjébe. - Hála az égnek, hogy föltaalálták a gyufát! - szólt vissza, és Kipps a fellobbanó rózsaszín fényben megpillantotta a biciklistát, amint a folyosó végén belépett egy szobába. Kippset úgy lebilincseltek az események, hogy most már teljesen elfelejtette sérüléseit.

Kis idő múlva Kipps szemét rózsaszín ernyős petróleumlámpa kápráztatta el.

- Menjen csak bejövök én is mindjárt; hozom a bicajt - mondta a vörös hajú férfi.

Kipps egy pillanatra egyedül maradt a szobában. A lámpa fényében körüljártatta szemét, futólag megnézte a kis lakás szegényes, kopott berendezését: a szakadt, italfoltos, vörös terítővel letakart, kerek asztalt - ezen állt a lámpa -, a kandalló fölött lógó vakhomályos tükröt, amely a kerek asztalt tükrözte, a ráájába körös-körül beletűzdelt sok poros képeslapot és feljegyzést, a gáz-falikat, amely nem működött, a hideg kandallót, párkányán a telezsúfolt, poros irattartóval és egy csomó kabinetfényképpel, és a papírokkal meg cigarettahamuval teleszórt másik asztalt, amelyen szódásüveg állt. Ekkor megjelent a biciklista, és Kipps csak most látta meg simára borotvált, élénk arcát és csillogó vörösesbarna szemét. Tíz évvel lehetett idősebb Kippsnél, de csupasz képe jóformán egykorúnak mutatta őket.

- Szavamra, nagyon rendesen viselkedett, amikor az a rendőr jött - kezdte újra, és közelebb lépett Kippshez.

- Nemtom, mi mást tehettem volna - szerénykedett Kipps.

A biciklista most alaposan megnézte Kippset, és a szíves vendéglátás mellett döntött. - Jobb lesz, ha hagyjuk egy kicsit megszáradni a sarat, csak azután keféljük le. Van whiskym, prima jó öreg Matuzsálem, kanadai rozsból, meg van egy kis brandy, az se rossz. Mit iszik?

- Nemtom - mondta Kipps meglepetten. - Hát, talán whiskyt.

- Nagyon helyes, öregem. És ha rám hallgat, tisztán issza. Lehet, hogy nem csalhatatlan az ízlésem ilyesmiben, de a jó öreg Matuzsálemet alaposan ismerem. A négycsillagos jó öreg Matuzsálem! Az igen! A jó öreg Harry Chitterlow és a jó öreg Matuzsálem kebelbarátok. Puff neki! Elfogyott az öreg. - Nagyot nevetett, körülnézett, tétovázott, aztán elvonult. Kipps megint egyedül maradt, és most már zavartalanul és tüzetesen szemügyre vehette a szobát.

Elsősorban a szobát díszítő fényképek kötötték le Kipps figyelmét. Jobbára női fotók voltak, köztük egy lányé trikóban. Kipps úgy találta, hogy ez „egy kicsit erős”. Az egyik kép a biciklistát ábrázolta valamilyen rég letűnt kor jelmezében. Kipps hamarosan rájött, hogy a nők valószínűleg színésznők, házigazdája pedig színész. Egy kettétépett tarka színlap egyik fele, amelyet szintén kiakasztottak, csak megerősítette ezt a feltevést. Széles keretben néhány soros rövid levél lógott, kisebb volt, mint a keret. Kipps elolvasta: „Kedves Mr. Chitterlow! Ha mégis elküldi azt a darabot, amiről beszélt, majd igyekszem elolvasni.” Ez alatt cikornyás, de teljesen olvashatatlan aláírás, ezen meg ceruzával keresztül írt sor: „Mennyit kér érte, Harry?” Az ablak melletti homályos sarokban csomagolópapírra hevenyészve odavetett, de egész ügyes krétarajz függött; a biciklistát ábrázolta. Különösen hasa és lábikrája merészen domborodó, lendületes vonalát hangsúlyozta, meg hetyke orrát, és hogy tévedés ne essék, ez a felirat áll rajta: Chitterlow. Jól eltalálta, gondolta Kipps. A sok papír az asztalon a szódásüveg mellett mind kézirat volt, s ahogy Kipps megfigyelte, az írás sajátosan görcsös és rángatózó volt, és a pacás sorok ferdén futottak végig a papíron.

Hirtelen fémes csörömpölés hallatszott, mintha ócskavasat törnének mozsárban. A bejárati ajtó zárja jelezte, hogy működésbe lépett. Aztán megjelent Chitterlow, egy kicsit kifulladásra, szeplős, nagy kezében csillagos címkéjű palackot hozott.

- Üljön le, öreg cimbor! Üljön már le! Végül mégis el kellett mennem érte. Egy árva üveg se volt itthon. No de most már semmi baj, itt vagyunk. Nem, ne arra a székre üljön, azon papírok vannak; a darabom kézírata. Ott, arra a törött karfájúra... Azt hiszem, ez a pohár tiszta, de azért mindenesetre öblítse ki egy spricni szódával és lötytyintse a kandallóba. Adja ide, majd én megcsinálom. Adja csak ide!

Beszéd közben dugóhúzózt vett elő az asztalfiókból, megrohmozta és legyőzte a jó öreg Matuzsálem dugóját, olyan stílusban, amelyet egy csapos is megirigyelt volna, egyszerű, célratörő módszerével kimosott két poharat, és három-négy ujjnyit töltött beléjük az ősi nedűből.

Kipps fölvette a poharát. - Kösz - mondta könnyedén. Egy pillanatig habozott, mondja-e, vagy ne mondja: - Kedves egészségére -, de aztán minden teketória nélkül szájához emelte a poharat. A torkában égő tűz egy darabig tökéletesen lekötötte a figyelmét, aztán felfedezte a kandalló túlsó oldalán ülő Chitterlow-t, aki jókora pipából pöfékelt, és éppen egy újabb adagot töltött magának a whiskyből.

- Tulajdonképpen ez a baleset végződhetett volna rosszabbul is - jegyezte meg Chitterlow. Szemét a whiskysüvegen legeltette, széles arcán kis mosoly bujkált. - Éppen kedvem támadt kicsit elbeszélgetni valakivel, de nem akartam kocsmába menni, főleg nem folkestone-i kocsmába, mert úgy áll a dolog, hogy különböző okokból megígértem a feleségemnek - jelenleg nincs itthon -, hogy nem megyek, bár persze, ha nagyon akartam volna, mégis bemegyek, mert már én csak olyan vagyok. És itt van ni, most beszélgethetünk. Különös, hogy az ember hogy összeszalad az emberekkel, ha biciklizik.

- Bizony - mondta Kipps, mert úgy érezte, ideje már, hogy megszólaljon.

- Itt ülünk, beszélgetünk, mint két régi jó barát, és fél órával ezelőtt azt se tudtuk egymásról, hogy a világon vagyunk. Előfordulhatott volna, hogy elmegyek maga mellett az utcán, vagy maga énmeltem, és honnan tudhattam volna, hogy ha rákerül a sor, maga olyan rendesen viselkedik, ahogy viselkedett! Csakhogy másképp történt, ennyi az egész. Dohányzik? Megkínálhatom egy cigarettával? - kérdezte.

Kipps zavaros választ adott, ami azt is jelenthette, hogy nem bánja, és zavarában megint kortyolt egyet a jó öreg Matuzsálemből. A korty útját hosszan követte le a mélybe. Mintha az aggastyán égő fáklával hadonászott volna a belsejében: itt is, ott is felgyújtotta, míg végül Kipps egész lény izzani kezdett.

Chitterlow dohányzacskót meg cigarettapapírt szedett elő, és miközben érdekes kitérővel, amelyet kicsit nehéz követni, mesélt valamit egy bizonyos Kitty nevű nőről, akitől ezt a művészetet még siheder korában tanulta, cigarettát sodort Kippsnek. Aztán figyelmesen azt tanácsolta vendégének, higítsa fel egy kis szódavízzel a whiskyjét, s ezzel kivívta Kipps háláját. - Van, aki így szereti - mondta Chitterlow, de nagyon nyomatékosan mindjárt hozzátette: - *Én* nem!

Kipps felbátorodva ellensége legyengülésén, nyomban fölajtotta az öreg Matuzsálem maradékát; vendéglátója azonban tüstént újra teletöltötte a kiürült poharat. Kipps most már úgy érezte, keményebb fából faragták, mint ahogy hitte, és eltökélten odafigyelt Chitterlow szavaira: elhatározta, hogy ezentúl derekasabban kiveszi részét a beszélgetésből. A füstöt is egészen ügyesen eregette az orrán keresztül. Csak nemrégiben tanulta ezt a művészetet.

Közben Chitterlow elmondta, hogy színdarabokat ír. Kippsnek megoldódott a nyelve, és elmesélte, hogy ismer egy fickót, vagyis inkább egyik kollégája ismer egy fickót, azaz, hogy egész pontosak legyünk, a kollégájának a bátyja ismer valakit, aki írt egy színdarabot. Chitterlow érdeklődésére azt válaszolta, hogy nem jut eszébe a darab címe s a rendező vagy a színigazgató neve, se az, hogy hol adták elő, bár úgy rémlik, hogy a darab címe „Szerelmi váltságdíj” vagy valami ilyesmi volt. - De annyit tudok, hogy ötszáz fontot keresett vele! - mondta.

- Az semmi! - jelentette ki Chitterlow a tapasztalt ember roppantul meggyőző fölényével. - Semmi! Lehet, hogy ez nagy összegnek tűnik *magának*, de megnyugtathatom, ennyit az ember akármelyik nap megkereshet. Ha jó a darab, abban rengeteg pénz van. Rengeteg!

- Meghiszemaszt! - mondta Kipps, és ivott.

- Rengeteg pénz!

Chitterlow egy sor ékesszóló példával bizonyította állítását. Semmi kétség, páratlan tehetsége volt a monologizáláshoz. Mintha gát szakadt volna át, úgy zúdult a beszéd Kippsre, mindenféle színházi dolgokról, és kis idő múlva zúgó áradatként sodorta magával. Chitterlow mindent tudott a tárgyról, csak egyet nem: hová fogja ez a hömpölygő szóáradat őt magát elragadni. Aztán egyszerre vidám történetekbe kezdett közismert színigazgatókról: a kis Teddy Bletherskite-ről, az agyafúrt öreg Chumpsról és a nagyszerű Behemótról, akit az utálatig agyonbecéznek a társaságbeli dámák. Chitterlow mindig szerény lekicsinyléssel beszélt magáról, amikor szóba hozta találkozásait ezekkel a kiválóságokkal, és nagyon mulatságos volt, ahogy a részeg öreg Chumpsot utánozta. Aztán gyors egymásutánban lenyelt még két jókora adagot az öreg Matuzsálemből - tisztán!

Kipps péppé rágta a cigarettája végét, mialatt ott ült, és végtelenül bölcs képpel „bizonyozott” meg „ejházott” Chitterlow-nak, és csodálta magát, hogy ilyen könnyedén és fesztelenül társalog ezzel az újszerű és nagyon szórakoztató kiválósággal. Chitterlow még egy cigarettát sodort neki, aztán lassanként, észrevétlenül egyre jobban beleélte magát a gazdag, sikeres drámaíró szerepébe, aki fiatal tisztelőjével beszélget. Részletekbe bocsátkozott, mesterségbeli fogásokról beszélt, válaszul olyan kérdésekre, amelyeket hol Kipps tett fel neki, hol meg ő önmagának. Hallatlanul komolyan vette önként vállalt feladatát, és oly élénken, mindenre kiterjedő részletességgel fejtegette a tárgyat, hogy maga a téma olykor valósággal elveszett a sok közbeszúrás, lábjegyzet és epizód ágas-bogas, szövevényes sűrűjében. De azután mindig

újra előbukkant, rendszerint valami példa kapcsán, amely az elkalandozást megmagyarázta. Tulajdonképpen rendetlenül összehordott nyersanyag volt egy olyan ember életrajzához, aki mindenfelé járt, mindent végigcsinált (a többi között benső barátságot kötött a tiszteletre méltó Thomas Norgate-tel), és működésével különösen nagy elismerést és hasznot szerzett Amerika-szerte és az egész civilizált világon. Sok történetét kezdte így: „Amikor harminc, vagy amikor negyven, vagy amikor ötven dollárt kerestem hetenként...”

És mialatt beszélt-beszélt, kellemesen zengő, öblös hangján, és miközben az öreg Matuzsálem, ez a vitathatatlanul legrészegesebb vén mihaszna minden whiskyk között, buzgón keresztül-kasul járta Kippset, és addig gyűjtögette egyik lámpát a másik után, míg a kis textilkereskedő-segéd egész valója úgy tündökölt, mint valami középület ünnepi kivilágításkor - ezalatt, csodák csodája! Chitterlow és vele együtt Kipps is, meg a szoba is, amelyben ültek, teljesen átváltozott. Chitterlow nem volt többé az a tengerészskabátba és biciklinadrágba préselt felemás alak, hanem merészen, bár szokatlanul öltözött, végtelenül tapasztalt, humoros és zseniális, érett, valósággal tökéletes férfi: méltó társa Shakespeare-nek, Ibsennek és Maeterlincknek (szerényen ezt a három nevet jelölte meg, mint olyat, amely túlszárnyalja az övét); és a szoba már nem volt az a szűk, szegényes szobácska valahol a folkestone-i külvárosban, hanem kitágult, megtelt drága bútorokkal, és a légypiszkos fotográfiák érdekes, régi képekké változtak, és a sok kacat a falon megannyi ritka és értékes csecsebecsévé, és a lámpa, amely kétségbevonhatatlanul petróleumlámpa volt, lágy és ragyogó fényt árasztott. Ez a fény eloszlatta az ifjonti hevességet, és az öreg Matuzsálem sokcsillagos, nyers erejét érett, ódon zamattá enyhítette. Az asztalterítőbe égetett két lyuk és a bevarrt szakadás sem volt egyéb, csak jóleső ellentét, ami természetes egy lángész házában. Ami pedig Kippset illeti - Kipps sokat ígérő, tehetséges fiatalember, aki nemrég tüntette ki magát gyors és bátor cselekvőkészséggel, pedig nem is erőltették rá olyan nagyon - és akit jutalmul a házigazda bizalmába fogadott, és beengedte szentélyébe, amire a közönséges gazdagok, sőt, társaságbeli úrihölgyek is, köztudottan, hiába áhítoznak.

- Ne kívánja a társaságukat, fiam. A jó öreg Harry is csak a műveiben szerepelteti őket. A naiv kívülállók: bankfiúk, egyetemi fickók azt hiszik, csupa ilyesmiből áll az élet. Ne higgyen nekik! Ne higgyen nekik!

Chitterlow roppant érdekes kis előadást tartott arról, hogy mindenféle tehetségtelen alak beáll vándor színtársulatokba, abban a hiszemben, hogy színész; és Kipps remekül mulatott azon, ahogy Chitterlow a tehetségtelenségüket vázolta, amikor egy mondat kellős közepén harangkondulás hallatszott: „Bamm... bamm... bamm...”

- Úristen! - mondta Kipps, mint aki álomból ébred. - Csak nincs már tizenegy?

- Az bizony meglehet - mondta Chitterlow. - Majdnem tíz óra volt, amikor a whiskyt hoztam. Korán van még...

- Mindegy, nekem mennem kell - mondta Kipps, és felállt. - Még így is... lehet, hogy... Úgy áll a dolog... sejtelmem se volt... Fél tizenegykor zárják a kaput. Előbb is gondolhattam volna rá...

- Hát ha muszáj mennie... Mondok valamit, jövök én is... Hú! és a nadrágja, öregem! Tisztára elfelejtettem! Így nem mehet ki az utcára. Összevarrom a szakadást. Közben igyon még egy pohár whiskyt.

- Most már igazán mennem kéne - ellenkezett Kipps erőtlenül. Aztán Chitterlow megmutatta, hogyan térdeljen fel a székre, hogy a szakadt nadrágszár hozzáférhető legyen, az öreg Matuzsálem meg a harmadik fordulóban szorgosan hozzálátott, hogy eloszlassa Kipps időleges belső napfogyatkozását.

Chitterlow-ból hirtelen kitört a nevetés, és abba kellett hagynia a varrást, hogy elmagyarázza Kippsnek: nem is lenne ez rossz jelenet egy bohózatban. Mindjárt vázolni is kezdte a bohózatot, ez aztán egy kis kitérével egy másik bohózathoz vezette, amelynek az első jelenete bombajól sikerült, és tíz perc se kell hozzá, hogy felolvassa. Van benne valami, amit még sohase csináltak színpadon, pedig teljesen megengedhető, vagyis, egy ember, akinek cserebogár mászott az inge alá, igyekszik úgy viselkedni a társaságban, mintha mi sem történt volna.

- Nem fogják kizárni magát - mondta Chitterlow nagyon megnyugtató hangon, és kezdte felolvasni és eljátszani a jelenetet, amiről azt állította (nem azért, mert ő írta, hanem mert kivételes színpadi tapasztalatával egyszerűen *tudta*), hogy ez egyik legjobb nyitó jelenet, amit valaha írtak.

Kippsnek, kétségkívül, szintén ez volt a véleménye, mert amikor a felolvasás véget ért, ő, aki ritkán használt durva szavakat, lelkesülten hatszor is elismételte, hogy a jelenet „fenejó”, mire Chitterlow, mintegy az elismerés nyugtázásául, felhajtott egy iszonyú adagot az özönvíz előtti öregúrból, s egyben kijelentette, hogy nemigen találkozott még finomabb intelligenciával, mint amilyen a Kippsé (erősebb talán van, ezt nem tudná biztosan megmondani, hiszen végeredményben még alig ismerik egymást, de finomabb soha!), és szégyen-nyalázat, hogy egy ilyen nemes és kitűnő intelligenciát naponta bezárjanak vagy kizárjanak este tízkor - jó, hát fél tizenegykor -, és az jár az eszébe, ajánlani fogja valamelyik öreg cimborának (valószínűleg az egyik londoni napilap főszerkesztőjének), haladéktalanul alkalmazza Kippsét színikritikusként tehetségtelen kritikusa helyett.

- Asziszem, még sose írtam olyasmit, amit ki lehetne nyomtatni - mondta Kipps. - Sose. De azért nagyon szívesen megpróbálnám, ha volna rá alkalmam. Kirakati reklámcédulákat már írtam, elég gyakran. Jól összehoztam őket, meg minden, de azért az más.

- Annál eredetibb lenne, ha még sose csinálta. És ahogy valamennyi poént megértette abban a jelenetben, öregem, hát az nem mindennapi! Én mondom, William Archer gutaütést kap magától! Persze, maga nem lenne olyan irodalmi, mint ő, de én éppúgy nem hiszek az irodalmi kritikusokban, mint az irodalmi drámaírókban. A színdarab nem irodalom - ez a lényeg, ez az, amit ők nem tudnak! A színdarab, az színdarab! Nem! Ettől maga még nagyon jó kritikus lesz. Itt csak elpocsékolja magát, merem állítani! Én is így voltam, mielőtt színpadra léptem. Akármilyen legyek, ha nem szeretném hallani a véleményét a tragédiám első két felvonásáról, amit éppen írok! Erről még nem is beszéltem. Egy óra se kell hozzá, már föl is olvastam...

3

Aztán, amennyire a továbbiakra vissza tudott emlékezni, Kipps ivott még egyet, s akkor, úgy látszik, nem érdekelte már a tragédia, makacsul azt hajtogatta, hogy most már igazán haza kell mennie, ettől kezdve ki-kihagyott az emlékezete. Bizonyos dolgokra egész tisztán emlékezett, s minthogy a részeg ember köztudomás szerint elfelejti azt, ami vele történik, ebből következik, hogy Kipps nem volt részeg.

Chitterlow vele tartott, részben azért, hogy hazakísérje, meg azért is, hogy lefekvés előtt egy kicsit kiszellőztesse a fejét. A Little Fenchurch Streeten Kipps észrevette, hogy nem tud egyenesen járni - később erre pontosan emlékezett -, meg azt, hogy szakadt nadrágján még mindig ott fityeg Chitterlow tüje és cernája, és az okozza azt a kis idegesítő neszt a háta mögött a kövezen. Megpróbált meglepetésszerűen lecsapni a türe és elkapni, de valahogy megbotlott, és hasra esett.

Chitterlow fuldokolva hahotázott, és fölsegítette. - Ez most nem a bicikli volt, öregem - mondta, s ezt mind a ketten pokoli jó viccnek találták, annyira, hogy egymást püfölték neveltükben.

Ezután egy darabig Kipps megjátszotta a tökrészeget, aki járni is alig tud, Chitterlow meg belement a játékba, és támogatta. Aztán az jutott Kipps eszébe, hogy micsoda hallatlanul nevetséges ostobaság lemenni a Tontine Streetre, hogy onnan megint fölfelé menjenek az áruházhoz. Próbálta Chitterlow-val is megértetni a dolgot, de az részint a maga jókedve, részint a másik nyilvánvaló részegsége miatt nem nagyon sikerült. A következő kép, amelyet utóbb fel tudott idézni, az áruház volt, ahogy zárt kapujával és sötét ablakaival rámered és sárga-zöld csikos homlokát ráncolja. Különös élességgel vésődött emlékezetébe, hogy ez a szó: SHALFORD, mily hidegen villog a holdfényben. Kipps úgy érezte: ez a ház mindörökre bezárult előtte. Azok az arany betűk, a látszattal ellentétben, ezt hirdették: VÉGE! Nincs többé helye Folkestone-ban. Nem lesz több fafaragás, sose látja többé Miss Walshinghamet. Nem mintha azt remélte volna, hogy valaha is viszontlátja. De ez volt a kegyelemdőfés, ez volt a véglegesség. Kimaradt, pedig csak három nappal ezelőtt is hogy lekapták a kirakat-rendezés miatt!

Amikor később visszagondolt erre, bizonyosan tudta, hogy ekkor már színjózan volt és a lelke mélyén határtalanul boldogtalan, de azért jó képet vágott a dologhoz, és bátran kijelentette, füttyül rá, ha kizárták is.

Erre Chitterlow jó keményen hátra vágta, és azt mondta: - Ez már beszéd! - Megnyugtatta Kippset, hogy amikor kereskedő volt Sheffieldben, mielőtt színész lett, előfordult, hogy hat éjszaka egymás után kizárták őt is. - Na és aztán? - mondta Chitterlow. - Akármikor visszamehetnék, még örülnének is nekem... Örülnének... - ismételte, majd hozzátette: - ha ugyan emlékeznek rám. Bár ez nem nagyon valószínű.

- Most mit csináljak? - kérdezte Kipps kissé bizonytalanul.

- Maradjon kinn. Nem dörömbölheti fel őket, ezzel csak elárulná magát. Jobb lesz, ha megpróbál besurranni a macskával. Az lesz a legjobb. Valószínűleg simán bejut, ha senki se köpi be.

Aztán Kipps egy darabig - talán a hátbavágás eredményeképpen határozottan furcsán érezte magát. Chitterlow tanácsára kimentek a sétányra, kicsit levegőzni. Egy idő múlva túlesett ezen az átmeneti rosszulléten, s arra eszmélt, hogy Chitterlow a vállát veregeti és biztatja, hogy mindjárt jobban lesz, jobb is, hogy így történt! Így is lett. S minthogy a szél elült, és csodálatosan szép, holdfényes éjszaka volt, nagyszerűségét alig zavarta, hogy olykor a világ még bukfencezett egyet-egyed. Kipps, akinek most már bőven volt ideje, és tehetett, amit akart, Chitterlow-val nekivágott a sétánynak. Elmentek egészen az elevátorig, aztán vissza. Séta közben Chitterlow előbb arról értekezett, hogyan változtatja meg a holdfény a tengert és az arcokat, aztán a szerelemnél kötött ki, s ezen a témán hosszan elidőzött. Tapasztalatainak gazdag tárházából szemléltető történeteket adott elő, amelyeket Kipps roppant pikánsnak és valószínűnek talált; újra elfelejtette elvesztett szerelmét meg dühös főnökét, és kis meg-gondolás után úgy döntött, hogy mindenre elszánt, kemény fickó lesz.

Chitterlow-nak csakugyan voltak ilyesféle kalandjai, mondhatni elképesztően változatos kalandjai. Múltja volt, valóban gazdag múltja, és, kétségkívül, szívesen pillantott vissza, és szemlélte magát ennek a múltnak fényében. Nem mesélt összefüggő történeteket, hanem élénk pillanatképeket villantott fel Kipps előtt, kapcsolatokról és bonyodalmakról. Az egyik pillanatban egy maláj nő elől menekült - minden oka megvolt a menekülésre - Cape Townban;

a másikban egy yorki lelkész lányával támadt szenvedélytől fűtött kalandja. Aztán egy érdekes helyzetre tért át, amelybe Seafordban került.

- Állítólag nem szerethet az ember két nőt egyszerre, de én azt mondom... - hadonászott, és fölemelte öblös hangját - ez marhaság! Marhaság!

- Tudom - bólogatott Kipps.

- Hát amikor a Bessie Hopper truppjával jártam? Három nőm is volt egyszerre! És akkor még Bessie-t nem is számítottam! - fűzte hozzá nevetve Chitterlow.

Ecsetelni kezdte a vándorszínészek életét, és Kipps előtt kibontakozott az egymásba fonódó szerelmi ügyek bámulatos dzsungele, a szerelmi prés, amely szőlőfürtök helyett szíveket zúz össze.

- Azt mondják, az ilyesmi zavarja és akadályozza a munkát. Higgye el, ez nem igaz! Nem is lehetne dolgozni enélkül. Muszáj csinálniuk. Ha nem csinálják, nincs bennük temperamentum. Ha nincs bennük temperamentum, nem is akarnak játszani. De ha van bennük... tyűha!

- Igaza van. Értem - mondta Kipps.

Chitterlow a következőkben élesen elítélte a tapintatlan kritikát, amivel bizonyos személyek a színpadi erkölcsöket illetik. De azért, így bizalmas magánbeszélgetésben, nem a nyilvánossághoz szólva, sajnálattal elismerte, hogy ezek az észrevételek általában helytállóak. Ezután megvizsgált több jellemző esetet, amelyek csaknem erőszakosan tolongtak bonckése alá, és pedig különös tekintettel arra az ellentétre, amely az ő jelleme és a tiszteletre méltó Thomas Norgate jelleme közt fennáll. Szavaiból kitűnt, hogy valamikor meghitt barátság fűzte őket egymáshoz.

Kipps feszült figyelemmel hallgatta ezt a nem mindennapi visszaemlékezést. Számára csodálatos volt és hihetetlenül hihető, így rohan az élet, ilyen kavargón, szenvedélyesen és szabálytalanul, mindenhol, az első osztályú áruházak kivételével. A regényekben és színdarabokban is ilyen dolgok történnek, csak hogy ő, bolond fejjel, nem hitte, hogy valóban megtörténnek. Kipps része a beszélgetésben most már nem volt több, mint néhány halvány széljegyzet egy könyv margóján. Chitterlow-ból áradt a szó. Nagyszerű hangja hol óriási hahotában csattant fel, hol bizalmasan bensőségesre halkult, máskor emlékezően duruzsolt. Nyílt volt és őszinte, ugyanakkor fennkölt is, akár csak a kinyilatkoztatás: szélesen gesztikuláló alak a holdfényben, amint önmagától megrészegülten kalandjairól és a test gyönyöreiről prédikál Kippsnek. És mégis, mindezek mellett, volt benne valami durván és egocentrikusan kimunkált jóérzés, valamiféle érzelmi kifinomultság. Micsoda kalandjai voltak! És mennyi! amikor még olyan idős sem volt, mint Kipps.

- Bizony, én kitomboltam magam. Valamikor ezen is át kell esni. - Aztán hirtelen más hangnemre váltott, mert eszébe jutott, korábban már említette, hogy most boldog házasságban él. A felesége, magyarázta, született úrihölgy. Apja híres ügyvéd Kentish Townban, egy csomó bérház ügyét kezeli; anyja a divatos portréfestő, Abel Jones feleségének második unokatestvére - úgyszólván a felső tízezerhez tartoznak. Persze ez Chitterlow-nak nem számít. Ő igazán nem sznob. - De az már számít, hogy a feleségemnek van a legszebb, noha teljesen iskolázatlan alt hangja a világon - mondta bátran, ellentmondást nem tűrő hangon. - Persze csak nagy teremben érvényesül kellőképpen - fűzte hozzá. Aztán meglehetősen ködösen, inkább csak fejmozdulatokkal jelezte, hogy mikor és hogyan házasodott meg. Kipps úgy vette ki a szavaiból, hogy az asszony most a családjánál van látogatóban. Az nyilvánvaló volt, hogy Chitterlow nincs valami kitűnő viszonyban a családdal. Bizonyára nem nagyon rajonganak drámaírói munkásságáért, nem tartják valami jövedelmező mesterségnek, pedig hát, ahogy ő,

Kipps is jól tudja, a legmerészebb álmokat is meghaladó vagyont lehet vele egy csapásra keresni. Csak türelem és kitartás kell hozzá.

Aztán másról kezdett beszélni. Kippsnek nála kell töltenie az éjszakát. Nem csavaroghatnak egész éjjel az utcán, amikor otthon egy palack jóféle ital várja őket epedve.

- Elalhat a díványon. Törött rugók nem fogják zavarni az álmát, magam szedtem ki valamennyit két-három héttel ezelőtt. Nem is tudom, mi az ördögnek rakják bele őket. Erről a témáról sokat tudnék beszélni. Akkor figyeltem föl rá, amikor Bessie Hopperrel turnéztam. Három hónapig tartott, beutaztuk egész Angliát; voltunk Észak-Walesben, és a Man-szigeten, de soha sehhol nem laktam olyan szobában, ahol a díványban ne lett volna legalább egy törött rugó. Egész idő alatt egyetlenegyszer se. Van ez így néha... - tette hozzá elmélázva.

Elindultak a lejtős úton a Harbour Street felé, és befordultak a Pavilion Szálló mögött.

4

A derék, öreg Matuzsálem már várta őket, és Chitterlow irányításával, nyomban folytatta Kipps belsejének kivilágítását a tőle megszokott lelkiismeretes alaposággal. Chitterlow-nak a szeme sem rebbent, miközben lehajtott egy jókora adagot, aztán újból rágyújtott pipájára, és gondolataiba mélyedt. Elmélgéséből Kipps megjegyzése riasztotta fel: - Szerintem a színész élete olyan, mint a lavina, egyszer föl, egyszer le.

Ez a megjegyzés, úgy látszik, fölrázta Chitterlow-t. - Úgy valahogy - mondta. - És ennek néha ő az oka, néha nem. Rendszerint ő. Ha nem ezért, hát azért. Ha nem az igazgató felesége miatt, akkor a kocsmázás miatt. Mindig történik valami, elhiheti. Én fatalista vagyok. Az az igazság, hogy az ember a természetének a rabja. Nem bújhatunk ki a bőrünkől. Hiába hisszük, nem lehet. - Elgondolkozott. - És ez a tragédia magja. Pszichológia, nem más. A görög sorsirónia, Ibsen, és más efféle. Modernség.

Úgy adta elő ezt a kimerítő, magaströptű, modern kritikai összefoglalást, mintha leckét mondana fel, miközben valami egyébre gondol. Amikor Ibsen neve kicsúszott a száján, egyszerre meglevenedett. Élénken magyarázni kezdte Kippsnek - aki most hallotta először ezt a nevet, és szomjasan szívott fel minden felvilágosítást róla -, hogy véleménye szerint mi is az pontosan, ami Ibsenből hiányzik. Rámutatott, hogy Ibsennek történetesen éppen az a gyenge oldala, ami neki, Chitterlow-nak az erőssége. Természetesen semmiképpen sem akarja Ibsennel egy kalap alá venni magát, de ami igaz, az igaz: annyi tapasztalatra tett szert Angliában, Amerikában és a gyarmatokon, amennyiről Ibsen nem is álmodhatott. Ibsen valószínűleg soha életében nem látott egy tisztességes kocsmai verekedést. Ez persze nem Ibsen hibája, vagy az ő érdeme, de így áll a dolog. - Jó, tudom, azt tartják, hogy a zseni képes mindent megteremteni, a semmiből is képes teremteni, de én kételkedem ebben. Van egy darabom kéziratban, ami talán nem tetszene William Archernek - bár az ő véleményére nem adok annyit, mint a magáéra -, de azt hiszem, legalább olyan jól van megszerkesztve, mint Ibsen akármelyik darabja.

Chitterlow óriási kerülővel eljutott hát végre saját darabjához, úgy döntött, hogy nem olvassa fel, hanem elmondja. Annál is inkább, mert jórészt még meg sem írta. Magyarázni kezdte a cselekményt. Bonyolult cselekmény volt: egy előkelő férfiről szólt, aki mindent látott, mindent végigcsinált, és éppen annyit tudott a nőkről, mint Chitterlow, más szóval: mindent tudott róluk és más efféle dolgokról. Chitterlow nekihevílt. Hirtelen fölállt, hogy eljátsszon egy jelenetet, amelyet nem lehetett elmagyarázni. Rendkívül mozgalmas jelenet volt.

Kipps el volt ragadtatva. - Ez fenejő - mondta az újdonsült színikritikus, aki egészen belejött a szerepébe. Öklével az asztalra csapott, és majdnem feldöntötte a whiskyjét (második kör, harmadik adag). - Ez fenejő, Chitterlow!

- Szóval megértette! - mondta Chitterlow, és átmeneti lehangoltságának utolsó foszlánya is eltűnt. - Jól van, öregem: tudtam, hogy meg fogja érteni. Bezzeg az irodalmi kritikusok éppen az ilyesmit nem értik. Ez azonban még csak a kezdet...

Újra töltött Kippsnek, és folytatta az előadást. Kis idő múlva már nem látták szükségesnek, hogy pusztán a közmegegyezés alapján elismerjék az agyonreklámozott Ibsen felsőbbségét, ahogy eddig tették. Kipps és Chitterlow barátok voltak, s most már őszintén és nyíltan kimondhattak olyan véleményt is, amelyet általában nem szokás hangoztatni.

- Akárhogy vesszük - mondta Kipps fölemelt pohara felett -, amit épp most olvasott, az fenejő volt. Ezen semmit se lehet változtatni. - Észrevette, hogy halkán zümmög és rezeg körülötte a levegő. Ez nagyon jó és kellemes volt, és egy kis óvatossággal minden baj nélkül vissza tudta tenni poharát az asztalra. Észrevette továbbá, hogy Chitterlow még mindig a darabot meséli, és hogy az öreg Matuzsálem már majdnem egészen kiköltözött palackjából. Örült, hogy már csak ilyen kevés innivaló maradt az üvegben, mert így nem rúghatott be. Nem volt részeg, ezt tudta, de azt is tudta, hogy már eleget ivott. Ő ugyanis az a fajta ember, aki mindig tudja, mikor elég. Megpróbálta félbeszakítani Chitterlow-t és közölni ezt vele, de nem talált alkalmas pillanatot. Az a gyanúja támadt, hogy Chitterlow talán azok közé tartozik, akik nem tudják, mikor elég. Hirtelen rájött, hogy Chitterlow nem tetszik neki. Egyáltalán nem! Úgy tűnt, hogy Chitterlow egyre beszél, csak beszél, árad belőle a szó, feltartóztathatatlanul, akár csak egy folyó. Egy darabig ok nélkül és igazságtalanul haragudott Chitterlow-ra, és azt akarta mondani neki: „Magának tehetsége van a süket dumához.” Nem tudta azonban befejezni a mondatot, mert amikor odaért, hogy „tehetsége van”, Chitterlow megköszönte, és kijelentette, hogy Kipps különb, mint Archer volt fénykorában, így hát csak vészjóslóan méregette Chitterlow-t, amíg egyszerre fel nem derengett előtte, hogy valami egyáltalán nincs rendben: Chitterlow folyvást holmi Kipps nevű személyt emleget. Kippsnek leesett az álla, úgy elképedt. Határozottan úgy érezte, hogy valami nem stimmel.

- Ide hallgasson! - szólalt meg hirtelen. - Miféle Kipps?

- Hát az a Kipps nevű fickó, akiről beszélék magának.

- Miféle Kipps nevű fickóról beszél kicsodának?

- Már megmondtam.

Kipps egy darabig csendben birkózott a problémával, aztán keményen megismételte: - Miféle Kipps?

- Ez a fickó a darabban. Az az ember, aki megcsókolja a lányt.

- Sose csókoltam meg semmiféle lányt, legkevésbé... - Kipps elnémult. Nem emlékezett rá, megcsókolta-e Annt vagy sem, csak annyit tudott, hogy meg akarta csókolni. Aztán hirtelen, nagyon szomorúan azt mondta a kályhának: - Az én nevem Kipps.

- Micsoda? - kérdezte Chitterlow.

- Kipps - mondta Kipps kesernyés kis mosollyal.

- Mi van vele?

- Én vagyok az. - És a nagyobb nyomaték kedvéért középső ujjával megkopogtatta a mellét. Komoly arccal hajolt előre. - Ide hallgasson, Chitterlow, hogy gyön maga ahhoz, hogy a nevémet beleírkálja a darabjába? Ilyet nem lehet csinálni! Egyből elvesztem az állásomat maga miatt.

Amennyire Kipps vissza tudott emlékezni, ezután egy kis vita következett.

Chitterlow általános magyarázatba kezdett, hogy honnan veszi a neveket. Nagyobb részben egy újságból. Az újság még most is meglesz valahol. Mindjárt neki is fogott a keresgélésnek, s amíg matatott, Kipps tovább vitatkozott, szavait főleg a trikós lány fényképéhez intézve. Közölte vele hogy eleinte nem sok bizalma volt hozzá a kosztümje miatt, de most már látja, milyen értelmes arca van. Azt is tudatta a lánnyal, hogy biztosan tetszene neki Buggins, ha találkozna vele, mert látja, hogy éppen olyanféle. Biztos igazat ad neki, ahogy minden normális ember igazat adna, hogy nem eljárás neveket használni színdarabokban. Például be is pörölné Chitterlow-t. Hangja bizalmassá vált. Bevallotta, hogy elég bajban van már, amiért egész éjszaka kimaradt, nem kell még a nevét is kiírni egy színdarabba. Biztosan nyakig van a pácban. A pácban! Minek is tette, miért nem ment el tízkor! Mert az egyik dolog hozza a másikat. Az egyik dolog általában mindig hozza a másikat. Éppen azt igyekezett megmagyarázni a lánynak, hogy mennyire nem méltó Miss Walshinghamhez, amikor Chitterlow abbahagyta a keresgélést, és hirtelen rátámadt azzal, hogy részeg, és marhaságokat fecseg összevissza.

ÖTÖDIK FEJEZET

Kippsét kirúgják

1

Kipps a csodálatosan kényelmes, tökéletesen rugómentes díványon ébredt. Noha biztosan nem rúgott be, mégis másnaposan, fájó fejjel és rossz szájízzel ébredt; a megfellebbezhetetlen Chitterlow szerint macskajajos volt. Ruhában aludt, egész teste merev volt és sajgott, de a feje meg a szája nem tűrte, hogy ilyen csekélységgel törődjön. A fejében egy nagy, szögletes gondolat fészkelte, és fizikai fájdalmat okozott. Ha megmozdította a fejét, a szögletes gondolat gyötrelmesen csúszkált ide-oda. A gondolat az volt: elvesztette az állását, teljesen tönkrement, de az egész nem számít semmit. Shalford már bizonyára tud a kimaradásról, és ez meg az a kirakatügy együtt...

Chitterlow biztató nógatására nagy nehezen felült, és fásultan átengedte magát házigazdája gondoskodásának. Chitterlow beismerte, hogy maga is beszívott egy kicsit, és szüksége lenne egy kupica pálinkára, csupán egy kupicára tisztán; aztán kezelésbe vette Kipps fejét, ahogy a jó édesanya bánik egyetlen, orra bukott gyermekével. - Láttam én már mást is macskajajosan, nemegyszer, a tiszteletre méltó Thomas Norgate-ére különösen jól emlékszem. Soha életében nem bírta az italt. Van az úgy néha - mondta Chitterlow, aztán megdörzsölte Kipps fejét, és gőzölgő, forró vajás pirítóst adott neki, szardellapasztával. Ezt tartotta a legkitűnőbb orvosságnak ilyen esetben.

Kipps fölvette gyűrött gallérját, lekefélté ruháját, összefércelte nadrágját, és felkészült rá, hogy szembenézzen Shalforddal és a számonkéréssel ezért a példátlan, duhaj éjszakáért - élete első házon kívül töltött éjszakájáért.

Chitterlow tanácsára járt egyet a sétányon, hogy egy kissé felfrissüljön, mielőtt visszamegy az áruháza, aztán lement a kikötőhöz, és egy kávézóban megivott egy csésze kávé, ami csodálatosan felélénkítette. Folytatta tehát útját a Fő utcán, ment az áruház irodája: a kikerülhetetlen végzet felé. Egy kicsit büszke volt korhelységére, s ez némileg enyhítette mélységes szégyenérzetét. Utóvégre ez nem férfiatlan fejfájás, hiszen egész éjjel fenn volt és ivott; rendetlen külseje is ezt tanúsítja. Ha nem gondol Shalfordra, egyenesen büszke lett volna rá, hogy egyszer végre ilyen állapotba került. De Shalfordra gondolni rettenetes volt. Két inassal találkozott, akik kijöttek egy kis sétára nyitás előtt. Láttukra összeszedte magát, hátratolta kalapját sápadt homlokáról, zsebre vágta a kezét, és hányavetin lépkedett; fakó mosollyal nézett a fiúk ártatlan képébe. Egy röpké pillanatig örült, hogy a varrás látszik a térdén, és hogy a sár a ruháján legalább részben ellenállt Chitterlow keféjének. Vajon mit gondolnak, mit csinálhatott az éjjel? Szó nélkül ment el mellettük. Elképzelte, hogy bámulják a hátát. Aztán eszébe jutott Mr. Shalford... kitör a gyalázat, az szent, sőt, talán... Elfogadható magyarázaton törte a fejét. Azt mondhatná, hogy egy vadul száguldó biciklista elütötte, egy pillanatig úgy volt, hogy el is ájul (még most is kába a feje az ütéstől), és whiskyt adtak neki, hogy összeszedje magát, és „az igazság, uram”, itt majd fölviszi a hangját, fölhúzza a szemöldökét, és olyan ábrázattal, mintha bármit várt volna a whiskytól, csak ezt nem, bevallja valóban példátlan testi gyengeségét: „fejébe szállt az ital”, így elmondva, nem is hangzott olyan rosszul.

Valamivel nyolc óra előtt ért be az áruházba. A házvezetőnő, akinek amolyan kedvencféléje volt („Mr. Kipps a légynek se árt” - szokta mondani), úgy látszik, még inkább a szívébe zárta, amiért megszegte a szabályokat, és egy darab száraz pirítóst meg egy csésze jó forró teát adott neki.

- Gondolom, a főnök... - kezdte Kipps.

- Tudja - mondta a házvezetőnő.

Kicsivel nyitás előtt Kipps lement az áruházba, és Booch nyomban közölte vele, hogy jelentkeznie kell.

Tíz perc múlva előbukkant a főnök irodájából. Az egyik gyakornok fürkészően nézett Kipps arcába. Buggins nyíltan nekiszegte a kérdést.

Kipps egyetlen szóval válaszolt: - Kirúgtak!

2

Kipps zsebre dugott kézzel, a polcnak támaszkodva beszélgetett a két alája beosztott inassal.

- Bánja a fene, ha kirúgtak! Torkig voltam már Teddyvel meg a rendszerével. Úgyis itthagytam volna, amikor az időm lejár. Bár előbb megtettem volna.

Később előkerült Pearce, és Kipps neki is elmondta.

- Miért rúgtak ki? - kérdezte Pearce. - Persze, a múltkori ügy miatt az árcédulákkal?

- Nem, Pearce - mondta Kipps, és igyekezett nagyszerűen züllöttnek látszani. - Nem voltam itthon az éjjel.

Erre Pearce, a „világfi” Pearce is kerekre nyitotta a szemét. - Hát hol voltál? - kérdezte.

- Mászáltunk a városban egy színész ismerősömmel - közölte Kipps. - Az ember nem élhet mindig úgy, mint egy szerzetes.

- Oda se neki! - próbált Pearce lépést tartani vele.

Ebben a beszélgetésben azonban mégiscsak Kippsé volt a vezérszólam.

- Atyaisten! - mondta Kipps az inasoknak, amikor Pearce elment. - De milyen pocsek volt a fejem meg a szám reggel, mielőtt lenyeltem azt a kis gyomorbékítőt!

- Mit evett?

- Szardellát forró vajas pirítóssal. A legeslegjobb gyomorbékítő, ami csak van. Nekem elhiheted, Rodgers. Sose eszek mást, és neked is csak ezt ajánlhatom.

És amikor további részletekért faggatták, újra azt mondta: - Mászáltunk egy kicsit a városban egy színész ismerősömmel.

Az inasok kíváncsiskodtak, faggatták, mindent szerettek volna tudni. Kipps azonban csak ennyit mondott: - Na, mit gondoltok? - És amikor tovább nyúzták a részletekért, azt mondta: - Vannak dolgok, amikről kisleányoknak nem kell tudni -, sötéten nevetett, és odanyomott nekik egy csomó pamutszövetet, hogy tekerjék föl. Így hessegette el Kipps egy darabig a gondolatot, hogy Shalford jóvoltából az utcára került.

Mindez nagyon szép és jó volt, ha inasgyerekek voltak a közelben, de mihelyt Kipps magára maradt sötét gondolataival, nem sokat segített rajta. Kívül-belül kényelmetlenül érezte magát, s a feje, ha javult is valamicskét, semmi esetre sem volt még rendben. Legyünk őszinték: förtelmesen piszkosnak és undorítónak érezte magát. Dolgozni rettenetes volt, de tétlenül álldogálni és gondolkozni még rettenetesebb. Összefércelt térde is szemrehányóan nézett rá. Három nadrágja közül ez volt a középső. Tizenhárom és fél shillingbe került! Teljesen tönkrement. A takarító nadrágját nem vehette fel az üzletbe, kénytelen volt tehát befogni a legjobbat. Amikor látta, hogy figyelik, az elszánt keménylegény hanyag testtartását vette fel, de mihelyt egyedül maradt, ez a tartás észrevétlenül csüggedt kornyadtságba ment át.

A dolog pénzügyi vonatkozása is riasztó volt. Egész tőkéje öt font volt, a Postatakarékban, meg négy és fél shilling készpénz. Ehhez jön még kéthavi fizetés. A kis bádogládájába odafönt már nem fért bele a holmija, arról nem is szólva, hogy a láda nem tenne valami jó benyomást egy új munkahelyen; újat kell tehát vásárolnia. Aztán rengeteg levélpapírra meg bélyegre lesz szüksége, hogy válaszoljon a hirdetésekre, és vasúti költsége is lesz, ha neki indul munkát keresni. Leveleket kell írnia, pedig nem szokott levelet írni. Itt van mindjárt a helyesírás kérdése! Ha semmi sem akad, mielőtt a hónapja lejár, valószínűleg kénytelen lesz hazamenni a nénihez és a bácsihoz. Mit fognak szólni hozzá? Úgy határozott, hogy egyelőre nem ír nekik.

Ehhez hasonló kellemetlen gondolatok húzódtak meg Kipps kijelentéseinek sima felszíne alatt, amikor ilyeneket mondott: - Már úgyis szerettem volna egy kis változatosságot. Ha ő nem rúg ki, valószínűleg én hagyom faképnél őt!

Kavargó agya mélyén azonban nem értette, hogy is történt mindez. A sors áldozata lett, vagyis Chitterlow-é, aki legalább olyan kikerülhetetlen volt, mint maga a sors. Próbálta lépésről lépésre felidézni a történeteket, egészen a végső katasztrófaig. Nehezen ment...

Buggins este elhalmozta jó tanácsokkal és visszaemlékezéseivel. - Furcsa egy dolog - mondta -, de valahányszor kirúgtak, mindig azt hittem, sose kapok másik állást. Soha. Pedig kaptam... mindig! Ne ijedj be hát, akármilyen lesz veled. Akármilyen lesz veled, tartsd meg a gallérjaidat meg a mandzsettáidat, ha lehet, az ingeidet is, de a gallérokat mindenképpen! Azokat tedd utoljára zálogba. Mindenesetre, most nyár van, nem lesz szükséged a kabátodra. Van egy jó esernyőd is. New Romneyban nem fogsz állást találni, de még egy lyukas fityinget se. Eridj föl egyenesen Londonba, keress olyan olcsó szállást, amelyet csak tudsz, és tarts ki. Ne egyél sokat. Nem egy fickót ismertem, aki felfalta a jövőjét. Igyál egy csésze kávé és egy darab kenyeret - egy tojást, ha muszáj -, de ne felejtsd el, hogy rendszeren kell megjelenned az áruházban. Azt hiszem, a legjobb helyek mostanában azok a régi kifőzések, ahol a kocsisok esznek. Ameddig lehet, tartsd meg az órádat és az óraláncodat. Rengeteg jól menő üzlet van. Rengeteg - mondta Buggins, de aztán elgondolkozva hozzáfűzte -, bár talán ebben az évszakban... - Emlékeiben kezdett kutatni. - Bámulatos sok pasassal jössz majd össze. Mindenfélével. Némelyik úgy néz ki, mint egy herceg. Cilinder. Lakkcipő. Zsakett. Mindenük megvan, ami egy West End-i álláshoz kell. Mások meg... Úristen! ezt hallgasd meg, Kipps! tintával festik be a cipőjüket valamelyik olvasóteremben. Én láttam, mert mindig egy Fleet Street-i olvasóteremben írtam a leveleimet, amolyan szabályos penny-klub volt; a kalapjukat nedvesen kefélik, gallérjuk rojtos, zsakettjüket állig begombolják, széles fekete nyakkendőjüket jól széthúzzák, mert az ingük már kimúlt... - Buggins ájtatos képpel fölfelé mutatott.

- Nincs ingük, úgy értsem?

- Megették! - mondta Buggins.

Kipps eltöprengett. - Szeretném tudni, merre jár a jó öreg Minton, gyakran gondolkodok rá - mondta végül.

4

Kipps felmondásának másnapján történt, hogy Miss Walshingham bejött az áruházba vásárolni. Egy karcsú, fekete hajú, meglehetősen hervadt hölggyel érkezett, aki meglehetősen szűk ruhát viselt, s akit Kipps egyszer megismer majd, mint Helen Walshingham édesanyját. Kipps az áruház nagytermében pillantotta meg a hölgyeket, a szalagosztály pultja mellett. A szemközti kesztyűpultnál volt dolga, árut hozott be egy csomagban, amelyet még az osztályán bontott ki. A két hölgy egy doboz fekete szalag fölé hajolt.

Kipps egy pillanatig izgatottan állt és tétovázott. Fogalma sem volt róla, hogyan viselkedjék ebben a helyzetben. Letette a csomagot, csendesen állt - keze a pulton -, és a hölgyeket nézte. Aztán Miss Walshingham megmozdult, és Kippsen a menekülés ösztöne lett úrrá. Vad izgalomban visszasietett a szövetosztályra. Alig tűnt el a lány a szeme elől, nyomban újra látni kívánta. Ide-oda ténfergett a pult mögött, és csípős megjegyzésekkel szurkálta az inast, aki a kirakatban tett-vett. Egy csomaggal babrált, fölöslegesen kibontotta, újra átkötötte, aztán visszaroht a nagyterembe. Hevesen vert a szíve.

A két hölgy úgy állt, mint aki már befejezte a vásárlást, és csak a visszajáró pénzre vár. Mrs. Walshingham személytelen érdeklődéssel nézegetett valami maradék anyagot, Helen körbejártatta a szemét az üzleten. Ez a szem határozottan felcsillant, amikor megpillantotta Kippset.

Kipps megszokásból a pultra ejtette a kezét, félszegen állt, és nézte a lányt. Vajon mit fog csinálni? Keresztülnéz rajta?

A lány átjött a másik oldalról, és odalépett hozzá. - Hogy van, Mr. Kipps? - kérdezte tiszta, csengő hangján, és kezét nyújtott.

- Köszönöm, nagyon jól. És maga hogy van? - kérdezte Kipps.

A lány elmondta, hogy szalagot vásárolt.

Kipps észrevette, hogy Mrs. Walshingham nagyon meglepetten nézi őket. Ettől megrémült, és nem hozta szóba a tanfolyamot, mint tervezte, csupán azt mondta, reméli, a lány élvezi a szünidőt. Helen azt mondta, igen, most több ideje van az olvasásra meg ilyesmikre. Kipps úgy gondolta, hogy a lány talán külföldre megy nyaralni, mire Miss Walshingham azt felelte: lehet, hogy elmennek Knokkéba vagy Bruges-be egy időre.

Aztán hallgattak, és Kipps lelkében háborogtak az indulatok. Szerette volna elmondani a lánynak, hogy elmegy, és sose fogja többé látni. De nem talált szavakat, és a hangja is cserbenhagyta. A másodpercek repültek. Az eladónő átnyújtotta Mrs. Walshinghamnek az aprópénzt. - Hát... Isten vele - mondta Miss Walshingham, és újból kezét nyújtott.

Kipps a lány keze fölé hajolt. Helen még sohasem látta ilyen könnyedén, fesztelenül viselkedni, mint most itt a pult mellett. A lány az anyja felé indult. Most már mindennek vége! Az ember nem beszélhet ilyesmiről egy lánynak az anyja előtt. Minden elveszett, már csak az udvariasság maradt. Kipps az ajtóhoz rohant, végtelen komoly arccal állt a nyitott ajtóban, mélyen meghajolt, a lány pedig mosolyogva bólintott felé, amikor kiment. Semmit sem látott a fiú lelkében dúló küzdelemből, semmit, csupán egy kis jóleső érzése támadt. Úgy mosolygott, mint egy elégedett istennő a főlshálló tömjénfüstben. Mrs. Walshingham mereven és egy kicsit félszegen biccentett.

Miután elmentek, Kipps egy pár másodpercig még ott állt a nyitott ajtóban, aztán a konfekciós terem hátsó kirakatahoz rohant, hogy lássa a hölgyeket, amint végigmennek az utcán. Keze görcsösen szorította a kirakatállványt, miközben kibámult. Úgy látszott, hogy Mrs. Walshingham faggatja valamiről a lányát. Helen egész viselkedése elárulta, hogy fölényesen válaszolgat, mint aki elégedett a világgal és az étellel. - Igazán, anyukám, nem várhatod, hogy keresztülnézzek a tanítványomon - ezt mondta valójában.

Eltűntek a Henderson-sarok mögött. Elmentek! Soha többé nem fogja látni! Soha többé! Mintha valaki korbáccsal vágott volna végig Kipps szívére. Soha! Soha! Soha! És ő nem tudja. Elfordult a kirakattól. Az osztály a két inással most elviselhetetlen volt. Az egész rámeredő világ kibírhatatlan. Tétován állt egy darabig, aztán leszegett fejjel rohant a pincébe, a pamutszövetraktárba. Rogers kérdezett tőle valamit, de Kipps úgy tett, mintha nem hallotta volna.

A pamutszövetraktár elkülönített kis pincehelyiség volt az épület alagsorában; homályosan pislákoló gázlángocska világította meg. Kipps nem csavarta fel a lángot, hanem berohant a legsötétebb sarokba, ahol a legalsó polcon a kirakati árcédulákat tartották. Reszkető kézzel kihúzott egy doboz cédulát, kiborította a padlóra, s így, miután megteremtette magának a megfelelő ürügyet, hogy fejét jól befúrva a sötétségbe a földön kuksoljon, szabadjára engedhette egy időre meghasadni készülő szegény kis szívének fájdalmát.

És így maradt, amíg csak a „Gyerünk, Kipps, gyerünk” kiáltás elő nem szólította, hogy újra szembenézzen a világgal.

HATODIK FEJEZET

Váratlan fordulat

1

Ugyanezen a napon, az ebéd és a délutáni vásárlók érkezése közé eső időben, amikor a forgalom erősen megcsappant, Chitterlow, ez az istenverése, a világ legsodálatosabb véletlenével a zsebében lecsapott Kippsre. Nem úgy jött, mint rendes látogató, nem lépett be, nem kereste Kippsset, hanem titokzatosan, ólálkodva érkezett.

Kipps először csak annyit látott, hogy egy sötét alak izgatottan hajladozik a harisnyakirakat előtt az utcán. Az alak lehajolt, fölágaskodott, kukucskált abbeli igyekezetében, hogy belásson az üzletbe a harisnyák és zoknik között; figyelme aztán az ajtóra terelődött, s egy kis kémlelődő ácsorgás után a babakelengye-kirakattal próbálkozott. Mozdulatai és taglejtése elfojtott izgalomról árulkodtak.

Napvilágnál Chitterlow közel sem volt olyan nagyszerű figura, amilyennek a gyér éjszakai világításban és önnön szerepének fényében látszott. A vonalak ugyan azonosak voltak, de a kitöltő anyag nem. A tengerészsapka, nem tudni, miért, valahogy véglegesen porosnak tűnt, s a kabát helyenként fényesre kopott. A vörös haj és a profil - noha még mindig erőteljes és finom - már nem emlékeztetett annyira Michelangelo művészetére, inkább egyszerűen festői volt. De a bébiholmik közt bekémlelő szem mégis ugyanaz a ragyogó barna szem volt.

Kipps egyáltalán nem égett a vágytól, hogy viszontlássá Chitterlow-t. Ha biztos lett volna benne, hogy Chitterlow nem jön be az üzletbe, inkább elbújik a raktárban, amíg a veszély el nem múlik; de fogalma sem volt róla, meddig merészkedik el Chitterlow. Úgy döntött, hogy a boltban marad, meghúzódik az árnyékban, amíg Chitterlow a pamutszövetosztály oldalkirakatahoz nem ér, s akkor kimegy, mintha csak meg akarná nézni, hogy rendben van-e a kirakat, és megmagyarázza neki, hogy nem állnak jól a dolgok - most nem beszélgethetnek. Legalább elmondhatja neki, hogy máris elveszítette az állását.

- Helló, Chitterlow - mondta, amikor kilépett.

- Íme a férfiú személyesen, akit keresek! - mondta Chitterlow, és hatalmasan megrázta Kipps kezét. - A férfiú személyesen, akit keresek! Mondja, Kipps, hány éves? - kérdezte, és Kipps karjára tette a kezét.

- Huszonegy - felelte Kipps. - Mér?

- Szóljon ehhez a véletlenhez! Mi a keresztneve? No, várjon csak egy pillanatig - fölemelte az ujját -, Arthur?

- Az.

- Maga az!

- Kicsoda?

- Ez a legfurcsább véletlen, amibe eddig botlottam. Egy fél hunyorítás, és megmondom az anyja keresztnevét - mondta Chitterlow, és terjedelmes kezét kabátja mellső zsebébe süllyesztette. Nevetett, és egy darabig a kabátjával küszködött. Előhúzott egy mosodai könyvecskét, két ceruzát, s ezeket elhelyezte az oldalzsebében; aztán jókora markolással előkerült egy elgömbült, de semmi esetre sem végképp használhatatlan szivar, egy biciklipumpa gumicsöve,

egy csomó madzag, egy női pénztárca meg egy kis notesz, és ebből - miután kipotyogtatott és visszarakott bele egypár névjegyet - előhalászott egy hanyagul kitépett újságcikket. - Euphemia - olvasta, és egész közel tolta a képét Kippshez. - Na? - hangosan nevetett, - Ez annyira rendben van, hogy jobban már nem is lehetne, legföljebb holmi *Véletlenek komédiájá*-ban. Csak azt ne mondja, Kipps, hogy nem Euphemiának hívták! Nehogy elrontsa nekem ezt az egész nyavalyás színházat!

- Kit hívtak Euphemiának? - kérdezte Kipps.

- A maga mamáját.

- Hadd lám, mi áll azon a papíron.

Chitterlow átadta a papírszeletet, és elfordult. - Mondhat, amit akar - szólt, és harsány, dörgő hangon ránevetett az utcára úgy általában.

Kipps megpróbált olvasni. „Waddy vagy Kipps. Ha Arthur Waddy vagy Arthur Kipps, Margaret Euphemia fia, aki...”

Chitterlow ujja végigsöpört a papíron. - Elolvastam az egész hasábot, és kiszedtem belőle minden nyavalyás nevet, ami illet a darabomba. Nem szeretem a kitalált neveket, ahogy mondtam magának. Teljesen egyetértek Zolával ebben. Tényeket, uram, tényeket, ha csak lehet. Szeretem, ha a nevek frissek és élők. Érti, ugye? Ki volt az a Waddy?

- Sose hallottam ezt a nevet.

- Semmi Waddy?

- Semmi!

Kipps próbálta folytatni az olvasást, de föladta a kísérletet. - Mit jelent ez? Nem értem - mondta.

- Azt jelenti - mondta Chitterlow, és ez egyszer világosan beszélt -, hogy amennyire ki tudtam hámozni, maga egy csapásra gazdag lesz. Ne törődjön azzal a Waddyval, az csak részletkérdés. Ez általában azt jelenti, hogy hallani fog valamit, ami nagyon is jó lesz magának. Tiszta vakvéletlen volt, hogy kezembe vettem ezt az újságot, és neveket akartam kiszedni belőle. Amikor újra elővettem, és elolvastam ezt itt, rögtön tudtam, hogy magáról van szó. Én hiszek a véletlenben! Azt mondják, nincsenek véletlenek. Márpedig én azt mondom, vannak! Minden véletlen! És úgy is van. Tessék! Mi más ez, ha nem véletlen? Hihetetlen? Egy csöppet se! Érti? Ez maga! Kipps! Waddyt egye a fene! Ez a kabala. A darabom hozta a szerencsét. Maga is benne van! Én is! Nyakig benne vagyunk! Durr! - és akkorát csettintett az ujjaiával, akár egy pisztolylövés. - Sose izgassa magát avval a Waddyval.

- Mi? - kérdezte Kipps, és szeme idegesen leste Chitterlow ujjait.

- Maga már rendben van, az egyetlen nadrágja ülepébe fogadhat velem. Sose aggódjon a miatt a Waddy miatt. Világos ez, mint a nap. Maga körülbelül olyan tiszta helyzetben van, akár egy biliárdgolyó, akármit csinál. Ember! ne álljon ott tátott szájjal! Olvassa el az újságot, ha nem hisz nekem. Olvassa csak! - és megrázta Kipps orra előtt a papírdarabot.

Kipps észrevette, hogy a második inas nézi őket az üzletből. Igyekezett megrökönyödését leküzdeni és magabiztosabbnak látszani.

„... aki East Grinsteadben született...” - Tényleg ott születtem. A nénikém mondta...

- Tudtam! - mondta Chitterlow. Megfogta a papír szélét, és Kippshez hajolt, annyira, hogy az arcuk majdnem összeért.

„... 1878. szeptember 1-én.”

- Minden egyezik. Minden! - mondta Chitterlow. - És magának nem is kell mást csinálni, csak írni Watson és Beanéknek, és átvenni...

- Átvenni, mit?

- Ami van, akármit.

Kipps a bajuszát tapogatta. - Maga írna?

- Nyilván!

- De mit gondol, mégis mi lehet?

- Ez a vicces benne - mondta Chitterlow, és három eredeti, saját találmányú tánclépést tett. - Éppen ez benne a pláne. Minden lehet, akár egy millió is. És ha egy millió, hol jön bele a kis Harry a dologba, hm?

Kipps megremegett. - De... - kezdte. - Ha maga az én helyembe lenne... Az a Waddy... - mondta elgondolkozva. Felpillantott, és látta, hogy a második inas bámulatos gyorsasággal eltűnik a kirakatablak mögött.

- Mi van vele? - Erre a kérdésre azonban Chitterlow sose kapott választ.

- Űristen! Itt a góré! - mondta Kipps, és gyorsan az ajtó felé ugrott. Berontott az üzletbe. Shalford éppen őt kereste, azért jött az első inással együtt, hogy leírják a szövetmaradékok árát.

- Halló, Kipps, kint mászkálunk?

- Kinn voltam, uram, megnézni, rendbe van-e a kirakat.

- Hm - mondta Shalford.

Kippszet egy darabig annyira elfoglalta a munkája, hogy egyáltalán nem gondolt Chitterlow-ra, sem a nadrágzsebében lapuló, gyűrött papírdarabra. Tudata mélyén azonban kellemetlenül nyugtalanította, hogy kint az utcán valami izgalom ólálkodik, bár most már nem volt személyes kapcsolata vele. Kínos pillanatok voltak, amikor Chitterlow orra kérdőn felködlött a bejáratú üvegajtó mögött, apró, csillogó vörösesbarna szeme pedig Kipps eltűnésének okát kutatta. Aztán nyilván meglátta Shalford messzire világító, kopasz fejét, megértette a helyzetet, és odábbállt. Ekkor Kipps végre (zsebében azzal a hirdetéssel!) munkájára fordíthatta figyelmét.

Most eszmélt rá, hogy Shalford az előbb kérdezett valamit. - Igenuram, nemuram, helyesuram. Holnapra kiválogatom a zefireket, uram - mondta Kipps.

Shalford csakhamar elment, és Kipps újra néhány szabad pillanathoz jutott. Biztonságba helyezkedett egy nemrégiben fölrakott csipkefüggöny-torony mögött, kisimította a papírdarabot, és újból alaposan áttanulmányozta. Egy kicsit zavarba ejtő volt a dolog. Ez az „*Arthur Waddy vagy Arthur Kipps*”... Mit jelent ez? Két személyt vagy egyet? Megkérdezi Pearce-t vagy Bugginst. Csakhogy...

A bácsi és a néni jól az eszébe vésték, hogy az anyja személye körül valami titokzatosság lebeg. - Ne felelj semmire, ha anyádról kérdeznek! - szokta mondogatni a néneje. - Akármit kérdeznek, mondd azt, hogy nem tudod.

- Márpedig ez... - Kipps arca roppant óvatos kifejezést öltött, és vadul húzogatta a bajuszát. Apját mindig úgy emlegette, mint gazdálkodó úriembert. - De nem hozott rendesen a birtok - szokta mondani, s ilyenkor szeme előtt megjelent egy kép valamelyik filléres magazinból: az arisztokrata, akit idő előtt sírba vitt a gond. - Árva vagyok. Nem él se az apám, se az anyám - magyarázgatta olyan arccal, mint aki sok viszontagságot megért. Elmondta, hogy nagybátyja és nagynénje nevelte, de azt már elhallgatta, hogy játékkészletük van. Azt pedig - úgy érezte - a legnagyobb örültség lett volna kikotyogni, hogy a bácsi valamikor komornyik volt - *szolga!* Az áruházban csaknem valamennyi segéd éppily tartózkodóan és homályosan beszélt magáról, annyira rettegett mindegyik attól, hogy valamiképpen alantásnak tarthatják. Ha szóba hozza ezt a Waddy vagy Kipps dolgot, minden kis meséjét felborítja! Kipps tulajdonképpen nem volt teljesen tisztában való helyzetével a világban (tulajdonképpen semmivel sem volt teljesen tisztában), azt azonban tudta, hogy a helyzetében van valami, ami nem előnyös. Ilyen körülmények között...? Eszébe jutott, hogy sok bajt megtakaríthat, ha most mindjárt megsemmisíti a hirdetést. De akkor meg Chitterlow-nak kell magyarázkodnia. - Eh! - mondta bosszúsan.

- Kipps! - hallatszott a boltellenőr, Carshot hangja. - Kipps! Mozgás!

Visszagyűrte a papírt a zsebébe, és szaladt kiszolgálni a vevőt. - Szeretnék egy kis darab valamit - mondta a hölgy, és szemüvegén keresztül bizonytalanul körüljártatta a szemét. - Huzatnak, egy kis puffra. Akármilyen megteszi, egy kis maradék vagy ilyesmi. - A hirdetés dolga egy félórára felfüggesztődött. A félóra lejártával a kis puff még mindig a huzat várományosa volt, Kipps meg helyrerakhatta a teljes készletet képviselő textilkollekciót, amely felhalmozódott a pulton. Olyan dühös volt a kis puffra, hogy tökéletesen megfeledezett a zsebében megbúvó, gyűrött hirdetésről.

2

Este Kipps a bádogládáján üldögélt a gázlámpa alatt. Hogy megtudja, mit jelent, megkereste az Euphemia nevet a *Kérdezz! Mindenre felelek* című könyvben, amely egymagában alkotta Buggins teljes kézikönyvtárát. Remélte, hogy Buggins, szokása szerint, megkérdezi, mit keres, de az heti szennyeseinek összeszámolásával foglalkozott elmélyülten. - Két gallér, egy fél pár zokni, két ingmell - mondta. - Ing...? Hm... még egy gallérnak kéne itt lenni.

- Euphemia - szólalt meg Kipps végül, mert nem tudta magában tartani a lelkében gyökeret vert, örömteljes gyanút, hogy előkelő származású. - Euphemia! Ilyen nevet közönséges emberek nem adnak a lányoknak, igaz?

- Ilyen nevet rendes emberek egyáltalában nem adnak a lányoknak, akár közönségesek, akár nem - mondta Buggins.

- Ugyan már, mér nem?

- Mert megzavarja a fejüket. Ilyen névvel tíz lányból kilenc elzüllik - mondta Buggins. - Ha egyszer lányom lesz, még ha tizenkettő is, mindet Jane-nek fogom elnevezni. Egytől egyig valamennyit. Nincs is annál jobb név. Euphemia! Még mit nem!... Hohó! nem az én gallérom az ott az ágyad alatt?

Kipps odaadta neki a gallért. - Nem látok semmi rosszat abba, ha valakit Euphemiának hívnak - mondta közben. Nyugtalanság fogta el. - Mégiscsak megírom azt a levelet - mondta. Amikor látta, hogy Buggins oda se figyel, hanem a szennyesét csavarja körül a fél pár zoknival, még hozzáfűzte, csak úgy magának: - Okvetlenül megírom! - Elő is vette olcsó kis tintásüvegét, kölcsönkérte Buggins tollát, s anélkül, hogy nagy gondot csinált volna a helyesírásból vagy fogalmazásból, megírta a levelet.

Úgy egy órával később, kicsit kifulladásra és sápadtan újra megjelent a hálószobában.

- Hol voltál? - kérdezte Buggins, aki a *Napi Világszenzáció*-t olvasta, amelyet körforgalomban Carshottól kapott.

- Kint. Föladtam pár levelet - mondta Kipps, és fölakasztotta a kalapját.

- Álláskeresés?

- Nagyobb részt - mondta Kipps. - Nyilván, mi más lehetne - fűzte hozzá ideges nevetéssel.

Buggins tovább olvasott.

Kipps leült az ágyára, és tünődve nézegette a *Napi Világszenzáció* hátsó oldalát. - Buggins - szólalt meg végül.

Buggins leeresztette az újságot, és ránézett.

- Mondja, Buggins, mit jelentenek ezek a hirdetések, amikben az áll, hogy ez meg ez jelentkezen a saját érdekébe?

- Eltűnt emberek - felelte Buggins, és folytatni akarta az olvasást.

- Hogy érti ezt? Pénzörökség meg ilyesmi?

Buggins a fejét rázta. - Adósság. Majdnem mindig.

- De akkor mér a saját érdekébe?

- Ezt azért írják bele, hogy elcsípjék őket. Többnyire az asszony.

- Hogyhogy?

- Elhagyott asszonyok próbálják így visszacsalogatni a férjüket.

- De néha mégiscsak örökség, nem? Talán valaki száz fontot hagyott valakire...

- Aligha - vélte Buggins.

- Na jó, de akkor hogy... - kezdte Kipps habozva.

Buggins tovább olvasott. Nagyon izgatta egy cikk valami indiai népezérről. - Micsoda örültség! Én bizony nem adnék szavazati jogot ezeknek a feketéknek.

- Sose izguljon - mondta Kipps.

- Ezek egészen mások. Nem olyan épeszűek, mint az angolok, meg jellemük sincs. Ravasz csibészek - hamis tanúk meg miegymás. Az angoloknak fogalmuk sincs erről. A bíróság előtt ácsorognak, és várják, hogy fölbéreljék őket tanúnak. Ez így igaz, Kipps! Ez a rendes foglalkozásuk. Csak megbökik a kalapjukat, amikor az ember megy befelé. Az angoloknak fogalmuk sincs erről, én mondom neked! A rendes angoloknak. Ezeknek a vérükben van. Gyávák ahhoz, hogy becsületesek legyenek. Mint a rabszolgák. Nem szokták meg, hogy szabadok legyenek, mint mink. És ha szabadságot adsz nekik, nem is tudnak mihez kezdeni vele. Mink tehát... Az istenit!

A gáz ugyanis hirtelen kialudt, és Buggins még bele se kezdett a teljes hasábnyi Társasági Pletyka rovatba.

Buggins ezután már nem is tudott másról beszélni, csak Shalford aljasságáról, hogy eloltja a gázt; s miután maró gúnyval nyilatkozott főnökéről, levetkőzött a sötétben, beleverte csupasz lábujját egy ládába, és nyomdafestéket nem tűrő dühkitörés után rosszkedvű némaságba burkolózott.

Noha Kipps igyekezett gyorsan elaludni, mielőtt az imént feladott levél dolga kisajátítaná gondolatait, mégsem sikerült neki. Kimerítő részletességgel újra végiggondolta az egész ügyet. Most, hogy első rémülete lecsillapult, nem tudta biztosan eldönteni: örül-e, vagy bánja, hogy föladta azt a levelet. És ha történetesen száz fontról lenne szó? Biztosan száz font lesz! Ha így van, kitart egy évig, akár több évig is, míg állást kap. Még ha csak ötven font is...

Buggins már szabályosan lélegzett, amikor Kipps újra megszólalt. - Buggins.

Buggins úgy tett, mintha aludna, és a szabályos lélegzésből hirtelen tüntető horkolásba csapott át.

- Ide hallgasson, Buggins - mondta Kipps némi szünet után.

- Mi van már megint? - kérdezte Buggins barátságatlanul.

- Mondjuk, hogy olvas egy hirdetést az újságba, benne van a neve, és azt mondja, hogy keressen föl valakit a saját érdekébe, mert valami nagyon kedvező...

- Lapítanék - mondta Buggins kurtán.

- De...

- Én lapítanék!

- És ha...

- Jóccakát, öregem - mondta Buggins kérélyhetetlen hangon. Kipps sokáig csendesen feküdt, aztán nagyot szusszant, a falnak fordult, és belebámult a sötétségbe. Örültség volt, hogy elküldte azt a levelet... Úristen! micsoda örültség!

3

Pontosan öt és fél nappal azután, hogy a gázt kioltották, miközben Buggins olvasott, egy sápadt arcú, tágra nyílt, csillogó szemű fiatalember lépett ki az egyik mellékutcából a sétányra. Legjobb ruháját viselte, s bár szép idő volt, esernyő volt nála, mintha templomból jött volna. Egy kicsit tévovázott, aztán jobbra fordult. Ahogy elment a házak előtt, jól megnézte mindegyiket, és egyszerre csak hirtelen megtorpant. „Hughenden” - ezt a nevet olvasta a kapun, határozott, fekete betűkkel, és ugyanez állt arany betűkkel a kapu feletti, legyező alakú világítóablakon. Lélegzetelállító ház volt. Műmárványból épült, s az erkélye gyönyörű tengerzöld színre volt festve, arany cirádákkal. A fiatalember állt, és bámulta a házat.

- Ejha! - suttogta végül lenyűgözötten. A földszinti ablakokat dús, vörös kárpit keretezte, az emeleti ablakokban könnyű függöny lógott rézrúdon. A fogadószoba ablakában nagy, díszes cserépben délszaki növény pompázott. A kapun remek, bronzsal befuttatott kopogtató lógott (gyűrűvel együtt!), meg két harang, az egyik „Személyzet” felirattal. - Ejha! Személyzet! Mi a csoda?

A fiatalember odábbment egypár lépést, de közben nem vette le szemét a házról, aztán megfordult és visszajött. Határozatlanul ácsorgott, aztán kiballagott a sétányra, s egy kicsit távolabb, a tenger felőli oldalon, leült egy padra. Karját a pad támlájára fektette, és a Hughenden-házat nézte. Kis dalt fütyült magában halkán, fejét félrehajtott, előbb az egyik, aztán a másik oldalra. Egy darabig összehúzott szemmel merően nézte a házat.

Egy igen kövér, igen piros képű, igen düllelt szemű öregúr ült le Kipps mellé, levette széles karimájú, hetyke panama kalapját, és szuszogva törölgette homlokát. Aztán kalapja belső szalagját kezdte törölgetni. Kipps egy darabig figyelte az öregurat; azt találgatta, hány éve van

még hátra, és hol vehette a kalapját. A Hughenden-ház azonban újra érdeklődésének előterébe tolakodott. Ellenállhatatlan inger kerítette hatalmába. - Ide figyeljen - hajolt az öregúr felé.

Az öregúr összerezsent, és Kippsre bámult. - Mit mondott? - kérdezte mérgesen.

- Ugye, nem is gondolná, hogy az a ház ott az enyim? - kérdezte Kipps, és odamutatott.

Az öregúr hátracsavarta nyakát, és megnézte a házat. Aztán visszafordította fejét, vérmesdühösen végigmérte Kippsset meg olcsó, szegényes ruházatát, és válaszul fűjt egyet.

- De komolyan! - mondta Kipps, most már kevésbé bizalmas hangon.

- Ne hülyéskedjen! - mondta az öregúr. Föltette kalapját, és kitörölte szeme sarkából a veritéket. - Épp elég meleg van hülyék nélkül is - lihegte méltatlankodva.

Kipps az öregúrról a házra nézett, aztán vissza az öregre. Az öregúr Kippsre nézett, horkantott, kinézett a tengerre, és megvető pillantással, ismét Kippsre.

- Nem hiszi, hogy az enyim? - kérdezte Kipps.

Az öregúr röpke pillantást vetett válla felett a kérdéses házra, aztán úgy tett, mintha Kipps a világon se volna.

- Épp máma reggel örököltem. És nem is csak ezt az egyet. - Keserves megpróbáltatás volt. Az öregúr felnyögött, és láthatólag azt várta, hogy a járókelők mindjárt megragadják és elvonszolják Kippsset.

- Bizony! - mondta Kipps. Azután egy darabig nem szólt az öregúrhoz, és most már kicsit bizonytalanabban nézegette a házat. - Örököltem... - kezdte újra, de rögtön abba is hagyta. - Minek meséljem, ha úgyse hiszi.

Az öregúr rövid lelkitusa után úgy döntött, hogy mégsem üti meg a guta. - Csak játssza tovább ezt a komédiát velem, majd becsukatom! - lihegte.

- Micsoda komédiát?

- Nem tegnap jöttem a világra - mondta az öregúr, és nagyot fűjt. - Micsoda beszéd ez! Ismerem az ilyet! - Egyet-kettőt köhögött, az égre emelte szemét, és újra köhögött.

Kipps megütközve nézett a házról az öregúrra, aztán vissza a házra. Megértette, hogy a beszélgetés véget ért. Fölállt, és átsétált a gyepen a műmárvány kapuhoz. Megállt, és szája némán formálta a varázslatos szót: *Hughenden*. Minden rendben van! Válla felett szinte esdő pillantást vetett az öregúrra, aztán sarkon fordult, és elment. Teljesen nyilvánvaló: az öregúr már föl se tudja fogni az értelmes beszédet! Pár percig már előgyelgett távolabb a korzón, mintha valami láthatatlan szál húzná visszafelé. Amikor a járdáról már nem láthatta a házat, kiment az úttestre, és erőteljes rántással eltépte a szálát.

Befordult egy csendes kis mellékutcába, lopva kigombolta a kabátját, kivett belőle egy borítékot, abból három bankjegyet, megnézte, és újra visszatette. Aztán előhalászott a nadrágzsebéből öt új egyfontos aranyat, azokat is megvizsgálta. Ekkora bizalmat ébresztett Watson és Bean urakban az ő hasonlatossága halott édesanyja arcképéhez!

- Igen, rendbe van. Igazán rendbe van!

Körültkintő gonddal visszarakta zsebébe az aranyakat, és gyors, ruganyos léptekkel elindult. Rendben van, most már semmi kétség: gazdag és szabad ember lett!

Végigment az utcán, befordult a sarkon, aztán tovább a másik utcán, és a pavilon felé tartott; de hirtelen mást gondolt, megfordult, és visszafelé indult. Úgy döntött, egyenesen bemegy az áruházba, és mindent elmesél nekik.

Messze maga előtt megpillantott valakit, aki éppen átvágott az úton. Ez a valaki furcsán összefüggésben volt mostani különleges lelkiállapotával. Chitterlow! Hát persze, Chitterlow az, aki először beszélt neki erről a dologról! A drámaíró fűgén szedte a lábát a keresztutcában. Orrát magasra emelte, a tengerészsapka a tarkóján ült, és jókora, szeplős keze keményen markolt két kölcsönkönyvtári könyvet, egy reggeli lapot, egy új kalapot papírzacskóban, meg egy szatyrot tele hagymával és paradicsommal. Éppen eltűnt a sarki borkereskedés mögött, amikor Kipps elhatározta, hogy utána siet és elújságolja neki, micsoda bámulatos változás állt be a világegyetem rendjében néhány óra óta. Kipps kiáltott - nem nagyon hangosan -, de mindjárt vissza is fogta a hangját, és az esernyőjével integetett. Szaporán Chitterlow után eredt. A sarokhoz ért, de Chitterlow-nak nyoma veszett; sietett a következőhöz, de hasztalan, Chitterlow-t ott sem találta. Megfordult, és szeme egyéb, számításba jöhető sarkok után kutatott. Tanácstalanul állt a járda szélén, és ide-oda nézelődött. Hiába!

Chitterlow megpillantása azonban jót tett neki, egymáshoz kapcsolta az eseményeket, és újra összekötötte a jelent és a múltat. Márpedig Kippsnek éppen erre volt szüksége, de nagyon! Rendben van, minden rendben!

Egyszerre heves vágy fogta el: az áruházban mindenkinek, de mindenkinek el kell mondania mindent! Érezte, hogy ez az ügy akkor lesz igazán valóság, ha elmondja. Megmarkolta az esernyőjét, és csaknem futva nekiindult.

A szövetosztályon lépett be az áruházba. Kitárta az ajtót, amelynek üvegtáblája mögött alig néhány napja, végtelen bosszúságára Chitterlow orrát látta feltűnni, s ott találta Pearce-t meg a második inast, beszélgetésbe merülve. Pearce lyukas fogát piszkálta egy gombostűvel, és a jómodor csalhatatlan jegyeit ismertette nem teljesen összefüggő előadásban.

Kipps megállt a pult előtt. - Ide hallgass - mondta. - Mit gondolsz, mi van?

- Mi? - kérdezte Pearce a gombostű mögül.

- Tippelj!

- Kílógtál, mert a Teddy Londonban van.

- Komolyabb.

- Micsoda?

- Örököltem!

- Na ne viccelj!

- De igen.

- Köpd már ki!

- Vicc nélkül. Ezerkétszáz fontot örököltem - évi ezerkétszáz fontot! - Kipps a kis ajtó felé indult, amely az osztályról az épület belsejébe vezetett, hátrafordított fejjel, mint a címerállatok.

Pearce tátott szájjal bámult utána, s a gombostűt tartó keze megállt a levegőben. - Nem igaz - mondta végül.

- De igaz, és el is megyek - mondta Kipps, azzal megbotlott a lábtörlőben, és beesett az ajtón.

Mr. Shalford történetesen éppen Londonba ment nyári cikkeket vásárolni, meg kétségkívül azért is, hogy a Kipps helyére pályázókkal elbeszélgessen, így tehát semmi sem állta útját, hogy a hír futótűzként söpörjön végig az áruházon. A férfi alkalmazottak mind így kezdték mondókájukat: - Hallotta, mi történt Kippszel?

Az új pénztárosnő Pearce-től hallotta a dolgot, kiugrott a kasszából, és beszaladt a divatárúosztályra, hogy elsőnek vigye meg a hírt. Kipps évi ezer fontot örökölt! Évi tizenkétezer fontot!... Kipps egymillió kétszáz ezer fontot örökölt! A számok ugyan bizonytalanok voltak, de a lényeget pontosan tudta mindenki. Kipps már föl is ment a szobájába, és csomagol! Kijelentette, hogy ezer fontért se töltene még egy napot ebben a rozoga boltban! Azt beszéltek, hogy trágár nótákat énekel az öreg Shalfordról.

Lejött már! A számlázóban van! Mindenki odatódult. Szegény jó Buggins vevővel foglalkozott, és sejtelve sem volt róla, mi az ördög okozza ezt a fölfordulást. Buggins teljesen kimaradt belőle.

A ház visszhangzott a futkosástól; összevissza beszéltek mindenfélét. Kipps így, Kipps úgy, Kipps amúgy. „Csingilingi-lingi-ling” - szolt az ebédre hívó csengő, de rá se hederítettek. Az áruházban egyszeriben mindenkinek izgatottan csillogott a szeme, mindenki lázasan keresett s mindenáron találni akart valakit, aki még nem tudja, s akinek elújságotthatja az esetet: „Kipps harminc... negyven... ötvenezer fontot örökölt!”

- Micsoda! Kipps? - kiáltotta a főcsomagoló, s olyan izgatottan rohant fel a számlázóba, mintha Kipps a nyakát törte volna.

- Az egyik segédünk épp most örökölt hatvanezer fontot - mondta az első inas, visszatérve a vevőhöz, akit jó sokáig várakoztatott.

- Váratlanul? - kérdezte a vevő.

- Egész váratlanul! - mondta az első inas.

- Biztos, hogy ha valaki megérdemli, akkor az Mr. Kipps - mondta Miss Mergle, és nagy ruhasuhogással sietett a számlázóba.

Ott állt Kipps, s mindenfelől csak úgy záporoztak rá a jókívánságok. Arca kipirult, haja borzas volt. Bal kezében még mindig a kalapját és ünneplő esernyőjét szorongatta. Jobb keze már szinte nem is volt az övé, úgy rázogatták, mintha köztulajdon volna. („Csingilingilingi-ling csingilingi-ling, nektek szólok!” - mondta a semmibe vett csengő.)

- Jó öreg Kipps. Jó öreg Kipps! - mondta Pearce, és a kezét rázta.

Booch vértelen kezét dörzsölgette. - Biztos benne, Mr. Kipps, hogy minden rendben van? - kérdezte valahonnan a háttérből.

- Biztos, és valamennyien gratulálunk neki - mondta Miss Mergle.

- Tejóisten! - mondta egy új fiatal nő a kesztyűosztályról. - Évi ezerkétszáz font! Tejóisten! Nem gondol a nőülésre, Mr. Kipps?

- Három font öt shilling kilenc penny naponta - számolta ki Booch fejben csodával határos módon.

Úgy látszott, hogy mindenki örül Kipps szerencséjének, csak a legfiatalabb inas nem - egy özvegyasszony egyetlen fia, aki megszokta, hogy mindenből őt illeti meg a legjobb. Sötét árnyék borult rá: az elviselhetetlen irigység és a kibírhatatlan igazságtalanság érzése. A

többiek mind tiszta szívből, őszintén örültek - abban a pillanatban talán még Kippsnél is jobban, mert nem voltak úgy felzaklatva, mint ő.

Kipps lement ebédelni, s közben a tárgy körül csapongva ilyen kijelentéseket tett: - Álmomba se gondoltam volna ilyesmit. Mikor attól az öreg Beantól meghallottam a dolgot, egy sóhajtástól is hanyatt estem volna... Aszongya, pénzt örökölt. Még akkor se hittem, hogy száz fontnál is több lehet, vagy valami ilyesmi...

Ahogy asztalhoz ültek, és az adagok kiosztása megkezdődött, az izgalom valahogy szabályosabb mederbe terelődött. A házvezetőnő gratulált hússzeletelés közben, és a felszolgáló lány tányérjai a ruhák tisztaságát veszélyeztették, olyan elbűvölő pillantásokat vetett Kippsre. Úgy tartotta a tányérokat, hogy az ember szinte várta, hogy némelyiket fordítva teszi le az asztalra. A kis inason kívül mindenki éhesebb lett a nagy újságtól, és a házvezetőnő szokatlanul nagyvonalúan szeletelt. Nagyszerű pillanatok voltak ezek ott a gázlámpák alatt! Nagyszerű pillanatok!

- Biztos, hogy ha valaki megérdemli - adja ide, kérem, a sót -, akkor az Mr. Kipps - mondta Miss Mergle.

A zsvivaj kicsit halkult, amikor Carshot az asztal felett átkiabált:

- Nagykutya leszel, Kipps. Alig fogsz magadra ismerni!

- Úriember lesz - mondta Miss Mergle.

- Sok igazi úriembernek családostul kevesebből kell kijönnie - jegyezte meg a házvezetőnő.

- Meg se ismered majd a régi cimboráidat - mondta Carshot. - Azt a... - abbahagyta, mert elfogta a házvezetőnő pillantását. Az asszony már többször rosszállását fejezte ki Carshot szavajárását illetően. - Azt a mindenit - mondta szelíden, nehogy a durva szavak megzavarják az ünnepi hangulatot.

- Gondolom, Londonba mész, és fölcsapsz világfínak. Megérjük még, hogy ibolyával a gomblyukadban szédítéd majd a népet végig a Burlington Arcade-en. És egy olyan west-endi lakás! Az igen, az nekem való lenne! Meg egy első osztályú klub - mondta Pearce.

- Nem nehéz egy kicsit bejutni azokba a klubokba? - kérdezte Kipps kerekre nyílt szemmel és krumplival teli szájjal.

- Ne félj. Pénzzel nem - mondta Pearce.

A csipkeosztályon dolgozó lány, aki Miss Mary Corelli merész leleplezései nyomán cinikus nézeteket vallott a modern társadalomról, így szólt: - A pénz előtt minden ajtó megnyílik manapság, Mr. Kipps.

Az igazi angol vonás azonban Carshotban mutatkozott meg.

- Ha Kippsnek lennék - mondta, s egy kis szünetet tartott, amíg késéről lenyalta a mártást -, én a Sziklás Hegységbe mennék, és medvére vadásznék.

- Én okvetlenül átugranék Boulogne-ba körülnézni egy kicsit - mondta Pearce. - Jövő húsvétkor meg is teszem mindenképpen. Akármi legyenek, ha nem így lesz!

- Menjen Írországba, Mr. Kipps - mondta halkán, rábeszélő hangon, kipirult, ragyogó arccal az ír Bidy Murphy, a nagyvarroda vezetője. - Menjen Írországba! Nincs annál szebb ország a világon. Kirándulások. Vadászat, horgászás, falkavadászat! És szép lányok! No meg a Killarneyi tavak. Azt látni, kell, Mr. Kipps! - Cuppantott, és különleges arcjátékkal fejezte ki elragadtatását.

Aztán feltették a koronát a nagy eseményre. Pearce-é volt az ötlet. - *Sampuszt* kellene rendelned, Kipps.

- Sampányt! - helyesbített Carshot.

- Persze - mondta Kipps jókedvűen.

A többi már csak részletkérdés volt és a készséges jelentkezők dolga.

- Itt jön! - kiabáltak, amikor az inas megjelent a lépcsőn. - Mi lesz az üzlettel? - kérdezte valaki. - Ménkü csapjon az üzletbe - dörögte Carshot, és dugóhúzózt kért, meg valamit, amivel elvághatja a drótot. Pearce, az a pernahajder! neki persze volt drótvágó a zsebkésében. Hogy meresztette volna Shalford a szemét az aranycímkes palackokra, ha véletlenül elcsíp egy korábbi vonatot! Pukkantak a dugók, és habzón, pezsegve csörgött az ital a poharakba.

Amikor Kipps látta, hogy mindnyájan köréje tódulnak a gázlámpa alá és „Éljen Kipps” kiáltással ünnepélyesen köszöntik rá a felemelt vizespoharakat (- Vizespohárból kell inni - mondta Carshot. - Vizespohárból! Ez nem olyan bor, amit borospohárból kell inni, mint a portóit vagy a sherryt. Ettől jókedvű lesz az ember, de nem rúg be. Nem sokkal erősebb, mint a limonádé. Ebédhez isszák. Vannak, akik mindennap. - A házvezetőnő hitetlenkedett: - Micsoda? amikor három és fél shilling üvegje! - Mire Carshot: - Nem ragaszkodnak ehhez a márkához, nem muszáj francia pezsgőnek lenni. - A házvezetőnő lebiggyesztett szájjal a fejét csóválta.), mondom, amikor Kipps látta, hogy valamennyien fölállnak és felköszöntik, úgy elszorult a torka a megindultságtól, hogy ha az élete függ tőle, akkor se tudta volna megmondani, nem fog-e mindjárt sírva fakadni. - Éljen Kipps! - kiáltják mindannyian; milyen jók, milyen melegen néznek rá; milyen kár, hogy nem érte hasonló szerencse őket is! De a felé forduló arcok és a felemelt poharak láttára összeszedte magát. Ezek az emberek megtisztelték őt, irigység nélkül, és bőségesen ittak az egészségére.

Carshot később kartont adott el egy vevőnek, s hogy helyet csináljon a pulton a méréshez, odább akart tolni egy halomnyi véget, amely nem felelt meg a vásárlónak, és egy erőteljes, rosszul kiszámított karmozdulattal mindet leseperte, úgyhogy azok mennydörgő robajjal zuhantak részben a padlóra, részben a még mindig mogorván tűnődő kisinas lábára. Buggins meg, akinek a bolt felügyeletét kellett ellátnia, amíg Carshot kiszolgált, páratlan méltósággal sétált fel-alá az üzletben, és mutatóján kampós nyelvű, újdivatú napernyőt lóbált. Komoly, átható tekintettel megállított minden szembejövő vevőt. - Mutatnék egy naon jönyörű, újvonalú, diatoss napernyőt - mondta. És némi szünet után: - Najjon érdekes dollog, az éjlik segédünk ezerkétszázat örökölt évente, najjon jönyörű. Semmi mást nem paancsol, höljem? Geniss! - Aztán az ajtóhoz ment, kitarta a vevő előtt, és ott állt, tökéletes méltósággal, bal kezén az elegánsan himbálódzó napernyővel.

A második inas meg olcsó angint adott el egy vevőnek, s amikor megkérdezték tőle, elég erős-e az angin, meglepő feleletet adott: - Á, nem, asszonyom. Erős? Ugyan dehogy, nem sokkal erősebb, mint a limonádé.

A főcsomagoló arra a dicséretes elhatározásra jutott, hogy megjavítja a villámcsomagolás rekordját, és behozza az elvesztegetett időt. Így aztán a Sandgate Rivierán lakó Mr. Swaffenhams, aki aznap este hétkor vacsorára volt hivatalos, a nélkülözhetetlen és várva várt frakking helyett fél hétkor egy speciális fűzőt kapott, amelyet pocakosodásra hajlamos személyek részére szerkesztettek. Az a nyári alsóruhakészlet, amelyet az idős Miss Waldershawe választott ki, darabonként több, kevésbé intim csomagba került - ingyenes ráadásként. És a Lady Pamshortnak Wampachsba küldött kalapdoboz-választékát az átcsomagoló sapkája gazdagította.

Ezek az apróságok, bár önmagukban jelentéktelenek voltak, úgy lehet, mégis ékesszólóan tanúskodtak arról az önzetlen lelkesedésről, amelyet Mr. Kipps rendkívüli és váratlan meggazdagodása keltett az áruház egész személyzetében.

5

A New Romney és Folkestone között rendszeresen közlekedő omnibusz angolvörös színű, és mindkét oldalán dús kacskaringók között arany betűkkel ez a két szó áll: „Tip-Top”. Lassú és méltóságteljes omnibusz - bizonyára már ifjúkorában is lassú és méltóságteljes volt. Alul, a kerekek közt, láncon valami csomagtartóféle himbálódzik, s a tetőn nyáridőben kerti székek várják az utasokat. A kocsi eleje a két rettenthetetlen, ráérős ló mögött lépcsőzetesen emelkedik, akár valami színház. Elöl a bak, a kocsis és két utas számára, fölötte pad, efölött - hacsak emlékezetem nem űz csalóka játékot velem - még egy pad. Az ember olyan elrendezésben ül itt, mint bizonyos olasz festők kompozícióin - mennyei hierarchiában. Vannak napok, amikor jár a busz, és vannak napok, amikor nem. Ezt el kell találni, így jut az ember New Romneyba. És így fog eljutni New Romneyba még sok-sok évig, mert a vasúti személyforgalom koncessziója a partvonalon, szerencsére, a Délkeleti Vasúttársaság kezében van; a lópvidék békéje tehát háborítatlan marad, ha nem számítjuk az olyan személyek biciklicsengőjének hangját, mint Kipps és jómagam. Ez a busz, ez a pirosposzsgás, tiszteletre méltó, isten kegyelméből halhatatlan busz ereszkedett alá rendíthetetlen nyugalommal a folkestone-i dombon, gurult át Sandgate-en és Hythe-en, ki a széljárta, tágas lópvidékre, fedélzetén Kippsszel és vagyónával.

Képzeljék csak maguk elé. A legmagasabb ülésen ül, rézsút a kocsis felett, és feje még egyre kavarog a pezsgőtől és fantasztikus, bolond szerencséjétől. Szíve időnként úgy dagad, mintha szét akarná vetni a mellét, és napfényben úszó arca átszellemült. Egyetlen szót sem ejt, de amikor eszébe jut ez vagy az, újra meg újra felnevet. Egy darabig szemmel láthatóan kitörni készül belőle a kuncogó nevetés, ki is tör, s úgy száll fel belőle, mint buborék a pezsgőből. Térdén egy bendzsó fekszik, úgy tartja, mint királyi jogart. Mindig vágyott bendzsóra, s most vett egyet Melchiornál, míg a buszra várakozott.

Mellette fiatal szolgálólány ült, és mentolos cukorkát szopogatott, meg egy szipogó kisfiú, akinek repdeső szeme elárulta, mennyire kíváncsi rá, miért nevetgél Kipps folyvást. A kocsi mellett a két kamáslis fiatalember a *pipikről* beszélgetett.

És ott ült Kipps a teljesen váratlan évi ezerkétszázával, közönséges, mindennapi fiatalembernek álcázva, ha figyelmen kívül hagyjuk a bendzsót. A kocsis balján ülő kamáslis fiatalember állandóan őt és a bendzsót nézegette, különösen a bendzsót, mintha a sugárzó arcú Kippset hangszerével együtt megfejthetetlen rejtélynek találná. Nem egy király kisebb diadalérzettel vonult a meghódított városba, mint Kipps hazafelé!

Az utasok árnyéka hosszúra nőtt mögöttük, s arcukat bearanyozta és megszépítette a nap, miközben a ragyogó nyugat felé poroszkáltak. A nap lebukott, mielőtt elhagyták Dymchurcht, s amikor a szélmalom mellett bekocogtak New Romneyba, leszállt az alkony.

A kocsis leadta a bendzsót meg a kézitáskát, s miután Kipps fizetett és „rendben van”-t legyintett a visszajáró aprópénzre, ahogy úriemberhez illik, sarkon fordult, és ügyesen belevágta a kézitáskát az öreg Kippsbe, aki a ház előtt megálló omnibusz zajára - harapós kedvben és teli szájjal - fölkelt a vacsoraasztaltól, és kiment a bolt elé.

- Halló, bácsikám! Nem is vettem észre - mondta Kipps.

- Ügyetlen tökfilkó! - kiáltotta az öreg. - Mi szél hozott ide? Májna nincs korai zárás! Nincsen kedd!

- Van egy kis újság, bácsi - mondta Kipps, és letette a táskát.

- Csak nem tettek ki az állásodbul? Mi a fene az ott a kezedbe? Akármi legyen, ha nem bandzsó. A mindenségit! Bandzsókra szórja a pénzt! Ne tedd oda azt a kuffert! Pont az utca közepire, hogy mindenki hasra essen benne. Akármi legyen, ha életembe láttam még egy ilyen kölyket! Hé! Molly! És ide hallgass, minek hoztad ezt a kuffert? Az istenfáját! Hát tényleg kitétek az állásodbul?

- Valami történt - mondta Kipps meglehetősen leforrázva. - Nincs semmi baj, bácsikám. Míngyár elmesélem.

Az öreg elvette a bendzsót, öccse pedig fölemelte a táskát.

A nappaliszoba ajtaja hirtelen kinyílt, előtűnt a nagyon szegényesen megterített vacsoraasztal, és megjelent Mrs. Kipps. - Te vagy az, Artie? Nahát! Mi szél hozott?

- Halló, nénikém. Jövök már. Maj mesélek valamit. Egy kis szerencse ért.

Nem akart egyszerre kitálatni nekik. Betántorgott a táskával a pult mögé, meglökött egy köteg játékvödröt, úgy, hogy azok csörömpölve rezegtek, és belépett a kisszobába. Letette a táskáját a sarokba, az állóóra mellé, és újra a bácsi és a néni felé fordult. A néni gyanakodva nézte Kippset. A kis asztali lámpa sárga fénye megvilágította a néni homlokát és orra hegyét. Mindjárt rendben lesz minden. Nem mond el nekik mindent egyszerre. Az öreg Kipps a boltajtóban állt a bendzsóval a kezében, és hangosan szuszogott.

- Az a helyzet, nénikém, hogy egy kis szerencse ért.

- Csak nem fogadtál valamelyik istentelen lóra, Artie? - kérdezte a néni.

- Nyugi, nénikém.

- Lutri vót az - mondta az öreg Kipps még mindig lihegve a táskakaramboltól. - Valami nyavalyás lutri. Nézz csak ide, Molly! Ezt a vacak bendzsót nyerte, ezt ni! És fölrufta az állását ennek örö mire! Majd házról házra jár, és kornyikál. Nekirohan, azt fejest ugrik! Szóru szóra olyan, mint a szegény Femi volt mindig. Neki fejje a falnak, és senki se szóhat bele.

- Csak nem rúgtad föl az állásodat, Artie? - kérdezte Mrs. Kipps.

Kipps érezte, hogy itt a pillanat. - De igen. Fölrúgtam!

- Aztán mér? - kérdezte az öreg Kipps.

- Hogy megtanuljak bendzsózni.

- Atyaisten! - hördült fel az öreg.

- Majd házról házra járok, és játszok rajta - mondta Kipps vigyorogva. - Besubickolom a képem, nénikém, és majd énekelek a strandon. Csuda muris lesz, és annyit keresek, amennyit akarok, érti? Huszonhatezer fontot megkeresek úgy, mint a semmit!

- Kipps, ez ivott! - mondta a néni.

Hosszúra nyúlt arccal néztek unokaöccsükre az asztal felett. A néni nagyon szomorúan csóválta a fejét, mire Kippsből kirobbant a nevetés. Aztán hirtelen elkomolyodott. Érezte, hogy ezt nem csinálhatja tovább.

- Nincs semmi baj, nénikém - mondta. - Igazán! Nem bolondultam meg, és nem is ittam. Örököltem! Huszonhatezer fontot örököltem!

Csend.

- És erre fölruftad az állásodat? - szólalt meg az öreg Kipps.

- Igen. Úgy valahogy.

- És megvetted ezt a bandzsót, fölhúztad az új nadrágodat, és se szó, se beszéd, hazagyüttél!

- Hát... soha életembe ilyet...! - mondta a néni.

- Ez nem az új nadrágom, nénikém - mondta Kipps sajnálkozva. - Az új nadrágom nem lett kész.

- Még terólad se gondótam vóna, hogy ilyen bolond vagy - jegyezte meg az öreg Kipps.

Szünet.

- Nincs semmi baj - mondta Kipps. Kicsit elkedvetlenítette az öregek bizalmatlan komorsága.

- Igazán semmi baj. Huszonhatezer font meg egy ház.

Az öreg Kipps lebiggyesztette ajkát, és fejét csóválta.

- Egy ház a parti sétányon! Oda is mehettem volna. Csak nem mentem. Nem volt kedvem hozzá. Nem tudtam, hogy mit mondjak. Ide akartam jönni és elmondani maguknak.

- Honnan tudod a házat?

- Monták!

- Szóval - biccentett az öreg Kipps méltóságteljesen, és száját végtelenül elcsüggesztően félrehúzta -, szóval, te egy nagy balek vagy.

- Nem gondótam volna rólad, Artie - mondta Mrs. Kipps.

- De hát miről beszélnek? - kérdezte Kipps. Bizonytalanul nézett egyikről a másikra, és arcáról lehervadt a jókedv.

Az öreg Kipps bezárta a boltajtót. - A bolondját járatták veled - mondta síri hangon. - Errül beszélek, fiam. Kíváncsiak vótak rá, hogy egy ilyen balek, mint te, mit fog csinálni.

- Fogadni mernék, hogy a Quodling fiú van a dologba - jegyezte meg Mrs. Kipps. - Ráismerek. - Ugyanis a zöld posztótáskás Quodling gyerekből azóta félelmetes csirkefogó, New Romney réme lett.

- Valaki az állásodra pályázik, egész biztos! - mondta az öreg Kipps.

Kipps az egyik kételkedő, szemrehányó arcáról a másikra pillantott, aztán körülhordozta tekintetét a jól ismert, szegényes kis szobán, az összetákolt székre állított, jól ismert, olcsó kézitáskáján, és a bendzsón, amely úgy hevert a vacsoraholmik között, akár valami jóvátehetetlen büntett. Lehetséges, hogy csakugyan gazdag? Lehetséges, hogy ezek a dolgok valóban megtörténtek? Vagy csak valamilyen örült képzelődés sodorta ide? Hátha mégis csak száz font...

- No de, bácsikám, igazán minden rendbe van. Nem gondolja... Levelet is kaptam.

- Ébredj már föl! - mondta az öreg Kipps.

- De válaszoltam is rá, és elmentem az irodába.

Az öreg Kipps megingott egy pillanatra, de aztán bölcsen csóválta a fejét.

Ahogy az öreg Bean és az áruházi ünneplés emléke feléledt, Kipps önbizalma visszatért. - Egy öregúrral beszéltem, bácsikám, egy igazi úriemberrel. Mindent elmondott. Nagyon finom ember volt. Aszonta, Watson és Beannek hívják, de a Bean, az mindenesetre ő volt. Aszonta, hogy örököltem... - Kipps hirtelen a szivarzsebébe nyúlt - a nagyapámtól!

A két öreg megrezzent. Kipps bácsi felkiáltott, és a kandalló felé fordult, melynek párkányán elhunyt hűgának fényképe sugározta egyre fakuló mosolyát a világba.

- Waddy volt a neve - mondta Kipps; keze még mindig a zsebében. - Az ő fia volt az én apám...

- Waddy! - mondta az öreg Kipps.

- Waddy! - mondta Mrs. Kipps.

- Femi sose monta - szólalt meg az öreg Kipps. Hosszú szünet következett.

Kipps csendesen babrált a levéllel, a gyűrött újsághirdetéssel és a három bankjeggyel. Nem tudta eldönteni, melyikkel kezdje.

- Akkor az a fiatal pasas, amelyik mindenfélét kérdezett... - mondta az öreg, és hűledezve nézett a feleségére.

- Biztos ő volt! - mondta Mrs. Kipps.

- Biztos ő volt! - mondta az öreg Kipps.

- James! utóvégre... talán... mégiscsak igaz! - mondta Mrs. Kipps ijedten.

- Mennyit is mondtál? - kérdezte az öreg. - Mennyit hagyott rád, mit mondtál?

Izgalmas pillanat volt, bár nem egészen úgy alakult, ahogy Kipps várta. Csaknem alázatosan válaszolt a sovány vacsora maradványai felett, kezében írásbeli bizonyítékaival. - Ezerkétszáz font. Körülbelül ennyi, Mr. Bean így mondta. Ezerkétszáz font évente. Mielőtt meghalt, éppen akkor csinálta a végrendeletet. Egy hónapja talán. Amikor haldoklott, úgy látszik, megváltozott, ezt mondta Mr. Bean. Sose bocsátott meg a fiának, soha! Csak akkor. A fia Ausztráliában halt meg sok-sok évvel ezelőtt, és akkor se bocsátott meg neki. Szóval a fiának, aki az apám volt. De amikor beteg lett, és már éppen haldoklott, akkor, úgy látszik, rágódni kezdett a dolgon, és vágyott valakire, aki hozzá tartozik. És azt is mondta Mr. Beannek, hogy ő akadályozta meg, hogy összeházasodjanak. Akkor gondolta ki. Szóval, így volt ez a dolog.

6

Kipps lobogó gyertyával fölkapaszkodott a keskeny, csupasz lépcsőn a kis padlásszobába, amely gyermekkorában és kamaszévei alatt mindig menedéke és tanyája volt. Kóválygott a feje. Ellátták jó tanácsokkal és intelmekkel, hízelegtek és szerencsét kívántak neki, whiskyt kapott forró vízzel, cukorral és citrommal, és ittak az egészségére. Nem mindennapi vacsorát evett: két szelet forró, sajtos pirítóst! A bácsi főleg amellet kardoskodott, hogy be kell jutnia a parlamentbe; nényét súlyos gond emésztette: - Még a végén fogja magát, és elvesz valami hozzá nem illő nőszemélyt.

- Elmehetnél egy kicsit medvét vadászni - mondta az öreg Kipps.

- Ne feledd el, Artie, kötelességed úri családba benősülni!

- Majd egy csomó úri ficsúr fog rád akaszkodni! - mondta az öreg. - Jól jegyezd meg, amit mondok! Ha pénzt adsz nekik kölcsön, akkor alászolgája, már kész is vagy!

- Nagyon óvatosnak kellennem. Mr. Bean mondta.

- És nagyon óvatosnak kellened ezzel az öreg Beannel is - mondta az öreg Kipps. - Lehet, hogy mi az isten háta mögött élünk itt New Romneyba, de azér már hallottam egyet-mást az ügyvédekről. Jó lesz, ha szemmel tartod az öreg Beant! Honnan tudhassuk, hogy nem sántikál máris valami rosszba a pénzeddel - feszegette tovább az öreg a kellemetlen témát.

- Nagyon finom úriembernek látszott - jegyezte meg Kipps.

Kipps lassan és megfontoltan vetkőzött, s közben hosszan elgondolkozott. Huszonhatezer font! A néni féltő aggodalma felidézett bizonyos dolgokat, amelyeket az „évi ezerkétszáz font” egy időre teljesen háttérbe szorított. Gondolatai visszaszálltak a fafaragó tanfolyamhoz. Évi ezerkétszáz font! Töprengésbe merülten ült az ágy szélén; az egyik cipője nagy koppánással esett a padlóra, aztán hosszú idő múlva követte a másik. Ezerkétszáz font! A mindenségit! Ledobta a padlóra, ami még rajta volt, bebújt az ágyba, magára húzta a tarka-barka takarót, és a párnára hajtotta a fejét, arra a párnára, amelynek először súgta meg, hogy szereti Ann Pornickot. Most azonban nem gondolt Ann Pornickra. Sőt, úgy tűnik, megpróbál egyszerre mindenre gondolni a világon - Ann Pornickon kívül. A nap valamennyi eseménye élénk képekben kavargott túlfűtött agyában: „az az öreg Bean”, ahogy magyaráz, egyre magyaráz, a hitetlenkedő kövér ember a sétányon, a mindent elborító mentolszag, a bendzsó, Miss Mergle, amint azt mondja: „Kipps megérdemli”; a sarkon eltűnő Chitterlow, és a bácsi meg a néni bölcs tanácsai és intelmei. A néni attól fél, hogy hozzá nem illő nőszemélyt vesz feleségül, hm, a néni persze nem tudhatja...

Gondolatai visszakalandoztak a tanfolyamhoz. Látta magát, ahogy ámulatba ejti az osztályt, szerény, de jól érthető kijelentésével: - Huszonhatezer fontot örököltem. - Aztán rendíthetetlen nyugalommal közli mindnyájukkal: mindig szerette Miss Walshinghamet, mindig - s ezért magával hozta az egész huszonhatezer fontot, hogy most nyomban odaadja neki. Semmit sem kíván érte viszonzásul... Tényleg, semmit sem kíván érte viszonzásul! Az egészet átnyújtja neki egy borítékban, és elmegy. Persze, a bendzsót megtartja, meg egy kis ajándékot a néni és a bácsi számára - és talán egy új ruhát is. Meg néhány más apróságot, ami nem fog a lánynak hiányozni. Gondolatai más irányba fordultak. Autót is vehetne. Vehetne egy ilyen micsodát is, ami zongorázik az embernek - az öreg Bugginsnak elállna a szeme-szája. Úgy csinálhatna, mintha tudna zongorázni; vásárolhatna biciklit is, meg hozzávaló bicikliruhát...

Csakugyan kavargott fejében a rettentő sok terv, hogy mi mindent csinálhatna, de főleg, hogy mennyi mindent vásárolhatna. Nem is aludt el, inkább átcúsúzott valami zavaros félálomba, amelyben „Tip-Top” feliratú négyesfogatban hajt végig Sandgate-en („nagyon óvatosnak kellennem!”), s közben mindig más és mindig új ruhát visel, de valami szerencsétlen véletlen folytán, mindig rossz összeállításban, így aztán kinevetik. A ruhák kiszorítják a kocsit, s az eltűnik. Most golfruhát visel cilinderrel. Aztán lidércálm következik: skót viseletben korzózik a sétányon, s a szoknyája egyre zsugorodik. Shalford három rendőrrel a sarkában van. - Ez a segédem - mondogatja Shalford. - Szökött gyakornok! Utána! Egy perc múlva bekísérhetik. Ismerem ezeket, azt mondják, hogy mosható, de ebből egy szó se igaz! - Kipps érzi, hogy a szoknya felkúszik a combján, odakapna, hogy lehúzza, de a karja béna. Szédülten érzi, hogy elérkezett a válságos pillanat. Kétségbeesetten fölsikolt. - Most! - kiáltja Shalford.

Arra ébredt, hogy a takaró lecsúszott az ágyról. Az volt az érzése, hogy az előbb szólították, mert valahogy elaludt, és nem ment le idejében port törölgetni. Aztán rájött, hogy még éjszaka van, csak a hold fénye világít, és ő már nincs az áruházban. De akkor hol van? - törte a fejét. Az a furcsa érzése volt, hogy a világot leseperték és összezsavarták, mint egy szőnyeget, és ő

nincs sehhol. Az is eszébe ötlött, hogy talán megőrült. - Buggins! - szólt Kipps. Válasz azonban nem jött, még a védekező horkolás sem. Se szoba, se Buggins, semmi!

Aztán valami derengeni kezdett. Az ágy szélén üldögélt egy darabig. Ha valaki most látja, láthatta volna, hogy sápadt és elgyötört az arca, és kerekre nyílt szemmel bámul maga elé. Felnyögött. - Huszonhatezer font! - suttogta. Ebben a pillanatban szinte nyomasztóan soknak érezte ezt a pénzt.

Rendbehozta az ágyat, és újra lefeküdt. De még mindig rettenetesen éber volt. Hirtelen ráeszmélt, hogy soha többé nem kell pontosan hét órakor felkelnie. Ez a gondolat úgy ragyogott rá, mint csillag a felhők közül. Addig maradhat ágyban, ameddig jólesik, akkor kel föl, amikor tetszik, és oda megy, ahova akar. Mindennap tojást reggelizhet, vagy ropogósra sült szalonnát, vagy szardellapasztát, vagy... És Miss Walshinghamet is ámulatba fogja ejteni... ámulatba ejteni... ámulatba...

Friss, hajnali rigófüttyre ébredt. Meleg, aranyos napfény árasztotta el a szobát. - Tyúha! Tyúha!... Tyúha!... Évi ezerkétszáz!... Tyúha! Tyúha!... Tyúha!... Tyúha!... - mondta a rigó.

Kipps felült az ágyban, keze fejével kidörzsölte az álmot a szeméből. Aztán kiugrott az ágyból, és lázasan öltözködni kezdett. Egyetlen percnyi haladék nélkül meg akarta kezdeni új életét.

MÁSODIK KÖNYV
Mr. Coote szárnyai alatt

ELSŐ FEJEZET

Kipps új életet kezd

1

Az események sorába itt belép, és egy darabig fontos szerepet játszik egy úri megjelenésű, művelt, nyájas férfiú, Kipps jó szelleme: Mr. Chester Coote. Képzeld el, amint éppen belépni készül történetünkbe: kissé önelégült tartással sétál az esti szürkületben a városi könyvtár felé, magasra emeli nagy fejét - hatalmas nagy feje van, mely messziről hirdeti, hogy fegyelmezett, kiváló elmét hordoz -, és csontos, fehér kezében jókora, hivatalosnak látszó borítékot visz. A másikban aranygombos sítapálcát tart. Végig begombolt, szürke alpakkaruhát visel, s a szájához emelt boríték mögött hébe-hóba köhint. Előreugró orra van, palaszürke szeme, s szája körül sajátos, bágyadt vonás. Nyitott szájjal lélegzik, és alsó ajka egy cseppet előreáll. Szalmakalapja a homlokába húzva, minden járóelőnek szemébe néz, s mihelyt viszonzózza a pillantását, nyomban elfordítja tekintetét.

Ilyen volt Mr. Chester Coote, amikor összeakadt Kippsszel. Ez a helybeli házügynök rendkívül tevékeny és lelkiismeretes úriember volt: társasági kérdések és az élet komolyabb dolgai egyaránt érdekelték. Mindenben nélkülözhetetlen volt: a magas színvonalú műkedvelő színjátszástól a tudományos tanfolyamokig. Tömör, erőteljes basszusát (ami ugyan kissé színtelen és hamis volt) a Szt. Stylites kórus rendelkezésére bocsátotta. Mr. Coote megy a városi könyvtár felé, a borítékkal üdvözlőt int az arrahaladó lelkésznek, mosolyog, és belép a könyvtárba. Itt akad össze Kippsszel.

Kipps ekkor már legalább egy hete gazdag volt, és a körülményeiben beállott változás külsején is megmutatkozott. Új, drapp flanelöltönyt és panamakalapot visel, először életében piros nyakkendőt, és ezüstveretes, teknőcfogantyús sítabot van a kezében. Úgy érzi, egy világ választja el az egy héttel ezelőtti, jámbor gyakornoktól, holott ez a távolság talán nem is olyan nagy, mint ahogy hiszi. Úgy érzi magát, mint, elképzelése szerint, a hercegek, de szíve mélyén azért szerény maradt. Hátranéz, és pillantása találkozik Mr. Coote széles mosolyával.

- Mit csinál itt? - kérdezte Mr. Chester Coote.

Kipps kissé zavarba jött. - Hát... - mondta vontatottan - csak úgy csellengek itten. - Az a könnyed, bizalmas hang, amellyel Coote megszólította, eszébe juttatta új társadalmi helyzetét. - Épp csak csellengek itten. Három nappal ezelőtt jöttem vissza Folkestone-ba. A házamba, ugye.

- Persze, persze! Még nem volt alkalmam gratulálni a jó szerencséjéhez - mondta Coote.

Kipps kezét nyújtotta. - Akkora meglepetés volt, hogy azt el se lehet mondani, amikor Mr. Bean elmondta a dolgot, úgy meglepődtem, hogy egy sóhajtástól is hanyatt estem volna.

- Óriási változást jelenthet ez az életében - mondta Coote.

- Változást! Azt elhiszem! Olyan vagyok, mint az a pasas a nótába: „asse tudom, hol vagyok”. Ismeri, mi?

- Rendkívüli változás, el tudom képzelni. Továbbra is Folkestone-ban marad?

- Valameddig. Kaptam egy házat, tudja. Ami a nagyapámé volt. Ott lakok. A régi házmestert is megtartottam. Képzeld csak! ugyanabba a városba lakni meg minden...

- Pontosan így van - mondta Mr. Coote, és bégetve beleköhögött kinyújtott négy ujjába.

- Mr. Bean írt, hogy jöjjenek vissza, és nézzek a dolgok után. New Romneyban voltam, ott lakik a nénikém meg a bácsikám. Muris volt ám visszajönni. Valahogy olyan...

A társalgás elakadt.

- Könyvet vesz ki? - kérdezte Coote.

- Hát, még nincsen jegyem, de hamarosan szerzek egyet, és nekifogok az olvasásnak. Már sokszor akartam. Sokszor. Most csak ezt a tárgymutatót nézegettem egy kicsit. Príma ötlet! Mindent megtudhat az ember belőle, amit akar.

- Egyszerű dolog - mondta Coote, és újból köhögött. Szemét nem vette le Kippsről. Álldogáltak; láthatólag nem akartak még elválni.

Ekkor Kipps megragadta a gondolatot, amely egy-két nap óta erősen foglalkoztatta - nem különösképpen Coote-tal, hanem bárkivel kapcsolatban. - Van valami dolga? - kérdezte.

- Csupán benéztem ide, egy tervezetet dolgoztam ki a tanfolyam ügyében.

- Azér, mer... Nem volna kedve eljönni velem, és megnézni a házamat? Füstölnénk meg elcsevegnénk kicsit. No? - rábeszélőn integetett a fejével kifelé, s közben iszonyú kétség szállta meg: nem sértette-e meg durván az illemszabályokat ezzel a meghívással? Például, megfelelő-e az időpont? - Borzasztóan örülnék, ha eljönne - tette hozzá.

Mr. Coote egy pillanat türelmet kért, átadta a könyvtárosnak a hivatalosnak látszó borítékot, azután kijelentette, hogy Kipps szolgálatára áll. Kimenet minden ajtónál tipródtak egy darabig, mindegyik a másikat akarta előretessékelni; de végre kiértek az utcára.

- Az elején rém fura volt az egész - mondta Kipps. - Hogy saját házam van meg ilyesmi. Fura dolog ez, tudja. Egész nap ráérek. Igazán nem is tudom, mit kezdjek az időmmel. Dohányzik? - kérdezte hirtelen, s odakínálta pompás, aranyveretes, disznóbőr cigarettatárcáját, amelyet úgy varázsolt elő a semmiből, mint a bűvész a nyulat.

Coote habozott, aztán visszautasította a fölajánlott cigarettát, de nagylelkűen hozzátette: - Kérem, ne zavartassa magát.

Egy darabig csendben ballagtak. Kipps főként azzal volt elfoglalva, hogy könnyednek és elfogulatlanak lássék új ruhájában, s ugyanakkor éber szemmel figyelte Coote-ot.

- Ez bizony meglehetősen nagy szerencse - szólalt meg Coote. - Következésképpen a jövedelme...?

- Évi ezerkétszáz. Meg még valamicske - felelte Kipps.

- Folkestone-ban szándékozik letelepedni?

- Még nemigen tudom. Talán igen, talán nem. Berendezett házam van, de azt éppenséggel ki is adhatom.

- Tehát nincsenek még határozott tervei?

- Ez az, szórul szóra - mondta Kipps.

- Gyönyörű volt ma a naplemente - jegyezte meg Coote.

- De még milyen - mondta Kipps.

Azzal beszélgetni kezdtek a naplemente szépségeiről. Szokott Kipps festegetni? Gyerekkora óta nem, most már biztosan nem is tudna. Coote elmondta, hogy a nővére fest, és Kipps nagy tisztelettel fogadta a közlést. Coote azt kívánta, bárcsak maga is szakíthatna egy kis időt néha a festésre, de az ember nem csinálhat mindent, mire Kipps azt mondta: „szóval szóra így van”.

Kiértek a sétány végére, és lenéztek a kikötőre meg a vasútállomásra, amelynek apró fénypontokkal kipitykézett, zömök, sötét tömege feketén rajzolódott ki az esthomályba vesző tenger szürkességére.

- Ha valaki ezt le tudná festeni... - sóhajtott Coote.

Kipps lelkesülten hátravetette fejét, aztán kicsit oldalra hajtotta, és egyik szemét lehunyva, fél szemmel nézte a kikötőt. - Nem lenne könnyű dolga - mondta.

Azután Coote valami *Abend*-et emlegetett, és Kipps mindjárt tudta, hogy ez idegen nyelven van, és úgy segítette magát át a dolgon, hogy félig szívott cigarettájáról rágyújtott egy másikra. - Igaza van - mondta nagy füstfelhőket eregetve. Úgy érezte, hogy idáig igazán elismerésre méltó módon kivette részét a beszélgetésből, de azért jó lesz résen lenni.

Hátat fordítottak a kikötőnek. Coote megjegyezte, hogy a tenger most kedvez az átkelésnek, és megkérdezte Kippstől, járt-e már gyakorta a vízen túl. Kipps azt felelte, hogy *gyakorta* éppenséggel nem, de alighanem átugrik rövidesen Boulogne-ba. Coote ezután a külföldi utazások örömeit ecsetelte, és egész sereg, soha nem hallott helynevet említett. Ő járt ezeken a helyeken! Kipps továbbra is védekező állásban maradt, de óvatos taktikázása mögött szorongást érzett. Szép, szép ez a tettetés, de hamarosan mégiscsak kiderül az igazság: fogalma sincs semmiről. Így közeledtek a házhoz. A remekbe készült kapu előtt rettentő idegesség fogta el Kippset. Koppantott. Nem egyet, nem is kettőt, hanem úgy másfelet - egy egészet meg egy bocsánatkérő felet. Kifogástalan szobalány nyitott kaput, és szigorú pillantására Kipps rémülten összehúzta magát. Felakasztotta a kalapját, és székekbe és egyéb holmikba botladozva átment a hallon. - Ég a tűz a dolgozószobában, Mary? - kérdezte nagy merészen, bár jól tudta, hogy ég. Izgalmában kicsit lihegve előre indult a lépcsőn. Amikor be akarta csukni az ajtót, észrevette, hogy mögötte ott áll a szobalány, aki feljött lámpát gyújtani. Ettől Kipps még gyámoltalanabb lett. Nem is szólt egy árva szót sem, amíg az ajtó be nem csukódott a lány mögött. Közben, hogy megmutassa, milyen hidegvérű, dúdolt, és ide-oda ténfergett a szobában.

Coote a kandallóhoz ment, megállt a nagy szőnyegen, megfordult, és házigazdáját szemlélte. Fejéhez emelte kezét, és gyakori, megszokott mozdulattal megsimogatta a tarkóját.

- Hát, itt volnánk - mondta Kipps zsebre dugott kézzel, és körüljártatta a szemét.

A szoba komor, Viktória-korabeli helyiség volt, súlyos, piszkos párkányzattal, és a mennyezetet a nem működő gázcsillár körül pompás gipszkészítmény díszítette. Két nagy, üvegajtós könyvszekrény volt a szobában, az egyikben kitömött foxi állt, üvegbura alatt. A kandalló felett tükör lógott, az ablakokon meg nagyszerű, sötétvörös mintájú függöny és drapéria. A kandallón klasszikus vonalú, hatalmas fekete óra állt, etruszk stílusú vázák, nagy márványtartóban fidibusz és fogpiszkáló, óriási hamutartók lávaközetből, és egy rendkívüli méretű gyufadoboz. A réz kandallórostély is óriási volt. Az ablak előtt kedvező világításban jókora rózsafa íróasztal állt, és a többi bútor is, a jól párnázott székekkel együtt, rózsafából készült.

- Ez volt az öregúr dolgozószobája - mondta Kipps fojtott hangon, szinte suttogva. - Mármint a nagyapámé. Ott ült mindig az íróasztalnál, és írt.

- Könyveket?

- Nem. Leveleket a *Times*-nak, meg ilyesmiket. Meg is voltak neki, kivágva és egy könyvbe ragasztva. Mind megvolt neki. Ott van a könyvszekrénybe. Tessék helyet foglalni.

Coote leült, picit szuszogva, és Kipps gyorsan elfoglalta megüresedett helyét a terjedelmes medvebőr szőnyegen. Úgy állt ott szétvetett lábbal, mint egy körző, s igyekezett elfogulatlannak látszani. A szőnyeg, a rostély, a kandalló és a tükör teljes sikerrel fogtak össze ellene. Banális előkelőségük közepette Kipps betolakodó, hétköznapi kis alaknak látszott, és árnyéka a szemközti falon, úgy látszik, remek mulatságnak találta mindezt: csúfondárosan, pokoli gúnyt üzött belőle.

2

Kipps továbbra is védekező taktikát folytatott, és a beszélgetést Coote irányította. A Kipps életében beállott változás nem került szóba többé, Coote inkább városi és társasági ügyekről beszélt. Személyes jellegű megjegyzése csupán ennyi volt: - Most már magának is érdeklődnie kell az ilyen dolgok iránt. - Az azonban hamarosan kitűnt, hogy Coote-nak széleskörű és jelentős társadalmi kapcsolatai vannak. Arról beszélt, hogy a társaság elég vegyes ezen a környéken, nehéz a különböző klikkekbe tömörült embereket közös cselekvésre összehozni, és csinálni valamit. Mellékesen, jó ismerősként említett magas rangú katonatiszteket, sőt, egy ízben még az arisztokrácia egy tagját is: bizonyos Lady Punnetet. Félre ne értsük, nem sznob módjára, nem is kiszámítottan, hanem csak úgy futólag. Kiderült, hogy Lady Punnettel a műkedvelő színjátszásról folytatott Coote megbeszélést, méghozzá kórházakkal kapcsolatban. A lady makacskodott, de ő jobb belátásra bírta - persze kedvesen, de nagyon határozottan. - Ha szembeszáll az efféle emberekkel, csak annál jobban kedvelik magát - mondta Coote. Az is terjesen világos volt, hogy baráti viszonyban van a papsággal is. - Densemore lelkész jó barátom, és talán különös, de a nagytiszteletű címen kívül még a méltóságos is megilleti.

Coote szemmel láthatólag megnőtt Kipps szemében, mialatt ezekről a dolgokról beszélt. Nemcsak Vagner vagy Vágner magyarázója volt, nemcsak az az ember, akinek a nővére olyan képet festett, amelyet kiállítottak a Királyi Akadémián, nem csupán a kultúrának nevezett titokzatos dolog megszemélyesítője, hanem a nagyvilág követe, de legalábbis közvetítője annak a felsőbb világnak, ahol a személyzet férfiakból áll, ahol címek és rangok vannak, ahol átöltöznek vacsorához, az étkezéshez olyan bort isznak, amelyek palackja nemegyszer három és fél shillingbe kerül, és sose tévednek el az illemszabályok bonyolult útvesztőjében.

Coote hátradőlt a karosszékekben, élvezettel fújta a füstöt, és a *savoir faire* jóleső érzetével, kellemesen csevegett. Kipps előrehajolva ült, könyöke a szék karján, és kicsit félrehajtott fejjel élénken figyelt. Képzeljék el, hogy kicsi és közönséges, és új környezetében még kisebbnek és közönségesebbnek érzi magát. De a beszélgetés roppant érdekes és felvillanyozó volt, s az általánosságokból hamarosan komolyabb és személyesebb mederbe tért. Coote olyan emberekről beszélt, akik sokra vitték, és olyanokról, akik semmire se vitték, emberekről, akik láthatólag mindenben benne voltak, és olyanokról, akik mindenből kimaradtak, aztán egyszerre csak rátért Kipps dolgára.

- Kellemes élete lesz - mondta váratlanul, olyan mosollyal, amely akármelyik fogorvos érdeklődését felkeltette volna.

- Hát nemtom - mondta Kipps.

- Persze, az ember mindig követ el hibákat.

- Úgy, ahogy mondja - helyeselt Kipps.

Coote megint rágyújtott. - Az embert akarva, nem akarva érdekli, hogy maga mit fog csinálni. Persze, ha egy életvidám fiatalember hirtelen vagyonhoz jut, számos kísértésnek van kitéve.

- Vigyáznom kell. Az öreg Bean is megmondta, mingyár a legelején.

Coote tovább beszélt veszélyekről, lóversenyekről, rossz társaságról.

- Tudom, tudom! - bólogatott Kipps.

- Azután itt van a kételkedés - mondta Coote. - Ismerek egy ügyvédet, jóképű, tehetséges fiatalember, és mégis, képzelje, végtelenül szkeptikus! Maga a megtestesült szkepszis!

- Atyaisten! Csak nem ateista?

- De, sajnos, igen. Tudja, igazán kitűnő, tehetséges fiatalember. Csakhogy cinikus, és tele van ezzel a szörnyű Modern Szellemmel, meg ezzel a Felsőbbrendű Ember ostobasággal. Nietzsche és a többiek... Bárcsak segíthetnék rajta.

- Nahát! - mondta Kipps, és leverte cigarettájáról a hamut. - Én is ismerek egy fiút, inas volt nálunk régebben. Mindig gúnyolódott... Aztán odábbállt. - Elhallgatott, aztán az erkölcsi tragédiához illő, gyászos hangon folytatta. - Sose írt a bizonyítványáér... - és kis szünet után: - beállt katonának.

- Ejnye - csóválta a fejét Coote, aztán rövid szünet után hozzáfűzte: - És gyakran épp a legrendesebb fickók, akiket az ember legjobban kedvel, azok térnek rossz útra.

- A kísértés! - mondta Kipps, Coote-ra nézett, előrehajolt, és lepöccintette cigarettája hamuját az óriási rostélyon. - Szórul szóra így van. Az ember észre se veszi, és már beleesett a kísértésbe.

- A modern élet olyan sokrétű. Nem mindenki erős. A rossz útra tért fiatalembereknek fele se igazán rossz - mondta Coote.

- Pont így van - mondta Kipps.

- Az embert a környezete határozza meg.

- Szórul szóra így van - mondta Kipps. Eltűnődött. - Összeakadtam egy emberrel. Egy színésszel. Ráadásul darabokat is ír. Okos fickó. De azér... - nagyon rosszállóan csóválta a fejét. - Persze az ember tapasztalatot gyűjt.

Coote úgy tett, mintha teljesen megértette volna a megjegyzésben rejlő célzást. - S vajon *megéri-e?* - kérdezte.

- Pont így van - mondta Kipps. Úgy döntött, hogy részletesebben megmagyarázza. - Az ember szóbaáll valakivel, aztán máris jön: „Igyunk egyet.” Háromcsillagos öreg Matuzsálemet. Aztán mi van? Berúgtam! Sokszor! - mondta mélységes szégyenkezéssel.

- Ccc - jegyezte meg Coote.

- Több tucatszor - mondta Kipps bánatos mosollyal, és még hozzátette: - Az utóbbi időbe. - Képzetele működésbe lépett, és elragadta: - Az egyik dolog hozza a másikat. Kártya, talán lányok is...

- Tudom, tudom - mondta Coote.

Kipps a tüzet nézte, és könnyedén elpirult. Kölcsönvette Chitterlow egy mondatát, amelyet nemrégiben hallott tőle. - Az ember nem fecseghet ki mindent.

- Bizony, ez így van - mondta Coote.

Kipps bizalmasan nézett Coote arcába. - Elég rossz volt, amíg szűkibe voltam a pénznek, de most... - mondta felhúzott szemöldökkel. - Meg kell komolyodnom.

- Hát bizony... - Coote aggódó együttérzéssel füttyre csücsörítette a száját.

- Hát bizony... - mondta Kipps, és felhúzott szemöldökkel bólogatott. Megnézte cigarettája csonkját, és a rostélyon át bedobta a tűzbe. Kezdte úgy érezni, hogy végtére is egészen jól állta a sarat ebben a társalgásban. Kipps alapjában véve nem volt hazug. Ő törte meg a csendet elsőnek. - Nem azt akartam mondani, hogy igazából züllött voltam és csúnyán berúgtam, legföljebb macskajajos voltam egyszer-kétszer. Ennyi volt az egész.

- Soha életemben nem ittam egy csepp alkoholt sem - mondta Coote végtelen őszinteséggel. - Soha!

- Tényleg?

- Soha! Pedig nem tartom valószínűnek, hogy megártana. Nem erről van szó. Még csak azt sem mondom, hogy kis mennyiségben, étkezéshez káros lenne. De ha én iszom, akkor esetleg más valaki, aki nem tud mértéket tartani... Érti, ugye?

- Szóval szóra így van - mondta Kipps, és szemében csodálat fénylett.

- Persze cigarettázom - ismerte el Coote. - Nem akarok farizeusnak látszani.

Kippsnek az ötlött az eszébe, milyen hallatlanul jó ember ez a Coote. Nemcsak végtelenül okos és művelt és úriember, és ismeri Lady Punnetet, hanem jó is. Minden idejét és minden gondolatát arra fordítja, hogy jó tegyen másokkal. Nagy vágy fogta el, hogy bizalmába avassa Coote-ot. Csak azt nem tudta még eldönteni, mit közöljön vele, voltaképpen mihez is van kedve: a közjón munkálkodni vagy tovább menni a züllés útján? Mind a kettő megfordult a fejében. De mégis inkább a jószándékú fickó pózában akart tetszelegni. Aztán gondolatai hirtelen egész más irányt vettek - rátértek arra a sokkal komolyabb csapásra, amelyet már régen kitapostak maguknak az agyában. Úgy érezte, hogy Coote talán segítségére lehetne valamiben, amire mindig oly nagyon vágyott.

- A társaság igen sokat számít - mondta Coote.

- Pont így van - mondta Kipps. - Persze az én jelenlegi helyzetembe... Pont itt van a baj. Úgy érzem, hogy lemaradtam. Hogy kimaradtam a dolgokból. Érzem, hogy ez így nem jó. - Bátran kimondta legrejtettebb aggodalmát. Tudta, hogy csiszolódnia kell, művelődnie. Ez mind nagyon szép, csak hogy... De hogy lehet ezt megszerezni? Nem ismer senkit, nem ismer olyan embereket... eltűnődött a befejezetlen gondolon. A bolti cimborák nagyon rendesek, nagyon jó fiúk, meg minden, de nem olyanok, amilyenre szüksége van. - És ha majd jön a kísértés?...

- Ez az! - mondta Coote.

Kipps elmondta, mennyire tiszteli Miss Walshinghamet és szeplős barátnőjét. Sikerült elég elfogulatlannak látszania. - Nézze, szívesen beszélgetnék ilyenféle emberekkel, de nem tudok. Az ember fél, hogy elárulja magát.

- Persze, persze - mondta Coote.

- Jobb gyerekekkel jártam iskolába, tudja. De azér ne gondolja, hogy afféle kollégiumi fickó vagyok, mer az nem volt valami első osztályú iskola. Nem sokat törődtek velünk. Ha valaki nem tanult, hát nem tanult. Nem volt sokkal jobb, mint ezek az állami iskolák. Persze volt egyensapkánk, de hát mit jelent az? Úgy érzem magam a pénzzel, mint a szárazra vetett hal. Mikor megkaptam, egy héttel ezelőtt, igazán azt hittem, minden az enyim lehet, amit

akarok. De most nemtom, mit csináljak. - Hangja elcsuklott izalmában. - Tulajdonképpen, minek is tagadnám, úriember vagyok.

Coote komoly arccal, helyeslően bólintott, aztán megjegyezte. - És ez felelősséggel jár.

- Szórul szóra így van - mondta Kipps. - Itt vannak például a vizitek. Ha az ember fönn akarja tartani az ismeretséget valakivel, akit régebben ismert, olyannal... Finom emberekkel... - idegesen nevetett. - Szárazra vetett hal vagyok - mondta, és várakozóan nézett Coote-ra.

Coote azonban csak intett, hogy folytassa.

- Ez a színész - elmélkedett Kipps - rendes fickó. De nem az, akit úriembernek mondanák. Jó viszonyba kell lennem vele. Pedig akkor egy-kettőre vége a rendes életnek. Jóformán ő az egyetlen ismerősöm. No meg a fiúk az üzletből. Egyszer már eljöttek ide vacsorára, utána énekeltünk egy kicsit. Én is énekeltem. Vettem egy bendzsót, tudja, és pöcögtetek rajta egy kicsit. Csak úgy pöcögtetek. Még nem jutottam messzire a *Tanuljunk bendzsózni* című könyvbe, de azért megy valahogy. Ez, ha úgy vesszük, jó multság, de mire jutok vele? Aztán meg itt van a bácsikám meg a nénikém. Nagyon jó emberek, nagyon jók, de öregek. Talán egy kicsit mindenbe beleütik az orrukat, és azt hiszik, hogy még nem nőtt be a fejem lágya, de tán igazuk van. Csakhogy... én ennél többet akarok. Úgy érzem, mindenbe lemaradtam. Be akarom hozni. Művelt emberekkel akarok barátkozni, akik tudják, mit hogyan kell csinálni.

Ez a megható szerénység jóindulattal töltötte el Chester Coote szívét.

- Ha volna olyasvalakim, mint maga, akivel rendszeresen találkozhatnák... - mondta Kipps.

Ettől kezdve gyorsan és simán ment minden. - Ha bármiben segítségére lehetek... - mondta Coote.

- De maga annyira el van foglalva, meg minden...

- Nem túlságosan. Nézze, a maga esete nagyon érdekes. Részben ez készítetett rá, hogy beszélgetésbe elegyedjem magával, és szóra bírjam. Itt van maga, egy lelkes fiatalember, ezzel a sok pénzzel és minden tapasztalat nélkül...

- Pont így van - mondta Kipps.

- Gondoltam, megnézem, milyen fából faragták, és meg kell vallanom, ritkán beszéltem olyan érdekes emberrel, mint maga.

- Úgy látszik, valahogy mégis sikerült elmondani, amit gondolok - mondta Kipps.

- Örülök. Nagyon-nagyon örülök.

- Egy jó barát kellene nekem. Ez a helyzet röviden.

- Kedves barátom, ha én...

- Igen, de...

- Nekem is kellene egy jó barát.

- Igazán?

- Igen. Tudja, kedves Kippsem... - ha szólíthatom így?

- Mondja csak.

- Én is meglehetősen magányos fickó vagyok. Ez, ma este... Hónapok óta nem beszélgettem senkivel ilyen nyíltan a munkámról.

- Tényleg?

- Így van! Szóval, kedves barátom, ha bármit tehetek, ha útmutatást vagy segítséget nyújthatok... - Coote kivillantotta valamennyi fogát egy nyájas, tétova mosollyal, és a szeme fénylett.

- Fogjunk kezét - mondta Kipps mélyen meghatva. Felálltak, és meghatottan kezét szorítottak.

- Igazán nagyon szép magától - mondta Kipps.

- Mindent megteszek, ami tőlem telik - mondta Coote, így pecsételték meg szövetségüket. Ettől a pillanattól fogva barátok voltak - bizalmas, meghitt, emelkedett gondolkodású, fél szóból is értő barátok. Ami még hátra volt a beszélgetésből (márpedig úgy látszott, sosem akar vége szakadni), az csak ennek a barátságnak a kiterelvényesedése volt. Ezen az estén Kipps szinte kéjelgett a kitárulkozásban, Coote meg úgy viselkedett, mint akit rendkívüli bizalommal ajándékoztak meg. Az a baljóslatú pedagógiai szenvedély, amire a jószándékúak oly végzetesen hajlamosak, a végtelen elbizakodottság szenvedélye, amely felbátorítja a gyarló embert, hogy jogot formáljon a másik gyarló ember ügyeinek irányítására, Coote-ot is hatalmába kerítette. Valamiféle világi lelkiatyja lesz Kippsnek; ezerféle módon fogja segíteni, lényegében: be fogja vezetni Kippsét a jobb és magasabb rendű angol életbe. Rá fog mutatni a hibáira, és tanácsaival segíti a helyes útra.

- Semmit se tudok ezekről a dolgokról. Nem tudom, mikor milyen ruhát kell hordani. Még azt se tudom, hogy most jól-e vagyok öltözve.

- Ezeket a dolgokat - mondta Coote csücsörítve, és szaporán bólogatva jelezte, hogy megértette a dolgot - bízza nyugodtan rám, bízza csak rám.

Ahogy múlt az idő, úgy változott Coote modora is: egyre inkább úgy viselkedett, mintha Kipps gazdája volna. Új szerepében új, bíráló tekintettel nézte Kippsét. Nyilvánvaló volt, hogy kedvére való a dolog. - Borzasztó érdekes lesz. Tudja-e, Kipps, hogy maga igazán jó anyag. (Már minden mondatát, amelyet „Kippshez” vagy „kedves Kippsemhez” intézett, furcsán parancsoló hangon mondta.)

- Tudom. Csak annyi mindenhez nem értek. Itt van a bibi - mondta Kipps.

Beszéltek, egyre csak beszéltek. Most már Kippsből is bőven ömlött a szó. Sok minden szóba került. Egyebek közt Kipps jellemét is hosszan megvitatták. Kipps értékes felvilágosításokkal szolgált. - Ha nagyon felizgulok, nemigen törődök azzal, hogy mit teszek. Ilyen vagyok! - Vagy: - Nem szeretek semmit se titokba csinálni. Muszáj kimondanom... - mondta, és lepöcökölt egy kis pihét a térdéről. A tűz gúnyos fintort vágott a háta mögött, s árnyéka a falon és a mennyezeten tiszteletlenül rángatózott.

3

Kipps végül azzal az érzéssel feküdt le, hogy fontos dolgok intéződtek el, és sokáig hevert ébren az ágyban. Szerencsésnek érezte magát. Egy idő óta tudta - hiszen Carshot, Buggins és Pearce nagyon is világosan értésére adták -, hogy a világban elfoglalt helyzete megváltozott, és óriási átalakuláson kell átmennie. De hogy ezt az átalakulást miképpen lehet véghezvinni, azt még elképzelni sem tudta. S most egyszerűen és simán megoldódott a kérdés: megvan az átalakító! Most már minden lehetséges. Persze, nem lesz könnyű, de lehetséges!

Sok tanulás, keserves szellemi vesződség vár rá: meg kell tanulnia a helyes megszólítást, a meghajlást, a rengeteg sok, bonyolult illemszabályt, amelyből ha egyet is megszeg, nyomban kiközösítik. Hogyan kell viselkednie, ha, mondjuk, Lady Punnettal találkozik? Nagyon valószínű, hogy egyszer erre is sor kerül. Lehet, hogy Coote bemutatja a ladynek. - Jóisten! - mondta hangosan a sötétségnek, félig vigyorogva, félig kétségbeesetten. Elképzelte, hogy

bemegy az áruházba nyakkendőket venni, és ott, Buggins, Carshot, Pearce meg a többiek szeme láttára összeakad „kedves barátnőjével”, Lady Punnettel. De az is lehet, hogy Lady Punnet nem az utolsó állomás! Képelete nagyot szökött, elragadta, vágatott, aztán szárnyra kapott, és költői romantikus magasságokba röpítette.

És ha egy szép napon, egész véletlenül, összetalálkozik valakivel a királyi családból?! Belesédült a gondolatba. Végére is évi ezerkétszáz, az már emelkedés, óriási emelkedés! Hogy kell megszólítani a királyi ház tagjait? „Felséges Kegyességed”, ez az, biztosan - vagy valami hasonló -, na és persze térdelve. Évi ezerkétszázal az ő most már *nagyságos úr*, nem igaz? Igen, minden bizonnyal. És ha így van, bizonyára bemutatják az udvarnál. Bársony térdnadrág, mintha biciklizne - és kard! Csuda érdekes lehet a királyi udvar. Térdelés, hajlongás! Miről is beszélt mindig Miss Mergle? Ja, igen! a hölgyek hosszú uszályos ruhában lépkednek, hátrafelé. Mindenki hátrálva jár az udvarnál. Ez tény! Ha éppen nem térdelnek. De talán néhányan mégis állva beszélnek a királlyal, ahogy az ember, mondjuk, Bugginsszal beszél? Persze, ez szemtelenség. Talán a hercegeknek szabad? Vagy a milliomosoknak...?

Ezekből a gondolatokból koronás köztársaságunk szabad polgára észrevétlenül átsiklott az álmok világába - a mérhetetlen felemelkedés fellengzős álmvilágába, amely az igazi angol számára a társadalmi rendet jelenti, s amely hátrálva haladással és alázatos gerinchajlítással végződik.

4

Másnap reggel Kipps komoly arccal ment le reggelizni, mint aki tudja, hogy sok minden vár rá az életben. Nagy cécót csinált a reggeliből. Naponta valóra váltotta egykori reménytelen vágyait. Az áruházban az alkalmazottak rendszeresen élelmiszert vásároltak, hogy kiegészítsék Shalford bőséges, sőt, korlátlan mennyiségben nyújtott margarinosenyerét, és innen támadt Kipps széles körű és művészi elképzelése az *igazi* reggeliről. Mostanában borjú- vagy ürübordát reggelizett - Buggins szerint ez a fényűző szokás járja az előkelő londoni klubokban -, meg tökehalat, füstölt heringet, tonhalat vagy halpástétomot, főtt tojást vagy rántottát, esetleg szalonnás rántottát; gyakran vesét és néha májat. Ez ételek csodálatos füzére mellett még hol kolbászféléket, májas- és véreshurkát, hol húsoskáposztát, párolt káposztát és kagylót is evett. Sereghajtónak mindig húskonzervek következtek, szalonna, virsli, disznósajt, gyümölcsíz és kétféle dzsem. Amikor ezt mind eltüntette, tovább üldögélt az asztalnál, cigarettázott és gyönyörködve, tetszéssel nézegette a körülötte felhalmozott tálakat. A reggeli volt a főétek. Cigarettázva üldögélt, a szobát nézegette önelégülten, mint aki sikeresen megvalósította pompásan kiesztelt táplálkozási tervét, amikor az újságok és a postája megérkezett.

Különböző dolgok jöttek postán: kereskedők körlevelei, levelezőlapok, két megindító, adománykérő levél - szerencséjét megírták az újságok -, ezenkívül egy levél meg egy könyv egy irodalmártól, aki így akart tíz shillinget kiereszokolni belőle a szocializmus elfojtására. A könyvből világosan kitűnt, hogy a vagyonos osztálynak azonnal cselekednie kell, ha azt akarja, hogy a magántulajdon legalább az év végéig fennmaradjon. Kipps belemerült a könyvbe, és nagy aggodalom fogta el.

Az öreg Kippstől is jött levél. Azt írta, hogy mostanában nemigen tud újra átjönni látogatóba, mert nem hagyhatja ott az üzletet, de előző nap Lyddben volt árverésen, és megvásárolt néhány régi könyvet, s egyéb holmikat, amelyeknek nem akad párja Folkestone-ban. „Itt nem ismerik ezeknek a dolgoknak az értékét, de mérget vehetsz rá, hogy nagyon értékesek” - írta az öreg Kipps. Aztán még egy rövid pénzügyi tájékoztatás következett: „Van közte egy

metszet is, amiér egyszer még valaki nagy pénzt fog kínálni neked. Hidd el nekem, a régi holmi a legjobb befektetés a világon...”

Az öreg Kippsnek mindig szenvedélye volt az árverés. Azelőtt nemigen árverezett másra, mint kerti szerszámokra, konyhaedényekre vagy más hasonló kacatra, amelyeket hat pennyért megkaphatott, és még valami hasznukat is vehette. Most azonban hála unokaöccse vagyonának, az eddigi nézelődés és vágyakozás helyett élvezettel össze is vásárolhatott mindenfélét. Bölcsen és alaposan szemügyre vett mindent, titokzatosan viselkedett, taktikázott az árverezésnél, és vásárolt nyakra-főre mindent. Az öreg Kipps jól szórakozott.

Mialatt Kipps újból átolvasta a kéregető leveleket, és azt kívánta, bár annyi természetes józan esze volna, mint Bugginsnak, a csomagpostás meghozta a ládát, amelyet a bácsi küldött. Nagy, rozoga láda volt, csak néhány hűsleges szög tartotta össze, meg egész hadtestnyi spárgából, rongydarabból s egyéb hulladékból összecsomózott madzagféle. Kipps egy asztali késsel kibontotta a ládát, kritikus pontokon a piszkavasat is használta, és egy csomó ócska könyvet meg egyéb holmit talált benne.

A következő dolgok kerültek elő: a *Chambers Világlapja* három régi évfolyam bekötve, a *Punch* 1875-ös zsebkönyve, Sturm *Gondolatai*, Gill *Földrajz*-ának egy korai kiadása (kicsit szakadt), egy könyv a gerincferdülésről, képekkel, Kirke: *Az emberi test fiziológiájá*-nak régi kiadása, egy könyv a skót törzsfőnökökről meg egy könyvecske a „virágnyelvről”. Volt a ládában még egy szép, Colossal-stílusú acélmetszet, itt-ott rozsdafoltokkal, tölgyfa keretben A kép Belzacar lakomáját ábrázolta. Egy rézüst is volt a ládában, két gyertyakoppantó, egy rézlópatkó, egy zárható teásdoboz, két asztali borosüveg (az egyik üveg dugóval) és még valami, ami valószínűleg egy tizenharmadik századbeli gyermek csörgőjének a darabja volt. Kipps gondosan szemügyre vette ezeket a tárgyakat, s szeretett volna többet tudni róluk. Ahogy újból átlapozta a fiziológiát, meghökkenítő mellékletre bukkant, amelyen egy kellemes arcélű fiatalember bőkezűen a riadt néző elé tárta belső részeit. A kép teljesen új szempontból mutatta meg az embert Kippsnek, és nagyon elgondolkoztatta. - A zannját! - suttogta. - A zannját! - Ez az ízekre szedett emberi alak egy időre elfeledtette vele, hogy mindent összevéve, tulajdonképpen úriember, és még akkor is a rendkívül bonyolult szerveket nézegette, amikor az elmúlt éjszaka álmainak rendezett, előkelő világától eltérő, más világra emlékeztető látogató lépett be a szobalány nyomában, és Chitterlow személyében.

5

- Helló! - mondta Kipps, és felállt.

- Nincs nagyon elfoglalva? - kérdezte Chitterlow. Tengerészsapkáját az ormótlan, faragott tölgyfa tálalóra dobta, és jókora markában szinte eltűnt Kipps keze.

- Csak olvasgatok egy kicsikét - felelte Kipps.

- Olvasgatunk? Nocsak! - Chitterlow érdeklődő pillantást vetett a könyvekre meg a többi holmira. - Vártam, hogy valamelyik este újra benéz hozzám - mondta.

- Át is mentem volna... csak van egy ismerősöm... Az este át akartam menni, de össze-találkoztam vele. - A kandalló elé lépett, és megállt a szőnyegen.

Chitterlow ide-oda járkált a szobában, mindent szemügyre vett, és közben beszélt. - Amióta találkoztunk, teljesen megváltoztattam azt a darabot, ízekre szedtem!

- Milyen darabról beszél, Chitterlow?

- Arról, amiről már beszéltünk, hiszen tudja! Mondott valami olyasmit - nem tudom, komolyan gondolta-e -, hogy beszállna felesbe. Nem a tragédiába! Abba még az ikertestvéreimet se venném be semmi pénzért. Az az én befektetésem. Komoly munka van benne. Nem! Arról az új bohózatról beszélek, amelyet elkezdtem. Amiben az a cserebogár-dolog van.

- Aha, igen, most már emlékszem.

- Gondoltam, hogy nem felejtette el. Azt mondta, hogy száz fontért megveszi a negyedrészt. Emlékszik?

- Tényleg, most, hogy mondja, már emlékszek valamire...

- A legapróbb részletekig átdolgoztam az egészet. Majd elmesélem. Emlékszik, hogy mindig valami lepkét emlegetett. Összezavarta a dolgokat... tudja, a jó öreg Matuzsálem... Folyton lepkét mondott cserebogár helyett, és ez adta az ötletet. Mindent megváltoztattam. Mindent! Popplewaddle-nak - na, mit szól, milyen pokolian jó név ez egy bohózatban, ahhoz képest, hogy a társasági rovatból halásztam ki? -, szóval, Popplewaddle-nak nem mászik cserebogár a nyakába, és nem futkos összevissza az inge alatt, ehelyett lepkegyűjtőt csináltam belőle. Lepkéket gyűjt. Ez a lepke pedig ritka fajta. Berepül az ablakon, közepén! - Chitterlow kifejező mozdulatokkal megjátszotta a berepülést. - Pop utánaveti magát, és üldözőbe veszi. Még azt is elfelejti, hogy nem szabad elárulnia, hogy a házban van. Ezután... Megmondja nekik. Ritka lepke, tömérdek pénzt ér. Tudja, tényleg van ilyen. Most aztán mindenki a lepkét kergeti. A lepke nem tud kirepülni a szobából, valahányszor előjön és megpróbálja, rárohannak és hajszolják. Szóval, jól megcsináltam. Csakhogy... - szorosan Kippshez lépett, bizalmasan orra elé tartotta a tenyerét, és jelentőségteljesen veregette mutatóujjával - van itt még valami! Ez az egésznek igazi ibseni színezetet ad, akárcsak a *Vadkacsa*. Emlékszik arra az asszonyra? Csak én egy kicsit könnyedebbre írtam. Meglátja a lepkét. Amikor harmadszor kergetik a lepkét, észbe kap! Meresztli a szemét. Ez a lepke *én* vagyok, mondja. Puff neki! Üldözött lepke! Ő az üldözött lepke! Ez nem bolondság. Sokkal indokoltabb, mint a *Vadkacsa*, ahol nincs is vadkacsa. El fognak ájulni! Már a pusztá címtől is elájulnak. Úgy dolgoztam rajta, mint egy ló. Aranybányát vesz azzal a negyedrésszel, Kipps! De nem bánom. Eladom, mert nekem úgy tetszik, maga megveszi, mert magának meg úgy tetszik.

Chitterlow félbeszakította magát, és megkérdezte: - Nincs egy kis brandy a háznál? Nem inni akarok, tudja? Csak egy kupicányit szeretnék, hogy rendbe hozzon. A májám rendetlenkedik egy kicsit... de ha nincs, az se baj. Egy csöppet se. Én már ilyen vagyok! Igen, a whisky is megteszi. Még jobb is.

Kipps tétovázott egy pillanatig, aztán megfordult, és matatni kezdett a tálalóban. Hamarosan kiásott egy palack whiskyt, és letette az asztalra. Aztán kirakott egy üveg szódat, és némi habozás után még egyet.

Chitterlow fölvette a palackot, és elolvasta a címkét. - Jó öreg Matuzsálem - mondta.

Kipps odanyújtotta a dugóhúzó, aztán bizonytalanul szájához kapta a kezét. - Csöngetnem kell, hogy hozzanak poharakat - mondta. Határozatlanul a csengő felé nyúlt, és egy darabig habozott, mielőtt elszánta magát. A kandalló előtti szőnyegen állt szétvetett lábbal, elszánt, hetyke tartásban, amikor a szobalány megjelent.

Mind a ketten ittak. - Jó kis whisky, csak úgy itatja magát - mondta Chitterlow, és újra töltött. Kipps cigarettát vett elő, és a társalgás újra megeredt.

Chitterlow fel-alá járkált a szobában. Szabadnapot adott magának, magyarázta, ezért jött el Kippsset meglátogatni. Ha darabírás közben alapos átdolgozásra határozza el magát, mindig szabadnapot vesz ki. Végeredményben ezzel időt takarít meg. Így nem esik neki meggondo-

latlanul a munkának, hogy aztán újra át kelljen írnia. Semmi, de semmi értelme olyan munkát végezni, amit esetleg újra kell csinálni.

Nemsokára lefelé ballagtak a lépcsőn, a korzó mellett, a Warren felé. Chitterlow vitte a szót, és ruganyos tánclépésekben vette a lépcsőfokokat.

Nagyszerű séta volt! Nem nagy, de nagyszerű. Felkapaszkodtak a szanatórium mellett a keleti sziklára, onnan a krétaszirték alá, a csúszós, hepehupás, agyagos, sziklás, furcsa kis vadonba, abba a szedres, túskebokros, vadrózsás, ecetfás vadonba, amely oly nagyban hozzájárul Folkestone varázsához. Úttalan utakon vágtak át, és végül fölmásztak a szirttetőre egy meredek kis ösvényen, amelyet Chitterlow kissé rejtélyes utalással alpesi kalandnak nevezett. Időnként olyan friss, kamaszos képzelőerővel pillantott ki a tengerre és a sziklákra, hogy Kippsnek New Romney és a partra vetett hajóroncsokat juttatta eszébe.

Chitterlow főleg rögeszméjéről beszélt: színdarabokról és drámaírásról, meg arról az üres ostobaságról, amit a hozzá hasonlók oly komolyan vesznek: a művészetéről. És ez a téma szörnyű sok magyarázatot igényelt! Mentek a kis ösvényen, hol egymás mellett, hol libasorban, egyszer lefelé, másszor fölfelé, be a bokrok közé, és ki a peremre a tengerpart felett. Kipps újra meg újra megpróbált szóhoz jutni, de Chitterlow csak hadonászott, élénken és szélesen, öblös hangja néha dörgött, néha lehalkult, és csak beszélt, beszélt, puffogott és bummozott, fecsegett összevissza, zagyván bele a világba.

Egyszerre csak azon vették észre magukat, hogy nem kisebb vállalkozásba akarják vágni fejszéküket, mint az angol színpad megreformálása, és Kipps hamarosan egy sorba került sok dús, gazdag, előkelő, sőt, királyi műkedvelővel (itt Thomas Norgate ömeltósága is szóba került), akik valamennyien a drámával kapcsolatos, magas eszmények gyakorlati megvalósítása iránt érdeklődtek. Csak épp Kippsnek finomabb érzéke van az ilyen dolgokhoz, s őt nem fogják kizsákmányolni a színházi hiénák (- márpedig sokan vannak, én csak tudom, nemhiába turnézta! -), mert neki ott van Chitterlow.

Kipps nem sokat értett az egészből. Az világos volt, hogy megvette egy bohózat negyed részét - „valóságos aranybánya” -, de úgy látszik, jó lenne megvenni inkább a felét. Mintha valami olyan célzás is elhangzott volna, hogy vegye meg az egész darabot, és vigye színre sürgősen. Úgy rémlett neki, hogy egy újfajta tantième-rendszer alapján kell színre hozni a darabot, bár, hogy a tantième-rendszer - akár új, akár régi - mi fán terem, arról sejtelve sem volt. Aztán bizonyos kétségek merültek fel, vajon a bohózat egymagában is elegendő-e ahhoz, hogy forradalmasítsa az angol dráma jelenlegi siralmas helyzetét. Erre a célra talán megfelelőbb az az egyelőre még befejezetlen tragédia, amely elmondja mindazt, amit Chitterlow a nőkről tud, s amelynek középpontjában egy orosz nemes: az alapvető chitterlow-i személyiség megtestesítője áll. Aztán egészen nyilvánvaló lett, hogy Kippsnek színre kell vinnie több darabot is. Kippsnek egész sereg darabot kell színre vinnie. Kippsnek Nemzeti Színházat kell alapítania...

Kipps valószínűleg kifejezést adott volna nemtetszésének, ha tudta volna, hogyan tegye. Arca olykor szórakozott, tűnődő kifejezést öltött, de csak eddig jutott el a tiltakozásban.

Chitterlow kérlelhetetlenül magával hurcolta a Fenchurch Street-i házba; ott is kellett ebédelnie. Már rég elfelejtette Chitterlow bizalmas közléseit, amikor belépett a házba, és csak akkor jutott eszébe, hogy Chitterlowné is van a világon - a legszebb, noha teljesen iskolázatlan alt hang birtokosa egész Angliában -, amikor az asszony megjelent. Idősebbnek látszott a férjénél, noha valószínűleg nem volt idősebb nála. Haja vörösesbarna volt, egy aranyszőke tincessel. Amolyan mindenre-jó ruhát viselt, amely lehetett fésülködőköpeny, pongyola, fürdőköpeny vagy akár meglehetősen eredeti estélyi ruha is, a pillanatnyi szükségnek megfelelően. Kipps rögtön észrevette telt, kerek nyakát és a ruha ujjából elővillanó, formás karját. Az sem

kerülte el a figyelmét, hogy az asszony nagy, kifejező, barna szeme időnként rejtelmesen az ő szemébe mélyed.

Egyszerű, de bőséges ebédet találtak fel a kis kerek asztalon, fesztelen természetességgel, a fényképekkel teleaggatott, tükrös szobában. És amikor Chitterlow előhalászott Kippsnek egy tányért a kredencből, a lekváros üveg alól, és előkerült a konyhai villa meg egy olyan kés, amely nem lötyögött a nyelében, nekiláttak a mozgalmas ebédnek. Chitterlow, rendíthetetlen nyugalommal, mérhetetlenül sokat evett, ez azonban nem gátolta a szakadatlan beszédben. Egész röviden mutatta be Kippsset a feleségének - az asszony nyilván már hallott róla -, és homályosan utalt arra, hogy a bohózat előadása nagyjából elintézett dolog. Chitterlow karja mindenhová elért az asztalon, nem terhelt senkit, kiszolgálta magát. Amikor az asszony (kis időre, úgy látszik, eszébe jutott előkelő származása) megpirongatta férjét, amiért a villájával vett ki egy krumplit a tálból, Chitterlow így felelt: - Hja, nem kellett volna egy zsenihez férjhez menned! - További megjegyzésekből világosan kiderült, hogy szellemi kiválóságából nem csinál titkot a felesége előtt.

Vén Matuzsálemet ittak szódával. Nem szedték le az asztalt, csak üldögéltek a piszkos edény mellett, és Chitterlow-né elővette férje dohányzacskóját, cigarettát csavart, rágyújtott, és fújta a füstöt, s közben nagy, barna szemét Kippsre szegezte.

Kipps már látott „heccből” cigarettázó nőt, de ez itt dohányzás volt. Meg is ijedt tőle egy kicsit. Érezte, hogy nem szabad bátorítania a hölgyet, különösen Chitterlow jelenlétében.

Ebéd után nagy jókedvük kerekedett, s minthogy itt nem várták őket felfedezésre váró ösvények, mint a széljárta szabadban, Chitterlow-ból feltartóztathatatlanul ömlött a szó. Nagy hangon agyba-főbe dicsérte Kippsset. Tudta ő, hogy Kipps rendes fiú, az első pillanatban látta, szinte még mielőtt föltápaszkodott a sárból azon az emlékezetes estén. - Az ember néha megérzi az ilyesmit - mondta. - Ezért történt... - Nem fejezte be, de már majdnem kimondta, hogy az a nagy bizonyosság, amivel tudta, hogy Kipps rendes fiú, az hozta neki az óriási szerencsét. Nem mondta ki, de érezte! Összehordott egy csomó, roppant filozofikus és zavaros, hosszú mondatot a véletlenről. Az is kitűnt, hogy nézete szerint a színikritika nyomorúságosan alacsony színvonalon áll...

Négy óra tájban Kipps a sétányon találta magát, egy padon, és a távolodó Chitterlow után nézett. Az volt az uralkodó érzése, hogy Chitterlow mindent elsőpró egyéniség. Felfújta az arcát, és nagyot szusszant. Semmi kétség, megint szerzett némi élettapasztalatot. No de volt-e ma különösebb kedve élettapasztalatot szerezni? Bizonyos értelemben Chitterlow megzavarta a napját. Ezt a napot egészen másképpen tervezte. Coote küldött egy remek könyvecskét, azt akarta elolvasni. A könyv címe: *Ne tedd!* Felbecsülhetetlen értékű felvilágosításokat tartalmazott a helyes brit viselkedésről, és csak egy hibája volt, hogy helyenként kissé idejét múlta. Erről eszébe jutott, hogy a „Délutáni Látogatás Coote-éknál” című nehéz gyakorlatot akarta végrehajtani, előljáróban a Walshinghaméknál teendő, mélységesen komoly látogatás előtt. Ma már azonban semmiképp se megy a dolog. Gondolatai visszatértek Chitterlow-ra. Meg kellett volna magyaráznia neki, hogy kicsit túlságosan elbízta magát - igen, ezt kellett volna tennie! Csakhogy ez olyan nehéz, amikor Chitterlow jelen van. A távollétében elég könnyen megy. A félrész, a színházalapítás és minden egyéb - kissé sok a jóból! A negyedrészt még rendben van, gondolta Kipps, de még az is... Száz font! Mi marad akár a világ legnagyobb vagyonából, ha az ember csak úgy szórja a száz fontokat?

Kippsnek természetesen gondolnia kellett volna arra, hogy bizonyos értelemben Chitterlow-nak köszönhetné a vagyonát. De azért ne ítéljék meg túl szigorúan. Pénzdolgokban még nem ismerte az arány fogalmát. Száz font betöltötte egész látóhatárát. Száz font az ő szemében éppen olyan nagy összeg volt, mint százezer font.

MÁSODIK FEJEZET A Walshingham család

1

Coote-ék a Bouverie Square-en laktak egy kis házban, melynek verandáját sűrűn befutotta a borostyán.

Kipps már előre nagy gondban volt, hogy egyet vagy kettőt koppantson-e - az ilyen apróságok mutatják meg, hogy kiben mi lakik -, de szerencsére csengő volt az ajtón.

Furcsa kis szobalány nyitott ajtót - fején jókora bóbíta volt -, és egy gyöngyfüggönyös ajtón át bevezette Kipps-et a kis szalonba. A szobában egy fekete-arany zongora meg egy üveges könyvszekrény állt; az egyik sarkot keleties dohányzógarnitúra tette meghitté. Kárpittal körülvett tükör lógott a kandalló felett, amelyet értékes tárgyak és szellemi kitűnőségek fényképei díszítettek. A tükör rámája körül volt tűzdelve meghívókkal, és ott volt még egy antialkoholista krikettklub versenycsapatának névsora is, amelyen Coote neve szerepelt, mint alelnöké. A könyvszekrényen Beethoven mellszobra állt, a falat teleaggatták nagy műgonddal festett, de találmra összeválogatott, aranykeretes, olaj és akvarell tájképekkel. A szemközti falon, jó megvilágításban egy arckép lógott, amelyről Kipps először azt hitte, hogy Coote-ot ábrázolja szemüveggel és női ruhában, de aztán mégis úgy döntött, hogy inkább Coote mamája lehet. Ekkor megjelent a kép eredetije, és Kipps rájött, hogy Coote egyetlen nővére az, aki a háztartását vezeti. Miss Coote kontyban hordta a haját, és Kipps úgy vélte, hogy ez a konty a magyarázata Coote gyakori mozdulatának, ahogy a tarkóját tapogatja. Aztán eszébe jutott, hogy ez teljesen ostoba gondolat.

A nő megszólalt: - Mr. Kipps, ugyebár?

Kipps barátságosan vigyorgott, és azt felelte: - Eltalálta.

Miss Coote közölte vele, hogy Chester lement a festőiskolába, hogy utánanézzon, elküldték-e a rajzokat, de nemsokára itthon lesz. Aztán érdeklődött, szokott-e Kipps is festeni, és megmutatta a képeket a falon. Kipps mindegyikről megkérdezte, hogy hol készült, és amikor Miss Coote mutatott néhányat, amely a sétány lankáit ábrázolta, Kipps azt mondta, hogy sose jött volna rá. Azt is mondta, hogy a képeken többnyire rém viccesnek látszanak a dolgok. - De ezek nagyon jók. Mindet maga csinálta? - kérdezte. Nyakát hattyúmódra meghajlította, fejét félrebillentette, így nézte a képeket, aztán hirtelen szinte beléjük dugta az orrát. - De jók ám! Bárcsak én is tudnák festeni.

- Chester is mindig ezt mondja, de én ilyenkor azt szoktam felelni, hogy van fontosabb tennivalója is.

Kipps és a nő láthatólag nagyon jól megértették egymást.

Aztán megjött Coote. Magára hagyták Miss Coote-ot, és fölmentek egy jó kis beszélgetésre könyvekről és az életről. Azaz inkább csak Coote beszélt, s nem fogyott ki az olvasás és elmélkedés dicséretéből.

Coote szobája egy kis hálóból átrendezett dolgozószoba volt. A kandallón olyan tárgyak gyűjteménye állt, amelyek Coote szerint kultúráról és kifinomult ízlésről tanúskodtak: Rossetti *Angyali üdvözlés*-ének és Watts *Minotaurusz*-ának egy-egy színnyomata, egy cifrán faragott svájci pipa, az amiens-i katedrális fényképe (e két utóbbi tárgy útizsákmány volt); egy

frenológiai mellszobor, meg néhány törött őskövület a Warrenből. Egy forgatható könyvállvány az *Encyclopedia Britannica*-t hordozta (tizedik kiadás), s a tetején nagy, hivatalos jellegű, elsárgult boríték hevert, rajta ez a titokzatos felirat: „Öfelsége Szolgálatában”, meg a *Könyvbarát* egy-két példánya és egy doboz cigaretta. Az ablaknál, kis asztalon egy mikroszkóp, mellette csészealjban valami por volt, pár mocskos üveglapocska meg törött üveglemez, mert Coote biológiával is foglalkozott egy kicsit. A szoba hosszabbik oldalát könyvállvány foglalta el, a polcok szélén csinosan kicakkozott viaszosvászonnal, és olyan könyvgyűjteménnyel, amely semmivel sem volt rosszabb, mint akármelyik közkönyvtár anyaga: vaktában összeszedett, elavult klasszikusok, a kortársirodalom sikeres művei, a „Száz Legjobb Könyv” sorozat (köztük Samuel Warren műve, az *Évi tízezer*); régi tankönyvek, lak- és címjegyzékek, a *Times* Atlasza, egy csomó Ruskin-kötet, Tennyson művei egy kötetben, Longfellow, Charles Kingsley, Smiles, egy-két útikalauz, több orvosi értekezés, folyóiratok és egyéb leírhatatlan szemét - más szóval: a kor brit szellemének összképe.

S e gyűjtemény előtt ott állt áhítatos tisztelettel a tanulatlan, hiányos képzettségű Kipps, tanulásra éhesen, miközben Coote, a példakép, beszélt neki olvasásról és a könyvekben rejlő értékekről.

- Semmi sem tágítja annyira a látókört, mint az utazás és a könyvek. És manapság mindkettő oly könnyen hozzáférhető és olcsó - mondta Coote.

- Már sokszor szerettem volna alaposan nekifogni az olvasásnak - felelte Kipps.

- Nem is hinné, milyen sokat meríthet a könyvekből. Feltéve persze, ha kerüli a ponyvairodalmat. Meg kéne fogadnia, Kipps, hogy hetenként elolvas egy komoly könyvet. Természetesen még a regényekből is tanulhatunk, mármint a jó regényekből, de azért a komoly olvasás mégiscsak más. Én szabályt alkottam magamnak: egy komoly könyv, egy regény! Nem több! Ott azon az asztalon van néhány a komoly könyvek közül, amelyeket az utóbbi időben olvastam: *Sartor Resartus*, Mrs. Twaddleton-tól az *Élet a tóvidéken*, a *Skót törzsfőnökök*, és Farrar tiszteletes *Élete és levelei*.

2

Gong jelezte aztán, hogy érkezett a teázás ideje, és Kipps ideges szorongással ment le, mert az étkezéssel járó nehézségektől való félelmét örökre beleplántálták a néniétől kapott körmösök. Éppen Miss Coote-nak magyarázott valami zavarosat arról, hogy alázatos és tiszteletteljes vágy ég benne az irodalom iránt, amikor Coote válla felett észrevette, hogy egy negyedik személy ül a meghitt, keleties sarokban. Félbehagyta a mondatot, arra fordult és meglátta Helen Walshinghamet. Nem volt rajta kalap, és láthatólag nagyon otthonosan érezte magát Coote-éknál.

Helen rögtön felállt, és kezet nyújtott, hogy átsegítse Kippset zavarán. - Hát mégis Folkestoneban van, Mr. Kipps?

- Igen, van egy kis dolgom itten. Azt hittem, maguk elmentek Bruges-be.

- Majd később. Várunk, amíg a bátyám kiveszi a szabadságát, aztán megpróbáljuk kiadni a házunkat. Hol lakik itt Folkestone-ban? - kérdezte Helen.

- A saját házamban, a sétányon.

- Ma délután hallottam, hogy milyen nagy szerencse érte.

- Hát nem fantasztikus! - mondta Kipps. - Még most is alig tudom elhinni, hogy tényleg megesett velem. Mikor az a Mr. Bean elmondta a dolgot, úgy elgyengültem, hogy egy sóhajtás is hanyatt döntött volna. Véghetetlenül nagy változás ez nekem.

Miss Coote megkérdezte Kippstől, hogy tejjel és cukorral kéri-e a teát.

- Nekem mindegy. Ahogy akarja - mondta Kipps.

Coote sürgött-forgott, teát és vajaskenyeret hozott Kippsnek. Vékonyra szelt, friss kenyér volt, és amikor Kipps a szélénél fogva kivett egy szeletet, a fele leesett a padlóra. Nem volt hozzá szokva a teázáshoz „nomád” módra, tányér és asztal nélkül. Ez a kis baleset kirekesztette a beszélgetésből, s amikor újra bekapcsolódhatott, a többiek valamiféle tüneményes előadóról vagy kiről beszéltek, aki majd jön, és valahogy úgy hívják, hogy *Padruszki*. Kipps tehát csendben ült a széken, megette a vajaskenyerét, és köszönte, nem kért többet, s ezzel az óvatos tartózkodással elérte azt, hogy meg tudott birkózni a teáscsészével és a csészealjjal.

Már a teázás szertartása is zavarba ejtette Kippset, ám ezt a zavart Miss Walshingham jelenléte remegő izgalommá növelte. Miss Coote-ról az öccsére, aztán Helenre pillantott. Lassan itta teáját, és közben a csésze felett a lányt nézte. Itt van! Nem ábránd, hanem hús-vér valóság. Csodálatos! Észrevette, mint azelőtt is sokszor, hogy Helen fekete haja lágyan omlik le kétoldalt, hogy szép és fehér a keze, és finom vonalú a szemöldöke.

A lány hirtelen feléje fordította arcát, és baráti biztatással, könnyedén rámosolygott. - Ugye, maga is elmegy a hangversenyre? - kérdezte.

- Ha Folkestone-ba leszek, akkor elmegyek - mondta Kipps kicsit rekedten, és megköszönte a torkát. - Nem sok zenét ismerek, de amit ismerek, azt szeretem.

- Biztos, hogy Paderewsky tetszeni fog magának.

- Ha maga mondja, akkor biztos.

Coote kedvesen elvette Kippstől a csészét.

- Folkestone-ban szándékozik letelepedni? - kérdezte Miss Coote a kandalló előtti szőnyegről. Hangjából kicsendült, hogy ő is tulajdonának tekinti Kippset.

- Nem- mondta Kipps. - Éppen ez az, még magam se tudom. - Azután hozzátette, hogy körül akar nézni egy kicsit, mielőtt elszánná magát valamire.

- Annyi mindent kell megfontolni - jegyezte meg Coote, és végigsimított tarkóján.

- Lehet, hogy egy kis időre hazamegyek New Romneyba. Ott él a nénikém és bácsikám. Igazán nem is tudom még...

Helen pár pillanatig tűnődve nézte Kippset. - Meg kell látogatnia minket, mielőtt Bruges-be utazunk - mondta.

- Szívesen, ha jöhetnek.

- Igen, jöjjön csak el - mondta Helen, és hirtelen fölállt, mielőtt Kipps megkérdezhetné volna, hogy mikor látogathatja meg.

- Biztos, hogy nélkülözheted ezt a rajztáblát? - kérdezte Helen Miss Coote-tól, s ezzel Kipps számára a társalgás véget ért.

Miután elbúcsúzott Helentől, s az megismételte a meghívást, Kipps Coote-tal újra fölment az emeletre, hogy a megbeszélés szerint, kiválasszanak néhány könyvet Kipps részére első lépésként. Ezután Kipps nagy fújtatva, eltökélten hazasietett, hóna alatt a következő könyvekkel:

1. *Szezámfü és liliomok*, 2. *Sir George Tressady*, 3. egy névtelen szerző műve az *életerőről*. Ez utóbbit Coote különösen nagyra becsülte. Amikor Kipps hazaért, a szobájában kinyitotta a *Szezámfü és liliomok*-at, és kemény elhatározással olvasott egy darabig.

3

Egyszerre csak hátradőlt a széken, és megpróbálta egész pontosan elképzelni, mit gondolhatott Miss Walshingham róla, amikor megpillantotta. Kétségek rohanták meg, vajon a szürke flanell kellő hatást tett-e a lányra. A kandalló feletti tükörbe nézett, aztán leült, hogy a nadrág élet tanulmányozza. Nem talált semmi hibát. Szerencsére, Helen nem látta a panama kalapot. Tudta, hogy valahogy rosszul hajtotta fel a karimáját, de nem tudott rájönni, hogyan kellett volna. Ezt azonban Helen nem látta. Esetleg megkérdezhetné a boltban, ahol vette.

Egy darabig töprengve nézte az arcát a tükörben - nem tudta eldönteni, tetszik-e neki vagy sem, aztán megnyugodva átment a tálalóhoz, amelyen két könyvecske feküdt. Az egyik pompás, rikító arany-vörös kötésben, a másik zöld vászonban. Az előbbi fedelén ezt lehetett olvasni: „*Jótársaságbeli modor és illemszabályok*, írta az arisztokrácia egy tagja”; ezután, széles sávban, léha, de a körülményeket tekintve természetes arany cirádák következtek, és alatta: „Huszonegyedik kiadás.” A második a bámulatos klasszikus volt: *A társalgás művészete*.

Kipps visszament székéhez, magával vitte a könyveket, letette az asztalra, mély sóhajjal kinyitotta az utóbbit, és tenyerével lelapította. Aztán összeráncolt szemöldökkel és némán mozgó szájjal ott folytatta az olvasást, ahol előzőleg abbahagyta.

„... miután illetéknéppen magunkévá tettünk egy eszmét, a kis hajót ne bocsássuk nyomban mélyvízre, hanem engedjük elébb lágyan és simán ringatózni a sekélyben, más szóval: a társalgás ne kezdődjék határozottan és kereken kimondott ténykijelentéssel vagy didaktikus véleménynyilvánítással, minthogy ily módon a beszéd tárgya gyakorlatilag röviden elintéződik, vagy esetleg egy «valóban» vagy «csakugyan» vagy még ezeknél is rövidebb, egy-két szótagos választ von maga után. Ha a személy, akihez a megjegyzést intézték, ellenkező nézetet vallana - hacsak nem jó ismerős -, nem szívesen fejezné ki véleményét egyenes ellentmondás vagy tényleges cáfolat formájában. Lassan, szinte észrevétlenül belesiklani a beszélgetésbe, ez az elérendő cél, amely...”

Ezen a ponton Mr. Kipps végigszántott ujjaival a haján, és elképedten előről kezdte az egészet.

4

Amikor Kipps meglátogatta Walshinghaméket, az első pillanattól fogva elveszítettnek érezte magát, mert minden annyira másképp történt, mint ahogy a *Jómodor és illemszabályok* „Látogatóban” című fejezete előírja. Nem inas, nem is szobalány nyitott ajtót, ahogy ilyen esetekben illik, hanem maga Helen Walshingham.

- Igazán örülök, hogy eljött! - mondta a lány kedves mosollyal. Félreállt, hogy Kipps beléphessen a meglehetősen szűk folyosóra.

- Gondoltam, eljövök - mondta Kipps, és nem tette le kalapját és botját.

Helen bevezette a kis szalonba. Kipps úgy találta, hogy a szoba kisebb és nem oly hangsúlyozottan színes, mint Coote-ék szalonja. Először nem is ragadta meg figyelmét más, mint a fehér mákvirág az öblös vörösréz tálban a barna terítős asztal közepén.

- Ugye, nem baj, hogy nem ragaszkodom a formaságokhoz, és fogadom, amikor anyám nincs itthon? - kérdezte a lány.

- Én nem bánom, ha maga se bánja - mondta Kipps barátságos mosollyal.

Helen megkerülte az asztalt, és onnan nézett Kippsre. Tekintetében tűnődő kíváncsiság és tetszés látszott, amely Kippsset a fafaragó tanfolyam utolsó órájára emlékeztette.

- Kíváncsi voltam, eljön-e vagy sem, mielőtt itthagyná Folkestone-t.

- Egy kicsit még itt maradok Folkestone-ba, de mindenképpen eljöttem volna.

- Anyám sajnálni fogja, hogy nem volt itthon. Beszéltem neki magáról, és tudom, hogy szeretné megismerni.

- Már láttam őt az üzletbe, ha ugyan ő volt az.

- Igen, csakugyan, már látta. Néhány kötelező látogatást kellett tennie, azért nincs itthon, én azonban nem kísértem el. Valami írivalóm volt. Írogatok egy kicsit, tudja.

- Igazán?

- Nem sokat ér az egész - mondta a lány. - Semmire se jó. - Az ablak felé nézett a kis íróasztalra, amelyen néhány papírlap feküdt. - Valamit csak kell csinálni - mondta. - Hirtelen témát változtatott. - Látta a panorámánkat? - kérdezte, és az ablakhoz ment. Kipps odalépett mellé. - A térre néz az ablakunk. Lehetne persze rosszabb is, igaz? Az a hordártargonca ott szörnyű, meg a palánk is, de még mindig jobb, mintha az embernek a szájába néznek a szomszédai, nem igaz? Kora tavasszal egész kedves látvány - élénkzöld, száraz ecsettel felrakva -, és ősszel is kedves.

- Nekem tetszik. Szép az az orgona ott - mondta Kipps.

- Néha jönnek a gyerekek, és leszedik - jegyezte meg Helen.

- Hát, bizony, azok leszedik - bólogatott Kipps, és botjára támaszkodva tetszéssel nézett ki az ablakon. A lány gyors oldalpillantást vetett rá. Kippsnek eszébe jutott valami. Az ötlet forrása talán *A társalgás művészete* volt. - Kertjük is van? - kérdezte.

A lány vállat vont. - Csak egészen kicsi. Volna kedve megnézni?

- Szeretek kertészkedni - mondta Kipps, és eszébe jutott az a tíz garas ára sarkantyúvirág, amivel befuttatta a bácsi szemetesládáját.

Helen megkönnyebbülten indult el, Kipps követte. Egy színes üvegajtón át kijutottak a vaslemezekből összetákolt kis verandára, ahonnan vaslépcső vezetett le a fallal körülvett, pirinyó kertbe. Egy darabka gyepen és egy virágágyon kívül egyéb nem is volt itt, csak a sarokban nőtt erőteljes, tarka kecskerágó. De azért a kora júniusi virágok: a nárcisz, a fehér viola és a sárga rezeda vidáman virultak.

- Ez a mi kertünk. Nem valami óriási, ugye? - jegyezte meg Helen.

- Nekem tetszik - mondta Kipps.

- Kicsi, de ma a kis dolgok korát éljük.

Kipps nem értette. - Ha éppen írt, amikor jöttem, akkor most zavarom magát - mondta.

A lány feléje fordult, és a veranda korlátjának dőlt. - Befejeztem. Semmire se mentem - mondta.

- Valami kitalált dolgot írt? - kérdezte Kipps.

A lány kicsit hallgatott, aztán elmosolyodott. - Elbeszéléseket próbálok írni, de hiába. Az embernek csinálnia kell valamit. Nem tudom, fogok-e valaha is valami jót csinálni - legalábbis ezen a téren. Olyan reménytelennek látszik. És persze a közízlést is tanulmányozni kell. Most azonban, hogy a bátyám Londonba ment, rengeteg szabad időm van.

- Már láttam a bátyját, ugye?

- Egyszer-kétszer eljött a tanfolyamra, nagyon valószínű, hogy találkozott vele. Londonba ment, hogy letegye az ügyvédi vizsgát. Utána, remélem, sikerül neki valami. Persze, még így sem várhatunk sokat. De azért neki jobb, mint nekem.

- Magának ott a tanfolyam, meg minden.

- Meg kellene elégednem ennyivel, de nem megy. Azt hiszem, nagyon becsvágyó vagyok. Mind a ketten azok vagyunk. Csak éppen az ugródeszka hiányzik a lábunk alól - mondta Helen, és válla felett a szűk kertecskére pillantott, mintha ezzel a mozdulattal is meg akarná erősíteni, amit mondott.

- Asziszem, maga mindent meg tud csinálni, amit csak akar - mondta Kipps.

- Ami azt illeti, semmit sem tudok megcsinálni, amit szeretnék.

- Máris jó sokat csinált.

- Mit?

- Hát nem elvégzett egy ilyen egyetemfélélet?

- Ó, csak felvételiztem.

- Asziszem, én csak úgy dagadnék a büszkeségtől, ha ezt tettem volna.

- Tudja, Mr. Kipps, hányan felvételiznek évente a londoni egyetemen?

- Na hányan?

- Két-hármezen!

- Jó, de gondolja meg, milyen sokan nem!

Helen újra elmosolyodott, aztán nevetésben tört ki. - Ugyan, azok nem számítanak - mondta, de rájött, hogy ez bánthatná Kippset, ha belegondolna, tehát sietve folytatta. - Az az igazság, Mr. Kipps, hogy én elégedetlen ember vagyok. Egy ilyen tengeri fürdőhelyen, mint Folkestone, hiszen maga is tudja, az embert pusztán és közönségesen csak a vagyona szerint értékelik. Mi nem vagyunk jómódúak, és a külvárosban lakunk. Itt kell laknunk, mert itt van a házuk. Még szerencse, hogy nem kell szobákat kiadnunk. Az ember érzi, hogy nincs semmi lehetősége. És ha volna, biztosan nem tudnánk élni vele. Mégis...

- Pont így van - mondta Kipps, és úgy érezte, hogy a lány határtalan bizalmával ajándékozta meg. Botjára támaszkodva előrehajolt, és nagyon komolyan így szólt: - Azt hiszem, maga mindent meg tud csinálni, amit akar, ha megpróbálja.

Helen tiltakozó kézmozdulatot tett.

- Biztosan tudom - mondta Kipps, és nagyon bölcsen bólogatott. - Figyeltem magát, nem is egyszer, ahogy tanított azon a tanfolyamon.

Valami okból Helen erre derűsen felnevetett, és Kipps nagyon szellemesnek és sikeresnek érezte magát.

- Világos - mondta Helen -, hogy maga azok közé a kevesek közé tartozik, akik hisznek bennem.

- De mennyire! - mondta Kipps.

Ekkor észrevették, hogy Mrs. Walshingham közeledik a folyosón. A következő pillanatban belépett a színes üvegajtón, úrihölgyhöz illő kalapban s egy kissé fakón: pontosan úgy, ahogy Kipps az üzletben látta. Hiába volt Coote megnyugtató biztatása, Kippset mégis ideges nyugtalanság fogta el a hölgy megjelenésekor.

- Mr. Kipps meglátogatott bennünket - mondta Helen, mire Mrs. Walshingham úgy vélekedett, hogy ez nagyon-nagyon kedves tőle, és még hozzátette: új vendégek mostanában nemigen látogatják őket. Nyoma sem volt annak a megbotránkozott meglepetésnek, amit Kipps az áruházban tapasztalt. Mrs. Walshingham biztosan hallotta már, hogy Kippsből úriember lett. Kipps meglehetősen unottnak és gőgösnek tartotta a hölgyet, ám alig fogott vele kezét és érezte barátságos kézszorítását, máris rájött, hogy tévedett. Mrs. Walshingham elmondta a lányának, hogy egy bizonyos Mrs. Wace nem volt otthon, aztán Kippshez fordult, és megkérdezte tőle, teázott-e már. Kipps nemmel felelt, és Helen elindult a ház titokzatos belsejébe.

Kipps megszólalt: - Nehogy miattam tessenek...

Helen eltűnt, s Kipps egyedül találta magát Mrs. Walshinghammal, s ettől, persze, megfagyott benne a vér, és még a lélegzete is elállt.

- Maga is Helen tanítványai közé tartozott a fafaragó tanfolyamon? - kérdezte Mrs. Walshingham, és társadalmi helyzetéhez illő, nyugodt figyelemmel nézte Kippset.

- Igen, és így volt szerencsém...

- Helen oly nagy érdeklődéssel vezette azt a tanfolyamot. Tudja, ő olyan energikus teremtés, s ott kedvére tevékenykedhetett.

- Szerintem, az valami remek volt, ahogy tanított.

- Mindenki mondja, hogy nagyon jól csinálta. Azt hiszem, Helen mindent jól csinál, amire vállalkozik. Olyan okos lány. És annyira szívvel-lélekkel csinál mindent. - Kedves közvetlenséggel megoldotta kalapja szalagját. - Mindent elmesélt nekem, ami a tanfolyamon történt. Gondolatban is mindig azzal foglalkozott. Azt is elmondta, hogy maga elvágta a kezét.

- Nahát, hogy még ezt is elmondta! - álmélkodott Kipps.

- Igen. És azt is, hogy maga milyen bátran viselkedett!

(Bár a valóságban Helen főleg azt részletezte, hogy Kipps milyen furcsa módon igyekezett elállítani a vérzést.)

Kipps lángvörös lett.

- Helen azt is mondta, hogy maga láthatólag cseppet se törődött az egészszel.

Kipps úgy érezte, hogy heteken át kellene még foglalkoznia *A társalgás művészeté*-vel. Akkor is még azon törte a fejét, mit is mondhatna, amikor Helen megérkezett, és tálcán hozta a délutáni tea kellékeit.

- Lenne szíves kihúzni az asztalt? - kérte Mrs. Walshingham Kippset.

Ez ismét feloldotta a feszültséget. Kipps a sarokba tette botját és kalapját, hatalmas csörömpöléssel kihúzott egy zöldre festett, rozsdás kis vasasztalt, aztán elfogulatlanul Helen után ment, hogy székeket hozzon.

Alighogy megszabadult teáscsészéjétől - természetesen visszautasított mindennemű enivalót, s a hölgyek irgalmasak voltak -, csodálatosan feloldódott, és hamarosan megeredt a szava. Szerényen és egyszerűen beszélt megváltozott körülményeiről, gondjairól és terveiről. Eléjük tárta egész ártatlan kis lelkét. Hibás és fogyatékos beszéde hamarosan nem sértette már annyira a fülüket, és lassan ráébredtek arra, amire a szeplős lány már régen rájött, hogy Kippsnek vannak egészen elfogadható tulajdonságai. Nyíltszívűen kitárulkozott, és az őszinte tisztelet és megejtően hízelgő hódolat hangján szólt mindkettőjükhöz.

Körülbelül két óra hosszat időzött náluk, mert megfeledkezett arról, hogy mily szörnyű illetlenség ilyen sokáig maradni. Walshinghamék azonban egyáltalában nem bánták.

HARMADIK FEJEZET

Kippsből vőlegény lesz

1

Nem is egészen két hónap - pontosabban: ötvenhárom nap alatt Kipps elérte szíve vágyát: bevette a várat. Az tette lehetővé a dolgot, hogy Walshinghamék - valószínűleg Coote ösztönzésére végül is úgy döntöttek: nem töltik Bruges-ben nyári vakációjukat. Folkestone-ban maradtak, s ez a szerencsés fordulat megadta Kippsnek a hön áhított lehetőséget.

Kipps nagy napja Lympne-ben zajlott le, amikor a nyár heve még nem tört meg, és az augusztus teljes pompájában lángolt. Vízi kirándulást szerveztek - senki sem tudta, kinek támadt voltaképpen ez az ötlete - a hythe-i régi katonai csatorna egyik mellékágán. Úgy tervezték, a téglahídnál ebédelnek, s utána felmászna a lympne-i várhoz. Kipps volt a vendéglátó házigazda - ebben valamennyien hallgatólag és félreérthetetlenül egyetértettek.

Vidám kirándulásnak ígérkezett. A hínáros csatornában helyenként alig volt egy-két tenyérnyi víz, három kenuval indultak tehát útnak. Kipps megtanult evezni, ez volt első sportteljesítménye. A második a biciklizés lesz, ha majd megkapja a tíz magánórából még hátralevő három-négy leckét. Egész jól evezett. Kartonvégek emelgetésétől megkeményedett izmai elismerésre méltó látványt nyújtottak Coote erőlködése mellett. Partnere a kenuban régi, megértő barátja: a szeplős lány volt. Versenyeztek a Walshingham testvérpárral; Coote pedig cseppfolyós állapotban és hatalmasan fújtatva, de azért kitartóan és mindig nagyon udvariasan és figyelmesen hátul küszködött Mrs. Walshinghammal. Az idős hölgytől nem kívánhatták, hogy evezzen - noha, természetesen, felajánlotta -, tehát erre a célra elrendezett párnákra dőlve egy fekete-fehér napernyő alól figyelte Kippset meg a lányát, s időnként attól félt, hogy Coote gutaütést kap.

Mindannyian többé-kevésbé nyáriasan öltözködtek. A lányok széles karimájú kalapjuk árnyékából kandikáltak elő, és a szeplős lány várakozáson felül csinos volt. Kipps, amikor a napfényben ritmikusan hajladozva evező Helent nézte, talán először vette észre, hogy milyen szép és arányos a lány teste. Kipps a legtökéletesebb csónakázó kosztümben pompázott, s amikor ledobta divatos panama kalapját, és a szél összeborzolta a haját, fehér flanelruhájában éppolyan jóképű volt, mint a legtöbb fiatalember. Jó volt látni egészséges arcszínét.

A körülmények, az idő és a társaság - minden és mindenki neki kedvezett. A fiatal Walshingham, a szeplős lány, Coote és Mrs. Walshingham a legjobb indulattal iparkodtak segíteni neki, és a sors, hogy igyekezetüket betetőzze, a kikötőhely és Lympne közé egy csinos kis rétet helyezett, amelynek korlátlan ura egy növendék bika volt. Nem valami nagy, igazi, elszánt bika, de nem is borjú, hanem egy fiatal bika, az érzelmi fejlődésnek ugyanazon fokán, mint Kipps: *ahol a patak és a folyó találkozik*. A kis társaság gyanútlanul közeledett a bika felé.

Amikor kikötöttek, a fiatal Walshingham, ahogy testvérek szokták, minden teketória nélkül Kippsre hagyta Helent, a szeplős lányhoz szegődött, s engedte, hogy anyja könnyű gyapjú-sálját is Coote vigye. Tüstént el is indult, hogy társnőjével együtt kellő távolságra jusson Coote mindenkire kiterjedő gyámkodásától. Azt hiszem, már említettem, hogy Helen bátyja fekete hajú fiatalember volt, napóleoni arcéllal, természetes tehát, hogy merészen gondolkozott, és tömör, csípős kijelentésekben beszélt, és már régen észrevette, hogy tetszik a szeplős lánynak. Ma különösen kitűnő hangulatban volt, hiszen a napokban kapott megbízást Kipps

vagyonának a kezelésére (az öreg Bean-től indokolás nélkül elvették az ügyek intézését), s ez nem volt rossz kezdet egy újdonsült ügyvéd számára. Ezenfelül olvasta Nietzschét, és azt tartotta, hogy ő az az amorális *Übermensch*, akiről az író beszél. Jókora kalapokat hordott. A szeplős lányt is az *Übermensch*-témával akarta szórakoztatni, úgyszólván fel akarta mondani a leckét, és hogy zavartalanul megtarthassa kiselőadását, letértek az egyenes ösvényről, s a bika megkerülésével átvágtak a cserjésen. Csak hajszálon múlt, hogy sikerült ebben a magasröptű beszélgetésben elmélyedniük, mert Coote és Mrs. Walshingham a sarkukban volt. A két tapintatos gardedám, akinek jó oka volt arra, hogy magára hagyja Helent és Kippsét, egyenesen a bikalegelő kerítés-átjárója felé tartott, s amikor Coote megpillantotta a bikát, nyomban fel-támadt benne vele született ellenszenve a durva erőszak mindennemű megnyilvánulása iránt. Kijelentette, hogy az átjáró magas, jobb lesz, ha megkerülik a sövényt, és Mrs. Walshingham vonakodás nélkül beleegyezett. Így Kipps és Helen egyedül mentek az úton, és szembe-találkoztak a bikával. Helen nem vette észre a bikát, Kipps azonban igen; de ma képes lett volna akár egy oroszlánnyal is szembeszállni. És a bika valóban támadt! Nem egészen úgy történt, mint az arénában, nem rontott nekik elszántan, nem dőfött, de csak közeledett fenyegetően! Rájuk szegezte nagy, kékesfekete szemét, orra nedvesen csillogott, kitátotta a száját és, ha nem is bömbölt, mindenesetre bögött. Gonoszul rázta a fejét, és látszott, hogy az öklelés jár az eszében. Helen megijedt, noha semmit sem veszített méltóságából. Kipps falfehér lett, de tökéletesen nyugodt maradt. Helen szemében most Kipps hibás kiejtésének és társaságbeli ügyetlenségének utolsó foszlánya is nyomtalanul eltűnt. Kipps felszólította a lányt, menjen nyugodtan az átjáró felé, ő meg elébe ment a bikának.

- Mész innét! - mondta a bikának.

Amikor Helen elég magasra jutott az átjárón, Kipps rendezetten visszavonult. Miután kicselezte a bikát, maga is átjutott a kerítésen, és az ügy lezárult. Apróság volt, semmi kétség, de éppen elég ahhoz, hogy kitöröljön Helen agyából egy helytelen következtetést: aki annyira retteg egy teáscsészétől, mint Kipps, az szükségképpen szégyenletesen fél minden egyébtől is. A reakció pillanatában talán nagyon is elrugaszkodott ellenkező irányban. Eddig Kippsét gyengének és sekélyesnek tartotta. Most egyszeriben rájött, hogy erős és megbízható, hogy sok más szempontból is elfogadható. Végtére is egy ilyen hát mögött a nő mindig védelmet talál. Ahogy felfelé mentek a meredek, füves kaptatón, a tetőn álló várhoz, egyre határozottabban érezte, hogy így van.

2

Mindenki, aki Folkestone-ban időzik, előbb-utóbb ellátogat Lympne-be. A várból farmház lett, és a tiszteletre méltó, ódon tanyaépület most úgy viseli a vár falait, ahogy a kis ember viseli a nagy ember kabátját. Nagyon barátságos gazdaasszony fogadja a látogatók szüntelen áradatát, megmutatja az óriási mángorlót, a nagy konyhát, aztán kivezeti a vendéget a világ legnaposabb kis terasz kertjébe, ahonnan lelátni a lejtőn legelésző birkákra és oda, ahol a csatorna mentén a fák alatt málladozó római emlékek alusszák örök álmukat. Az ember fel-mászik az órtoronyba a tekervényes csigalépcsőn, amelynek köveit lyukacsosra marta az idő, s ott fent, az ég hatalmas kupolája alatt csodálatos kilátás tárul elébe. Lenn a mélyben, csaknem a hegy lábánál kezdődik a lápvidék, és elnyúlik hosszan, hatalmas karéjban a tenger felé. Elfeledett középkori városok templomtornyai látszanak imitt-amott, és a winchelsea-i és hastingsi alacsony, kék dombok zárják be a szemhatárt. Itt ér véget a láp. Keleten Franciaország függ ég és víz között, észak felé lankás, hullámos dombvidék terül el szélesen, kis gazdaságokkal, házakkal, erdőcskékkal, krétabányákkal és a fölöttük vitorlázó felhők tovasuhanó árnyékával.

Itt fenn, magasan a hétköznapi világ felett, a kitáruló szépség színe előtt, Kipps és Helen végre kettesben maradtak. Induláskor úgy volt, hogy mind a hatan fölmennek a toronyba, de Mrs. Walshingham habozva megállt a szörnyű lépcsők előtt, és hirtelen gyengeség fogta el, lent maradt tehát, és a szeplős lánnyal együtt fel-alá sétált a ház árnyékában. Coote-nak meg eszébe jutott, hogy mindnyájuknak elfogyott a cigarettája, s a fiatal Walshinghammal lement a faluba. A lenn maradtak és a fent lévők hangos kiáltozással magyarázkodtak, aztán Helen és Kipps ismét a tájat nézte, dicsérte, majd elhallgatott. Helen bátran felült a mellvédre, Kipps mellette állt.

Kipps megint a tájat dicsérte. - Mindig nagyon szerettem a szép kilátást - mondta, aztán más témába kezdett. - Azt hiszi, hogy Coote-nak tényleg igaza volt?

A lány kérdően nézett rá.

- Amit a nevemről mondott.

- Hogy eredetileg *Cuyps* lehetett? Nem tartom valószínűnek. Először azt hittem... Miért tesz hozzá Coote egy *s* betűt a *Cuyphoz*?

- Nemtom - mondta Kipps leforrázva. - Épp csak úgy gondoltam...

Helen gyors, fürkésző pillantást vetett Kippsre, aztán a tenger felé nézett.

Kipps nem tudta, hogyan folytassa a beszélgetést. Előzőleg az volt a szándéka, hogy erről a témáról rátér a családnevek kérdésére általában és a névváltoztatásra. Valami járt az eszében, és úgy gondolta, hogy a névkérdéssel kapcsolatban könnyedén és szellemesen elmondhatja, de hirtelen rájött, hogy ez az ötlet kimondhatatlanul közönséges és buta. Az a bökkenő az *s* betűvel megmentette. Elnézte Helen profilját az idő marta kövek keretében, ég és víz kéklő hátterén. Elejtette a névkérdést, és újra a kilátásról beszélt. - Ha tájat látok és olyan dolgokat, amik... amik szépek, mindig úgy érzem...

Helen hirtelen ránézett, és látta, hogy küszködve keresi a szavakat.

- Olyan bután érzem magam - mondta Kipps.

A lány tekintete körülfonta Kippset, s pillantásában a birtoklás kifejezése melegséggel keveredett. Megszólalt, és hangja éppoly félreérthetetlen volt, mint a szeme. - Pedig nem kellene. Tudja, Mr. Kipps, maga túlságosan lebecsüli magát.

A lány szeme és szavai ámulattal töltötték el Kippset. Úgy bámult rá, mint aki most ébred. Helen lesütötte a szemét.

- Úgy gondolja... nem tart értéktelennek engemet? - kérdezte.

A lány felpillantott, és megrázta a fejét.

- De azért mégse gondol úgy rám, hogy... mondjuk... egyenlők vagyunk?

- Miért ne?

- Istenem! De igazán... - mondta Kipps, és szíve vadul kalimpált. - Ha azt hihetnem... De hiszen maga olyan művelt.

- Az semmi! - felelte a lány.

Ezután hosszúnak tűnő hallgatásba merültek. Beszédes hallgatás volt!

- Én tudom, mit érek - mondta végül Kipps. - Ha tudnám, hogy lehetséges... Ha tudnám, hogy maga... Azt hiszem, mindenre képes lennék. - Elhallgatott.

Helen feltűnően csendben ült, szemét lesütötte.

- Miss Walshingham, lehet az, hogy... szeret annyira, hogy segít nekem? Miss Walshingham, szeret egy kicsit is engemet?

Úgy látszott, sosem érkezik válasz. Aztán Helen felnézett, és így szólt. - Azt hiszem, maga a legnagyobb - gondoljon csak arra, mit tett a bátyáért -, a legnagyobb és legszerényebb ember. És ma délután úgy éreztem, a legbátrabb is. - Elfordította a fejét, lenézett, intett valakinek lent a teraszon, és felállt. - Anyám hív, le kell mennünk.

Kipps megszokásból udvarias és tiszteletteljes lett, de agyában egészen másféle gondolatok kavarogtak. Elindult a lány előtt a csigalépcsőre nyíló kis ajtó felé („*lépcsőn akár lefelé, akár fölfelé megyünk, járjunk mindig a hölgy előtt*”), azután a második lépcsőfokon elszántan visszafordult. - De... - mondta. Ahogy felfelé nézett a homályból, flanellruhájában meglepően férfiasnak látszott.

A lány lenézett rá, kezét az alacsony kőboltozathoz szorította.

Kipps feléje nyújtotta a karját; mintha segíteni akarna. - Meg tudja mondani nekem, magának tudni kell...?

- Mit?

- Hogy szeret-e?

Helen sokáig nem válaszolt. Mintha pattanásig feszült volna a világ: egy perc, és minden robban. - Igen. Tudom! - mondta végül.

Valamilyen megfoghatatlan jelből Kipps pontosan tudta, mi lesz a válasz, és csendben várt. Helen lehajolt hozzá, és szép mosolyával gyengéden nézett rá. - Ígérjen meg valamit - mondta kérően.

Kipps nyugodt szeméből Helen kiolvasta a beleegyezést.

- Ha én nem becsülöm le, ha én nem tartom magát értéktelennek, maga se fogja magát soha annak tartani.

- Hát maga nem tart engem értéktelennek?! Úgy érti, hogy...

A lány egész közel hajolt hozzá. - Én drágának tartom magát - suttogetta.

- Engemet?!

Helen felnevetett.

Kipps nagyon elképedt. - Hozzám jön feleségül? - szegezte neki az egyenes kérdést, nehogy valami félreértés csússzon a dologba.

Helent előntötte a siker és birtoklás hatalmának érzése. Nevetett. Egész rendes kis férj lesz belőle. Még mindig nevetve mondta. - Igen, mi másra gondolhattam volna. Igen!

Kipps úgy érezte magát, mint az imádkozó remete, akit csendes ájtatossága kellős közepén kirángatnak a szerény zsákruhából és a hamuból, és belódítják a Paradicsom fénylő kapuján, zsupsz, egyenesen a ragyogó szemű kerub szivárványszínekben pompázó szárnyai közé. Úgy érezte magát, mint egy alázatos és becsületes emberke, akit dinamittal röpitének a boldogságba. Keményen megmarkolta a kötelet, amelyet kapaszkodóul erősítettek a kőfalra. Meg akarta csókolni a lány kezét, de aztán mégsem tette. Egy szót sem szólt többé. Megfordult, és olyan arccal, amelyet akár riadtnak is mondhatnánk, elindult lefelé a homályos lépcsőn.

Úgy látszott, mindenki tud mindent. Egyetlen szó sem esett, nem volt magyarázkodás, elég volt a szemek beszéde. Amikor újra összeverődtek, a vár kapuboltozata alatt, Coote, mintha véletlenül történne, megfogta Kipps karját és megszorította. (Kippsnek ez csak utólag jutott eszébe.) Világos volt, hogy Coote mindent tud. Szeméből, arcáról csak úgy sugárzott a szívélyes gratuláció, és az az érzés, hogy tető alá vitt egy jó ügyet. Mrs. Walshingham, akit láthatólag kifárasztott a hegymászás, már kipihente magát, sőt, egészen felélénkítette a leánya iránti gyengédség. Anyai szeretettel megsimogatta Helent. Felszólította Kippsset, nyújtsa a karját, amikor elindultak lefelé. Kipps mintegy félálomban engedelmeskedett, Igyekezett figyelni Mrs. Walshingham szavaira, s ez hamarosan sikerült is.

Lassan mentek, beszélgettek, mint két józan, felelősségteljes ember, míg a többiek laza kis csoportban ereszkedtek alá a hegyről. Kipps futólag arra gondolt, vajon miről is beszélhetnek, aztán figyelmét a társalgásra fordította. A beszélgetésben azonban csak felszínesen vett részt, belső valója kifürkészhetetlen mélységben, dermedten hevert. Érdekes, baráti beszélgetés volt. Talán először beszélgettek ilyen hosszan egymással. Eddig egy kicsit tartott Mrs. Walshinghamtól, azt hitte, gunyoros természetű, most azonban rájött, hogy a hölgy értelmes és érzelmes jó lélek. Kipps szórakozottsága ellenére is meglepően jól megértették egymást. Sok mindenféléről folyt a szó: a tájról, a régi romok borongó hangulatáról és letűnt nemzedékekről.

- Talán lovagi tornákat rendeztek itt - mondta Mrs. Walshingham.

- Csináltak azok mindenfélét - mondta Kipps.

Aztán Helen került szóba. Mrs. Walshingham lánya irodalmi ambícióiról beszélt. - Viszi majd valamire, ebben biztos vagyok. Tudja, Mr. Kipps, nagy felelősség egy anyának, ha úgy érzi, hogy a lánya rendkívül tehetséges.

- Így is van. Az bizony nagy felelősség - mondta Kipps.

Mrs. Walshingham a fiát hozta szóba. - Majdnem olyan, mintha Helen ikertestvére volna. Olyan, és mégis más - mondta. Szavai valósággal atyai érzéseket ébresztettek Kippsben.

- Mind a két gyerek olyan jó eszű, olyan tehetséges, tele nagyszerű gondolatokkal. Olykor szinte megijesztenek. Néha úgy érzem, olyan szükségük van lehetőségekre, mint másnak a levegőre. - Most Helen írásairól kezdett beszélni. - Még egész kis csöppség volt, és már verseket írt.

(Kipps szeme kerekre nyílt: Szenzációs!)

- Az apjának is ilyen hajlamai voltak. - Mrs. Walshingham szívfacsaró visszaemlékezései némi fényt vetettek a témára. - Inkább művész volt, mint üzletember. Ez volt a baj. A társa becsapta, s amikor az összeomlás bekövetkezett, mindenki a férjemet okolta. De hát hagyjuk ezeket a szörnyű emlékeket... különösen ma. Vannak derűs napok, Mr. Kipps, és vannak sötét napok. Nekem sok sötét napom volt.

Kipps arcán Coote-szerű együttérzés jelent meg.

Mrs. Walshingham virágokról kezdett beszélni, és Kipps lelkét betöltötte Helen képe, ahogy följe hajlik ott a toronyban.

A teát a kis fogadó előtt itták meg a fák alatt, s Kipps egyszerre csak ráeszmélt, hogy az egész társaság titkon őt nézi. Ez idegesítette volna, ha nincs jelen mindenekelőtt a tapintatos Coote, később meg a darazsak. Coote eltökélten azon volt, hogy ez az emlékezetes nap jól teljen el,

és csak úgy szikrázott a tréfás kedvtől. A fiatal Walshingham a lymgne-i római maradványokról kezdett beszélni, azzal a szándékkal, hogy majd rátér az *Übermensch*-témára. - Ezek a régi római fickók - kezdte, s ebben a pillanatban megérkeztek a darazsak. Csak a dzsemben hármat is megöltek belőlük. Kipps, mintha álmodná az egészséget, pusztította a darazsakat, odanyújtott holmikat, de sose annak, aki kérte, és a legnagyobb nehézséggel tudta csak fenntartani az átlagos intelligencia látszatát. Időnként rendkívül élénken érezte Helen jelenlétét. Helen vigyázott arra, hogy ne nézzen rá, és bámulatosan hűvösen és elfogulatlanul viselkedett. Sápadt arca alig színesedett ki, csupán egyszer pirult el, odafönt a toronyban.

A társaság hallgatólag átengedte Kippsnek a jogot, hogy Helennel evezzen hazafelé. Kipps besegítette a lányt a kenuba, kézbe vette az evezőt, lassú csapásokkal haladva lemaradt a többiektől. Belső valója most újra megmozdult. Nem szólt a lányhoz. Hogy is szólhatna még egyszer valaha is hozzá? A lány néha mondott valamit virágokról, fákról meg a vízben visszaverődő tükörképről, és Kipps csak némán bólintott. De lelke most már elmozdult arról a pontról, ahová dermedten zuhant, ott, a lymgne-i őrtoronyban, és nagyon lassan eszmélni kezdett. Eddig még önmagának sem mondta ki, hogy Helen az övé. Most azonban megértette, hogy az istennő, bármily hihetetlen is, leszállt az oltárról, és kézen fogta őt.

Az ég csupa ragyogás volt, mellettük a sötét fák sora, alattuk a sima, fényes víztükör. Kipps sötétén magasodó árnykép volt a lány előtt. Úgyesen forgatta az evezőt; a víz ezüstösen gyűrűzve tört meg a lapátja alatt, és még sokáig villódzott a csónak mögött. Igazán nem is olyan rossz, gondolta a lány. Fiatal a fiatal szőlítja széles e világon, és Helen lelke diadalmasan ujjongott Kipps behódolásán. És Kipps mögött ott áll a pénz és lehetőség, a szabadság és London - a csábítón bizonytalan remények nagyszerű háttere.

Kipps számára Helen arca csak meleg színfolt volt. A valóságban nem láthatta a szemét, de szerelemtől megbabonázott agyának úgy tűnt, hogy látja, s a szempár úgy ragyog rá, mint csillagok az esti szürkületben.

Ezen az estén a világ nem volt egyéb, csak árnykeret Helen körül, elsötétülő égből, vízből és vízre hajló ágakból. Kippsnek úgy tetszett, rendkívül élesen lát mindent: szeme szinte áthatolt a dolgokon. Határozottan úgy érezte, hogy a lány minden dolgok oka és lényege. Elérte végre szíve vágyát. Olyan pillanat volt ez, amikor nincs többé jövő, az idő megáll, s az ember elérkezett a véglegességhez. Aznap este Kipps elképzelni sem tudta volna, hogy holnap is következik; elért mindent, amit képzelete elébe tűzött. Nem gondolkozott, csak befogadta az elkövetkező pillanatokot.

4

Coote még aznap este kilenc óra tájban beállított Kipps új lakására a felső Sandgate Roadon. A házat a sétányon bútorozottan kiadták, és Kipps lépéseket tett az eladására. Kipps a nyitott ablaknál ült, félhomályban, mozdulatlanul. Coote megindultan kezét szorította vele, és válságos pillanatokhoz illő gyengédséggel Kipps vállára tette csontos, fehér kezét. Kipps is meg volt hatva, és úgy bánt Coote-tal, mint nagyon kedves testvérével.

Coote tüstént a tárgyra tért: - Helen nagyszerű lány.

- Az - mondta Kipps.

- Akaratlanul is leolvastam az arcáról... Tudja, kedves Kippsem, ez többet ér, mint egy életjáradék - mondta Coote.

- Nem is érdemlem meg.

- Ne mondjon ilyet!

- Nem én! Alig tudom elhinni. Egyáltalába nem is hiszem az egészet. Nem! - Sokatmondó csend következett. - Csodálatos. Legalábbis annak érzem.

Coote halkán fúj egyet, s aztán újra csend állt be.

- És még az örökség előtt kezdődött? - kérdezte Coote.

- Még amikor a tanfolyamra jártam hozzá - mondta Kipps ünnepélyesen.

Coote azt mondta erre, hogy ez bizony gyönyörű, és nagyobb szerencsét nem is kívánhatna Kippsnek. Közben furcsa kis gyufalobbanások jelezték rágyújtási kísérleteit. Végre sikerült rágyújtania, és Kipps átszellemült arccal követte példáját. Mindjárt jobban ment a beszéd. Coote dicsérni kezdte Helent, az édesanyját, a bátyját, azt fontolgatta, mikor is kellene csinálni a *dolgot*, és úgy beszélt az egészről, mint végleges és elintézett ügyről. - Dzsentricsalád - mondta. - Ha nem tudná, Helen rokonságban van a Beauprés családdal. *Lord* Beauprés-val.

- Csak nem! Igazán? - mondta Kipps.

- Persze, távoli rokonság, de mégis... - Coote mosolya átderengett a félhomályban.

- Ez már sok - mondta Kipps elfogódottan. - Az egész olyan... nem is tudom, milyen.

Coote nagy füstfelleget fújt.

Kipps egy darabig hallgatta Helen dicséretét, s közben egy gondolatot forgatott a fejében. - Ide figyeljen, Coote - mondta. - Mit kell most nekem csinálni?

- Hogy érti ezt? - kérdezte Coote.

- Arra gondoltam, hogy meg kell látogatnom, meg minden. - Gondolkozott. - Szeretném ám úgy csinálni, ahogy illik.

- Persze - bólintott Coote.

- Szörnyű volna, ha odamennék, és eltolnék valamit.

Coote töprengve nagyokat szippantott a cigarettájából. - Természetesen, meg kell látogatnia őket - döntötte el. - Beszélnie kell Mrs. Walshinghammel.

- Mit? - kérdezte Kipps.

- Közölnie kell vele, hogy feleségül akarja venni a lányát.

- De hisz tudja! - mondta Kipps védekezően, rendkívüli éleslátással. Coote láthatólag rosszállóan csóválta a fejét.

- Aztán itt van a gyűrű - mondta Kipps. - Mit kell csinálnom ebbe a dologba?

- Milyen gyűrűről beszél?

- A jegygyűrűről. Erről egy szó se áll a *Jótársaságbeli modor és illemszabályok*-ban. Egy szó se!

- Persze, valami ízléses darabot kell vennie.

- De milyenféle gyűrűt?

- Valami szépet. Majd mutatnak magának az üzletben.

- Persze. Aztán nekem kell elvinni hozzá, mi? Rá kell húznom az ujjára.

- Dehogy! Küldje el. Az sokkal helyesebb.

- Ó! - sóhajtott fel Kipps, némi megkönnyebbüléssel. - Aztán hogy lesz azzal a látogatással, vagyis, úgy értem, Mrs. Walshinghammal? Mit kell ilyenkor fölvenni?

- Ez bizony elég ünnepélyes alkalom - jegyezte meg Coote eltűnődve.

- Mégis, hogy gondolja? Zsakettbe?

- Úgy gondolom - mondta Coote megfontoltan.

- Világos nadrág, meg a többi?

- Igen.

- Rózsa is?

- Azt hiszem, egy szál rózsza a gomblyukban mehet.

A függöny, amely eltakarta a jövőt Kipps szeme elől, áttetszőbb lett. A holnap és a rákövetkező napok érzékelhetővé váltak, legalábbis tudni lehetett, hogy eljönnek. Zsakett, cylinder és egy szál rózsza! Kipps ünnepélyesen elképzelte magát, amint lassan átalakul angol gentlemané. Arthur *Cuyps*, aki zsakettet ölt szertartásos alkalmakkor! Jó ismerőse Lady Punnetnek, és hivatalosan elismert udvarlója Lord Beauprés távoli rokonának. Valami tiszteletféle töltötte el óriási szerencséje iránt. Úgy érezte, az aranypálca érintésére a világ varázsütésre kitárul, mint egy bűvös virág. És a virág piros szívében ott van Helen szépségesen. Rövid tíz héttel ezelőtt nem volt egyéb, mint kopott kis gyakornok, akit szégyenletesen kidobtak korhelykedés miatt; földbe vetett apró, csupasz magja a ma nagyszerűségének. Úgy határozott, hogy a jegygyűrű a legszebb és legértékesebb lesz, szóval, a legeslegjobb, amit kapni lehet.

- Virágot is kellene küldeni neki - töprengett hangosan.

- Nem okvetlenül, bár, persze, ez kedves figyelmesség lenne - mondta Coote.

Kipps eltűnődött a virágproblémán.

- Ha találkozik Helennel, meg kell kérnie, hogy jelölje meg az időpontot - mondta Coote.

Kipps felriadt tűnődéséből. - De ez még csak egy kicsit később lesz, nem?

- Nem látok semmi okot a halogatásra.

- Hm... de, mondjuk, még egy év.

- Az meglehetősen hosszú idő - mondta Coote.

- Hosszú! - mondta élesen Kipps, és felkapta a fejét. - Csakhogy...

Jó darabig hallgattak.

- Ide hallgasson - szólalt meg végül Kipps szelidebb hangon. - De ugye segít nekem az esküvő körül?

- Boldogan - mondta Coote.

- Persze, nem arra gondoltam... - kezdte Kipps, de gondolatai más irányt vettek. - Coote, mi az a tétatét?

- A *tét a té* - helyesbítette a kiejtést Coote -, az beszélgetés kettesben.

- Jóisten! Én meg azt hittem... Azt mondja: „... szigorúan tartózkodjunk a tét-a-té-től, ne üldölgéljünk, ne sétáljunk és ne lovagoljunk ki kettesben, és ne találkozzunk kettesben még nappal se.” Ez nem sok időt hagy a találkozásra, nem igaz?

- A könyv mondja ezt? - kérdezte Coote.

- Épp most tanultam meg kívülről, mielőtt maga jött. Gondoltam, hogy ez egy kicsit fura dolog, de lehet, hogy mégis így van rendbe.

- Majd meglátja, hogy Mrs. Walshingham nem veszi szigorúan az ilyesmit. Azt hiszem, ez egy kis túlzás. Ma már csak régi arisztokrata családokban viselkednek ilyen mereven. Ráadásul Walshinghamék annyira modernnek, mondhatnám, haladók. Azt hiszem, bőven lesz alkalma kettesben beszélgetni Helennel.

- Van itt még sok minden, amin gondolkozni kell - mondta Kipps mély sóhajjal. - Azt gondolja, talán már pár hónap múlva meg is tarthatjuk az esküvőt?

- Feltétlenül! Miért is ne?

Az éjfél egyedül találta Kippset. Kissé fáradtnak látszott, de buzgón lapozgatta a vörös fedelű kézikönyvet. Megállt a 233-ik oldalon. Figyelmét megragadták a következő szavak: „Nem vérszerinti nagybácsiért vagy nagynéniért a gyászidő hat hét, feketében, fekete borostyán díszítéssel...” - Nem - mondta Kipps erős szellemi koncentráció után. - Ez nem az. - Tovább pörgette a lapokat, aztán az „Esküvők” című fejezetnél ismét megállt, és határozott mozdulattal kihajította a könyvecskét. Elmélázott. A lámpa lángjába bámult. - Azt hiszem, át kell mennem hozzájuk, és meg kell mondanom nekik - mondta végül.

5

Kipps meglátogatta Mrs. Walshinghamet, és úgy kicsípte magát, ahogy a „Helyes Öltözék Ünnepeles Alkalmakra Napközben” előírja. Cilindert és hosszú zsakettet viselt, hozzá sötétszürke nadrágot és lakkcipőt. Jókorá fehér mandzsettájában arany gomb volt, és szürke kesztyűjét, amelynek egyik hüvelykujján kirepedt a varrás, amikor felhúzta, könnyedén a kezében vitte. Egy kis esernyő is volt nála, jó szorosra összecsavarva. Lelkében két érzés viaskodott: a kifogástalan öltözék kellemes és a rendkívüli alkalom kissé nyomasztó tudata. Időnként megtapogatta selyem nyakkendőjét. A világ a gomblyukába tűzött rózsabimbótól illatozott.

Leült egy újonnan kárpitozott karosszékre, fogta a kalapját, s könyökét mereven eltartotta magától.

- Tudom. Mindent tudok - mondta Mrs. Walshingham. Csodálatos volt, ahogy átsegítette Kippset zavarán.

Kipps eddig is okosnak és finomnak tartotta Mrs. Walshinghamet, s ez a véleménye most még inkább megerősödött. Olyan gyengéd volt, hogy egészen meghatotta Kippset.

- Nagy dolog ez egy anyának - mondta Mrs. Walshingham, s egy pillanatra Kipps tökéletes zsakettjének ujjára tette a kezét. - Tudja, Arthur, a leánygyermek annyival többet jelent, mint a fiú. A házasság lutri, és szeretet meg türelem nélkül nem lehet boldog. - Ezután elmondta, hogy az ő élete nem volt mindig napfényes, voltak derűs napjai és sötét napjai. - Ez a mai derűs - jegyezte meg bensőséges mosollyal. Kedves, hízelgő dolgokat mondott Kippsnek, s megköszönte, hogy olyan jó volt a fiához.

- Á, ugyan, semmiség - mondta Kipps.

Mrs. Walshingham ezután rátért kedvenc témájára: a gyermekeire. - Olyan művelt, olyan tehetséges mind a kettő. Az én két drágaságom, így hívom őket - mondta.

Éppen azt a kijelentését ismételte, amelyet Kipps Lympne-ben hallott tőle: a gyermekeinek olyan szüksége van kedvező lehetőségekre, mint másoknak a levegőre, amikor Helen belépése hirtelen elhallgattatta. Csend támadt.

Helent valószínűleg meglepte, hogy Kipps hétköznapi ilyen díszbe vágta magát, de aztán kinyújtott kézzel ment a fiú felé.

A fiatalok zavarban voltak. - Épp csak benéztem... - kezdte Kipps, de nem tudta, hogyan fejezze be.

- Iszik egy kis teát? - kérdezte Helen. Az ablakhoz ment, és kinézett a jól ismert hordártargoncára, aztán megfordult, egy pillanatig bizonytalanul Kippsre nézett, és így szólt: - Hozok egy kis teát - s ezzel eltávozott.

Mrs. Walshingham és Kipps egymásra néztek, s a hölgy elnézően mosolygott. - Maguk mind a ketten olyan félénkek - jegyezte meg, s ezzel még jobban elbátortalanította Kippset. Éppen azt magyarázta, hogy Helen milyen érzékeny még jelentéktelen dolgokban is, amikor megjelent a szobalány a teával. Ezután bejött Helen, biztonságba helyezkedett a bambusz teaasztalka mögött, és buzgón csörömpölt a teáscsészékkel. Ez feloldotta a feszültséget. Aztán az *Ahogy tetszik* szabadtéri előadásának előkészületeiről kezdett beszélni, s ezzel megtörte a feszélyezett csendet. A színház illúziójáról vitatkoztak.

- Meg kell mondanom, nem nagyon szeretem a színdarabokat a színházba. Úgy érzem, valahogy nem igaz az egész - mondta Kipps.

- De hiszen a színdarabokat a színpad számára írják - mondta Helen, s a cukortartót nézte.

- Tudom - helyeselt Kipps. Túlestek a teázáson.

- Hát akkor... - mondta Kipps, és fölállt.

Mrs. Walshingham is fölállt, és megfogta Kipps feléje nyújtott kezét. - Ne menjen még. Bizonyára rengeteg mondanivalójuk van egymásnak - mondta, és sietve elindult az ajtó felé.

6

A sok terv közül, amelyet Kipps ebben az izgatott pillanatban csaknem egyformán jónak gondolt, az egyik az volt, hogy mihelyt az ajtó becsukódik a mama mögött, szenvedélyesen megöleli Helent; a másik pedig, hogy hanyatt-homlok menekül a nyitott ablakon át. Ekkor eszébe jutott, hogy ki kell nyitnia az ajtót Mrs. Walshingham előtt. Amikor ezt elvégezte, és megfordult, látta, hogy Helen még mindig hozzáférhetetlenül a teaasztalka mögött van. Becsukta az ajtót, és csípőre tett kézzel közeledett Helenhez. Aztán érezte, hogy szögletesen mozog, és jobb kezét a bajuszához kapta. Mindenesetre legalább jól van öltözve. Valahol a lelke mélyén homályosan és kétséggel vegyes meglepetéssel ráébredt, hogy egész másképp érez most Helen iránt, hogy a lympne-i torony óta valami megváltozott közöttük; valamit elfűjt a szél.

Helen kritikus szemmel nézte Kippset, mint tulajdonát. - Anyám egy kicsit udvarolt magának - mondta kis mosollyal, aztán hozzáfűzte: - Szép volt magától, hogy eljött hozzá látogatóba.

Kis ideig csak álltak, mintha mindegyikük mást várt volna a másiktól, s most kissé elképedten állapítja meg, hogy nem kapta meg azt, amit remélt.

Kipps a barna terítős asztal sarkánál állt, s fölemelt róla egy könyvecskét, hogy valamivel elfoglalja magát, - Vettem magának egy gyűrűt máma - mondta, csak hogy mondjon valamit, s közben a könyvet gyűrögte. Aztán átváltott igazi hangjára. - Tudja-e, hogy nem is igen tudom elhinni?

A lány arca kicsit megenyhült. - Nem? - kérdezte, s még azt is hozzátehetette volna suttogva: - Én sem!

- Nem - folytatta Kipps. - Olyan, mintha minden megváltozott volna. Még jobban, mint amikor megkaptam azt a pénzt. Hamarosan meg fogunk esküdni. Mintha én nem is én volnék. Amit én érzek... - Helen felé fordította kipirult, komoly arcát. - Annyi mindent nem tudok. Nem vagyok elég művelt, nem vagyok finom. Minél többször fog látni, annál jobban kiismer.

- De én segítek magának.

- Rettentő sok mindenbe kell segítenie.

Helen az ablakhoz ment, kinézett, és háta mögött összekulcsolta a kezét. Aztán elhatározta magát, megfordult, és Kippshez lépett. - Ezek a dolgok, amik magát gyötrik, csupa semmiség. Ha nem haragszik érte - ha megengedi, hogy mondjak néhány dolgot...

- Magának semmiség, de nekem nem!

- Minden attól függ, hogy nem sértődik-e meg, ha figyelmeztetik?

- Maga figyelmeztet?

- Nem óhajtom, hogy idegenek figyelmeztessék.

- Ó, ó - mondta Kipps kifejezően.

- Tudja, van néhány apróság. Például, nem vigyáz a beszédére. De igazán nem haragszik, ha megmondom?

- Sőt, örülök neki.

- Itt vannak mindjárt a ragok meg az igeragozás.

- Tudom. Már monták nekem. Úgy áll a dolog, hogy ismerek egy embert, egy színészt, az monta. Aszonta, ad is majd egy-két órát nekem.

- Ennek örülök. Csak egy kicsit oda kell figyelnie.

- Persze a színészeknek vigyázni kell a színpadon. Rendszeresen tanítják is őket.

- Persze - mondta Helen kicsit szórakozottan.

- Asziszem, hamar belejövök majd.

- Aztán az öltözködés - mondta Helen, újra felvéve a fonalat. Kipps egy cseppet elpirult, de továbbra is tiszteletteljesen figyelt.

- Nem haragszik? - kérdezte Helen.

- Nem, dehogy.

- Nem szabad nagyon kiöltözni. Ha túl választékosan öltözik, könnyen sablonossá válik. Olyan lesz, mint egy bolti... mint egy közönséges újgazdag. Egy kis nemtörődömség jobb. Az igazi úriember akkor elegáns, ha nem igyekszik mindenáron elegánsnak látszani.

- Szóval, ha azt veszi föl, ami épp a keze ügyibe kerül? - kérdezte a tanítvány, kissé elhaló hangon.

- No nem éppen így, csak nem túl választékosan.

Kipps értelmesen bólogatott. Képzeletben csalódottan rugdosta végig a szobán a cilinderét.

- És meg kell szoknia, hogy fesztelenebbül viselkedjék az emberekkel. Nem szabad folyton figyelnie magát, és nem szabad félnie.

- Majd igyekszek - mondta Kipps, és szúrósan nézte a teáskannát. - Majd nagyon igyekszek.

- Tudom, hogy igyekezni fog - mondta Helen, és egy pillanatra Kipps vállára tette, majd elhúzta kezét.

Kipps nem vette észre a simogatást. - Az embernek tanulnia kell - mondta. Figyelmét teljesen lekötötték gondolatai. Keservesen törte a fejét, hogy fordíthatná le azt a mondatot: „mondja, nem kéne kitűzni az esküvő napját?” könnyed és elegáns angolra. A küzdelem még akkor is folyt, amikor eljött a búcsú perce.

Kipps sokáig üldögélt otthon nappalijában a nyitott ablakban, és elgondolkodó arccal újra átélte az egész beszélgetést. Végül szeme a mellette fekvő cilinderre esett. Szinte szemrehányóan nézte. - Honnan tudhassa az ember? - kérdezte. Észrevette, hogy a kalap egy helyen kissé felborzolódott, s még mindig elgondolkozva, ügyesen labdává gyúrta zsebkendőjét, és simogatni kezdte vele azt a helyet. Arc kifejezése lassan megváltozott. - Honnan a fészkesből lehet tudni az ilyesmit? - mondta, és lecsapta a kalapot.

Felállt, átment a szobán a tálalóhoz, kinyitotta a *Jótársaságbeli modor és illemszabályok*-at, és állva nekifogott az olvasásnak.

NEGYEDIK FEJEZET

Sid, a kerékpárkészítő

1

Így tehát Kipps, ha már egyszer belekezdett, megacélozta lelkét a nagy vállalkozásra, hogy magánál előkelőbb lányt vesz feleségül. Másnap reggel nyugodt, fegyelmezett mozdulatokkal öltözött, és háziasszonyának szobalánya szerint, szokatlanul méltóságteljesnek tűnt a reggeli-nél. Mélyen elgondolkozva ette a heringet meg a szalonnás vesét. New Romneyba készült, hogy elmondja az öregeknek, mi történt és mi a helyzet. Helen iránti szerelme annyi bátorságot öntött belé, hogy elhatározta: autót bérel a kirándulásra. Az ötlet tulajdonképpen Bugginstól származott; ő mondta egyszer, hogy ezt tenné Kipps helyében.

Korán ebédelt, hideget, s aztán nyugodtan és határozottan fölvette az erre a célra vásárolt sapkát és kabátot, így nekiöltözve, halkan füttyörészve átsétált az autókereskedésbe. Az ügyletet váratlanul könnyen nyélbe ütötték, és Kipps szemüvegben, takaróba csavarva még abban az órában hangos dudálással száguldott át Dymchurchön.

A kis játékbolt előtt ügyesen és elegánsan megálltak. - Tutultassa meg egy kicsit azt a micsodát, legyen szíves - mondta Kipps. - Ez az. Jól van!

- Tuu, tutuu - mondta az autó.

A néni meg a bácsi kijött a bolt elé. - Nézd csak, hisz ez az Artie! - kiáltotta a néni.

Diadalmas pillanat volt ez Kipps számára. Letette a szemüveget és a takarót, kiszállt, kezét fogott az öregekkel, és a sofőrnek adott egy óra kimenőt.

Az öreg Kipps a motort nézegette, s egy pillanatra zavarba hozta Kippset, amikor fontoskodva megkérdezte, hogy mit kértek tőle ezért a holmiért. A két férfi a motort szemlélte, s mindez mély hatást gyakorolt a szomszédokra. Ezek még nem igazán készek - mondta az öreg Kipps úgy, hogy a szomszédok is hallják. - Még csak kísérleteznek velük. Ezekbe mindbe van még egy kis család. Hallgass rám, fiam, várj még akár egy-két évet is, mielőtt veszöl egyet magadnak. - (Kipps ugyan egy árva szót sem szólt ilyenféle tervekről.)

Aztán a bolton át elindultak a kis nappaliba egy korty italra.

- Hogy ízlett a whisky, amit küldtem? - kérdezte Kipps, és meglökte a jól ismert játékvödörköteget.

Az öreg Kipps tapintatosan válaszolt: - Nagyon jó whisky, fiam - mondta. - Biztosan nagyon finom whisky, és jó csomó pénzedbe került. De akármi legyenek, ha nekem való. Beletesznek mindenféle pancsot, aztán jól belém markol itten. - A hasára mutatott. - Gyomorégést csinál - rázta a fejét kicsit szomorúan.

- Nagyon jó whisky. A színházigazgatók is ezt isszák Londonba, véletlenül tudom - jegyezte meg Kipps.

- Tőlem ugyan ihassák, fiam, de ki is égeti a májukat. Az enyimet ugyan nem fogja! Nem olyan kényes a hasuk, mint az enyimé. Nekem mindig fene kényes volt a gyomrom. Valamikor úgy volt, hogy a vasat is megrágtam. De ez már elmúlt. Hanem azok a cibarak ízlettek. Küldhetsz még azokbul a cibarokbul.

Az ember nem térhet át a „pancs” gasztrikus következményeiről nyomban a szerelemre. Kipps tehát, miután barátságosan megszemlélt egy Morland-stílusban tartott ritka, régi metszetet (a közepébe rúgott lyukon kívül hibátlan), amelyet az öreg magánalku útján a napokban vásárolt, szoba hozta az öregek elköltözését.

Amikor a nagy szerencse érte, már kezdetben sok szó esett arról, hogy Kipps gondoskodik az öregekről. Abban maradtak, hogy Kipps kellőleg gondoskodik róla, hogy ne legyen hiányuk semmiben, s ez a kifejezés: „visszavonulni az üzleti élettől” már ott lógott a levegőben. Kipps elképzelte az ideális falusi házikót, amelynek ajtaját körülfutja valami örökké virágzó kúszónövény, ahol mindig süt a nap és sohase fúj a szél, s ahol ő mindig szívesen látott vendég. Kellemes ábránd volt, de amikor odáig eljutott a dolog, hogy dönteni kellett: ez vagy az a falusi házikó, vagy ez vagy az a városi ház, Kipps meglepetéssel tapasztalta, hogy az öregek váratlanul mennyire ragaszkodnak a kis otthonhoz, amelyről mindig azt hallotta, hogy nincs is ennél hitványabb ház a világon.

- Nem akarjuk elkapkodni a költözködést - jelentette ki Mrs. Kipps.

- Ha egyszer máshova költözünk, az már egész életünkre szól. Eleget költözködtem fiatal koromban - mondta az öreg Kipps.

- Ha mostanáig kibírtuk itt, kibírjuk még egy darabig - mondta Mrs. Kipps.

- Hadd nézzek körül előbb egy kicsit - mondta az öreg Kipps. És a körülnézésben az öreg talán több örömet talált, mint amennyit a saját ház nyújthatott volna neki. Valahányszor sikerült bezárnia a boltot a tolakodó vevők elől, eltotyogott, hogy a környéken új anyagot keressen az ábrándozáshoz. Fontoskodva kérdezősködött; mindegy volt neki, hogy kis ház vagy nagy ház - az öreg Kipps nem válogatott. Lakott házak jobban megragadták a képzeletét, mint az üresek, s amikor a bosszús lakók tiltakoztak az ellen, hogy engedélyük nélkül bekukucskál még a legintimebb helyiségekbe is, azt szokta mondani: - Nem lakhatnak itt örökkéig, még ha azt hiszik, hogy igen, akkor se.

Aztán egész új, nem várt nehézségek merültek fel.

- Ha nagyobb házba mennénk, akkor cseléd is kéne - mondta Mrs. Kipps hirtelen támadt keserűséggel. - Márpedig nekem nem kell semmiféle lány a házba, aki egész nap ott lábatlankodik körülöttem, és kényeskedik meg kinevet - azt már nem! Ha meg kisebb házba megyünk, ott mozdulni se tudunk, annyi helyünk se lesz, hogy egy macskát meglóbaljunk.

A macskalóbalás ritka, de el nem hanyagolható művelet lévén, úgy látszik, a hozzá szükséges hely elengedhetetlen feltétel volt.

- Ha mégis elhurcolkodnánk - mondta az öreg Kipps -, ha valahogy el tudnám sütni az árumat... Nem akarom bagóér eladni az egész készletemet. Évekig tartott, amíg összeszedtem. Kitettem egy cédulát a kirakatba azzal, hogy „Végeladás”, de azért csak nem csődültek a vevők. Tegnap nem is jött be más, csak egy ilyen mihaszna nyaraló, és úgy csinált, mintha légpuskát akarna venni. Jó kifogás volt, csak hogy körülszimatoljon, aztán elmenjen és a markába nevesse. Akármit mutattam neki, mindegy volt, nem költött, egyre csak „nem, köszönöm”, ezt hajtogatta. Hát, így vagyok én ezzel a dologgal, Artie.

Ilyen kapkodva beszéltek jövőendő életükről, és Kipps egyre reménytelenebbnek látta, hogy a beszélgetésben olyan fordulat álljon be, ahonnan eljuthat a nagy bejelentéshez, és egyre bizonytalanabb lett afelől, hogyan lehet ilyen fordulatot előidézni. Az öreg Kipps, aki alig várta, hogy befejezzék a veszedelmes témát: a hurcolkodást, egyszer ugyan rákezdte: - Hát te mit csinálsz ott Folkestone-ban? Egyik nap átmegek majd, és megnézek -, mielőtt azonban Kipps élhetett volna az alkalommal, a bácsi általános előadásba fogott a svihák, család

lakásadó asszonyokról, s az irányukban tanúsítandó helyes magatartásról, s így elszállt a kellő pillanat.

Kipps úgy érezte, legjobb lesz, ha kimegy a városba, sétál egyet, s közben kényelmesen kigondolja, hogyan fogjon neki a dolognak, aztán majd hazajön, és elmond nekik mindent. De hiába ment el, hiába maradt egyedül, nem tudta összefogni az eszét, gondolatai elkalandoztak.

2

Letért a Fő utcáról, lába a templom felé vitte, s hamarosan ott könyökölt a kapun. Ann Pornickkal versenyzett itt valamikor régen, idáig futottak, ez volt a cél. Egyszerre csak azon kapta magát, hogy fent ül a kerítés tetején. Úgy érezte, rendeznie kell a gondolatait. Elméje olyan volt, akár a szellő fodrozta víztükör. Helen és a nagyszerű jövő képe darabokra törve tükröződött a parányi hullámokon, és keveredett távolabbi dolgokkal: a hírneves, háromcsillagos öreg Matuzsálemmel, s a régóta szunnyadó emlékekkel, amelyeket a Fő utca, a világítás és más légköri hatások segítségével jónak látott ma délután felidézni.

Váratlanul kiáltás hallatszott a könyöke felől, jó érces hangon: - Nicsak! Artie! - És íme, Sid Pornick ismét megjelent az ő világában, ott könyökölt mellette a kapun, és feléje nyújtotta baráti kezét. Furcsán megváltozott, és furcsa módon mégis a régi Sid volt, a gyerekkori jó barát. Ugyanaz a csupa szeplő, széles arc, nagy száj, ugyanaz a tömpe orr és kerek áll, s ugyanolyan furcsán hasonlított Annre, csakhogy benne nem volt semmi a húga szépségéből. Hangja azonban egészen megváltozott: erősen és keményen csengett, orra alatt meg tömött, világosszőke bajusz ékeskedett.

Kezet fogtak. - Éppen rád gondoltam, Sid. Pontosan ebben a pillanatban, s azon törtem a fejem, viszontlátlak-e valaha. És most tessék, itt vagy!

- Az ember körülnéz néha - mondta Sid. - Hogy vagy, öreg cimbora?

- Jól. Nemrégiben váratlanul...

- Nem sokat változtál - vágott közbe Sid.

- Aszondod? - kérdezte az elnémított Kipps.

- Ahogy kiléptem a sarkon, rögtön megismertelek hátulról. Pedig az a kalap a fejedem... A csudába, mondtam, akármilyen legyek, ha ez nem Art Kipps!

Kipps hátracsavarta a nyakát, mintha meg akarna győződni róla, csakugyan nem változott-e a háta. Aztán Sidre nézett. - Bajuszt növesztettél, Sid - mondta.

- Szabadságon vagy, mi? - kérdezte Sid.

- Hát... úgy valahogy. Nemrégiben váratlanul...

- Én egy kis szabadságot vettem ki - folytatta Sid. - Az a helyzet, hogy mostanában én adok magamnak szabadságot. Önállósítottam magamat.

- Csak nem itt?!

- Attól ne félj! Nem vagyok veréb. Hammersmithben kezdtem, ott működök. - Sid dicsekvés nélkül beszélt, hangjában nyoma sem volt büszkeségnek.

- Csak nem textiles vagy?

- Attól ne félj! Mechanika! Biciklit gyártok. - Sid rácsapott a belső zsebére, s egy csomó rózsaszín reklámcédulát húzott elő. Egyet átnyújtott Kippsnek, de nem hagyta, hogy elolvassa, mert magyarázó szóáradatba kezdett, s közben a papírra bökdösött az ujjával. - Ez a mi gyártmányunk, pontosabban az én gyártmányom. A „Vörös Zászló”, látod? A szabadalom az én nevemre szól. Pantocrat-abronccsal nyolc font, Clincher-gumival tíz, Dunloppal tizenegy, női egy fonttal több. Ez itt a női, látod? A legjobb gépek egész Londonba, demokratikus áron. Szabott árak, engedmény nincs - tisztességes kereskedelem! Rendelésre csinálom a gépeket. Már csináltam - elgondolkozva nézett a tenger irányába - vagy... tizenhetet. Beleszámítva azokat is, amik már meg vannak rendelve... Hazajöttem egy kicsit körülnézni. A mama örül, ha néha hazajövök.

- Azt hittem, mindnyájan elmentetek innen.

- A papa halála után? Nem, a mama visszajött, és itt lakik az egyik Mugget-házba. A tengeri levegő jót tesz neki. Jobban is szeret itt, mint Hammersmithbe. Ezt még kibírja a zsebem. Van itt egy-két régi barátnője. Pletykáznak, teáznak. Te nem nősültél meg, ugye?

Kipps a fejét rázta. - Én... - kezdte.

- Én igen - mondta Sid. - Most lesz két éve. Van egy kis srácom is, remek kölyök.

Kipps végre szóhoz jutott. - Két nappal ezelőtt volt az eljegyzésem.

- Nocsak! Ez már igen! - mondta Sid vidáman. - És ki a szerencsés hölgy?

Kipps igyekezett hanyag nemtörődomséggel beszélni. Zsebre dugta a kezét. - Egy folkestone-i ügyvéd lánya. Egész rendes emberek. Dzsentricsalád. Lord Beauprés a rokonuk.

- Mit beszélsz! - kiáltott Sid.

- Tudod, Sid, egy kis szerencse ért. Örököltem.

Sid szeme ösztönszerűleg végigszaladt Kipps ruháján. - Mennyit? - kérdezte.

- Körülbelül évi ezerkettőt - felelte Kipps még hanyagabban, mint az előbb.

- Úristen! - mondta Sid határozott undorral, és egy-két lépést hátrált.

- A nagyapámtól - mondta Kipps, s erősen igyekezett nyugodtnak és szerénynek látszani. - Azt se igen tudtam, hogy nagyapám is van. S akkor egyszerre csak puff! Mikor az öreg Bean, az ügyvéd elmondta, egy sóhajtástól is...

- Mit mondtál, mennyi? - kérdezte Sid, meglehetősen éles hangon.

- Évi ezerkétszáz font, úgy nagyjából.

Sid igyekezett őszintén, irigység nélkül gratulálni, de nem nagyon sikerült neki. Színlelt melegséggel rázta meg Kipps kezét, és azt mondta, hogy nagyon örül. - Átkozottul nagy szerencse! - mondta, aztán megismételte: - Átkozottul nagy szerencse, az bizony! - A mosoly lehervadt arcáról. - Persze, jobb, hogy te kaptad, öregem, és nem én. Úgyhogy egyáltalán nem is irigyellek. Meg se tarthatnám, ha én kaptam volna.

- Mért nem? - kérdezte Kipps. Kicsit elkedvetlenítette, hogy Sid szemmel láthatóan bosszankodik.

- Mer én szocialista vagyok. Nem helyeslem a vagyont. Mer mi a vagyon? Szegényemberek kizsákmányolása! Legföljebb csak megőrzésre lehet a tied. Én legalábbis így látom a dolgot. - Elgondolkozott. - A jelenlegi vagyoneosztás... - kezdte, de nem fejezte be. Aztán nyílt keserőséggel folytatta. - Egyáltalán semmi értelme. Átkozott marhaság az egész! Ki a fenének van

kedve dolgozni és törni magát ilyen felfordult világba? Az egyik agyondolgozza magát és alig keres valamit, a másik meg semmit se csinál, egyáltalába semmit, és ezerkétszáz fontot kap érte évente. Ki lesz bolond tisztelni a törvényeket meg szokásokat, ha aztán ilyen hülyeség jön ki belőle? Évi ezerkétszáz font - ismételte. De aztán Kippsre nézett, és megenyhült kicsit. - Nem rólad beszélek, öregem, hanem a rendszerről. Inkább te, mint akárki. De azér... - két kézzel a kapura támaszkodott, és még egyszer kimondta, csak úgy magának. - Évi ezerkétszáz font! A mindenségit, Kipps! Nagykutya lesz belőled!

- Azt nem! Attól ne félj - mondta Kipps nem nagy meggyőződéssel.

- Akinek ennyi pénze van, az pöffeszkedik. Nemsokára már nagyfiú leszöl ahhoz, hogy szóba állj egy magamfajta közönséges műszerésszel!

- Attól ne félj! - mondta Kipps most már meggyőződéssel. - Nem vagyok én olyan!

- Hát... - mondta Sid kelleetlenül, kételkedő hangon. - Sok lesz neked ez a pénz. Hiszen máris elkapott a pöffeszkedés.

- Ezt meg mibül gondolod?

- Az a lány, akit el akarsz venni... Masterman azt mondja...

- Ki az a Masterman?

- Egy ismerősöm. Ritka rendes fickó. Nálam lakik, fönt az emeleten, az utcai szobába. Masterman azt mondja, mindig a feleség a hangadó! Addig nincs is osztálykülönbség, amíg nők nem keverednek a dologba.

- Á, Sid, te nem ismered őt - mondta Kipps mély sóhajjal.

Sid a fejét csóválta, és tünődve ismételte. - Ilyet!... Art Kipps... Évi ezerkétszáz!

Kipps megpróbálta áthidalni a szakadékot. - Emlékszel a huronokra, Sid?

- Uhum - felelte Sid. - Hát a roncsra emlékszel-e?

- Még most is érzem a szagát... olyan savanyú szaga volt. - Kipps Sid nyugtalan arcát nézte, és némán kutatott emlékeiben néhány pillanattig. - Mondd csak, Sid, hogy van Ann?

- Jól - felelte Sid.

- Hol van most?

- Szolgál... Ashfordba.

- Hm - mondta Kipps.

Sid arca még jobban elkomorult. - Az az igazság, hogy nem vagyunk valami jóba. Nem tetszik nekem, hogy szolgál. Egyszerű emberek vagyunk, de ezt mégse szeretem. Nem látom be, mér kell az én testvéremnek másokat kiszolgálni. Nem! Még ha ezerkétszáz fontjuk van is évente!

Kipps más irányba próbálta terelni a szót. - Emlékszel, egyszer kijöttél ide, amikor éppen versenyt futottunk? Ahhoz képest, hogy lány, nem is futott rosszul. - Szavai olyan váratlan elevenséggel idézték fel Ann képét, hogy maga is csodálkozott. Olyan eleven volt, hogy szinte ott lélegzett előtte, s még akkor sem halványult el tökéletesen, amikor úgy egy óra múlva visszatért Folkestone-ba.

Sidet azonban semmiféle Ann-nel kapcsolatos emlékekkel nem lehetett eltéríteni attól a másik, lelkét mardosó témától. Fennhangon gondolkozott: - Kíváncsi vagyok, mit csinálsz azzal a rengeteg pénzzel? Fogsz-e valami hasznosat csinálni vele? És egyáltalába, mit tudsz csinálni?

Meg kellene hallgatnod Mastermant, ő majd ad neked tanácsot. Tegyük föl, hogy én kaptam volna. Mit csinálnák vele? Ahogy most áll a dolog, semmi értelme se volna visszaadni az államnak. Talán egy owenista gyárat alapítanék, haszonrészeseddel. Vagy egy új szocialista lapot? Kellene egy új szocialista lap. - Így próbálta apróra kifejtett ötletekbe fojtani keserűségét.

3

- Most már mennem kell, vár az autó - mondta Kipps végül, miután jó ideig hallgatta Sid fejtegetését.

- Micsoda! Autód van?!

- Dehogyan van! - mondta Kipps mentegetőzve. - Csak mára béreltem.

- Mennyiért?

- Öt fontér.

- Öt család megélne belőle egy hétig! Jóságos ég! - Sid most már nem is titkolta undorát. Mégis, mintha bűvölet vonzaná, Kippsszel tartott, és segített neki a beszállásnál. Jóleső érzéssel állapította meg, hogy az autó nem a legmodernebb gyártmány. Ez volt azonban az egyetlen vigasza.

Kipps jól megrázta a kis boltajtót, hogy a csengő figyelmeztesse a bácsit meg a nénit. Utána nyomban beszállt az autóba. Sid fölsegítette rá a nagy szőrmebéléses kabátot, és jól megnézte a szemüveget.

- Isten veled, öregem - mondta Kipps.

- Isten veled, öregem - mondta Sid.

Az öregek kijöttek búcsúzni.

Az öreg Kipps sugárzott a büszkeségtől. - Szavamra, Artie, nagy kedvem lenne veled jönni! - kiáltotta. - Van itt valami, amit elvihetsz magaddal. - Beugrott az üzletbe, és a Morland-stílusú, lyukas metszettel tért vissza. - Becsüld meg jól, fiam. Reperáltasd meg valakivel, aki ért hozzá. Ez a legfinomabb dolog, amit eddig szereztem, nekem elhíheted.

A motor felhördült, pufogott, az autó horkanva hátrált, miközben az öreg Kipps izgatottan táncolt a járdán, mintha valami nagy katasztrófára számítana, és odakiáltotta a sofőrnek: - Úgy ni, jól van! - Vastag botjával integetett unokaöccsének, aztán Sidhez fordult: - No, te Pornick fiú, ha ilyesmit tudnál csinálni, akkor hanceghegnél.

- Tízszor jobbat csinállok ennél, és még ki se fáradok bele - mondta Sid, és mélyen zsebébe süllyesztette a kezét.

- Azt már kötve hiszem! - jegyezte meg az öreg Kipps.

Az autó elnyújtott, zokogó nyöszörgést hallatott, és eltűnt a sarok mögött. Sid mozdulatlanul állt egy darabig, ügyet sem vetve az öreg Kipps további megjegyzéseire. Az ifjú műszerész e percben jött rá, hogy tizenhét biciklit elkészíteni, beleértve az új megrendeléseket is, nem is olyan óriási teljesítmény, mint ahogy eddig gondolta; s az ilyen felismerés próbára teszi a férfiembert.

- Na, jól van - mondta végül Sid, és elindult anyja házikója felé.

Anyja friss, meleg teasüteménnyel várta, és kicsit meg is sértődött, mert Sid sötét arccal, szórakozottan evett. Mindig úgy odavolt a teasüteményért, s mikor az ember külön az ő kedvéért fáradozik...

Sid nem mondta el az anyjának - senkinek se említette -, hogy Kippsszel találkozott. Egy darabig senkivel a világon nem akart Kippsről beszélni.

ÖTÖDIK FEJEZET

Vőlegény és tanítvány

1

Amikor Kipps végiggondolta a délután történeteket, megsejtette, hogy az ő esetében milyen nehezen elhárítható akadályok állnak az igaz szerelem útjában. Nem értette, csak érezte, milyen képtelen ellentét van az elmulasztott bejelentés és a néni meg a bácsi gondolatvilága között. Emiatt hallgatott, s nem azért, mert megváltoztatta szándékát. Rájött, hogy Folkestone és New Romney két külön világ. Folkestone-ban Helennel való eljegyzését természetes, sőt, kitűnő dolognak tartották; New Romneyban csak hitetlenkedő gyanakvással fogadták volna. Ehhez a megrázkódtatáshoz járult még az a fölfedezés is, hogy meggazdagodásának hírére Sid Pornick viselkedése megváltozott: a régi barátság szemmel láthatóan megrendült, és Sid hangjából rosszindulat érződött ki, amikor azt mondta: „nemsokára már nagyfiú leszöl ahhoz, hogy szoba állj egy magamfajta közönséges műszeréssel.” Kippset váratlanul érte a kellemetlen igazság, hogy a társadalmi felemelkedés útja elkerülhetetlenül régi barátságok cserepeivel van kikövezve. Ennek a ténynek felismerése fájdalmas zűrzavart idézett elő Kipps agyában. Hamarosan azonban ennél sokkal komolyabb formában is jelentkezett, az áruházi kollégákkal és Chitterlow-val kapcsolatban.

A lympe-i kirándulás óta Helenhez való viszonya új alapra helyeződött. Eddig úgy fohászokodott magában Helenhez, mint jámbor lelkek az éghez, és éppoly kevésbé tudta, mint azok, hogy miért is fohászokodik. Most véget ért az a korszak, amikor alázatosan meghúzódva áll az oltár előtt. Az istennő félredobta titokzatosságból szőtt fátylát, leszállt hozzá, kézen fogta jó erős, kemény markolással, és elindult vele. Helen kedveli! A különös az volt, hogy Kipps sohasem csókolta meg a lányt, pedig az rövid idő leforgása alatt háromszor is könnyedén homlokra csókolta őt. Kipps nem tudta elemezni érzéseit, csak annyit tudott, hogy a világ csodálatosan megváltozott körülöttük. Az igazság azonban az, hogy noha még mindig imádta a lányt, és tartott tőle, az eljegyzésre pedig mérhetetlenül, a nevetségességig büszke volt, már nem volt szerelmes belé. Az önzés, a gyengédség és a vágy leheletvékony szálaiból szőtt finom fátyol észrevétlenül eltűnt - elszállt örökre. De ezt Helen nem sejtette, sőt, valójában Kipps maga sem.

A lány teljes jóhiszeműséggel vette kezelésbe Kippset. Kijavította nyelvtani hibáit, helyes viselkedésre, öltözködésre, szemléletre oktatta. Intelligenciájával kíméletlenül megsebezte Kipps titkolt hiúságának legérzékenyebb pontjait; ronggyá szaggatta rejtett büszkeségét. Kipps serényen iparkodott előre látni és kikerülni legalább egy részét ezeknek az oktató célzatú döféseknek azzal, hogy gyakran fordult Coote-hoz tanácsért. De így is jócskán kijutott váratlan, elkerülhetetlen döfésekből.

Helen nagyon szeretetreméltónak találta Kipps engedelmességét. Igazán egyre jobban kedvelte a fiút. Érzéseibe egy kis anyáskodás is vegyült. Kipps nevelését és ismerőseit azonban *szörnyűnek* találta. New Romneyval nem sokat törődött - az messze volt. De a leltárban (tárgyilagos alapossággal vette számba Kippset és kapcsolatait, ahogy egy újonnan vásárolt ház tartozékait szokás) fölfedezett közelebbi rossz hatásokat is: elejtett, megdöbentő szavakat éjszakai „danolászásról” (csaknem megbotrántoztatónak találta, hogy Kipps bendzsókísérettel énekel); egy Buggins nevű személy sokra tartott, de nagyon útszéli bölcs mondásairól (Ki az a Buggins? - kérdezte Helen); kétségtelenül közönséges, bizonytalan figurákról (Pearce és Carshot); és főleg egy borzalmas alakról: Chitterlow-ról!

Chitterlow váratlanul, nyomasztó elevenséggel csapott le rájuk, amikor Helen és Kipps először voltak együtt a városban kettesben. Éppen a sétányon jártak, Sandgate-be tartottak, egy iskolai színelőadást akartak megnézni - az utolsó pillanatban derült ki, hogy Mrs. Walshingham nem mehet velük -, amikor Chitterlow fenyegetően felbukkant Kipps új világában. Csíkos flanellöltönyt és szalmakalapot viselt; abból a pénzből vette, amit Kipps előre kifizetett neki a nyelvórákért. Mélyen zakója zsebébe dugta a kezét, majd kibökte a kabát oldalát, és tekintete, ahogy figyelmesen nézte a sétálókat, a halvány mosoly merész vonalú orra alatt elárulta, hogy figurákat tanulmányoz, semmi kétség, valamelyik most készülő darabjához.

- Helló! - kiáltotta, amikor megpillantotta Kippset, és nagy, széles kezével olyan hatalmasan markolta és lengette meg szalmakalapját, hogy a megdöbbent Helent bűvészre emlékeztette, aki tenyerében tünteti el a félpennyst.

- Helló, Chitterlow - mondta Kipps kicsit félszegen, és nem emelte meg a kalapját.

Chitterlow tévovázott. - Egy pillantásra, fiúkám - mondta, és nagy tenyerét mellének szegezve megállította Kippset. - Elnézését, kedvesem - hajolt meg bocsánatkérően Helen felé, mint az orosz gróf a tragédiájában, és mosolya száz méterről is ölni tudott volna. Úgy rendezte, hogy ő meg Kipps félig-meddig bizalmas kis csoportot alkottak, míg Helen az elképedéstől sápadtan kicsit odább állt.

- A darabról van szó - mondta.

- Mi van vele? - kérdezte Kipps, akit Helen jelenléte nagyon feszélyezett.

- Rendszerben van. Erős konzorcium-szag van a levegőben. Nekem elhiheti.

- Akkor jó - mondta Kipps.

- Nem kell szólni senkinek - mondta Chitterlow, és bizalmasan szájához emelte kezét, melynek mutatóujja kissé túl egyértelműen jelezte, hogy kit ért „senkin”. - Azt hiszem, rövidesen előadják. De... Na, nem tartóztatom tovább. Viszlát. Átnéz hozzánk?

- Eltalálta - mondta Kipps.

- Ma este?

- Nyolckor - mondta Kipps.

Ekkor Chitterlow inkább orosz hercegre, mint közönséges grófocskára emlékeztető meghajlással bókkolt Helen előtt, és tévovázott. Tekintete egyetlen pillanatra győzedelmesen összevillant Helen tekintetével, és megállapította, hogy nem mindennapi lány.

A szerelmesek egy darabig hallgattak.

- Ez Chitterlow volt - mondta Kipps, fejével a távozó után intve.

- Jó barátok?

- Ahogy vesszük... Összeakadtam vele, azaz inkább ő akadt össze velem. Belém szaladt biciklivel. Úgy ismerkedtünk meg. - Kipps igyekezett fesztelennek látszani.

Helen a szeme sarkából figyelte. - Mi a foglalkozása ennek az embernek?

- Színész, vagyis inkább darabokat ír.

- És el is adja őket?

- Részben.

- Kinek?

- Hol ennek, hol annak. Részesedést ad el... Rendes ember ám, már régen akartam beszélni róla.

Helen hátranézett, s egy pillantást vetett Chitterlow távolodó alakjára. Valahogy nem találta nagyon biztatónak. Völegényéhez fordult, és higgadt, parancsoló hangon így szólt: - Mindent el kell mondania Chitterlow-ról. Most rögtön!

Kipps engedelmeskedett.

Az iskolai előadás nagy megkönnyebbülést jelentett Kippsnek. A bevonulás ideges sietségében már-már sikerült elfelejtenie a magyarázkodás gigászi küzdelmét, s a szünetekben mindent megtett, hogy valóban elfelejtse. De hazafelé Helen gyengéd makacssággal ragaszkodott ahhoz, hogy Kipps folytassa a magyarázatot.

Chitterlow-t átkozottul nehéz volt megmagyarázni. Elképzelhetetlenül nehéz! Helen modorában anyai aggodalom elegyedett a tanítónői határozottsággal, ahogy igyekezett az ügy gyökeréig hatolni. Kipps füle csakhamar égővörös lett.

- Láta valamelyik darabját?

- Nagyjából elmesélte az egyiket.

- De színpadon nem látta?

- Nem. Még nem adták elő egyiket se. Majd csak ezután.

- Ígérje meg, hogy semmit sem csinál, amíg meg nem beszél velem - zárta le Helen a témát.

Kipps természetesen megígérte. - Persze hogy nem. - Csendben mentek hazafelé.

- Nem kell mindenkivel tartani az ismeretséget - mondta Helen csak úgy általánosságban.

- Az igaz, de valahogy mégiscsak ő segített hozzá a pénzemhez - mondta Kipps, és zavarosan elmesélte a hirdetés történetét. - Nem szeretném csak úgy egyszerre elejteni ötöt - fejezte be.

Helen rövid hallgatás után ügyesen másfelé terelte a beszédet. - Hamarosan Londonba költözünk. Csak addig tart, ameddig itt vagyunk. Lesz egy szép kis lakásunk, valahol az egyik jobb városrészben, és ott majd kialakítjuk a magunk baráti körét.

Most először célzott arra, hogyan is képzelel el életüket az esküvő után.

2

A búcsúzó nyár hátralevő részében Kipps völegény és tanítvány volt egy személyben. Egyáltalán nem titkolta, hogy mennyire szeretne művelődni. Helen kénytelen volt egyszer-kétszer rászólni, hogy túlzásba viszi a szerénységet és őszinteséget. Az új baráti kör valamennyi tagja - ki-ki a maga módján - teljes erejéből támogatta Helen igyekezetét, és segített Kippsnek, hogy új környezetében, a művelt társaságban elfogulatlanul és otthonosan tudjon viselkedni. Most is Coote volt az első számú tanító és nevelő - hiszen annyi sok apró-cseprő probléma akad, mivel a férfiember szívesebben fordul egy másik férfihoz, mint a szeretett nőhöz -, de a többiek is mind részt vettek az oktatói munkaközösségben. A szeplős lány például egyszer kedvesen figyelmeztette Kippset: - Ne mondja azt, hogy inkonyító. Azt úgy kell kiejteni: inkognito. (Kipps a *Jótársaságbeli modor és illemszabályok*-ból vette ezt a szót.)

Kipps kérésére egyszer megpróbálta megmagyarázni neki a *tanulnák* és *tanulnék* közötti különbséget. - Amikor azt mondja például: „Szívesen megtanulnák helyesen beszélni”, akkor nem beszél helyesen. Ezt így kell mondani: szívesen megtanulnék helyesen beszélni. Ez az igealak ugyan ellenkezik a hangzóilleszkedés törvényével, de a nyelv nem mindig következetes. Ezt így kell mondani. Olyan alak is van, hogy *tanulnák*. Például: ha azt mondom: jó lenne, ha az emberek megtanulnák, hogyan kell helyesen beszélni.

- Értem - mondta Kipps. - Szóval, ha helyesen akarnák beszélni...

- Nem! - vágott közbe a lány. - Nem *akarnák*, hanem *akarnék*.

- Értem - mondta Kipps. Valamit akart még mondani, de meggondolta magát. - Most már sokkal jobban értem a dolgot. Én *akarnák*, te *akarnál*, ő *akarna*. Igen.

- Remélem, nem felejtí el - mondta a szeplős lány.

- Nem fogom - mondta Kipps.

Miss Coote Kipps művészi ízlésének fejlesztésére specializálta magát. Már régebben kialakult benne az a vélemény, hogy Kipps figyelemre méltó művészi érzéssel rendelkezik. A megjegyzéseket, amelyeket Kipps a képeire tett, határozottan intelligensnek találta, és valahányszor Kipps meglátogatta, mindig mutatott neki valami műalkotást: hol egy illusztrált könyvet, hol egy Botticelli-színnyomatot, hol a *Száz híres festmény-t*, hol a kor rangos mestereinek képeit; egyszer egy német művészeti kézikönyvet, máskor meg egy lakberendezési folyóiratot. - Tudom, hogy szereti ezeket a dolgokat - mondta ilyenkor, mire Kipps így válaszolt: - Ó, nagyon!

Kipps rövidesen egész kis fegyvertárat gyűjtött össze dicsérő szólamokból. Azon az iparművészeti kiállításon is rendkívül intelligensen viselkedett, amelyre Walshinghamék magukkal vitték. Egy darabig óvatosan hallgatott, aztán hirtelen kiválasztott egy színnyomatot. - Az egész jó - mondta Mrs. Walshinghamnek. - Az a kicsike ott. - Ilyesmiket mindig sokkal szívesebben mondott a mamának, mint a lányának, hacsak nem volt teljesen biztos a dolgában.

Egészen megszerette Mrs. Walshinghamet. A hölgy feltűnő tapintata és finomsága nagy hatást tett rá. Úgy érezte, hogy úribb már nem is lehetne. Mrs. Walshingham sohasem volt rendetlen; aprólékos gonddal öltözött, s még az a kis fakóság is a haján, az arcán, a viselkedésében és érzelmeiben, még az is növelte a jó benyomást, amelyet keltett. Kipps nem volt nagydarab ember, és általában nem is érezte magát annak, de Mrs. Walshingham társaságában mindig az volt az érzése, hogy óriásira dagadt, mint valami behemót, aki kellemetlen orvosságot vett be, s ettől egyre jobban dagad, és rövidesen szétpukkad. Úgy érezte, mintha meghempergették volna agyagban, s a haját enyvvvel kenték volna be.

Azt is érezte, hogy a hangja kellemetlenül éles, a kiejtése meg olyan, mint egy tömött varkocsát hanyagul lóbáló kínainak. Mindez azonban csak fokozta és erősítette tiszteletét Mrs. Walshingham iránt. Az asszony az első pillanattól fogva Arthurnak szólította, és szokatlanul szép formájú, hűvös keze gyakran rebhent Kipps karjára. Nem oktatta, nem nevelte, inkább tapintatosan vezette és észrevétlenül formálta Kippset. Ha Kippsszel beszélgetett, nem tanította, hanem példákat hozott fel. Ilyeneket mondott: „Szeretem, ha az emberek így és így viselkednek.” Anekdotákat mesélt, amelyekben szép cselekedetéről, úriasszony viselkedéséről, előzékenységről és figyelmességéről volt szó. Elmondta a vonaton és omnibuszon gyűjtött megfigyeléseit az emberekről. Egyszer például, mesélte, valaki pénzt adott neki, hogy adja tovább a kalauznak, és megemelte a kalapját, pedig egész egyszerű embernek látszott. Annyira beleoltotta Kippsbe ezt a kalapemelő szokást, hogy az még a vasúti jegypénztárnál is levette a

kalapját, ha hölgy is volt a helyiségben, s úgy állt ott szertartásosan, amíg az aprópénzzel való bajlódás arra nem kényszerítette, hogy bocsánatkérően újra feltegye a kalapját, az ideiglenesség jeléül: ferdén! Hogy megfossza ezeket a történeteket minden célzatos, személyeskedő jellegtől, Mrs. Walshingham nyakon öntötte őket két gyermekének áradozó dicséretével. Folyton „két drágaságomnak” nevezte őket, bőbeszédűen szólt tehetségükről, temperamentumukról, törekvéseikről, s arról, hogy lehetőségre van szükségük; olyan szükségük van lehetőségre, mint másnak a levegőre...

Ezekből a beszélgetésekből Kipps mindig úgy vette ki - és láthatólag a mama is úgy gondolta -, hogy ő is velük él majd abban a bizonyos kis londoni lakásban. Egyszer azonban meglepetéssel vette tudomásul, hogy erről szó sincs. - Nem vezetne jóra - mondta Helen határozottan. - A magunk kis körét akarjuk kiépíteni.

- De nem lesz egy kicsit magányos, ha itt marad egyedül? - kérdezte Kipps.

- Itt vannak Wace-ék, és Mrs. Prebble, és Mrs. Bindon Botting, meg egy csomó más ismerőse. - S ezzel Helen lezárta a kérdést.

A fiatal Walshingham már kevésbé vette ki részét Kipps neveléséből. De amikor felrándultak Londonba az iparművészeti kiállításra, megcsillogtatta képességeit. Ekkor ez a nagyreményű aranyifjú megmutatta Kippsnek, hogyan kell minél látványosabban képeslapokat vásárolni, hogyan kell cigarettát venni és milyet (aranszopókásat és shillinges szivarokat), hogyan kell rajnai bort rendelni villásreggelihez, gyöngyöző moselit az ebédhez, hogyan kell előre kiszámítani a bérkocsi díját - percenként egy penny a várakozást nem számítva -, hogyan kell közömbösen nézni, amikor átnyújtják a hotelszámlát, és hogyan kell némán ülni a vonatban, gondolatokba merülten, és nem fecsegni, mint a bolond, amivel az ember csak elámulja magát. És ő is várta a szép napokat, amikor majd egyszer s mindenkorra Londonba költöznek.

A jövő képe lassan kitarult, és a részletek is kezdtek kibontakozni. Helen nemsokára jóformán csak erről beszélt. Beszélgetései Kippszel sose voltak túlzottan érzelműek. Mind a ketten szemérmesek voltak e tekintetben, de ez a tervezgetés legalább olyan érdekes volt, viszont kevésbé kellemetlen, mint a Kipps fogyatékoságaira tett félreérthetetlen célzások, amelyek egy ideig annyira elkedvetlenítették, hogy nem talált örömet Helen társaságában. A jövő kendőzetlen őszinteséggel mutatkozott meg, mint Mrs. Walshingham „két drágaságának” közös hadjárata a nagyvilág ellen, amelyben Kipps képviselte a hadtápot. Persze, továbbra is borzasztó szegények lesznek - Kipps csak hüledezett, de nem szólt semmit -, amíg „bátyuska” befutott ember nem lesz, de ha okosan csinálják és szerencsájük is lesz, sokra vihetik.

Amikor Helen Londonról beszélt, szemében mindig tünődő kifejezés jelent meg, mintha valami távoli országra gondolna. Baráti körük magja, úgy látszott, már meg is van. „Bátyuska” tagja volt az újságírók és irodalmárok kitűnő és befolyásos kis klubjának, a Színházi Bíráknak; jól ismerte Shimert, Stargate-et és Whiffle-t a Vörös Sárkányból, és ráadásul ott voltak még Revelék is. Revelékkal jó barátságban voltak. Sidney Revel segédtanító volt Folkestone egyik legjobb iskolájában, aztán pályája hirtelen felívelt, és híres író lett; rövid, csattanós esszéket írt, amelyek jócskán meghaladták az átlagos színvonalat. „Bátyuska” gyakran meghívta őt otthonukba teára, s ő tanácsolta először Helennek, hogy próbálkozzék meg írással. Olyan egyszerű - mondta Sidney. Már akkoriban alkalmi cikkeket írt az esti lapoknak és folyóiratoknak. Később felköltözött Londonba, és óhatatlanul színikritikus lett. Ekkor következtek azok a pompás esszék, s utánuk az *Összedobbanó égő szívek*, a regény, amellyel befutott. Izgalmas, kalandos történet volt, ahogy a *Könyvbarát* írta, tele ifjúsággal, szépséggel, tiszta szenvedéllyel és lángoló odaadással, helyenként merész és nagyon őszinte, de sehol, a legkisebb mértékben sem morbid. Kippsnek elmondták még, hogy Revel megismerkedett egy

pénzes amerikai özvegygel, feleségül vette, és most nagyon előkelő helyet foglalnak el London irodalmi és művészi köreibben. Helen sokat beszélt Revelékről. Ez volt kedvenc témája, s amikor Sidneyről beszélt - gyakran nevezte Sidneynek -, elmélázó lett. Természetes, hogy főleg Revelről beszélt, hiszen a feleségét még nem is ismerte. Biztos, hogy egy csapásra bekerülnek ebbe a világba, még akkor is, ha a távoli rokonság a Beauprés családdal nem jelentene előnyt. Kipps megértette, hogy házasságával és Londonba költözésükkel együtt jár az a finom névváltoztatás, amelynek tervét Coote vetette fel. *Cuyps-ék* lesznek. Mr. és Mrs. Cuyps. Vagy csak Cuyp?

- Eleinte fura lesz, de biztos hamar beleszokok - mondta Kipps.

A maguk különböző módján tehát valamennyien részt vettek Kipps szellemének kitágításában, kiművelésében és megmozgatásában. És a különféle hatások mögött, pontosabban felettük, és mintegy korrigálva őket, állt Coote, Kipps legbensőbb barátja, mint valami szertartásmester. Képzeljék el az arcát: fújtat egy kicsit, és düllelt, de barátságos, fakó szürke szemét féltő gonddal szegezi hősünkre. Nagyszerűen halad a dolog, gondolja. Elmélyülten tanulmányozta Kipps jellemét. Megvitatta Kipps-t a nővérével, Mrs. Walshinghammel, a szeplős lánnyal és mindenkivel, aki kötélnek állt. - Érdekes egyéniség - mondogatta -, határozottan szeretetreméltó. Valahogy ösztönös úriember. Ragadnak rá a dolgok. Napról napra fejlődik. Rövidesen tökéletes lesz *sang froid* tekintetében. Éppen jókor karoltuk fel. Nos, persze, ráférne... igen... talán jövőre, ha majd egy jó irodalmi továbbképző tanfolyam indul, arra beiratkozhat. Valami ilyesfélével akar foglalkozni.

- Most éppen a biciklijével foglalkozik - jegyezte meg Mrs. Walshingham.

- Nyáron az sem rossz - mondta Coote -, de valami komoly, intellektuális dologgal akar foglalkozni, valamivel, ami kiszélesítené a látókörét. A *sang froid* titka nagyrészt a *savoir faire* és az önfelelt fesztelenség.

3

A világ, ahogyan Coote bemutatta, részben kiegészítése, részben kiszélesítése, részben helyreigazítása volt Kipps világának, annak a világnak, amely a New Romney-i idős házaspárnál kezdődött, és az áruházba torkollott - más szóval: az átlagos brit ember világának. Ebben a világban Mrs. Kipps-t ugyanúgy a társadalmi rétegződés iránti finom érzéke készítette arra, hogy a kis Kipps-t eltiltsa a munkásgyerekektől, ahogy Mr. Shalford áruházának jó hírét a közönségességtől való irtózás alapozta meg. Most azonban eloszlottak a kellemetlen kétségek Kipps hovatartozását illetően, s ő Coote-tal az úriemberek övezetében vetette meg a lábát. Az úriemberek övezetében rangkülönbség van ugyan, de osztálykülönbség nincs; vannak itt nagyurak és szerény, finom, úri kisemberek, mint Coote, akik még valami mesterségbe vagy pult nélküli kereskedelembe is belekóstolhatnak, vannak lordok és más előkelőségek, és vannak kisnemesek, akiknek beosztással kell élniük - de valamennyien találkozhatnak. Mindig és mindenütt egyformán viselkednek, ők alkotják az államon belüli nagy államot: a társadalmat.

- De ugye a társadalom nem ugyanaz, „mint a társaság?” - kérdezte a tanítvány.

- De igen - mondta Coote. - Ha az ember nem is lát sokat belőle, azért van itt helyi társaság is. A szabályok azonosak.

- Vizitek, meg ilyesmi? - kérdezte Kipps.

- Pontosan - bólintott Coote.

Kipps gondolkozott, füttyült egy-két taktust, aztán hirtelen fölvetett egy lelkiismereti kérdést: - Sokszor gondolkodok, nem-e kéne nekem is felöltözni vacsorához, akkor is, ha egyedül vagyok itthon.

Coote összecücsörítette a száját, és eltűnődött. - Szmoking nem kell - döntötte el -, ez talán egy kis túlzás lenne. De öltözzön át, váltson zakót... Így valahogy. Kényelmes ruhát. Én is feltétlenül így tennék, ha nem kellene az igát húznom, és nem volnék szegény. - Szerényen köhécselt, és végigsimított a tarkóján.

Ezután Kipps mosodaszámlája megnégyszereződött. Időnként megmutatta magát a térzenénél, ilyenkor nem gombolta be könnyű nyári felöltőjét, hogy látni lehessen szép fehér nyak-kendőjét. Ő és Coote aranyszopókás cigarettát szívtak, mert a Walshingham fiú megfellebbezhetetlen véleménye szerint ez a sikk, és módfelett élvezték a zenét.

- Ez nagyon szép kis rész - mondta Kipps pöfékelve.

És a himnusz első, halk hangjaira áhítatosan levett kalappal, feszesen álltak. Akármivel vádolhatták volna őket, de hazafiatlansággal igazán nem!

A társadalmi határvonal, minden bizonnyal, nagyon közel volt Kippshez és Coote-hoz; márpedig az igazi úriember legfőbb gondja, hogy felfedje azokat, akik *alatta* állnak, és ennek megfelelően kezelje őket.

- Épp ez az, ami olyan nehezen megy nekem - mondta Kipps.

- Meg kell tanulnia, hogy bizonyos távolságot tartson, hogy elhárítsa a régi barátok és a határvonalon lévők bizalmaskodását. - Coote is elismerte, hogy ez nem könnyű.

- Az a kínos a dologba, hogy barátkoztam ezzel a népséggel - mondta Kipps.

- Értésükre adhatja - mondta Coote.

- Hogyan?

- Az már magától adódik. Az alkalomtól függően.

Az alkalom el is jött egy este, amikor az üzletek korábban zártak. Kipps nyitott felöltőben, új cilinderét kissé a homlokára húzva, a zenekari emelvény közelében ült egy napellenzős széken. Coote-ra várt. Úgy volt, hogy egy óra hosszat hallgatják a zenét, aztán elmennek Coote-ékhoz, ahol Miss Coote és a szeplős lány Beethoven-duettekét próbálnak, ha ugyan még nem jöttek ki teljesen a gyakorlatból.

Kipps kényelmesen hátradőlt székén, s ahogy ilyenkor szokta, kedvenc szórakozását üzte, ami főleg abból állt, hogy elképzelte: körülötte mindenki azon töri a fejét, vajon ki lehet ő. Ekkor hátulról erélyesen megütögették a székét, és Pearce hangja hallatszott.

- Jó dolog úrnak lenni! - mondta Pearce, és egy egypennys széket lendített Kipps mellé. A másik oldalon Buggins jelent meg barátságosan mosolyogva, és a botjára támaszkodott. *Közönséges, olcsó fapipa füstölt a szájában!*

Közvetlenül mellettük két nagyon divatosan öltözött, igazi úrihölgy ült. Futó pillantást vetettek Pearce-re, aztán másfelé néztek, és nyilvánvaló volt, hogy Pearce megszűnt létezni a számukra.

Buggins végignézett Kippsen, és kivette a pipát a szájából. - Ez már döfi! - mondta.

- Helló, Buggins - mondta Kipps nem túl szívélyesen. - Hogy mennek a dolgok?

- Jól. Jövő héten szabadságra megyek. Ha nem vigyázol, Kipps, előbb jutok el a kontinensre, mint te. Mit szólsz hozzá?

- Boulogne-ba készül?

- Ühüm. *Parlé vu franci?* Oda ám!

- Nemsokára én is átugrok egy kicsit - mondta Kipps.

Hallgattak. Pearce a szájához emelte botja fogantyúját, és így nézte Kippset egy ideig. Aztán végigmustrálta a körülöttük ülőket, és hangosan, jól érthetően így szólt: - Ide figyelj, Kipps! Találkoztál mostanába *őlédiségével?*

Kipps megértette, hogy Pearce a hallgatóságot akarja bámulatba ejteni, mégis kedvetlenül felelt: - Nem én.

- A lady is ott volt Sir Williamnél valamelyik este - folytatta Pearce változatlanul hangosan és jól érthetően -, és arra kért, szóljak neked, hogy ne feledkezz meg róla.

Kippsnek úgy tűnt, hogy a hölgy kicsit elmosolyodik, mond valamit a másiknak, és mind a ketten Pearce-re néznek. Kipps arca lángvörös lett. - Tényleg? - kérdezte.

Buggins kedélyesen nevetett a pipája mögött.

Pearce nem hagyta magát megzavarni. - Sir Williamet nagyon kínozza a köszvénye.

Buggins foga közé szorított pipával kitűnően mulatott.

Kipps most vette észre, hogy Coote ott áll mellettük.

Coote hűvösen biccentett Pearce felé. - Remélem, Kipps, nem régen vár rám? - kérdezte.

- Foglaltam széket magának - mondta Kipps, és levette lábát a székről.

- De látom, a barátaival van - jegyezte meg Coote.

- Ó, minket nem zavar - mondta Pearce barátságosan. - Minél többen vagyunk, annál vidámabb. Mér nem hoz széket magának, Buggins?

Buggins a fejét rázta amúgy „félre”. Coote a tenyerébe köhintett.

- Ilyen sokáig ottfoglalták az üzletbe? - kérdezte Pearce Coote-tól. Coote elfehéredett, de úgy tett, mintha nem hallaná. Szeme egy darabig a közönséget pásztázta, aztán hirtelen fölfedezett egy távoli ismerőst, és görcsös mozdulattal megemelte a kalapját.

Pearce is elsápadt egy kicsit, Kippshez fordult, és halkán megkérdezte: - Ugye, ez Mr. Coote?

Coote egyenesen és kizárólagosan Kippshez intézte a szót. Látszólag nyugodt volt, de hangjában határtalan feszültség érződött. - Meglehetősen sokat késtem, azt hiszem, *most* már jobb lenne indulnunk.

- Rendbe van - mondta Kipps, és felállt.

- Merre mennek? - kérdezte Pearce. Ő is felállt, és lesöpört egy kis cigarettahamut a kabátujjáról.

Coote-nak egy pillanatra torkán akadt a lélegzet. - Köszönöm - hápogta levegő után kapkodva, aztán kíméletlenül lesújtott. - Azt hiszem, nélkülözni tudjuk az ön társaságát, uram! - s ezzel elfordult.

Kipps székekbe botladozva bukdácsolt Coote után. Aztán egyszerre csak kiértek a tömegből.

Coote egy darabig hallgatott, aztán váratlanul s tőle szokatlan dühvel jegyezte meg: - Azt hiszem, ez hallatlan pimaszság volt!

Kipps nem válaszolt.

Az eset érdekes kis szemléltető lecke volt „távolságtartásból”, és Kipps sokáig nem felejtette el. Különösen élénken emlékezett Pearce félig csodálkozó, félig haragos arcára. Úgy érezte, mintha arcul ütötte volna Pearce-t, amikor az nem üthette vissza. Nem nagyon figyelt oda a duettekre, még arról is megfeledkezett, hogy valamelyiknek a végén megjegyezze: ez csodálatosan szép volt.

4

Nem szabad azonban azt képzelni, hogy az eszményi angol úriemberség - ahogy ezt Coote kifejtette - csupán viselkedés és válogatás kérdése: pusztán elkülönülés a lealacsonyító kapcsolatoktól. Van az „Igazi Úriembernek” komolyabb oldala, sok fontosabb tulajdonsága is. Ez azonban nem szavakban nyilvánul meg. Az igazi úriember titkolja érzéseit. Például: mélységesen vallásos, mint Coote vagy Mrs. Walshingham, de a templom falain kívül ez sose látszik rajta, legfeljebb néha-néha egy hirtelen elhallgatás, elmélyült tekintet, gyors témaváltoztatás alakjában.

Rövid idő alatt Kipps is megtanulta a hirtelen elhallgatást, az elmélyült tekintetet, a gyors témaváltoztatást, a léleknek ezt a végső kifinomultságát: a hatást keltő vallásosságot.

És az igazi úriember jó hazafi is. Aki látta, hogyan emeli le Coote a kalapját a himnusz hangjaira, az egy futó pillanatra fogalmat alkothatott arról, micsoda hazafias érzés, micsoda honimádat lobog a sima, úri felszín alatt. Vagy amikor a Szt. Stylites templom kórusában kieresztette baritonját a midianiták seregei ellen, akkor igazán beleláthatunk a lelkébe.

*Testvéreim az úrban, nem látjátok őket,
A midianitáknak seregi
Lopakodnak a szent föld felé.
Fel, fel, testvéreim, zúzzátok szét őket.*

De ezek csak villanások. A többit, az efféle témákat, mint vallás, hazafiság, szenvedély, pénz, politika, és még inkább a két alapvető kérdést: a születést és halált az igazi úriember kerüli, arca merev lesz, elhallgat, és kissé zihálva szedi a levegőt.

- Ilyesmiről nem beszél az ember - mondja Coote, csontos kezének kifejező mozdulatával.

- Hát persze - feleli Kipps éppoly jelentőségteljesen.

Mélységes dolgok ezek! „Örvény örvényt kavar.”

Az ember nem beszél, hanem cselekszik. A tettek beszélnek. Kipps, aki régebben minden vasárnap más folkestone-i templomba ment, most - noha a Walshingham testvérek nem voltak valami buzgó templomjárók - állandó helyet bérelt a Szt. Stylites templomban. Itt lehetett látni őt az esti istentiszteleten, néha a délelőttin is. Ilyenkor ünnepélyes gonddal öltözött fel, és fél szemmel Coote-ot figyelte a karzaton. Most már minden nehézség nélkül megtalálta az imakönyvben a megfelelő helyet. Ismét rendszeresen úrvacsorához járult, pedig ezt már régen nem tette, azóta, hogy röviddel a konfirmációja után fogadott nővére, a fiatal lány a konfekciósztályról otthagya az áruházat. Az istentisztelet után néha bement a sekrestyébe Coote-ért. Egy este Coote bemutatta Densmore tiszteletes úrnak. Kipps túlságosan izgatott

volt ahhoz, hogy megszólaljon, és a nemes lelkű papnak sem volt mondanivalója, de azért mégiscsak bemutatkoztak egymásnak.

Nem, nem szabad azt képzelni, hogy az eszményi angol úriemberségnek nincs komoly oldala. De van! Sőt, van szigorú és barátságtalan oldala is. Nehezen tudnánk elképzelni Coote-ot, amint rendkívüli bátorságot tanúsít a csatatéren, de a béke ösvényein is égető szükség van kemény szigorra. Lehet valaki akármilyen könyörületes, el kell ismernie: vannak emberek, akik lehetetlen dolgokat művelnek; emberek, akik a társadalmon *kívül* helyezik magukat; sőt, olyanok is, akik a sors rendeléséből már kezdettől fogva *kívül* állnak, s ezek ellen a cooteizmus védelmére a társadalom rettentő fegyvert talált fel: *keresztülnézést*! A keresztülnézés nem tréfadolog. Egyenlő a kiközösítéssel! Az emberen keresztülnézhet egy személy, keresztülnézhet egy társaság, és keresztülnézhet az egész vidéki nemesség. De ez már tragikus téma, és sok szép, romantikus történetet írtak róla. Képzeljük el Coote-ot, amint ezt a végső fegyvert alkalmazza, és keresztülnéz valakin. Coote kihúzott derékkal, egyetlen szó nélkül megy el mellette, fakószürke szeme könyörtelen, állkapcsát kissé előretolja, orrát a magasba emeli, sápadt arca hideg és merev.

Kipps nem sejtette, álmában sem gondolta volna, hogy egyszer még szembe kell néznie ezzel a szörnyűséggel, hogy Coote számára nemcsak halott lesz, hanem már oszlásnak is indult, hogy keresztülnéz rajta, elmegy mellette, számúzi és kiközösíti örökre. Egyikük sem sejtette ezt. S mégis így fog történni!

Nem takargathatjuk többé a valót; Kipps csodálatos fejlődése elkerülhetetlenül összeomlással végződik. Amint látták, útja eddig felfelé vezetett; látták, amint napról napra finomabb és körültekintőbb lett, gondosabban öltözött, és egyre jobban eligazodott a társasági életben. Látták, ahogy elmélyül a szakadék közte és alsóbb rendű régi barátai között. Utoljára úgy idéztem fel alakját az olvasó előtt, amint kifogástalanul öltözve, gyertyafényben, zsoltárt énekelve ül a bérelt ülésén, igen, *bérelt* ülésén! Folkestone egyik legelőkelőbb templomában. Kerültem a legcsekélyebb célzást is arra a tragikus színezetre, amely most lassan, de óhatatlanul belevegyül a történetbe. Alacsonyabb rendű kapcsolatainak csapdája azonban már a lába előtt leselkedik, s ezen kívül is van még valami, ami összekuszálja érzelmeit.

HATODIK FEJEZET

Ellentétek

1

Egy szép napon Kipps elindult biciklin New Romneyba - már ura volt gépének -, hogy a nénivel és a bácsival közölje eljegyzését. Egész jól megtanult biciklizni, de még nem tett szert kellő gyakorlatra. A lápvidéken szembefúvó délnyugati szél még nyáron is felér egy tisztességes dombbal, és Kipps újra meg újra leszállt kerékpárjáról, hogy egy kis gyaloglással pihentesse a lábát. Már éppen New Romney első házainál járt, tolt a kerékpárt, és készült a diadalmas bevonulásra (fél kézzel fogja majd a kormányt), amikor váratlanul Ann Pornickba botlott.

Véletlenül éppen órá gondolt ezekben a pillanatokban. Különös dolgok jártak az eszében útközben. Végtére is talán van valami New Romney és a láp levegőjében, gondolta, valami bizonytalan, megfoghatatlan hangulat, ami hiányzik Folkestone divatos és elegáns világából ott a dombtető mögött. Itt otthonos és ismerős volt minden. Ahogy elment az öreg Clifferdown kapuja előtt, észrevette, hogy nemrégiben megjavították egy darab madzaggal. Folkestone-ban nem vette volna észre, és nem is törődött volna vele, akár ha háromszáz házat építenek is. Hát nem furcsa? Kellemes, nagyszerű dolog, ha az embernek évi ezerkétszáza van, kellemes vonaton, omnibuszon mászkálni ide-oda, és arra gondolni, hogy a kocsiban senki sem olyan gazdag, mint ő. Kellemes ezt meg azt venni vagy rendelni, sose dolgozni, és jegyben járni egy lánnyal, aki távoli rokona Lord Beauprés-nak. És mégis, volt valami jó íze a régi szép napoknak idekint, valami ritka jó íze a vakációnak a napfényes tengerparton és a Fő utcán, ami ezekből az új dolgokból hiányzott. A vakációk fényes ablakaira gondolt, amelyek oly ragyogónak tündek, amikor inaséveiben visszaemlékezett rájuk. Furcsa, hogy még most is, amikor olyan pompás, fényűző életet él, ragyogónak látja őket.

Ezek az idők elmúltak. Talán éppen ezért? Valami történt a világgal, a régi fény kialudt. Ő maga is megváltozott, Sid is rettenetesen megváltozott, és biztosan Ann is. Úgy látta most maga előtt kipirult arccal, borzasan, ahogy a versenyfutás után ott állt mellette. Igen, biztosan megváltozott, és a varázslat, amely még rövid ruhácskája szegélyét is átítatta, semmi kétség, elszállt örökre.

És miután idáig jutott gondolatban - de lehet, hogy mielőtt vagy mialatt, hiszen minden gondolathoz a maga bizonytalan, csetlő-botló módján jutott el -, fölpillantott, és ott állt előtte Ann! Hét évvel idősebb lett, és nagyon megváltozott. Egy pillanatra mégis úgy tűnt Kippsnek, hogy egyáltalán semmit se változott.

- Ann! - mondta Kipps.

- Nahát! Art Kipps! - kiáltott fel Ann meglepődve.

Kipps most már észrevette, hogy a lány mégis megváltozott - az előnyére. Szép lett, ahogy ezt már kislány korában sejteni lehetett, szeme olyan sötétkék, mint Kipps emlékezetében, arca üde és rózsás, de most már egy tenyérnyivel alacsonyabb volt Kippsnél. Kalapját rózsaszín virágok díszítették, egyszerű szürke ruhája világosan mutatta formás, egészséges termetét. Puha, meleg kis nő volt, jó volt ránézni. Arca sugárzott, látszott, hogy őszintén örül a találkozásnak.

- Nahát! Art Kipps! - mondta.

- Úgy valahogy - mondta Kipps.

- Szabadságon vagy?

Kippsnek eszébe villant, hogy Sid nyilván nem beszélt Ann-nek az ő nagy szerencséjéről. Találkozásuk óta sokat tűnődött Sid viselkedésén, és sajnálkozva állapította meg, hogy ő a hibás a dologban, mert túlzásba vitte a hengegést, most tehát ügyelt, nehogy ugyanabba a hibába essen. Megint eltúlozta a dolgot, csak most a másik irányban.

- Kivettem egy kis szabadságot - mondta.

- Én is - mondta Ann,

- Sétálni voltál? - kérdezte Kipps.

Ann megmutatta a kis mezei virágcsokrot.

- Régóta nem láttalak, Ann. Nézzük csak, milyen régen lehetett? Hét... majdnem nyolc éve.

- Jobb, ha nem számolod.

- Nem látszik rajtad - mondta Kipps.

- Bajuszdod van - jegyezte meg Ann. A csokrot szagolgatta, és a virágok felett Kippset nézte egy kis csodálattal.

Kipps elpirult.

Kisvártatva az útelágazáshoz értek.

- Ezen az úton megyek, erre lakik a mama.

- Elkísérlek egy darabig, ha megengeded.

Az osztálykülönség Folkestone-ban alapvető kérdés, New Romneyban viszont egyszerűen nem létezik; Kipps tehát teljesen megengedhetőnek látta, hogy Ann-nel sétáljon, noha a lány csak cseléd volt. Csodálatos elfogulatlansággal beszélgettek, és egész természetesen tértek át a régi, bizalmas emlékek felidezésére. Kipps némi csodálkozással azon vette észre magát, hogy egyszerre csak ezt mondja: - Emlékszel még arra a fél hatpennysre? Amit mink vágtunk el?

- Mi van vele?

- Az enyim még megvan.

Ann nem szólt mindjárt. - Muris volt, ugye? - mondta aztán. - A tied még megvan, Artie?

- Persze! Hát mit gondoltál? - kérdezte Kipps, és csodálkozva kérdezte magától, mért is nem vette elő olyan régóta azt a hatpennyst.

Ann mosolyogva, nyílt tekintettel nézett Kippsre. - Nem gondoltam volna, hogy megtartod. Sokszor úgy éreztem, csacsiság, hogy én megtartom az enyimet. Meg hát igazán nem is jelentett semmit - mondta kicsit eltűnődve, s közben a fiúra nézett. Pillantásuk találkozott.

- Ugyan! Semmit? - kérdezte Kipps kicsit késve, s alig mondta ki, máris megdöbbent, hogy ez hűtlenség Helen iránt.

- Hát, legalábbis nem sokat - mondta Ann. - Te még mindig az áruházba vagy?

- Folkestone-ba lakok - kezdte Kipps, és úgy döntött, hogy ennyi elég is. - Sid nem mondta, hogy találkoztunk?

- Nem. Itt találkoztatok?

- Igen. A napokban. Úgy egy héttel ezelőtt.
- Akkor még nem voltam itt.
- Igen, akkor - mondta Kipps.
- Egész jól megy neki. Saját üzlete van már, tudod, Artie.
- Igen, elmondta.

A Mugget-házakhoz értek.

- Bemész? - kérdezte Kipps.
- Hát most már bemegyek - felelte Ann. Hallgattak.

Ann törte meg a csendet. - Gyakran jössz New Romneyba? - kérdezte.

- Néha átbiciglizek egy kicsit. - Megint hallgattak.

Ann kezet nyújtott. - Örülök, hogy láttalak - mondta.

Rendkívüli érzések hullámozottak Kipps lelkében. - Ann... - kezdte, és elhallgatott.

- Tessék? - kérdezte a lány felcsillanó szemmel. Nézték egymást.

Azok az első, kamaszkori érzelmek újult erővel törtek Kippsre. A lány jelenléte elsöpört minden megfontolást. Erősebben érezte Ann hatását, mint valaha. Ott állt előtte, szinte érezte a lélegzetét, puha ajka kicsit szétnyílt, szemében öröm fénylett.

- Nagyon örülök, hogy láttalak, mintha visszajöttek volna a régi szép idők - mondta Kipps.
- Igazán? - Újabb csend.

Kipps szeretett volna hosszan beszélgetni a lánnyal, sétálni vele vagy valamit csinálni, ami bármely elképzelhető módon közelebb hozza őket egymáshoz, de mindenekelőtt szerette volna még egy darabig élvezni a lány szeméből rásugárzó tetszést. Folkestone emléke azonban belekapaszkodott, s azt súgta: nincs értelme! - Hát, akkor mennem kell - mondta, és akaraterejét megfeszítve, kelletlenül hátat fordított. Amikor visszanézett a sarokról, Ann még mindig a kapuban állt. Talán kicsit csalódott is volt, amiért a fiú hirtelen otthagya. Kipps érezte ezt. Tétovázva megállt, félig hátrafordult, bámult, aztán hirtelen nagy kalaplengetésbe kezdett. Ó, az a kalap! Civilizációnk csodálatos kalapja!

Pár perc múlva már nagybátyjával beszélgetett, végtelenül szórakozottan a szokásos témákról. A bácsi lelkesen magyarázta, hogy vesz neki néhány állóórát tőkebefektetésül, viszonteladásra. Látott még két nagyon szép glóbuszt is Lyddben valamelyik üzletben, az egyik földgömb volt, a másik éggömb, pompásan festenek Kipps szalonjában, és az értékük is csak növekedhet. Hogy beleegyezett-e ezekbe a vásárlásokba vagy sem, Kipps később már nem emlékezett rá.

Lehet, hogy a délnyugati szél segítette útban hazafelé, Dymchurchön mindenesetre úgy hajtott át, hogy azt sem tudta, hol jár. Hythe közelében furcsa érzése támadt. Úgy tűnt neki, hogy balról a dombok és jobbról a fák megindulnak egymás felé, s összeborulnak fölötte, úgyhogy egyenes, szűk sikátorban gurul. Nem mert megfordulni álnok, félig betört vasparipáján, de tudta, jól tudta, hogy mögötte, egészen a szemhatárig a nagy síkság: a lóp alkonyi fényben fürdik. Valahogyan ez táplálta gondolatait. Mikor Hythe-on hajtott keresztül, az jutott eszébe, hogy vajmi nehéz lenne összeegyeztetni az ő életét Annével, hiszen ő tulajdonképpen úriember. Seabrook szomszédságában arra gondolt, hogy valamiképpen, bár maga sem tudta, hogyan, lealacsonyította magát, amikor Ann-nel sétált. Végül is Ann csak cseléd!

Ann! Ann életre hívta Kipps jellemének minden rossz, legkevésbé úriemberi vonását. Volt egy pillanat, mialatt beszélgettek, amikor Kipps határozottan érezte, igazán nagyon jó lenne szájon csókolni a lányt. Volt Annben valami, ami azt az érzést keltette Kippsben, hogy a mérhetetlenül hosszú idő alatt, amíg nem találkoztak, a lány valamikor, valamilyen titokzatos úton-módon neki adta magát.

No de ilyet! hogy ennyi ideig megtartotta azt a fél hatpennyst! Ennél hízelgőbb dolog még sohasem történt Kippsszel.

2

A társalgás művészete fölött gubbasztó Kipps egyszerre csak azon kapta magát, hogy különös álmodozásba merült. Fölállt, ide-oda járkált, az ablaknál ácsorgott egy darabig, aztán felrázta magát, és könnyebb szellemi táplálékul megpróbálkozott a *Szezámfü és liliomok*-kal. Ez se tudta azonban lekötni a figyelmét. Hátradőlt a széken. Hol mosolygott, hol sóhajtott, felkelt, előhúzta zsebéből a kulcsait, nézegette, aztán döntött, és elindult az emeletre. Letérdelt, kinyitotta a sárga ladikot, amely egykor minden földi tulajdonát rejtette, kivett belőle egy kis irattárcát (olcsó holmi volt, ajándékba kapta), és belenyúlt. És bent a tárca egyik sarkában egy kis papírcsomag búj meg; vörös pecsétviasz védte a kíváncsi szemek elől. A pecsét évek óta érintetlen volt. Néhány pillanatig nézegette a kis csomagot, azután letette a tárcát, és feltörte a pecsétet.

Csak este, amikor lefeküdni készült, akkor jutott eszébe, hogy valamiről megfeledkezett. - A ménkű üsse meg! Fene a dolgomat, most se mondtam meg nekik! Tessék! most mehetnek meg in New Romneyba.

Bemászott az ágyba, és egy darabig elgondolkozva üldögélt.

- Hülye egy világ - mondta végül hosszú tűnődés után. Ekkor eszébe jutott, hogy Ann észrevette a bajuszát. Most magáról kezdett ábrándozni. Elképzelte, hogy elmeséli Ann-nek, milyen gazdag lett. Micsoda meglepetés lenne! Végül mélyet sóhajtott, elfújta a gyertyát, fészkelődött egy kicsit, és pár perc múlva már aludt is.

De reggel, sőt, később is a nap folyamán gyakran gondolt Annre - a kedves, ragyogó szemű, kíváncsú Annre, és váltakozva, hol nagyon akart, hol nagyon nem akart újra átmenni New Romneyba.

Délután a sétányon üldögélt. „Azt hiszem, meg kellett volna mondani Ann-nek, hogy vőlegény vagyok” - gondolta.

Ann! Az álmok és érzések, amelyek mintha örökre eltűntek volna lelkéből, most mind visszatértek, átalakulva, új formában, hogy jobban illeszkedhessenek a lány megváltozott személyéhez. Arra gondolt, mennyire sietett haza New Romneyba a karácsonyi vakációra, azzal az elhatározással, hogy megcsókolja Annt, és milyen szörnyű üresség töltötte el, amikor megtudta: Ann elment.

Hihetetlennek érezte most, de mégsem egészen hihetetlennek, hogy igazi könnyeket sírt a lány miatt - hány éve is volt?

Naponta hálát kellene adnom teremtőmnek, amiért nem rám ruházta az emberiség bírójának tisztségét. Én olyan görcsös határozatlansággal próbálnám enyhíteni a legkiáltóbb igazságtalanságot is, hogy az inkább meghosszabbítaná, semmint csillapítaná az Ítélet Napjának keserveit. A püspökök, nagy jövedelmű iskolaigazgatók, bírák és egyéb nagyképű, tekintélytől dagadó személyiségek iránt, szóval: az „emberi méltóság” és bármiféle tudatos emberi fölény iránt nem élnék a legcsekélyebb könyörülettel sem. Különösen a püspökök iránt nem. Irántuk atavisztikus viking haragot táplálok, és gyakran, nagy gyönyörűséggel álmodom hajókról és partraszállásról, és arról, hogy a püspöki széksor hírneves, eleven díszei hogy menekülnek eszeveszetten, kamáslis lábukat szedve, vérszomjas kardom elől az ország belsejébe. Ezekkel tehát szigorúbban bánnék el, mint ahogy megérdemlik; másfelől viszont az olyanokkal, mint Kipps... A bősztító határozatlanság itt lépne közbe. Kippsnél felfüggeszteném az ítélezést. Minden és mindenki várakozna. A mérleg csak ingadozna, s valahányszor a kedvezőtlen ítélet felé billenne, meglökném, hogy tovább ingadozzon. Királyok, hadvezérek, államférfiak, ragyogó asszonyok, magas személyiségek lihegnének a felháborodástól, egyszóval: az emberiség színe-java általában ott állna elátkozatlanul, mellőzve, vagy csak úgy egész mellékesen elátkozva, s közben én kutatva keresnék valamit, akármit, ami Kipps mellett szól... Ámbár attól félek, semmi sem mentené meg az elítéltetéstől, ha az a bűne is felkerül a lajstromba, hogy két nap se telik el, és máris újra beszél Ann-nel.

Az ember mentségeket keres. Előző este a fiatal Walshingham és Chitterlow találkoztak Kippsnél, és ez persze kedvezőtlenül befolyásolta Kipps erkölcsi felfogását. A két vendég néhány percnyi különbséggel érkezett, s a háromcsillagos jó öreg Matuzsálem férfias irányítása mellett vitába szállt egymással, a vendégszerető házigazda feje felett. Kezdetben úgy látszott, Walshingham győz, de végül Chitterlow nagyszerű szóáradattal lesöpörte a porondról. Chitterlow azzal kezdte, hogy a színpadi szerzők milyen sokat keresnek, a fiatal Walshingham azonban gyorsan lefőzte, mert cinikus, de hatásos módon megcsillagította ismereteit a pénzarisztokráciáról. Ha Chitterlow ezekkel dicsekedett, Walshingham száz-ezrekkel kérkedett, s egy darabig nemzeti vagyonokkal dobálózva egyedül uralta a színpadot. A pénzügyi politikáról éppen át akart térni az *Übermensch*-re, amikor Chitterlow magához tért első vereségéből, újra szorítóba lépett, és győzött. Amikor Walshingham egy nemrég elhunyt birodalomépítőről mondott néhány dolgot, amit az ő közvetlen baráti körén kívül nem sokan tudtak, Chitterlow váratlanul közbeszólt: - Apropó, nők! Ha már nőkről beszélünk és a módszerről, ahogy lecsapnak a férfira... - mondta (bár, ami azt illeti, éppen a spekulációról beszéltek, amely megrontja a társadalmat). Ebben a témakörben, amint ez hamar kiderült, Chitterlow verhetetlen volt. Oly sokat tudott, annyi nővel volt dolga! A fiatal Walshingham mindent elkövetett, csípős megjegyzéseket tett, fenntartással élt, de hiába - még Kipps is világosan látta, hogy csak könyvből tanulta a romlottságot. Érezni lehetett, hogy Walshingham hírből sem ismeri a szenvedély izzását. Chitterlow azonban meggyőző és bámulatos volt. Lányokat szöktetett meg, lányok szöktették meg, szerelmi kapcsolatban állt többel is egyszerre - Bessie-ről nem is szólva -, szeretett és rajtavesztett, szeretett és elfojtotta érzéseit, szeretett és kudarcot vallott... Érdekesen világított rá az amerikai erkölcsre - nagy sikereket aratott, amikor ott turnézott. Beszédét Mr. Kipling egyik legismertebb versének hangulatához igazította. Elmondta egy kis romantikus kalandját: a szerelem, szépség és szenvedély mámoros álmát, amelyet egy hétvégi hajókiránduláson élt át, szombattól hétfőig, a Hudson folyón, és így fejezte be: - Tőle tanultam, amit a nőkről tudok! - Ezt többször is elmondta, aztán Kipling dicséretébe fogott. - A kis Kipling, ő aztán értette! - mondta a szeretet közvetlenségével. Idézni kezdett:

*Ott téptem virágot, ahol találtam,
Kószáltam, csókoltam épp eleget,
Szeretőm volt ötven, vagy talán száz is,
Közöttük féltucat szűz is lehetett.*

- Bárcsak én írtam volna ezeket a sorokat! Ez Élet, ez igazán az! De fogd magad és tedd át színpadra, vidd a színpadra a való élet legapróbb mozzanatát - majd meglátod, mit csinálnak veled! Csak Kipling merhette ilyen fába vágni a fejszét. Ez a verse fejbe kólintott. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy Kipling nem kólintott fejbe azelőtt is meg azután is, de ez a verse egyszerűen leterített. És mégis, tudják, van benne egy dolog. Ebben a szakaszban:

*Ott téptem virágot, ahol találtam,
Most meg kell fizetnem mindenért,
Mert minél többet tudsz a többi nőről,
Annál kevésbé hevülsz egyért.*

- Hát... az én esetemben legalábbis, nem tudom, mennyit bizonyít ez, tekintve, hogy olyan sok mindenben kivételes vagyok, hiába is tagadnám, már amennyire engem illet, maguknak megmondom, de ne adják tovább, én teljesen hű maradtam Murielhez, amióta csak feleségül vettem. Egyetlenegyszer se... még véletlenül se mondtam vagy tettem olyasmit, ami a legcsekélyebb mértékben... - Barna szemében ábrándos kifejezés jelent meg e hízelgően bizalmas nyilatkozat után, és pompás hangja mélyebben zengett, amikor jelentősegteljesen hozzátette: - *Tőle tanultam, amit a nőkről tudok.*

- Igen - igyekezett Walshingham a hatásos szünet vége előtt még gyorsan bekapcsolódni. - A férfinak ismernie kell a nőket. S az alapos tudásnak csak egy útja van: a tapasztalati módszer.

- Ha a tapasztalati módszerről szeretne tudni egyet-mást, fiam... - folytatta Chitterlow. Így beszélgettek. *Ex pede Herculem*, ahogy a művelt Coote mondta volna.

A kora hajnali órákban Kipps szavaktól és whiskytől kóválygó fejjel vonult be hálószobájába. Sokáig ült ágya szélén, szomorúan elmélkedett a férfihoz nem illő monogámiáról, amely egész pályafutására előrevetítette árnyékát; elmélkedett, és gondolatai egyre inkább arra a lehetőségre összpontosultak, hogy ezt az egynejűséget legalábbis megkettőzi Ann-nel.

4

Egy-két napig ellenállt a kísértésnek, és nem ment át New Romneyba. Nem tudom, vajon enyhítő körülménynek számít-e ez az ítélkezésnél? Véleményem szerint az egészséges, erős akaratú, igazi férfit nem lehet locsogással befolyásolni, de sohasem állítottam, hogy Kipps ilyen fajta. Tény az, hogy a másnap délutánt Ann-nel töltötte, és semmi kivetnivalót nem talált abban, hogy udvarolni kezdett a lánynak.

A Fő utcán találkozott Ann-nel, elébe állt, és hirtelen támadt ötlettel, a régi szép időkre hivatkozva, merészen sétálni hívta.

- Nem bánom - mondta Ann.

Beleegyezése szinte megijesztette Kippset. Képzelete itt már csődöt mondott. - Remek lesz - mondta. Végignézett az utcán. - Merre? - kérdezte.

- Nekem mindegy, Artie. Éppen sétálni indultam St. Mary felé.

- Menjünk azon az úton a templom mögött - mondta Kipps. Hamarosan kellemes, köznapi hangulatban ballagtak a tenger felé. Egy darabig Sidről beszélgettek. Eleinte Kippsnek eszébe

se jutott, hogy Ann „nő”, ahogy Chitterlow értelmezi a szót, s csak úgy gondolt rá, mint Annre. Később azonban az éjszakai fecsegés emléke felködlött agyában, és eltért egy kicsit a személyes kapcsolattól. Kértek a tengerpartra, és leültek egy hepehupás, kavicsos helyen, ahol gyér fű és vadmák nőtt. Kipps félkönyökre dőlve kavicsokat dobált fel, és elkapta őket. Ann egyenesen ült mellette a napfényben, és nézte. Mindenféléről beszélgettek, alaposan megtárgyalták Sidet, megtárgyalták Annt, de Kipps óvatosan hallgatott a gazdagságáról.

Enyhe udvarlásra szánta el magát. - Nekem még megvan az a fél hatpennys - mondta.

- Igazán?

Ezzel megváltozott a hangnem.

- Nem is tudom, miér, de én is megtartottam az enyimet - mondta Ann.

Hallgattak. Aztán újra beszélni kezdtek, s elmondták, milyen sokszor gondoltak egymásra az elmúlt években. Lehet, hogy Kipps füllentett, Ann azonban valószínűleg nem.

- Volt egy-két ismerősöm, de egyik se volt olyan, mint te, Artie - mondta Ann.

- Mindenképpen jó, hogy megint találkoztunk - mondta Kipps. - Nézd azt a hajót, milyen közel jön. - Tompultság vett erőt Kippsen, töprengésbe merült, aztán egyszerre gondolt egy nagyot. Úgy dobta fel a kavicsokat, hogy - mintha véletlenül történe - Ann kezére essenek. Aztán nagyon bünbánóan megsimogatta a lány kezét. Ha ez például Flo Batesszel történik, ebből mindenféle kacérkodás származhatott volna, de Kipps csalódottan állapította meg, hogy Ann nem tiltakozik, és az erős napfényben félig lehunyt szemmel, kedvesen mosolyog le rá, és nagyon természetesnek tartja a dolgot. Kipps beszélni kezdett, s minthogy Chitterlow nézetei mindinkább tért hódítottak benne, azt mondta, hogy sose felejtette el Annt.

- Én se felejtettelek el, Artie - mondta Ann. - Fura, ugye? - Kipps is furának találta.

Emlékeiben kutatott, és hirtelen eszébe jutott az a meleg nyári este. - Emlékszel a cserebogarakra, Ann? - kérdezte. De az emlékezetes este lényege nem a cserebogárvadászlat volt. A lényeg, s ezt most mind a ketten érezték, az volt, hogy még sohase csókolta meg Annt. Fölnézett, és pillantása Ann szájára esett. Nagyon szerette volna egykor megcsókolni ezt a száját, és az emlék most átszökött az időn és eltörölte az éveket; a régi elhatározás új erővel támadt fel, s elűzött minden új elhatározást. Valamit tanult kamaszkora óta. Most nem kérdezett; tovább beszélt, idegein finom remegés futott végig, s öröm gyulladt ki benne. Miután kellőképpen meggyőződött arról, hogy senki sincs a közelben, szorosán a lány mellé ült, és arról beszélt, hogy milyen tiszta a levegő, s milyen közel látszik Dungeness. Ezután megint hallgattak.

- Ann - suttogta, és remegő karját a lány köré fonta.

Ann néma volt és engedékeny, s ahogy Kipps később felidézte magában: ünnepélyes. Kipps maga felé fordította Ann arcát, és megcsókolta a száját. Ann visszacsókolta, és csókja olyan ártatlan és gyengéd volt, mint egy gyermeké.

5

Furcsa, hogy amikor később visszaemlékezett erre, közel sem talált annyi örömet ebben a hűtlenségben, mint amennyit remélt. Annyi bizonyos, hogy fenemód snájdig dolog volt; snájdig még chitterlow-i mércével mérve is egy „növel” heverészni a littlestone-i tengerparton, udvarolni neki, s kiélvezni a diadalt, hogy megcsókolta, holott egy másik, folkestone-i lánnyal jár jegyben. Ez a két személy azonban nem volt „nő”. Ann és Helen volt. Főleg Helent nem lehetett „nőnek” tekinteni. És volt valami Ann nyugodt, barátságos tekintetében, nyílt

mosolyában, ártatlan kézsorításában, valami védtelen és gyanútlan, ami a vártnál is jobb ízt adott a dolognak. „Tőle tanultam, amit a nőkről tudok.” Ez az ismétlődő mondat visszhangzott fejében, s terelte maga előtt gondolatait, pedig tulajdonképpen semmit sem tudott meg a nőkről, csak önmagáról valamennyit. Nagyon szeretett volna újra találkozni Annnel és megmagyarázni... Nem tudta pontosan, hogy mit akar megmagyarázni. Nem tudott pontosan semmit.

Az intelligencia csúcsteljesítménye, ha az ember egész életét egységes összefüggő rendszerbe foglalja. Kipps azonban körülbelül annyira tisztán látta magát mint egészet, mint amennyire egy fa látja magát. Léte szertefoszló és visszatérő hangulatokból állt. Amikor valakire gondolt, akár Helenre, akár Annre, akár valamelyik barátjára, hol ez, hol az a szempont irányította gondolatait, és gyakran megesett, hogy végül az egyik szempontot nem tudta összeegyeztetni a másikkal. Szerette Helent, nagyra becsülte, de ugyanakkor meg is gyűlölte egy kicsit. Ha arra a lymne-i kirándulásra gondolt, bizonytalan, mély, gyönyörű érzések árasztották el; ha arra gondolt, hogy kénytelen vizitelni vele, vagy a megjegyzésekre, amelyekkel Helen ismét a viselkedését kifogásolta, azon kapta magát, hogy fellázad, és dühödten metsző sértéseket fogalmaz népi nyelven. De Annre, akit sokkal ritkábban látott, egyszerűbb volt emlékezni. Ann szép volt, szinte puhán nőies, és Kipps képzelete könnyen elfogadta éppen azon a ponton, ahol Helent elutasította. Mindennél többet ért az Ann szeméből sugárzó elismerés, egy futó pillantása is balszam volt önérzetének soha nem gyógyuló sebeire.

Kóssa ötletek kölcsönözték gondolatainak a hangulatot, és egészségi állapota meg a táplálkozás adták hozzá a szint. De egy dolgot valahogy mégis majdnem világosan tudott: viszontlátni Ann-t, arra célozni, hogy gondolatai mindig vele voltak az elmúlt években, és mindenekfelett megcsókolni - hitvány, csúnya dolog volt! Csakhogy, sajnos, ez a megvilágosodás a kellenél néhány órával később következett be.

6

Négy nappal ezután Kipps nagyon későn kelt. Későn kelt, megvágta az állát borotválkozás közben, belerúgta egyik papucsát a lavórbá, és azt mondta: - A ménkü csapjon bele!

Talán a kedves olvasó is ismeri azokat az elviselhetetlen reggeleket, amikor az embernek nincs se kedve, se ereje fölkelni, idegei működésében semmi összhang, két bal keze van, és még a madarakat is gyűlöli, amiért énekelnek. Az ember úgy érzi, alkalmatlan minden feladatra, bármi legyen is az. Az ilyen ébredések többnyire a rossz éjszakákat követik, és általában a mértéktelen táplálkozás következményei, vagy azoknak a finom lelki hatásoknak, amelyeket az öreg Kipps a „pancsnak” tulajdonított, vagy az emésztő gondoknak. Kipps esetében - noha Chitterlow ismét vendége volt az éjszaka - feltétlenül az emésztő gondok játszották a főszerepet. Már napok óta sötét fellegek gyülekeztek a feje fölött, s ezek a seregek bizonyos csapatösszevonásokat hajtottak végre az éjszaka folyamán. A hajnali szürkületben Kipps felmérte a helyzetet.

A főbaj a következő zászló alatt menetelt:

Mr. Kippsnek

Mrs. Bindon Botting

fogad

szeptember 16-án, csütörtökön.

Anagramma-játék 4-től 6.30-ig.

R. S. V. P.

Ez a zászló pontos mása volt annak a meghívókártyának, amely lent a fogadószoba tükrébe volt beletűzve. Ezzel a rettenetes jelentőségű dokumentummal kapcsolatban olyan válságos állapotba jutottak a dolgok Helennel, amit Kipps a maga kifejező nyelvén csak így tudott meghatározni: *szövegelés!*

Kínos kérdés volt, és ott lappangott közöttük már régóta, hogy Kipps nem él a kínálkozó alkalmakkal, és nem fordítja minden energiáját és szabad idejét a társaságbeli rutin megszerzésére, s még sokkal kevésbé igyekszik további alkalmakat teremteni. Különösen rettegett, s ez meg is látszott rajta, attól az általános délutáni szórakozástól, amelyet „vizitelésnek” neveznek. Helen napnál világosabban kimutatta, hogy ez a rettegés butaság, és le kell küzdenie. Ezt a férfiatlan gyengeséget először Coote-éknál árulta el, egy nappal azelőtt, hogy megcsókolta Annt. Már együtt volt a szokásos társaság, kellemesen beszélgettek, amikor a nagy bóbitás kis szobalány bejelentette a fiatalabbik Wace kisasszonyt. Erre Kipps rémült arccal félig fölemelkedett a székről. - Jesszusom! - kiáltotta. - Nem mehetnék föl?! - aztán visszazökkent a székre. Késő volt! A fiatalabbik Wace kisasszony belépett, és valószínűleg meghallotta Kipps szavait.

Helen viselkedésén ugyan látszott a meglepődés, de nem szólt semmit. Később azonban megmondta Kippsnek, hogy hozzá kell szoknia az emberekhez, és azt tanácsolta, csináljanak végig egy vizitorsorozatot hármásban Mrs. Walshinghammel. Kipps akkor vonakodva beleegyezett, de utána annyi ravaszsággal talált kibúvókat, amennyit Helen fel sem tételezett volna róla.

Helennel végre sikerült rávennie Kippsre egy vizitre Miss Punchedafernél, a Radnor Parkban. A látogatás felettébb könnyűnek ígérkezett, mert Miss Punchedafer süket volt, az ember azt mondhatta, ami eszébe jutott, úgyse hallotta. Kipps azonban a kapu előtt megint visszahőkölt.

- Nem tudok bemenni - mondta elhaló hangon.

- Muszáj! - mondta Helen. Szép volt, mint mindig, de kemény és szigorú.

- Nem tudok. - Kipps gyorsan előhúzta zsebkendőjét, arcához nyomta, és a kendő fölött tágra nyílt, ellenséges szemmel nézte Helent. - 'mlehet. Vézrik a zórom - mondta furcsa, fojtott hangon a zsebkendője mögül.

De ezzel az ellenálló ereje ki is merült, s amikor az anagramma-teadélután ötlete felvetődött, Helen teljesen összezúzta gyenge tiltakozását. Helen ragaszkodott a dologhoz. Őszintén megmondta: - Lesz néhány szavam magához ebben az ügyben! - És volt...

Coote magyarázatából Kipps megértett valamit az anagrammák és anagramma-teák természetéből. - Az anagramma - fejtegette Coote - olyan szó, amely ugyanolyan betűkből áll, mint egy másik szó, csak másféle elrendezésben. Például: T. O. C. O. E. az én nevem anagrammája.

- T. O. C. O. E. - ismételte Kipps nagy figyelemmel.

- Vagy T. O. E. C. O. - mondta Coote.

- Vagy T. O. E. C. O. - mondta Kipps, és azzal segített szegény fejének, hogy minden betűnél bólintott.

Amikor Kipps már tisztában volt azzal, mi az anagramma, Coote rátért a második kérdésre: a teadélutánra. Ebből Kipps megtudta, hogy a jelenlévők száma harminctól hatvanig terjedhet, és mindenki kitűz magára egy anagrammát.

- Kap egy kartonlapot, amelyre fölírhatja a megfejtéseit. Olyanfélét, mint egy táncrend. Aztán körbejár, és igyekszik kitalálni. Egész jó mulatság - mondta Coote.

- Tényleg, egész jó - mondta Kipps színlelt lelkesedéssel.

- Felvillanyozza és összehozza az embereket.

Kipps mosolyogva bölintott.

Kipps egész keserves hajnali töprengésén végighúzódott az anagramma-teadélután látomása; egyre fel-alá vonult, ki-be masírozott többi gondja között. Nők és látogatók harminctól hatvanig, és rengeteg betű az ábécéből, különösképpen a PIKPS meg a TOECO. Megpróbált legalább egy szót kihámozni a végeérhetetlen körmenetből. A szó, amelyet végül némi nyomatékkal belemondott az éjszaka csendjébe, ez volt: „Fészkesfene!”

Azután a betűk menetében, mondhatni koszorújában, megjelent Helen alakja, ahogy a *szövegelés* pillanatában szokta látni; kicsit kemény, kicsit bosszús, kicsit csalódott arccal. Kipps elképzelte, hogy Helen szeme láttára körbejár és találgat. Igyekezett egyéb dolgokra gondolni, elkerülni, hogy beleessen abba a másik, még mélyebb nyugtalanságba, amelyet sárga vadmákvirág díszített. A meggyilkolt barátság három áldozata: Buggins, Pearce és Carshot rámeredt a csendben, és Kipps szörnyű rettegését kínzó büntudattá változtatta. Tegnap este lett volna a szokott bendzsóest, és Kipps remegő bizonytalansággal egy üveg öreg Matuzsálemet tett az asztalra a poharak közé, és kibontott egy doboz finom szivart. Hiába. Úgy látszik, nélkülözni tudták Kipps társaságát. Helyettük Chitterlow jött, és izgatottan tudakolta, rendben van-e a tervezett konzorcium dolga. Mindent visszautasított, csak egy gyenge szódás whiskyt kért. - Épp csak, hogy igyunk valamit - mondta, legalábbis amíg el nem intézik az üzleti részt, aztán gondosan és rendszeresen kezdte felvázolni az ügyet. Hamarosan egy újabb whiskyt ivott pusztá szórakozottságból, ettől kezdve a beszéd simán folyt szájából, mint bonyolult mintájú tarka szövet a szövészelekről. Szövevényes stílusában elmondta, milyen lényeges változtatásokat eszközölt az *Üldözött lepké*-ben - a nyakba mászott bogár dolgot vissza kellett állítani -, elmesélte, hogy súlyos véleménykülönbség merült fel közte és Mrs. Chitterlow között abban a kérdésben, hogy hol és hogyan éljenek, ha majd beüt a darab, továbbá, hogy mért nem finanszírozott Thomas Norgate ömértósága soha konzorciumot, meg még sok egyebet a szóban forgó tervezett konzorciumról. De ha Chitterlow szóáradata túlzásúfolt és kavargó volt is, ahová kilyukadt, az teljesen érthető volt: Kipps lesz az oszlopa a konzorciumnak, és kétezer fontot kell befizetnie.

Kipps felnyögött, és átfordult a másik oldalára, és újra szembe találta magát Helennel: „ígérje meg, hogy semmit sem csinál, amíg nem beszél meg velem.” Kipps azonnal visszafordult, és mozdulatlanul feküdt egy darabig. Úgy érezte magát, mint süldönyúl a csapdában. Ekkor hirtelen, tisztán és élesen szívébe nyilallt a vágy Ann után. Úgy látta, ahogy a littlestone-i parton ült a sárga vadmákvirágok között, és arca napfényben fürdött. Szíve úgy kiáltott Ann felé a sötétben, ahogy az ember segítségért kiált. Tudta, mintha mindig is tudta volna: nem szereti Helent! Annre vágyott, szerette volna karjába zárni, az ölelését érezni, újra meg újra megcsókolni, és örökre hátat fordítani minden és mindenki másnak.

Későn kelt, de a szörnyű felfedezés még ott kísértett, nem üzte el a kakasszó, sem a napvilág. Törődötten kelt föl, megvágta magát borotválkozás közben, de végre mégiscsak eljutott az ebédlőbe, és csengetett, hogy hozzák be sok fogásos, meleg reggelijét. Azután megnézte a postáját. A szokásos reklámhirdetéseken, lottó- és lóversenyfogadási körleveleken kívül volt benne két igazi levél is. Az egyik vékony volt, gyászkeretes borítékban, és ismeretlen kézírással címezték. Ezt bontotta fel először, és egy meghívót talált benne.

Mrs. Raymond Wace szívesen látja

Mr. Kippset

vacsorára, szeptember 21-én, kedden este 8 órakor.

R. S. V. P.

Kipps gyorsan félredobta, és felvette a másikat. Szokatlanul hosszú levél volt a nagybátyjától, és így szólt:

Kedves Öcsém, alaposan megleptél minket a leveleddel, bár sejtettünk valami ilyesfélét, és reméljük a legjobbakat. Szép dolog, hogy a fiatal hölgy Lord Beauprés rokona, de te csak vigyázz, nehogy a nyakadba varrja magát, mert sokan örömmel fölcsípnének téged mostan, hogy a körülményeid így megváltoztak. Többször is kiszolgáltam az öreg lordot, amikor még komornyik voltam, és nagyon sovány borraivalókat adott és tyúkszeme is volt. Hirtelen természetű öregúr volt, nehéz volt kedvére tenni. Assziszem, már teljessen elfelejtett engem, és különben is, ne bolygasuk a múltat. Holnap busz-nap van, és ahogy mondd, a fiatal hölgy a közeledbe lakik, becsukjuk a boltot, mer úgyszemmi dolog, a kirándulók mindent magukkal hoznak ide, még a játékvödröt is a gyerekeknek, és üdvözljük, és adunk egy csókocskát neki meg egy kis bátorítást, ha úgy lássuk, hogy rendes lány, biztosan örülni fog, hogy megismerheti a te öreg bácsikádat. Szerettük volna előb egy kicsit megnézni, de hát még nem történt semmi baj, és reméljük, minden jól fog sikerülni, de azért maradok

szerető nagybátyád
Edward George Kipps

U. i. A gyomrom még mindig ég. Hozok neked rebarbarát, magam szedtem, ilyet úgyse kapsz Folkestone-ba, és ha lehet egy nagy csokor virágot az ifjú hölgynek.

- Még máma átjönnek! - mondta Kipps. Tanácstalanul állt, kezében a levéllel. - Hogy a nyavalyába! Nem bírok... Megcsókolni Helent!

A találkozás baljós előérzettel töltötte el, úgy gondolt rá, mint szörnyű, végzetes katasztrófára.
- Szembenézni se tudok vele! - Hangja elcsuklott a kétségbeeséstől. - És már késő van táviratozni, hogy ne jöjjenek!

7

Körülbelül húsz perccel ezután egy sápadt, elszánt arcú fiatalember - kezében remekül összecsavart esernyő és súlyos útitáska - megszólított egy hordárt a Castle Hill sugárúton.

- Vigye ezt az állomásra, legyen szíves - mondta a fiatalember. - El akarom kapni a londoni vonatot. Nagyon igyekezzen, kevés az idő!

HETEDIK FEJEZET

London

1

London volt Kipps harmadik világa. Biztos, hogy van sok más világ is, de Kipps csak hármát ismert. Az első New Romney és az áruház volt. Ez volt az alap, ebből a világból származott, és ide tartozott Ann is. A második, a kultúra és kifinomultság világa volt. Ebben Coote volt a vezetője, és ebbe a világba készült hamarosan beházasodni. Gyorsan kiderült, hogy ez a két világ sehogy sem egyeztethető össze egymással. A harmadik, nagymértékben még felfedezetlen világ, London volt. London irdatlan, szürke házrengeteg volt, töméntelen sok emberrel, főleg a Charing Cross pályaudvar és a Royal Grand Hotel körül. A város legkülönbözőbb váratlan pontjain elképesztően sokféle üzlet, szobor, tér, étterem - ahol az olyan talpraesett ember, mint Walshingham, fogásról fogásra megrendelhetette a villásreggelit a szemmel láthatólag tiszteletteljes és együttérző pincérral -, csodálatos kiállítások - Walshinghamék elvitték Kippsset az iparművészeti kiállításra meg egy képtárba - és színházak. Londont a konflisok teszik lakhatóvá. A fiatal Walshingham könnyed természetességgel vette igénybe ezeket a bérkocsikat. Széles látókörű, nagyvilági fiatalember volt, és korábbi, kétnapos tartózkodásuk alatt legalább kilencszer ültette Kippsset konflisba, úgyhogy Kipps kivételesen nem félt ezektől a járművektől. Megtanulta, hogy akárhol jár, abban a pillanatban, amint végleg eltévedt, odakiált egy kocsisnak: - Hé! - s azután: - Royal Grand Hotel! - Ezek a megbízható fogatok éjjel-nappal szállítják az elkóborolt londonit vissza kiindulópontjára, és ha ezek nem lennének, az egész lakosság végérvényesen és reménytelenül eltévedne, olyan kiismerhetetlenül szövevényes és bonyolult ez az óriási város. Kipps legalábbis így látta a dolgot, s magam is nemegyszer hallottam ilyesmit az amerikai turistáktól.

A vonat, amelyen Kipps utazott, oldalfolyosós személykocsikból állt, és a modern technika e csodái között Kipps egy időre teljesen megfeledkezett bajairól. A nemdohányzóból átsétált a dohányzóba, elszívott egy cigarettát, és átimbolygott másodosztályú kocsijából az elsőosztályúba és vissza. De a sötét gond hamarosan felszállt a vonatra, és letelepedett Kipps mellé. A menekülés öröme már elpárolgott, és Kipps szeme előtt rettenetes kép jelent meg: a bácsi és a néni megérkezik a lakására, és rájön, hogy megszökött. Sebtében írt pársoros üzenetet hagyott nekik, közölte velük, hogy hirtelen el kellett utaznia üzleti ügyben („rém fontos üzlet!”), és meghagyta, hogy fényűző vendéglátásban részesítsék őket. Az a páni félelem indította a szökésre, hogy ezek a kitűnő, de nem nagyon finom emberek találkozni fognak Walshinghamékkal. Most azonban, hogy biztonságban volt, már el tudta képzelni, mennyire leforrázottak és bosszúsak lesznek az öregek. Hogy magyarázza ezt meg nekik? Nem lett volna szabad megírnia azt a levelet, amelyben közölte velük. Előbb meg kellett volna nőszülnie, és csak azután megmondani nekik. Meg kellett volna beszélnie Helennel. „Ígérje meg...” - mondta Helen. - A fene bele! - mondta Kipps, fölkel, átment a dohányzókoscsiba, és egymás után szívtá a cigarettákat. És ha végül megtudják Walshinghamék címét, és elmennek hozzájuk?!

A Charing Cross újból elfelejtette vele aggodalmait. Konflist fogadott, tökéletes Walshingham-stílusban, és jólesően állapította meg, hogy a Royal Grand említésére a kocsis megnövekedett tisztelettel néz rá. Teljes sikerrel utánozta a fiatal Walshingham viselkedését, ahogy előző londoni kirándulásukon megfigyelte. Az irodában nagyon udvariasak voltak, és remek szobát adtak neki napi tizennégy shillingért.

Kipps fölment, és jó sokáig vizsgálta a szoba berendezését, nézegette magát a különböző tükrökben, és füttyörészve üldögélt az ágy szélén. Nagy és pompás szoba volt, tizennégy shillingért igazán nem drága. De amikor úgy találta, hogy már megint túl sokat gondol Annre, fölkel, és miután egy pillanatig tétovázott a lift előtt, lement a lépcsőn. Villásreggelizni akart ugyan, de ehelyett beténfergett a nagyszalonba, és egy darabig az európai szállodák névjegyzékét olvasgatta. Egyszerre azonban kétségei támadtak: vajon joga van-e ezt a fényűző helyiséget használni beléptidj nélkül? Most már nagyon szeretett volna valamit enni, de erősen élt benne a belénevelt rettegés az étkezésektől. Végül az egyik egyenruhás portás útbaigazításával elindult az étterem felé, ám újból hatalmába kerítette a rémület, amikor meglátta a sok pincért meg asztalt, mindenféle ismeretlen rendeltetésű késekkel és poharakkal. Gyorsan kihátrált, és az ajtóban álló pincérnek odamotyogta, hogy nem ide akart jönni.

Addig lézengett a hallban és az előcsarnokban, amíg már úgy érezte, hogy a főportás gyanakodva nézegeti, ekkor ismét fölment a lépcsőn a szobájába, vette a kalapját és esernyőjét, és az udvaron keresztül merészen kilépett az épületből. Inkább vendéglőbe megy, gondolta.

A kapuban nagy jókedv fogta el egy percre. Úgy érezte, az egész Strand biztosan őt figyeli, amikor kilép a szálló széles kapuján, s ilyeneket mondogatnak az emberek: - Ez is egy olyan gazdag nagykutya. Az ilyenek aztán értik a módját! - Egy kocsis megbökte a kalapját. - Szó se róla - mondta Kipps barátságosan a kocsisnak.

Ekkor újra eszébe jutott, hogy éhes. Belső tiltakozása ellenére úgy döntött, hogy nem kell nagyon sietnie a villásreggelivel, és ráérősen elindult a Stranden keleti irányban. Hamarosan talál majd valami neki való helyet. Próbált visszagondolni arra, hogy miket is rendelt Walshingham. Semmiképpen sem akarta, hogy hülyének nézzék, ha bemegy valahova. Sok helyen szörnyen megkopasztják az embert, s ráadásul még ki is nevetik. Közel az Essex Streethez egy kirakatban hús, paradicsom és saláta mosolygott rá vidáman. Megállt előtte, és tünődve nézegette, de akkor eszébe jutott, hogy mindezt valószínűleg nyersen árulják, és otthon kell megfőzni. Nem volt biztos a dologban, inkább továbbment. Ahogy ballagott, egy csinos kirakathoz ért, amelyben pezsgősüvegek között egy tál spárga volt, meg egy kétshillinges ebéd étlapja keretben. Éppen be akart lépni a helyiségbe, amikor, szerencsére, észrevette, hogy belülről két pincér gúnyosan méregeti. Nyomban odábbállt. A Fleet Street közepe táján csodás ételszag fogadta, és egy hívogató vendéglő, sok bejárattal. Nem tudta azonban eldönteni, hogy melyiken menjen be. Kezdett az idegeire menni a dolog.

Tétovázva megállt a Farringdon Streeten, aztán elindult a Szent Pál-székesegyház irányába, megkerülte a temetőt, és a Cheapside felé tartott. Errefelé a kirakatokat főleg ócskaságokkal tömték tele. Kippsnek most már inába szaladt a bátorsága, és úgy érezte, minden egyes vendéglő csak újabb leküzdhetetlen akadályokat gördít a táplálkozás elé. Nem tudta, hogyan menjen be, mit csináljon a kalapjával, nem tudta, mit mondjon a pincérnek, és mi a neve a különböző ételeknek. Meg volt győződve róla, hogy csak ügyetlenkedne, ahogy Shalford mondaná, és bolondot csinálna magából. Még ki is nevetné valaki! Minél éhesebb lett, annál elviselhetlenebbnek találta a gondolatot, hogy kinevethetik. Azután mentő ötlete támadt, s ezt fontolgatta egy ideig. Bemegy és úgy tesz, mintha idegen volna, aki nem tud angolul. Ezt megértenék, ez megmagyarázná a tudatlanságát. Közben Londonnak olyan részébe ért, ahol nem látott semmiféle vendéglőt.

Határozatlansága már valósággal fájt. - A fene bele! Bemegyek a legközelebbi helyre, amit meglátok - mondta. A legközelebbi hely halsütő volt egy kis mellékutcában; kolbászt is sütöttek itt rostos, gázláng fölött. Ide bement volna, de hirtelen újabb kétségek fogták el. Úgy érezte, túl jól öltözött ahhoz a társasághoz, amelyet homályosan látott a gőzben, ahogy a pultnál ülve hanyagul, kapkodva ettek.

Már-már elhatározta, hogy konflisba ül, és bátran szembenéz a Royal Grand éttermének rémségeivel (hiszen tulajdonképpen nem tudhatják, miért is ment el), amikor megjelent az egyetlen ember, akit Londonban ismert - ahogy már az „egyetlen” londoni ismerősök szokták -, és a vállára csapott. Kipps néhány lépésnyire a halsütőtől egy kirakat előtt ácsorgott. Úgy tett, mintha az igazán megdöbbenően olcsó, rózsaszín, babakelengyét nézegetné, és közben igyekezett végső elhatározásra jutni a sült kolbászt illetően.

- Halló, Kipps - kiáltotta Sid. - Költöd a millióidat?

Kipps megfordult, és örömmel állapította meg, hogy Sidben nyoma sincs annak a keserűségnek, amely olyan rosszul esett neki New Romneyban. Sid komoly és jelentős személyiségnek látszott, vadonatúj cilindert viselt, ami bizonyos kapitalista jelleget kölcsönzött általában szocialista öltözkéne. Kipps csodálatosan megkönnyebbült Sid láttára. Barátot és segítő-társat látott benne, és csak később jutott eszébe, hogy Sid egyúttal Ann bátyja is. Kipps barátságos zörejeket hallatott.

- Éppen erre volt dolgom - magyarázta Sid. - Vettem egy használt zománcozó kemencét. Ezentúl magam csinálom a zománcozást is.

- Mi a fene!

- Bizony. Rengeteg előnye lesz. A vevő kiválaszthatja, milyen szint akar. Hát téged meg mi szél hozott ide?

Kipps szeme előtt feltűnt egy pillanatra a hoppon maradt bácsi és néni képe. - Csak egy kis változatosság... - mondta.

Sid gyorsan határozott. - Lejössz velem az én kis műhelyembe. Van ott valaki, szeretném, ha elbeszélgetnétek.

Kippsnek még ekkor se jutott eszébe, hogy esetleg Annról van szó. - Hát... - mondta, és igyekezett gyorsan kiagyalni valami kifogást. - Az a helyzet, hogy éppen azt néztem, hol kaphatnék be valami villásreggelit - magyarázta.

- Mármint ebédet, ahogy mi mondjuk - jegyezte meg Sid. - Na de mindegy. Errefelé úgysem igen lehet enni. Ha nem hordod nagyon magasan az orrod, és nem fázol egy kis külvárosi kirándulástól, akkor kaphatsz a birkából, amit épp most rontanak el nekem.

Kippsre nagy hatást tett ez a szó: birka!

- Félórába se telik - mondta Sid, és már vitte is Kippset.

A földalattiban Kipps fölfedezte a londoni közlekedésnek egy másik módját is, s az érdeklődés visszaadta nyugalalmát.

- Nem baj, ha harmadikon megyünk? - kérdezte Sid.

- Egy csöppet se.

Sokan voltak a kocsiban, hallgattak hát egy darabig, aztán Sid magyarázni kezdte, hogy kivel akarja összeismertetni Kippset. - Mestermannek hívják az illetőt, majd meglátod, mi mindent tanulhatsz tőle. Nálunk lakik az emeleten, az elülső szobába. Tudod, nem annyira a bér kedvéért, inkább a társaság miatt adtam ki a szobát. Egy az, hogy nincs szükségünk az egész házra, aztán meg régről is ismerem őt. A szociológiai kurzuson ismertem meg, és hamarosan elmondta, hogy nem érzi jól magát ott, ahol lakik, így jött aztán a dolog. Egész prima ember - prima! Tudományos! Látnád csak a könyveit! Tulajdonképpen olyan újságíróféle. Rengeteg

mindent írt már, de mostanába nagyon beteg, nemigen tud dolgozni. Mindenféle verseket is írt, újságba, néha meg könyvekről ír kritikát. Rengeteg könyve van, rengeteg. Pedig el is adott sokat. Rengeteg embert ismer, és mindenfélét tud. Fogorvos volt, meg gyógyszerész. Sokszor láttam, hogy franciául meg németül olvas. Tisztára egyedül tanulta. Itt is volt... - intett Sid a fejével South Kensington felé, amely éppen akkor suhant el a kocsi ablaka mögött. - Három évig. Természettudományt tanult. No, majd meglátod. Ha belejön a beszédbe, csak úgy ömlik belőle a szó.

- Ugyan! - mondta Kipps érdeklődéssel, két keze az esernyője gombján.

- Egyszer még nagy dolgokat fog csinálni. Már írt egy természettudományos könyvet. Fiziográfia. Ez a címe. Elemi fiziográfia. Egyszer majd megírja a középfokút is, ha lesz ideje.

- Sid hagyta, hogy Kipps megeméssze egy kicsit a dolgot. - Én nem tudok neked lordokat meg nagyfejűeket bemutatni, de bemutatathatok egy embert, aki egyszer még híres lesz. Legalábbis... Hacsak... - Sid habozott. - Csúnyán köhög szegény.

- Nem akar majd szóbaállni velem - vélte Kipps.

- Ugyan, dehogynem. Szeret beszélni. Mindenkivel szóba áll - mondta Sid biztatóan, és hozzátette még kissé londonias latinsággal: - Nem mondja semmire, hogy *non alienum*, érted?

- Értem - felelte Kipps intelligensen az esernyője gombja fölött, bár ez természetesen távol állt az igazságtól.

3

Kipps úgy találta, hogy Sid üzlete praktikusnak látszó vállalkozás. Figyelemre méltó bicikli- és biciklialkatrész-kollekciót talált itt, amelyet még sohase látott.

- Ezeket bérbe adom - mutatott Sid a tekintélyes ócskavas-készlet felé. - Az meg ott a „Vörös Zászló”, a demokratikus áron kapható legjobb kerékpár, egész Londonba. Ezt én csináltam, látod? - Kecses, szürkésbarna állványzatra mutatott a kirakatban. - Az ott az alkatrész-készletem. Önköltségi árak! Nagyobb tétel rendelést is vállalok.

- Ételrendelést?

- Tételt mondtam - felelte Sid. - Egyébként az ételosztály erre van - mondta, és kinyitott egy befüggönyözött üveges ajtót.

Kipps pirosfalú kis szobát látott zöld bútorokkal, és fehér abrosszal leterített asztalt, amely bőséges ebédet ígért.

- Fanny! - kiáltott Sid. - Art Kipps van itt!

Rózsaszín kartonruhás, huszonöt-huszonhat év körüli asszony jelent meg; arca kipirult a főzéstől, szeme vidám volt. Kötényébe törölte a kezét, mosolyogva kezét fogott Kippsszel, és azt mondta:

- Egy perc, és minden kész lesz. - Azt is mondta, hogy hallott már Kippsről és a szerencséséről.

Közben Sid eltűnt, hogy sört csapoljon, s amikor visszajött, két tele poharat hozott, Kippsnek meg magának. - Igyál - mondta, és Kipps egyre jobban érezte magát.

- Mr. Mastermannek már egy órája fölvittem az ebédet, gondoltam, minek várjon - mondta Mrs. Sid.

Sürgés-forgás, élénkség, vidám mozdulatok, s máris mind a négyen ebédnél ültek. A negyedik Walt Whitman Pornick úrfi volt, a másfél esztendőes jókedvű fiatalúr, akinek adtak egy kanalat, hogy kalapáljon vele az asztalon, és maradjon nyugton. Rögtön, az első kísérletre ki tudta mondani Kipps nevét, és ebéd közben egész idő alatt egyre mondogatta, hol ilyen, hol olyan kombinációban.

- *Páva* Kipps - mondta Walt úrfi, mire kitört a nevetés. Aztán meg: - *Még husikát* Kipps.

- Ez a kis csibész odavan a szavakér. Nem lehet kimondani egy szót, hogy máris föl ne kapja - mondta Mrs. Sid.

Szalvéta nem volt, ceremónia még kevesebb, és Kipps úgy érezte, még sohase élvezte ennyire az evést. Az első pillanattól kezdve kitűnően ment minden, valamennyien izgatottak voltak egy kicsit a találkozástól, a beszélgetéstől, és sokat nevettek. Ha egy kis szünet állt be, Walt úrfi rögtön kitöltötte. Mrs. Sid nemével és korával járó anyáskodással mérsékelte a végtelen csodálatot, melyet Sid intellektusa, szocializmusa és puritán üzleti elvei iránt érzett. Sidet is, Kippsét is csak úgy említette, hogy *fiúk*, és részletesen magyarázta (ha éppen nem kínálhatta Kippsét) a közte és a férje között lévő korkülönbséget.

- Sose gondoltam volna, hogy csak egy év is van maguk között - mondta Kipps. - Maga és Sid úgy összeillenek.

- Mint egy alma két fele! - mondta Mrs. Sid.

A fiatal Walshingham egyetlen epigrammájának sem volt soha ekkora sikere.

- Alma! - kiáltott közbe a kis Walt, hogy ki ne maradjon valamiből.

A gazdagság fölényének tudata már rég elpárolgott Kipps agyából, és egyre növekvő tisztelettel nézett a házigazdára és a háziasszonyra. Valóban, az öreg Sid csodálatos fickó! Huszonkét éves fejjel a saját otthonában, a saját birkahúsát szeleteli és osztja ki feleségének és fiának. Neki nem kellett ehhez örökség! És milyen kedves, vidám, szívélyes ez a Mrs. Sid! És a gyerek! Az öreg Sid fia! Bizony, az öreg Sid jól nekirugaszkodott. Kippsét csak vagyonának tudata - amely azért még ott húzódott meg gondolatai mélyén - tartotta vissza attól, hogy szánandónak érezze magát. Elhatározta, hogy az első kínálkozó alkalommal valami pazar játékot vesz a kis Waltnak.

- Még egy kis sört, Art?

- Jöhet, öregem.

- Sid, vágj még egy kis kenyeret Mr. Kippsnek. Adhatok még egy kicsit?

Igen, Sid rendes fiú. Ehhez nem fér kétség. Kipps most már többször is gondolt arra, hogy Sid Ann bátyja, de jobbnak látta, ha nem hozza szóba a lányt. Hiszen amikor Ann nevét említette a New Romney-i találkozáskor, Sid bosszúsága jelezte, hogy eltávolodtak egymástól. Nem nagyon közlékenyek egymással... Kipps azt sem tudta, milyen lehet a viszony Ann és Mrs. Sid között. De azért Sid mégiscsak Ann bátyja.

A szoba bútorzata nem vetekedhetett ugyan a vidám ebéddel, Kippsnek mégis az volt a benyomása, hogy csinos. A szoba végében tálalóasztal volt, élénk színű tányérokkal és korsókkal. Walter Crane-nek egy május elsejei plakátja lógott a falon, a műhelybe nyíló ajtó üvegén és függönyén keresztül homályosan látszottak a kerékpárkereskedők tarka reklámképei, és egy polc tele dobozokkal, amelyeken a következő feliratok voltak: „Paragon Csengő”, „Scarum Csengő”, „Szabadalmazott Duda”.

Kipps hihetetlennek érezte, hogy ma reggel még Folkestone-ban volt, és a néni meg a bácsi talán éppen most...! Brrr! Jobb nem is gondolni a nénire meg a bácsira!

4

Amikor Sid másodszor is felszólította, hogy menjenek föl és látogassák meg Mastermant, Kipps a sörtől és a birkagulyástól felhevülten azt mondta: - Nem bánom! - Sid fölkiabált, mire köhögés kíséretében egy hang válaszolt, s erre fölmentek.

- Masterman ritka példány - mondta Sid fojtott hangon. - Hallanád csak, hogy beszél a gyűléseken... már hogyha formába van. - Kopogott, és beléptek egy nagy, rendetlen szobába. - Ez itt Kipps - mondta Sid -, tudja, akiről már beszéltem. Neki van az évi ezerkétszáza.

Masterman üres pipáját rágva szorosán a kandalló mellett ült, mintha égne a tűz, és a legnagyobb tél volna.

Kipps egy darabig csak Mastermant figyelte, és csak később vette észre a kopott berendezés néhány darabját: a kis ágyat, melyet - bár nyilván egészen el kellett volna rejtenie - csak félig takart el a hanyagul odaállított spanyolfal; a köpöcsészét a kandallórácsnál; a sublótot, rajta az ebéd maradékaival, s a szanaszét heverő könyveket és papírokat. Masterman arca után ítélve negyven év körüli vagy talán idősebb férfi volt, halántékán és a szeme körül különös gödrök. Arcán piros folt égett, szeme lázasan csillogott. Nyírott, fekete drótbajusza olyan volt, mintha valami kefefélét hordana rövid, vörös orra alatt. Fogai fekete csonkok voltak. Nyakára fehér sálát csavart, zakója gallérját feltúrta, kabátja ujjából nem villant ki kézelő. Nem állt fel, hogy Kippset üdvözölje, csak vékony csuklójú kezét nyújtotta felé, a másikkal meg egy hálószobai karosszékre mutatott.

- Örülök, hogy megismerhetem - mondta. - Üljön le, és helyezkedjék kényelembe. Rágyújt?

Kipps igennel felelt, és elővette cigarettáját. Ki akart venni egyet, de aztán észbe kapott, és udvariasan előbb Masterman, aztán Sid elé tartotta a dobozt.

Masterman úgy tett, mintha meglepné, hogy a pipája kialudt, aztán kivett egy cigarettát. Gyufák sercentek, rágyújtottak. Sid félretolta az útból a spanyolfal végét, és leült az ágyra. Ezzel nyíltan elismerte, hogy egy kis csendes elégedettséggel szándékozik végignézni, mint veszi kezelésbe Masterman Kippset.

- Hát milyen érzés az, ha az embernek ezerkétszáz fontja van évente? - kérdezte Masterman, és furcsán az orra hegyéhez nyomta cigarettája végét.

- Fura - vallotta be Kipps rövid gondolkodás után. - Átkozottul fura érzés.

- Én még sose éreztem - mondta Masterman.

- Eltart egy darabig, amíg beleszokik az ember, mondhatom.

Masterman cigarettáját szívta, és kíváncsian nézte Kippset. - Azt elhiszem - mondta azután. - És tökéletesen boldoggá tette magát? - kérdezte váratlanul.

- Nemigen mondhatnám.

Masterman mosolygott. - Nem? De azért sokkal boldogabb lett tőle, igaz?

- Eleinte igen.

- Értem. De aztán megszokta. Meddig tartott például a lázas, nagy izgalom?

- Hát... talán egy hétig.

Masterman bólintott. - Ezért nincs kedvem vagyont gyűjteni - mondta Sidnek. - Az ember megszokja. Az öröm nem tartós. Mindig sejtettem ezt, és érdekes, hogy a sejtelmem most igazolódott. Azt hiszem, továbbra is magán fogok élösködni még egy darabig.

- Dehogyan élösködik! Szó sincs róla! - mondta Sid.

- Huszonnégyezer font! - mondta Masterman, és nagy füstfelhőt fújt. - Uramisten! Nem aggasztja ez magát?

- Néha aggódom egy kicsit... előadódnak dolgok...

- Nősülni készül?

- Igen.

- Hm. Gondolom, úrihölgy az illető. Magasabb társadalmi osztályból?

- Úgy valahogy. Lord Beauprés unokatestvére - mondta Kipps.

Masterman olyanformán igazgatta el ösztövére testét, mint aki összeszedett minden adatot, amire szüksége volt; mélyebbre fészkelődött a széken, és felhúzta hegyes térdét. - Nem hiszem - mondta, és cigarettája hamuját belepöccintette a levegőbe -, hogy a dolgok mai állása mellett akármilyen nagy anyagi veszteség vagy nyereség észrevehető változást idézne elő az ember boldogságérzetében. Pedig úgy kéne, hogy legyen. Ha a pénz az volna, aminek lennie kellene: a szolgálatért kapott jelképes elismerés, akkor az ember minden megkeresett fillérrel gyarapodna erőben és boldogságban. De a meztelen igazság az, hogy a világ kibillent az egyensúlyából, és a pénz - a pénz csakúgy, mint minden egyéb - csalás és csalódás. - Kipps felé fordította arcát, és csontos, sovány kezének mutatóujjával adott nyomatékot szavainak. - Ha másképp gondolkoznék, erőlködnék, és szereznek egy kis pénzt. De ha az ember tisztán látja a dolgokat, elmegy a kedve az egésztől. Átkozottul elmegy a kedve! Amikor maga pénzhez jutott, eleinte azt hitte, most aztán már mindent megvehet, amire kedve szottyán?

- Valahogy így volt - mondta Kipps.

- Aztán rájött, hogy nem egészen úgy van. Rájött, hogy akármiről van szó, ott van a kérdés, hol vegye meg, hogy vegye meg, és ha valamit nem tudott megvenni a pénzéért, a világ nyomban rásózott magára valami egyebet.

- Igen, már az első nap rám tukmáltak egy bendzsót - mondta Kipps. - Legalábbis a nagybácsim így mondta.

- Na látja - mondta Masterman.

Sid megszólalt az ágyon. - Ez mind nagyon szép, Masterman, de a pénz mégiscsak hatalom, tudja! Mindenfélét csinálhat...

- Én a boldogságról beszélek - mondta Masterman. - Mindenfélét csinálhat egy töltött puskával is a Hammersmith Broadwayn, csak olyasmit nem, ami magát vagy bárki mást nagyon boldoggá tehetne. Semmit! A hatalom egész más kérdés. Ami a boldogságot illeti, az ember olyan rendezett világot akar, amelyben a pénznek, a tulajdonnak vagy más effajta dolgoknak igazi értéke van, márpedig a mi világunk, én mondom magának, reménytelenül elvesztette egyensúlyát. Az ember társas állat, az emberi szellem körülfogja az egész földgömböt, és a közösség nem lehet boldog a világ egyik pontján és boldogtalan a másikon. Az egész, vagy semmi! Nem lehet többé csoportokban gondolkozni. Ott van a nagy hiba, hogy a világ ezt nem érti meg. Ezért van az, hogy az emberek azt hiszik: van valahol közvetlenül alattuk vagy közvetlenül felettük egy osztály vagy rend, vagy van valahol a földön olyan ország vagy hely, amely igazán biztonságos és boldog. Az igazság az, hogy a társadalom egy test, és ez a test

vagy egészséges vagy beteg. Ez a törvény! Ez a társadalom, amelyben élünk, beteg! Ingerlékeny, lázbeteg, köszvényes, kapzsi, rosszul táplált! Ha az embernek arcidegszabálya van, a bal lába se lehet boldog, és ha eltörött a lába, a toroka se érezheti jól magát. Ez az én tételem, s ezt fogja majd maga is megtanulni. Engem ez olyan megnyugvással tölt el, hogy itt ülök, és teljes nyugalommal várom a véget, mert biztos vagyok abban, hogy semmi sem lesz jobb attól, ha emészttem magam - legalábbis ebben a korban és az én helyzetemben. Már vágyaim sincsenek, az önzésem egy tó fenekén hever, a filozófia téglájával a nyakán. A világ beteg, az időm rövid, az erőm kevés. Éppoly boldog vagyok itt, mint akárhol másutt. - Köhögött, hallgatott pár pillanatig, aztán megint felemelte mutatóujját. - Magának volt alkalma két társadalmi osztályt megkóstolni, és ugye, nem látja sokkal különbnek vagy akár csak egy kicsit is boldogabbnak az új embereket, akik most körülveszik, mint a régieket?

- Nem - mondta Kipps tünődve. - Nem. Eddig nem egészen így láttam a dolgot, de most... Nem. Nem különbek, nem is boldogabbak.

- És végigmehet a skálán akár felfelé, akár lefelé, mindig ugyanazt találja. Az ember csordában élő állat. Csordában élő állat, és semennyi pénzzel sem bújhat ki a maga korából, ahogy a bőréből sem. A skálán végig, fölfelé is, lefelé is, mindenütt ugyanaz az elégedetlenség. Senki sem tudja egészen biztosan, hol is áll tulajdonképpen, és mindenki izgatott. A csorda nyugtalan és lázas. A hagyományok kiveszöben vannak, vagy már ki is veszték. És nincs senki, aki újakkal pótolná őket. Hol van már a nemesség? Hol van az úri osztály? Eltűntek abban a pillanatban, amikor a paraszt rájött, hogy nem boldog, és megszűnt paraszt lenni. Vannak nagy emberek és vannak kis emberek, vegyesen, ennyi az egész! Egyikünk se tudja, hol is áll tulajdonképpen. Mindegy, hogy a fajankók hétvégi vonaton utaznak, vagy kétezer fontos autón - azon kívül, hogy a skála más-más fokán állnak, nincs köztük hajszálnyi különbség sem. Az elegáns társaság olyan útszéli, közönséges és kényelmetlen a kiegyensúlyozott lelkű ember számára, mint egy divatos kocsmá. Nem jobban és nem kevésbé! A világnak nem marad olyan pontja vagy szintje, ahol tisztességes, finom életet élhetnek. Mire jó hát a kapaszkodás?

- Halljuk, halljuk! - kiáltott Sid.

- Ez igaz - mondta Kipps.

- Én nem kapaszkodom - mondta Masterman, és kivett egy újabb cigarettát a dobozból, amit Kipps némán feléje nyújtott. - Nem. Ez a világ elvesztette az egyensúlyát. Kisebesedett, és kétlem, hogy a sebek begyógyulnak. Nagyon kétlem. Még csak a kezdetén járunk a világ betegségének. - Sovány ujjai között forgatta a cigarettát, és elégedetten ismételte: - Még csak a kezdetén!

- Majd mi meggyógyítjuk a világot - mondta Sid, és Kippsre nézett.

- Ó, Sid az optimista - mondta Masterman.

- Maga is az, többnyire - jegyezte meg Sid.

Kipps újabb cigarettára gyújtott, olyan arccal, mint aki intelligensen részt vesz a társalgásban.

- Beszéljünk őszintén - mondta Masterman, keresztbe vetette a lábát, és élvezettel fújta a füstöt. - Mondjuk ki nyíltan, ez a mi civilizációnk összeomlás előtt áll.

- Na és a szocializmus? - vetette közbe Sid.

- Nincs fantáziánk ahhoz, hogy fölhasználjuk.

- Akkor fantáziát is kell csinálni! - mondta Sid.

- Egy pár évszázad alatt talán - mondta Masterman. - De időközben ránk szakad az általános zűrzavar. Általános zűrzavar! Akárcsak egy olyan szerencsétlenség, amelyben az emberek oktalanul elpusztulnak vagy nyomorékká válnak, amikor éppen be akarnak lépni a gyűlés-terembe vagy összeverődve vonatra várnak. Ipari, kereskedelmi kizsákmányolás! Politikai válságok! Vámháborúk! Forradalmak! Rengeteg vérontás, amit azok a bolondok indítanak el, akik a fehér világ felét sárgának mondják. Mindenki magatartása megváltozik mindenkivel szemben. Mindenki meg fogja érezni ezeket a dolgokat! A világ összes tülekedő, törtető bolondja. Olyan nyugodt és kényelmes lesz az életünk, mint a háznépnek költözködés közben. Mi mást várhatnánk?

Kipps megszólalt, de nem azért, hogy Masterman kérdésére válaszoljon. - Sose értettem pontosan, mi ez a szocializmus. És hogy mit is akar tulajdonképpen?

Azok ketten azt hitték, hogy Kippsnek van némi fogalma, legalább elemi ismerete a dologról, de amikor világosan megmondta, hogy nincs, Sid rögtön előadásba fogott, és kisvártatva Masterman is felhagyott a közönyös, halálra szánt ember pózával, és csatlakozott Sidhez. Eleinte csak azért kapcsolódott be, hogy kijavítsa Sid magyarázatát, később azonban átvette a vezetést. Viselkedése teljesen megváltozott. Kihúzta magát, térdére könyökölt, és az arca kipirult egy kicsit. Olyan tüzes vádbeszédet mondott a vagyon és a vagyonos osztály ellen, hogy Kipps egészen magával ragadta, és eszébe sem jutott megkérdezni, mi fogja betölteni azt az űrt, amelyet a tőke eltörlése esetleg előidézhet. Egy időre még a saját vagyonáról is megfeledkezett. Masterman olyan volt, mintha fény gyulladt volna ki a bensejében. Egykedvűsége elszállt. Hosszú, sovány kezének mozdulataival adott nagyobb súlyt szavainak, és ahogy pontról pontra szaporán felsorakoztatta érveit, láthatólag egyre haragosabb lett.

- Ma a gazdagok uralkodnak a világon - mondta -, és azt csinálnak vele, amit akarnak. No és mit csinálnak vele? Elherdálják!

- Halljuk! Halljuk! - kiáltotta Sid.

Masterman felállt, zsebre dugta kezét, és háttal a kandallónak, ösztövéren magaslott előttük. - A gazdagoknak se szívük, se fantáziájuk nincs manapság. Gépeik vannak, és több tudás, munkaeszköz meg energia felett rendelkeznek, mint amennyiről régebben álmodni mertek volna. És mit csinálnak mindezzel? Gondolja meg, Kipps, hogy mit csinálnak, és hogy mit csinálhatnak mindezzel! Az Isten olyan hatalmat adott nekik, mint az autó, és mindössze annyit tudnak vele csinálni, hogy autózsemüvegben, mint dülledt szemű rémek rohangásznak ide-oda az utakon, gyerekeket tipornak el, és meggyűlöltetik a gépeket minden teremtett lélekkel! (- Igaz - mondta Sid. - Igaz!) Az Isten megajándékozta őket közlekedési eszközökkel, mindenféle, soha nem látott erőgépekkel, idővel és korlátlan szabadsággal, és mindezt ostobaságokra pazarolják! Itt, a lábuk alatt (Kipps tekintete a szőnyegre esett, ahová a sovány ujj mutatott), az átkozott kerekeik alatt az emberiség óriási tömege rothad és szaporodik a sötétségben; a sötétségben, amelyet a gazdagok idéznek elő azzal, hogy elállják előlük a fényt. A sötétség nő-nő. Mást nem is tehet. Ha nem tanulsz meg csúszni-mászni, rabolni, és nem leszel a cinkosuk, ott maradsz a mocsárban, amelybe születted. A gazdag fenevadak pedig odafönt úgy markolnak és harácsolnak, mintha semmijük se volna. Sajnálják tőlünk az iskolát, sajnálnak egy kis fényt és levegőt, megcsalnak, meglopnak, aztán igyekeznek elfelejteni minket. Nincs törvény, nincs vezetés, csak véletlen és vakszerencse. A szegények tömege egyre nő, s az uralmon levők bandája nem gondoskodik róluk, nincs bennük előrelátás és előérzet semmi! - Elhallgatott, egy lépést tett előre, és izzó haraggal magasodott Kipps fölé.

Kipps diplomatikusan bólintott, és borongós arccal nézte házigazdája papucsát. Masterman tovább beszélt. - És még ha valami nagy eredmény származna abból, hogy elpocsékolnak

bennünket! De nincs! Semmi sincs! Csúnyák, gyávák és aljasok! Nézze meg az asszonyaikat, Kipps. Az arcuk kimázolva, a hajuk festve, agyon vannak kozmetikázva. Cifra rongyokba bújtatják formátlan testüket. Manapság az úgynevezett jó társaságban minden nő szívesebben eladja magát testestül-lelkestül, semhogy becsületesen éljen évi száz fontból. Annyiból, ami magának vagy nekem egész vagyon lenne. Ezt ők is tudják. Meg azt is tudják, hogy mi is tudjuk! Senki se hisz bennük. Senki se hisz többé a nemességben. A királyságban sem. Senki se hiszi, hogy a törvények igazságosak. De az ember a megszokás rabja, minden megy a régi kerékvágásban, amíg munka és hetibér van. De már nem sokáig, Kipps! - Köhögött, és egy kis szünetet tartott. - Jönnek a sovány esztendők! Jönnek a sovány esztendők! - kiáltotta. Hirtelen görcsös köhögés fogta el, és néhány csepp vért köpött. - Semmi - legyintett, amikor látta, hogy Kipps rémülten nézi. Tovább beszélt, de szavait folyton megszakította a köhögés. Sid arcáról önfeledt, fájdalmas csodálat sugárzott.

- Nézze meg, milyen csalás lett az életből, az *ő* kezükön! milyen nyomorúságos torzkép az ifjúi reményekből. Mi jutott *nekem*? Tizenhárom éves koromban bekényszerítettek egy gyárba, ahogy egy kísérleti nyulat a kloroformos dobozba. Tizenhárom éves koromban! Amikor az *ő* gyerekeik még bébik! De még egy ilyen korú gyerek is megérthette, hogy mit jelent a gyár, az a pokol. Szürke egyhangúságot, robotot, megvetést és becstelenséget! És azután - halált! Így hát *én* harcoltam - már tizenhárom évesen!

Kipps fülében visszhangzottak Minton szavai: „Mászol a csatornában, amíg meg nem halsz.” Masterman azonban nem dörögött, mint Minton, hanem felháborodott, éles hangon beszélt.

- Végül valahogy kiszabadultam - mondta nyugodtan, és visszazökkent a székébe. - Egy kis időre - fűzte hozzá kis szünet után. - Némelyek szerencséivel szabadulnak ki, mások ravaszsággal, és halálra fáradtan, nyomorékon kimásznak a fűre meghalni. Ez a legtöbb, amit a szegény ember elérhet, Kipps! Legtöbben sohase szabadulnak ki. Én egész nap dolgoztam, fél éjszaka tanultam, s most itt vagyok a szokásos következményekkel. Legyőztek! És egyetlenegyszer se volt a legcsekélyebb esélyem se. Egyetlenegyszer se! - Öklét haragosan rázta. - Ezek a görények tizenkilenc éves korig adják csak az egyetemi ösztöndíjat, mert félnek a magamfajtatól. Aztán semmi! Elpocsékolnak bennünket semmiért! Mire megtanultam valamit, az ajtó bezárult előttem. Azt hittem, a tudás majd kinyitja. Azt hittem! Úgy küzdöttem a tudásért, mint más a betevő falatért. Éheztem, hogy tudást szerezzek. Hátat fordítottam a nőknek. Még ezt is megtettem. Kilyukasztottam az átkozott tudómet. - Hangja elcsuklott a tehetetlen dühtől. - Különb vagyok, mint tíz élő királyi herceg. És mégis legyűrtek és elpocsékolnak. Legázolt, megtaposott és bemocskolt a disznócsorda. Sem én, sem a világ nem veszi hasznomat többé. Hiába fecsérelem el az életemet, túl jó vagyok ennek a kapzsi, tülekedő világnak. Ha üzleteltem volna, ha azon törtem volna a fejem, hogyan csaphatom be embertársaimat... Na, hagyjuk! most már késő! Erről mindenesetre lekéstem. Most már mindenről lekéstem. Nem is tudtam volna megtenni... És odaát New Yorkban a társadalom a tenyerén hordja azt az alakot, aki a tengerbe önteti a búzafelesleget! - Ökölbe szorította sovány kezét, és rekedten fölkiáltott: - Úristen! Úristen! ha megmarkolhatnám a nyakát... Még most is tehetnék valamit a világért. - Kippsre meredt, pírban égett az arca, mélyen ülő szemében indulat izzott, aztán hirtelen teljesen megváltozott.

Az ajtó mögül tálcára rakott teázóedény csörömpölése hallatszott, és Sid fölállt, hogy ajtót nyisson.

- Hát így állunk - mondta Masterman sietve, de most már nyugodtan. - A világ kibillent egyensúlyából, és nincs egyetlen teremtett lélek se, aki félig vagy egészen kárba ne ment volna. Maga is erre a sorsra jut a végén, akárhová viszi is a szerencséje... Nem haragszik, ugye, ha még egy cigarettát veszek? - Keze annyira remegett, hogy alig tudta megfogni a cigarettát.

Amikor Mrs. Sid belépett, Masterman fölállt, és viselkedésében mintha egy kis büntudat látszott volna.

Az asszony ránézett, és meglátta kipirult arcát. - Már megint a szocializmusról beszéltek? - mondta Mrs. Sid kissé szigorúan.

5

Aznap délután hat órakor Kipps a Hyde Parkban ballagott keleti irányban, a lovaglósétány déli oldalán. Képzelnék el egy rendesen öltözött kis alakot, amint lassan sétál a néha mérhetetlenül bonyolult és mindig mérhetetlenül nagy világban. Időnként gondolatokba merülve halkán füttyörészik, időnként körülnéz. Kevesen lovagoltak a sétányon; néha egy-egy kocsi gördült végig az úttesten, és a nagy rododendronok és babérfák között meg a zöld gyepen néhány kis csoport és több magányos ember sétált úgy kiöltözve, mint Kipps annak idején, amikor eljegyzése után először látogatta meg Walshinghaméket. Kipps agya tele volt zavaros gondolatokkal, s még azt is sajnálta, hogy nem öltözött másképpen.

Egyszerre eszébe jutott, hogy jó lenne leülni. Egy zöld szék csábítóan hívogatta. Habozva megállt előtte, aztán leült, hátradőlt, és keresztbe vetette lábát. Esernyője nyelével az alsó ajkát dörzsölgette, és elgondolkozott Mastermanon és kirohanásán a világ ellen. - Szegény fickó, kicsit elment az esze. Kíváncsi volnék... - mondta, és nagyon erősen törte a fejét egy ideig. - Kíváncsi volnék, mit értett sovány esztendőkön...?

A világ itt, jó messzire a haldokló Masterman szorongató markától, nagyon szilárdnak és megbízhatónak látszott. De azért... Furcsa, hogy Masterman Mintont juttatta az eszébe. Aztán sokkal fontosabb kérdés kezdte foglalkoztatni. A búcsúzás előtt Sid megkérdezte tőle: - Találkoztál Ann-nel? -, és mielőtt válaszolhatott volna, Sid folytatta: - Most majd könnyebben összeakadhatasz vele, Folkestone-ba szolgál. - Ez mindjárt elfeledtette Kippsszel az egyensúlyából kibillent világot, meg más efféléket.

Ann! Akármikor összeakadhat vele! Kipps bajuszkájához nyúlt. Egész jó lenne összeakadni Ann-nel. És mégis, fene kínos lenne, ha így esne a dolog. Folkestone-ba! Ennyire közel... Aztán egy-két percre ábrándokba ringatta az a gondolat, hogy esetleg elegáns estélyi ruhában találkozik Ann-nel, amikor a térzenére megy, de hirtelen nyomasztó érzés fogta el. Tegyük fel, hogy Helen is vele van, amikor találkoznak! - Jóságos ég! - nyögött Kipps. Az élet egyre újabb és újabb bonyodalmak elé állította. Egy darabig szívből kívánta, bár ne csókolta volna meg Annt, bár ne ment volna másodszer is New Romneyba. Nem értette és megdöbbenette, hogy feledkezhetett meg ennyire Helenről. Helen most minden más gondolatot kiszorított a fejéből, írnia kell egy elfogulatlan, könnyed hangú levelet a lánynak, amelyben közli, hogy egy-két napra Londonba utazott. Megpróbálta elképzelni, ahogy Helen olvassa a levelet. Ír majd egy hasonló levelet az öregeknek is, megírja, hogy üzleti ügyben Londonba kellett mennie. Ők szépen beveszik ezt, de Helen más, ő magyarázatot fog követelni.

Azt kívánta, bárcsak soha többé ne kellene visszamennie Folkestone-ba. Így szépen elintéződne az ügy.

Egy arra haladó kis csoport vonta magára a figyelmét: két kifogástalanul öltözött úriember s egy ragyogó dáma. Nyilván nagyon szellemesen társalogtak. Kipps utánuk bámult. A hölgy megveregette a bal oldali úriember karját finom, halvány színű kesztyűjével. Hú, de elegánsak...!

Kipps, a jámbor lélek, úgy nézte a világot általában, ahogy a madárfióka nézheti, amikor kikukucskál a fészekből. Micsoda rendkívüli dolog az élet! És milyen csodálatosan sokféle ember van a világon!

Kipps rágyújtott, fújta a füstöt, és tünődve nézett a távolodó csoport után. Ezek láthatólag tudják, mit hogyan kell csinálni. Valószínűleg mindegyiknek sokkal nagyobb az évi jövedelme ezerkétszáznál. Vagy talán nem? Bizonyára egyikük sem sejtette, amikor elmentek előtte, hogy ő, egyszerű ruhájában, szintén úriember, és anyagilag független. Persze, nekik könnyű! Már gyerekkoruk óta a helyes öltözködésre és viselkedésre nevelték őket. Őket sohase hozta zavarba, nem hökkentette meg semmi; sose keveredtek mindenféle, egymáshoz nem illő emberrel. Ha például az a hölgy ott eljegyezi magát azzal az úrral, őt sose fenyegeti majd találkozás holmi kövér, csokolódzó nagybácsival, vagy Chitterlow-val, vagy Pearce veszedelmes, sokatmondó szemével!

Újra Helen jutott eszébe. Ha majd összeházasodnak, és *Cuypsék* vagy *Cuypék* lesznek (Coote-nak nem sikerült az „s” létjogosultságát igazolnia), ha majd ott élnek a west-endi lakásban, és megszabadultak a közönséges ismerősöktől, vajon ők is ilyen szépen kiöltözve fognak parádézni délutánoként? Finom lenne. Remek dolog, ha az ember szépen felöltözködik.

Helen! Néha nehéz megérteni. Kipps nagy füstfellegeket fújt. Teák, ebédek, vizitek... Persze, majd szépen belejön. De anagrammákkal kezdeni! Az egy kicsit sok! Eleinte még azt is iszonyúan nehéz volt megjegyezni, hogy mikor használja az ember a villát az ebédnél, meg ilyesmik. Aztán mégis...

Váratlanul kétség fogta el, vajon belejön-e tényleg a dologba. Egy darabig érdeklődéssel nézett egy arra lovagló leányt és lovászfíút, aztán visszatért a gondjaihoz.

Írnia kell Helennek. Mit mondhatna, mivel magyarázza, miért nem megy el az anagrammateára? Helen elég világosan tudtára adta: azt akarja, hogy ő is ott legyen. Nem sok gyöngédséget érzett, ahogy felidézte Helen határozott arcát. Tegyük fel, hogy meglóg, aztán visszamegy még idejében a vacsorára? A vacsora is baromian nehéz dolog, de mégse olyan komisz, mint az anagramma. Ha visszamegy Folkestone-ba, megeshet, hogy az első félórán összeszalad Ann-nel. És ha akkor akad össze Ann-nel, amikor Helen is vele van! Micsoda furcsa találkozások fordulhatnak elő az életben! Hála az égnek, Londonban fognak élni.

Erről azonban meg Chitterlow jutott az eszébe. Chitterlow-ék is felköltöznek Londonba. Ha nem kapnak pénzt, eljönnek érte. És nem lesz könnyű lerázni őket. Ha pedig kapnak, akkor is feljönnek, hogy előadassák a darabot. Megpróbált elképzelni egy összejövetelet, ahol a finom társaságban megjelenik Chitterlow, előtérbe tolja magát, szónokolni kezd, és nagyhangú szóáradata úgy földre teperi az egész társaságot, mint a hurrikán a búzatáblát.

Fene és ménkü Chitterlow-ba! De azért valahogy, valamikor rendezni kell vele a dolgot. Aztán itt van Sid. Sid Ann bátyja. Kipps hirtelen rémülettel eszmélt rá, milyen társadalmi baklövés volt elfogadni Sid ebédmeghívását. Sid nem olyan fickó, akit csak úgy felülről kezelhet az ember, vagy egyszerűen megszakíthatja vele a barátságot. És ráadásul még Ann bátyja is. De nem is akarja megszakítani vele a barátságot. Ez rosszabb lenne, mint a Pearceszel vagy Bugginsszel való szakítás. Sokkal rosszabb! - És az után az ebéd után! Ezután már csak az lenne hátra, hogy Ann-nel is szakítson. Jaj, már megint Ann! Tegyük fel, hogy Helennel vagy Coote-tal van, amikor...

- A nyavalya törje ki! - mondta elkeseredett dühvel. Fölállt, elhajtotta a cigarettát, és lassan, tétovázva folytatta útját a nagyon nem hozzá illő, pompás Royal Grand Hotel felé.

És az emberek még azt hiszik, hogy akinek pénze van, annak semmi gondja sincs!

Kipps három nap és három éjjel túrta a Royal Grand Hotel pompáját, aztán rendezetlenül visszavonult. A Royal Grand legyőzte, két vállra fektette és megfutamította. Ezt azonban nem szándékosan tette. Pusztán fejedelmi nagyszerűségével érte el ezt, meg azzal a túlzásba vitt szervezettséggel, amely Kipps kényelme érdekében párosult ezzel a nagyszerűséggel.

Amikor Kipps visszatért a szállóba, újabb baj szakadt a nyakába. Rájött, hogy elvesztette a papírkorongot, amelyen a szoba száma állt. Egy darabig zavartan ténfergett a hallban, a folyosókon, mígnem már úgy érezte, hogy valamennyi portás és alkalmazott csak őt figyeli aranyzsínóros sapkája alól, és gúnyos megjegyzéseket vált az ő rovására. Végül egy csendes sarokban, lent a borbélyüzlet mellett talált egy barátságos arcú embert, palackzöld ruhában. Elmondta neki a baját. - Ide figyeljen - mondta Kipps nyájas mosollyal, - sehogy se tudom megtalálni a szobámat. - A palackzöld ruhás ember nem nevetett gúnyosan a képébe, ahogy pedig méltán megtehetette volna, hanem rendkívül szolgálatkészség bizonyult. Megmutatta Kippsnek, mi a teendő, megszerezte a kulcsát, felvitte a liften, és végigkísérte a folyosón a szobájáig. Kipps fél korona borraivalót adott neki.

Szobája biztonságában Kipps összeszedte magát, és készülődött a vacsorához. Annyit megtanult a fiatal Walshinghamtól, hogy magával hozza a szmokingját, s öltözni kezdett. Sajnos, izalmában, hogy idejében megszökjön a bácsi meg a néni elől, elfelejtette becsomagolni a másik pár cipőjét, s most tétozázott az arany rozettás, lila szövetpapucs és ama kilátás között, hogy a lábán lévő cipőt kipucolja a törülközővel. Végül, minthogy kicsit fáj a lába, a papucs mellett döntött. Később, amikor látta, hogy a portások, pincérek és a vendégek sűrűn pillantgatnak a papucsára, már sajnálta, hogy nem a cipőt választotta. Pótolni akarta azonban az alsó végén mutatkozó stílusbeli fogyatékoságot, hóna alá vette tehát összenyomható cilinderét.

Az éttermet minden nehézség nélkül megtalálta. Óriási, pazarul díszített helyiség volt, és már elég sokan vacsoráztak a piros ernyős, villanygyertyával világított kis asztaloknál. Nyilván csupa nagyvilági ember, estélyi ruhás urak és hölgyek. A hölgyek nyaka elkápráztatta és ámulatba ejtette Kippset. Eddig még nem látott igazi estélyi ruhát, és most nem akart hinni a szemének. Akadtak olyan vendégek, akik nem viseltek estélyi ruhát, s ezek bizonyára azon törték a fejüket, hogy Kipps vajon melyik nemesi család tagja. Zenekar is volt a teremben, egy feldíszített beugróban. A zenészek, ahányan voltak, mind a lila papucsot bámulták, s ezzel eljátszottak minden eshetőséget némi pénzadományra, legalábbis Kipps részéről. Ennek a nagyszerű helynek legfőbb hátránya az a tágas parkett-térség volt, amelyen előbb át kellett kelni, mielőtt az ember eldughatta lila papucsát az asztal alá.

Kipps kiválasztott egy asztalkát - nem azt, amelynél egy meglehetősen szemtelen arcú pincér széket tartott neki, hanem egy másikat -, helyet foglalt, s amikor észrevette, hogy a kezében tartja a kalapját, pillanatnyi gondolkodás után, könnyedén fölemelkedett, maga alá tette a cilindert, és ráült. (A késő esti órákban egy vacsorázó társaság fedezte fel a kalapot a széken, és Kipps másnap visszakapta.) Gondosan egyik oldalra tette a szalvétát, és baj nélkül választott a levesek közül. - Tisztán kérem - mondta. Akkor azonban már szóhoz sem jutott zavarában, amikor átnyújtották neki a remek kötésű borlapot. Átlapozta, és megtalálta a whisky-rovatot. Pompás ötlete támadt.

- Jöjjön csak - intette magához a pincért egy biztató fejmozdulattal, aztán bizalmasan így szólt: - Mondja, van maguknak háromcsillagos öreg Matuzsálemük? - A pincér elment azzal, hogy megkérdezi, és Kipps megnövekedett önbizalommal tovább kanalazta a levest. Végül, minthogy öreg Matuzsálem nem volt kapható, bordeaux-i vöröset rendelt a lista közepe

tájáról. - Ebből iszunk egy kicsikét - mondta. Annyit tudott, hogy a bordeaux-i vörös jófajta bor.

- Fél palackkal? - kérdezte a pincér.

- Eltalálta! - mondta Kipps.

Érezte, hogy egész jól halad. A leves után hátradőlt - nagyvilági ember módjára -, aztán lassan a jobb oldalt ülő, estélyi ruhás hölgyek felé fordította tekintetét. Ezt nem hitte volna! Hát ez fantasztikus! Mindössze egy falat fekete bársony van a vállukon. Megint odanézett. Az egyik nevetett, felemelte borospoharát. - Erkölcstelen egy perszóna lehet! - A másik, a fekete bársony ruhás, ideges gyorsasággal kenyérdarabkákat rágcsált, és hadart valamit. Kipps szerette volna, ha a kedves öreg Buggins is láthatja őket.

Észrevette, hogy a pincér nézi, és mélyen elvörösödött. Egy darabig nem nézett a nőkre, úgyis eléggé zavarba hozta a kés meg a villa a levesnél. Egyszerre csak észrevette, hogy baloldalt a rózsaszín ruhás hölgy másféle evőeszközzel eszi a halat. A hasánál kezdett kicsúszni a talaj a lába alól. Késsel, villával akarta enni, aztán látta, hogy a rózsaszín ruhás csak villát használ. Erre gyorsan letette az abroszra a tejfölös mártástól csöpögő kést. Hamar rájött azonban, hogy gyakorlatlan kezében a villa inkább csak üldözi a falatot, de elfogni nem tudja. Égett a füle, aztán fölnézett, és látta, hogy a rózsaszín ruhás hölgy feléje pillant, és mosolyogva mond valamit a mellette ülő férfinak. Szívből gyűlölte a rózsaszín ruhás nőt.

Végre fölszúrta egy jókora darab hasét, és annyira örült a szerencséjének, hogy egyszerre bekapta. De a falat túl nagy volt, és darabok potyogtak le róla. Az ingmell! - A fene egye meg! - mondta Kipps, és a kanálhoz folyamodott. Az ő pincére elment, és mondott valamit két másik pincérnek. Semmi kétség, őt gúnyolják! Kipps dühbe gurult. - Hé! - kiáltotta hadonászva. - Vigye ezt innét!

Jobb felől az egész vacsorázó társaság, a modern estélyi ruhás nőekkel, őt nézte. Úgy érezte, mindenki őt figyeli, és rajta mulat, és ez az igazságtalanság felbőszítette. Végtére is minden előny azoknak az oldalán van, s amikor ő mindent megtesz, ami tőle telik, mit csinálnak ezek: csúfondárosan pislognak feléje, és oldalba bökdösik egymást! Megpróbálta rajtakapni őket, aztán egy újabb pohárban keresett vigaszt.

Hirtelen és váratlanul rájött, hogy szocialista. Nem bánta már, csak jöjjenek azok a sovány esztendők, minél előbb, azok majd véget vetnek az ilyesminek.

Ürühúst hoztak és zöldborsót. Megfogta a pincér karját. - Borsó nem kell! - mondta. A borsóevés veszélyeiről és nehézségeiről hallott már egyet-mást. A borsót elvitték, s ő újra keserű gondolataiba merült. Masterman lángoló szónoklatának visszhangja kísértett az agyában. Finom társaság! És még ezek nevetnek ki valakit! Félmeztelen nők... Ettől érzi magát olyan pocsek kényelmetlenül. Hogy egye végig az ember a vacsoráját, ha ilyen népség van körülötte? Finom egy társaság! Elhatározta, ha még egyszer ránéznek, megkérdezi az egyik férfitől, hogy kit bámul. Kipps zavart és haragos arca bárkinek a figyelmét felkelthette volna. A zenekar, szerencsétlen véletlen folytán, éppen harcias indulókat játszott. A lelki átalakulást, amely Kippsben végbement, a pszichológusok megtérésnek nevezik. Egész benső világa egy csapásra megváltozott. Ő, a tulajdonképpen úriember, Coote igyekvő tanítványa, szertartásos kalapemelgető, hirtelenében számkivetett lázadó lett; a fennálló társadalmi rend és társadalom ellensége, aki gyűlölt minden fennhíjázást. Itt vannak ezek a rablók, akik azt tehetnek a világgal, amit akarnak, és élvezik a profitot!

- Nem, köszönöm! - mondta, amikor újabb fogást hoztak. Megvetéssel méregette a bal felől ülő hölgy vállát. Aztán újabb fogást utasított vissza. Nem tetszett neki. Firlefrancos étel! Biztos valami külföldi kotyvasztotta! Megitta a borát, megette a kenyerét...

- Nem, köszönöm!

- Nem, köszönöm!

Észrevette, hogy az egyik vacsorázó kíváncsian mered felhevült arcára. Gyilkos pillantással válaszolt. Hát nem lehet meg ezek nélkül a vacakok nélkül, ha neki úgy tetszik?

- Ez mi! - kérdezte, amikor egy nagy zöld, kúp formájú valamit hoztak.

- Parfé - felelte a pincér.

- Ebből eszek - mondta Kipps. Kést, villát ragadott, és nekitámadt a bombának. Nehéz volt belevágni. - Gyerünk már! - mondta Kipps tömény keserűséggel, s a megcsonkított bomba csúcsa meglepő sebességgel, hirtelen elrepült kelet felé, és két lépéssel odább, tompa puffanással elterült a padlón. Az idő mintha megállt volna.

A szomszéd asztalnál mindenki nevetett. Vágja középük a bombamaradékot? Meneküljön? Legjobb lesz méltósággal visszavonulni. - Nem! Nem kell több! - mondta Kipps elhárítva a pincér udvarias kísérletét, hogy másik darabbal szolgáljon. Homályosan úgy képzelte, hogy ezzel olyan színezetet ad az ügynök, mintha szándékosan dobta volna a padlóra a parfét - mondjuk azért, mert nem szereti, vagy mert bosszantja a rossz vacsora. Két kezét az asztalra támasztotta, hátralökte a székét, kiszabadította a lila papucsot a szalvétából, és felállt. Óvatosan átlépte a padlón elnyúlt parfét, berúgta a szalvétát az asztal alá, mélyen zsebre dugta a kezét, és kimasírozott - mintegy leverve lábáról a hely porát. Maga mögött hagyta az olvadozó parfédarabot a padlón, meleg, összenyomott cilinderét a széken és ráadásul eddigi életében táplált valamennyi társadalmi ambícióját.

7

Kipps idejében érkezett haza Folkestone-ba az anagrammateára. Nem szabad azonban azt képzelniük, hogy az az átalakulás, amely lelkében végbement a Royal Grand Hotel éttermében, egyúttal bármilyen mértékben is megváltoztatta volna véleményét ezzel a kilátásba helyezett intellektuális társadalmi csemegével kapcsolatban. Azért utazott haza, mert a Royal Grand leterítette. Három napon át viaskodott némán, elkeseredetten a nagy szállóval, és ez alatt az idő alatt külsőleg ugyan nyugodt, legfeljebb kissé kipirult és felborzolódtott volt, de belsejében aggály, kétely, szégyen vívott szörnyű, kínzó csatát az önbizalmával. Nem akarta, hogy a szörnyeteg küzdelem nélkül kerekedjen fölébe; de végül mogorván be kellett ismernie, hogy legyőzték. Az esélyek rettentően egyenlőtlenek voltak. Az egyik oldalon állt ő - egyéb bajok között csak egyetlen pár cipővel; a másikon az óriási, több hektárra terjedő ősvadon - szobák és ezernél is több ember, személyzet és vendégek, akik főleg azzal foglalkoznak, hogy furcsán néznek Kippsre, kinevetik a háta mögött, és lesben állnak a sarkokban, hogy hirtelen eléje toppanjanak, zavarba hozzák és megalázzák.

A szálló például gölt lőtt a világítással. A vacsora után Kipps megnyomott egy gombot a szobájában, mert azt hitte, hogy az a villanykapcsoló. A csengőszóra megjelent a szobalány, egy ellenszenves, morcos, fölényes modorú fiatal nő.

- Ide figyeljen - mondta Kipps sípcsontját dörzsölgetve, amit jól megütött, amíg a sötétben keresgél. - MÉR NINCS ITT GYERTYA VAGY GYUFA?

A szálló magyarázott, és újra gölt rúgott.

- Nincs mindenki tisztába ezekkel a dolgokkal - mondta Kipps.

- Nincs - mondta a szobalány alig leplezett megvetéssel, és bevágta az ajtót.

- Asziszem, borraivalót kellett volna adni neki - mondta Kipps. Ezután kipucolta a cipőjét egy zsebkendővel, és hosszú sétára indult a városba, majd bérkocsin tért vissza. De a szálló újabb gólt rúgott. Kipps ugyanis nem tette ki a cipőjét, és így reggel megint csak neki kellett kipucolnia. A szálló azzal is semmibe vette, hogy akkor hozta a meleg vizét, amikor már teljesen fel volt öltözve, és meglepődve nézett a gallérjára. Azt azonban el kell ismernie, hogy minden nehézség nélkül kapott reggelit.

Ezután a szálló megint rengeteg jó pontot szerzett azzal, hogy a napnak huszonnégy órája van. Kippsnek viszont egyetlen órára való tennivalója sem volt. A lába sajgott egy kicsit az előző esti gyaloglástól, nem tudta tehát rászáni magát hosszabb kirándulásra. Többször is ki-be csellengett a szálló ajtaján. Az udvarias portás mindannyiszor sapkájához emelte a kezét. Ez indította el a borraivalózást.

- Ez borraivalót akar! - mondta Kipps.

A következő alkalommal egy nemvárt shillinget adott hát a portásnak, s ha már egyszer a zsebébe nyúlt, miért ne folytathatná, gondolta. Újságot vett a könyvárusnál, és a shillingből visszajáró pénzt borraivalóul adta a fiúnak, aztán fölment a lifttel, és hat pennyt adott a liftesnek, az újságját meg szórakozottan a liftben hagyta. A folyosón találkozott a szobalánnyal, és fél koronát nyomott a markába. Elhatározta, ezúton mutatja meg a szállónak, ki is ő tulajdonképpen. Nem szerette a helyet, nem tetszett neki politikai, társadalmi és erkölcsi szempontból, de ha már itt van, a közönségességnek árnyéka se férközzön hozzá, amíg ezekben a fényűző termekben tartózkodik. Lement a lifttel (újabb borraivaló), s amikor egy pincér megállította, és átadta neki a cylinderét, fél koronával jutalmazta a megtalálót. Homályosan úgy érezte, hogy oldalba támadja a szállót, ha megvásárolja a személyzetet. *Valakinek* fogják tartani, megszeretik. Úgy találta, hogy fogytán van az aprópénze, és váltott a hallban, a portásnál. Borraivalót adott egy palackzöld ruhásnak, aki éppen olyan volt, mint az az ember, aki előző nap szobájához kísérte, aztán észrevette, hogy egy vendég furcsálló tekintettel nézi, és kételkedni kezdett, vajon helyesen járt-e el ezúttal. Végül kiment a szállodából, találmra több ízben buszra szállt, elment a végállomásokig, járkált egy kicsit a távoli, csodálatos elővárosokban, aztán visszabuszozott. Egy islingtoni falatozóban ebédelt, és három óra tájban került vissza a Royal Grandbe. Nagyon fájt a lába, fáradt volt, és unta Londont. Egy izléses plakát, amely délutáni teát hirdetett, a szállóba csábította.

Eszébe jutott, hogy a borraivaló-hadjárat, amelyet elindított, talán mégiscsak hiba volt. Ez a feltevése megerősödött, amikor észrevette, hogy a szálló alkalmazottai figyelik, nem tisztelettel, hanem derűtséggel vegyes kíváncsisággal, mintha azt tippelnék, kinek ad borraivalót legközelebb. De ha most meghátrál, tökkelütött bolondnak fogják tartani. Nem mindenki olyan gazdag, mint ő. Ő már csak így osztogatja a borraivalót. De azért...

Egyre biztosabban érezte, hogy a szálló megint gólt lőtt neki. Úgy tett, mintha mélyen elmerült volna gondolataiba, tünődve csámborgott ide-oda, azután beadta kalapját és ernyőjét a ruhatárba, és bement a szalonba a délutáni teára. A terem nagy volt és eleinte csendes; Kipps kényelmesen elhelyezkedett, és elnyúlva üldögélt, amíg eszébe nem jutott, hogy ebben a pózban közszemlére teszi ki szörnyen poros cipőjét. Gyorsan felült tehát. Ekkor már szállingóztak a felső osztályokhoz tartozó vendégek, és kis csoportokban teáztak körülötte. Kippsben újra feltámadt az előző esti osztálygyűlés.

Néhány lépésnyire tőle, egy szőke, bodros hajú hölgy vont a magára figyelmét hangos beszédével. Egy tiszteletre méltó, halk szavú lelkésszel társalgott, akit valószínűleg ő hívott meg teára. - Nem, a drága Lady Jane nem tenne ilyet - mondta a hölgy.

A lelkész feleletképpen motyogott valamit.

- Szegény drága Lady Jane mindig olyan érzékeny volt - mondta a hölgy éneklő hangon, hangosan és érthetően.

Egy kövér, kopasz, tekintélyes külsejű férfi csatlakozott hozzájuk. Széket ragadott, és határozott mozdulattal az asztal mellé állította, háttal Kippsnek. Kipps ezt nagyon sértőnek találta.

- A drága Lady Jane megpróbáltatásait meséli? - gurgulázta a kövér, kopasz férfi.

Egy fiatal pár - a nő káprázatos ruhában, a férfi remekbe szabott frakkban helyezkedett el jobbról; ők is levegőnek nézték Kippsset.

- Megmondtam neki - jegyezte meg az úriember határozott, erős hangon.

- Nahát! - mondta a hölgy amerikai mosollyal.

Biztosan azt hitték valamennyien, hogy Kipps nem hallja. Heves vágy fogta el, hogy észrevétesse magát. Úgy érezte, jó lenne valamilyen drámai módon beleszólni a társalgásba. Talán valami monológ Masterman modorában? Ezt mindenesetre elvetette, mint képtelenséget, de szeretett volna magabiztosnak és elfogulatlanul látszani. Szeme végigsiklott a nemes stílusban épült sötét falakon, s a közelben fölfedezett egy automatát, és rajta zománcozott táblán a használati utasítást. Valamilyen zenegép volt. Kippsnek eszébe jutott, hogy szívesen hallgatna egy kis muzsikát, és ha megindítaná a zenélődobozt, ebből mindenki láthatná, hogy kitűnő ízlése van, és cseppet sem feszélyezi a környezet. Fölállt, átolvasta a zeneszámok jegyzékét, vaktában kiválasztott egyet, bedobta a hatpennyst - hatpennys volt! -, és felkészült egy intim, finom kis dallamra.

Ha tekintetbe vesszük a Royal Grand előkelő légkörét, a zenegép igazán nagyon hangos szerkezet volt. Három fülsiketítő trombitaharsogást hallatott, s ezzel áttörte a gátat, amely a dobozban régóta felgyülemlett csendet elzárta. A zenegép, úgy látszik, főképp irdatlan trombitákkal, óriás harsonákkal és vasúti fékekkel volt tele. Olyan hangokat adott, mint a tolató vonat. Ez a zene nem elkezdődött, hanem felrobbantotta az emberi fül védősáncait, és dallamsrapnelek fedezete alatt rohamra indult. Annyi dallam volt benne, mint a visszapattanó lövedékben. Röviden: tele volt páratlan sousai hangulattal. Lecsapott Lady Jane barátnőjére, és a szókincséből magával ragadott valami társadalmilag meglepőt a hallhatatlanság süket éjszakájába. Az amerikai lány visított elragadtatásában. - Hej, libikóka, tuti, tuti, tu-tu-tu! Hej, libikóka! tuti, tuti, tu-tu-tu. Bumm! Bumm! Bumm! - Hamisítatlan amerikai zene, tele hamisítatlan amerikai hangokkal. Tele a vadnyugati kollégiumi üvöltőkórusok és a választási ordítózás bátor szellemével. Ujjongó, szertelen muzsika a jövő gigantikus gyerekszobájából, amely áradó hangörvényein úgy ragadja magával a hallgatót, mintha egy hordóban zúdulna le a Niagarán. Csuha! Huj! Nesze neked! Rohanó élet! Huj, huj! Sose halunk meg! Sose halunk meg! Csinn! Bumm!

Mindenki odanézett, a társalgás abbamaradt, csak a hadonászó kezek beszéltek. Lady Jane barátnője rettentő izgatott lett: - Nem lehet leállítani? - kiabálta. - Az a szörnyű fiatalember volt! - mondta a pincérnek, és kesztyűs kezével Kippsre mutatott.

- El kellene rontani ezt a masinát - jegyezte meg Lady Jane papi barátja.

A pincér fejét rázta, miközben a kopasz kövér úrnak válaszolt.

Az emberek szedelőzködni kezdtek. Kipps élvezettel hátradőlt a széken, aztán kopogott egy félkoronással, jelezve, hogy fizetni akar. Fizetett, nagyúri borraalót adott, könnyedén felállt, és a kijárat felé sétált. Távozása láthatólag betetőzte Lady Jane barátnőjének felháborodását, és Kipps még az ajtóból is látta izgatott hadonászását, ahogy ezt hajtogatta: - Nem lehet leállítani? - A zene végigkísérte Kippset a folyosón, vele volt a liftben is, és csak szobája csendjében halt el végleg. Kis idő múlva Kipps az ablakból látta, hogy Lady Jane barátnője és társasága kivitette teáját az udvarra egy kis asztalhoz. Egy gól az ő javára, ez biztos! De ez volt az egyetlen gólja, a többi a felsőbb osztályok és a nagyszálló szerezték meg. Hamarosan már abban is kételkedett, hogy az az egy valóban gól volt. Ha meggondoljuk, egy kicsit közönséges dolog megzavarni az embereket beszélgetés közben.

Látta, hogy egy hivatalnok nézi az irodából, és hirtelen eszébe jutott, hogy a szálló hatalmasan visszavághat a számlával. Valószínűleg jól kibabrálnak vele, és egy vagyont kell majd fizetnie. És ha többet számítanak, mint amennyi pénze van? A hivatalnok különösen rossz arcú ember volt, le lehetett olvasni a képéről, hogy ki fogja használni Kipps tétovázását.

Kipps arra lett figyelmes, hogy egy alkalmazott a sapkájához emeli a kezét; gépiesen előhúzta a shillinget, de a feszültség már meglátszott az arcán. Marhaság volt ez a borraalózás, s még hozzá milyen sokba került! Mit csináljon, ha a szálló óriási számlát nyújt be neki? Ne fizessen? Verekedjen? Vajon meg tudná verni az összes palackzöldet?

Hét óra tájban kiment, nagyot sétált, és végül a Euston Roadon vacsorázott egy kifőzésben; aztán átsétált az Edgware Roadra, és pihenésül beült a Metropolitan varietébe. Addig ült ott, amíg egy trapézszám az idegeire nem ment; akkor hazament és lefeküdt. A liftesnek hat pennyt adott, és jó éjszakát kívánt neki. Az éjszaka csendjében átgondolta az egész napi borraalózást, az előző esti vacsora rémségeit, és újra fülébe csengett a zenegép hosszú fogságából kiszabadított ördögének diadalmas számárordítása. Holnap mindenki róla fog beszélni. Nem bírja tovább! Elismerte, hogy legyőzték. Senki itt a szállóban soha életében nem látott hozzá hasonló bolondot! Brr!

Kesernyés hangon jelentette be távozását a hivatalnoknak. - Elmegyek innét - mondta elfulladó hangon. - Lássuk, mi van a számlámon!

- Egy reggeli lesz? - kérdezte a hivatalnok.

- Úgy nézek ki, mint aki kettőt eszik?

Távozáskor Kipps vörösre gyulladt arccal, görcsös mozdulatokkal és elkeseredett szívvel mindenkinek borraalót adott, aki nem tanúsított elég gyors és határozott ellenállást; köztük egy szórakozott dél-afrikai gyémántkereskedőnek is, aki a feleségét várta a hallban. A Charing Cross állomásnál, kisebb pénze nem lévén, egy négyszillingest adott a kocsisnak, és legszívesebben elégette volna a kocsist. Aztán hirtelen támadt takarékosággal elutasította a hordár ajánlközését, és dühösen kicipelte táskáját a vonathoz.

NYOLCADIK FEJEZET

Kipps társaságba jár

1

Kipps megadta magát a kérlelhetetlen sorsnak, és elment az anagramma-teára. Legalább Helennel is itt találkozik először, mások jelenlétében, és elhalaszthatja a kellemetlen magyarázkodást, hogy miért ruccant fel Londonba. Utolsó, szerencsétlen New Romney-i látogatása óta nem látta Helent. Jegyben jár vele, feleségül fogja venni; minél előbb szembenéz vele, annál jobb. Mielőtt megvalósíthatta volna vad terveit, hogy szocialista lesz, szembeszáll a világgal, és visszautasít ezentúl minden meghívást, jobban meggondolta a dolgot, és inába szállt a bátorsága. Érezte, hogy Helen sohasem engedne meg semmi ilyesfélét. Ami pedig az anagrammát illeti, nem csinálhat egyebet, mint hogy megtesz mindent, ami tőle telik. Ezt keményen el is határozta. El kell felejtene mindazt, ami a Royal Grandben történt, és újra kell kezdenie társadalmi helyzetének kiépítését. A folkestone-i oldalfolyosós vonat józan világításában Ann, Buggins és Chitterlow visszakerült arra a helyre, ahol eddig is volt: alacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozó emberek, ki kell iktatni őket az életéből. Bosszantó és sajnálatos ez a dolog Ann-nel. Gondolatai egy darabig Ann körül kóvályogtak. Aztán eszébe jutott az anagramma-tea. Úgy gondolta, ha még az este találkozhatna Coote-tal, talán kisüthetnének valamit, hogy egy kis összejátszással megkönnyítsék az anagramma-játékot. Lázasan törte a fejét valami ilyesféle megoldáson. Persze, nem csalásra gondolt, ez méltatlan lenne egy úriemberhez, hanem egy kis ködösítésre. Nagyon valószínű, hogy Coote egy-egy esetben adhatna némi segítséget a megoldáshoz, csak annyit, hogy szegényben ne maradjon. Díjat nyerni úgyse akar. Vagy ha ez nem sikerülne, akkor humoros irányba terelné a dolgot, úgy tenne, mintha megjátszaná azt, hogy nagyon buta. Sokféle módon lehet kimászni a csávából, ha az ember résen van!

Ruházatát illetőleg Kipps kompromisszummal élt. Nem ragaszkodott szigorúan az előkelő divat előírásaihoz, de nem is öltözött olyan pongyolán, ahogy fürdőhelyen szokás - egyszóval, kényelmes, délutáni féldíszbe vágta magát. Nem felejtette el, hogy Helen az első alkalommal mennyire kioktatta. Zsakettet viselt, de hozzá enyhítésül fekete szalagos, romantikus formájú panama kalapot, sötét kesztyűt és - újabb enyhítésül - barna gomboscipőt. Rajta és a segédlelkészen kívül csak egy férfi volt még a teán: az újdonsült doktor, csinos feleségével. Az orvos teljes délutáni díszben volt. Coote nem jelent meg.

Kipps kicsit sápadtan, de tökéletes önuralommal közeledett Mrs. Binden Botting házához. Egy kis kerülőt tett, eközben néhány vendég bement, aztán férfiasan a kapuhoz lépett. A kapu kinyílt, és Kipps előtt ott állt Ann!

A háttérben, egy kárpittal körülvett ajtónyíláson át, a jókora díszcserépbe ültetett nagy páfrány mögött meglátta az idősebb Botting kisasszonyt, amint két vendéggel beszélget. A lakásból fecsegő női hangok zivaja szűrődött ki.

Kipps és Ann annyira meglepődött, hogy eszükbe sem jutott üdvözölni egymást, noha utoljára elég melegen búcsúztak. Már amúgy is feszült idegállapotban voltak mind a ketten, mert igyekeztek megfelelni a nagyszerű és páratlan esemény: az anagramma-tea követelményeinek. Ann csak ennyit tudott kinyögni: - Szentisten! -, s akkor Botting kisasszony pillantása magához térítette. Falfehér lett, de gépiesen elvette Kipps kalapját. Kipps lehúzta kesztyűjét, és közben halkán csak ennyit mondott: - Ann! Még ilyet!

A legidősebb Botting kisasszony jól tudta, hogy Kipps olyan vendég, aki dajkálásra szorul, és bájhangok kíséretében elébe ment. - Borzasztó kedves, hogy eljött - mondta -, borzasztó kedves! Borzasztó nehezen lehet rávenni a férfiakat, hogy eljöjjenek! - Bevezette a motyogó, szédült Kippset a szalonba. Kipps megpillantotta Helent, aki sose látott kalapjában olyan volt, mintha sose látta volna. Mintha évek óta nem látta volna. Helen meglepően viselkedett: úgy látszott, egy cseppet sem törődik azzal, hogy Kipps Londonban volt. Odanyújtotta formás kezét, és biztatóan rámosolygott. - Szembe mer nézni az anagrammákkal? - kérdezte.

A középső Botting kisasszony lépett hozzájuk, kezében egy csomó papírszelet volt. Mindegyikre egy rejtélyes szó volt írva. - Anagrammát vegyenek, anagrammát vegyenek - mondta, és merészen Kipps hajtókéjára tűzött egy ilyen cédulát. „Cypshi”, ez állt a papíron. Kipps az első pillanattól kezdve gyanította, hogy ez a „Cuyps” anagrammája. Botting kisasszony még valamit nyomott Kipps kezébe, ami olyan volt, mint egy hosszú táncrend; kis ceruza fityegett róla.

Kippset bemutatták a vendégeknek, aztán egy sarokban találta magát egy nagy kalapos, alacsony nővel, aki elárasztotta csacsogó kis megjegyzéseivel; egyik követte a másikat, feleletet sem várt rájuk. - Nagy a meleg - mondta a hölgy. - Valóban nagy a meleg - az egész nyár meleg volt - különös év - minden év különös mostanában - ki tudja, mi vár még ránk. Nem gondolja, Mr. Kipps?

- Ó, igen, igen - mondta Kipps, és azon gondolkodott, vajon Ann a hallban van-e még. Ann! Miért is bámult úgy rá, mint egy kitömött hal, miért is tett úgy, mintha nem ismerné. Ez biztosan helytelen volt. De mi lett volna helyes?

A nagykalapos hölgy leadta a második sortüzet. - Remélem, szereti az anagramma-játékot, Mr. Kipps? Nehéz mesterség, de az embernek tenni kell valamit, hogy összehozza az embereket - mindenesetre jobb, mint a fekete-fehér-igen-nem. Nem gondolja, Mr. Kipps?

Ann libbent el a nyitott ajtó mögött. Összenéztek, s a lány szemében kérdő csodálkozás látszott. Mind a ketten úgy érezték, mintha a világban valami elmozdult volna a helyéről. Meg kellett volna mondania neki, hogy vőlegény, gondolta Kipps. Meg kellett volna magyaráznia a helyzetet. Talán most is ejthet vele néhány szót.

- Nem gondolja, Mr. Kipps?

- Ó, igen, igen - mondta Kipps ezúttal harmadszor.

Fáradt mosolyú hölgy imbolygott feléjük, feltűnő helyre tűzött „Wogdelenk” címkével, és társalogni kezdett Kipps beszélgetőpartnerével. Kipps úgy érezte magát a társaságukban, mint a partra vetett hal. Körülnézett. Helen nevetgélve társalgott a segédlelkéssel. Kippset bizonytalan vágy fogta el, hogy Ann-nel beszéljen. Az ajtó felé oldalgott.

- Micsoda maga, kérem? - állította meg egy rendkívül merész, magas lány, és feljegyezte a „Cypshi” szót. - Fogalmam sincs, hogy mit jelent - mondta. - Én „Sir Bubh” vagyok. Nem gondolja, hogy az anagramma elviselhetetlenül unalmas?

Kipps értelmetlen zörejeket hallatott.

Az ifjú hölgyet hirtelen körülvették izgatott barátnői, akik a megfejtésre szövetkeztek, és elzárták a menekülés útját Kipps elől. A magas lány most már rá se hederített Kippsre. Kipps egy kis pótasztalhoz szorulva hallgatta Mrs. „Wogdelenk” és a nagykalapos hölgy társalgását.

- Egyszerre dobta ki a két mákvirágot - mondta a nagykalapos. - Már épp ideje volt. Ebből a lányból se nézek ki sokat, akit most fogadott fel szobalánynak. Persze csinos, de miért kell egy szobalánynak csinosnak lennie? Semmi szükség rá. Nem is úgy nézem, mintha különösen alkalmas volna erre a munkára. Olyan bámész képe van.

- Sose lehet tudni - mondta a Wogdelenk-címkés. - Sose lehet tudni. Isten tudja, az én két trimplim elég nagy darab, de azt hiszi, török magukat? Egy csöppet se!

Kipps úgy érezte, rettenetesen távol van ezektől az emberektől, és rettenetesen közel van Ann-hez. Alaposan szemügyre vette hátulról a nagy kalapot, és arra a megállapításra jutott, hogy a kalap tényleg rendkívül ronda. Minden egyes elcsattant, rövid, száraz mondat végén billent egyet előre, és a kócsagtoll vadul ugrált a tetején.

- Egyet se fejtett meg! - hangzott a merész, magas lány körüli csoportból. A lányok visítózva nevettek. A következő pillanatban talán rajta fognak visítózva nevetni, gondolta Kipps. Sejtelve sem volt semmiről, ami itt történik, azonkívül, hogy az ő anagrammája talán azt jelenti, hogy Cuyps. Micsoda locsogást visznek véghez! Éppen olyan az egész, mint egy nyári kiárúsítás. Ez a népség is olyan, egy csomó vesződés okoz az embernek, aztán faképnél hagyja. A lázadás lappangó lángja hirtelen magasra csapott Kippsben. Ez egy nyavalyás banda, az anagramma egy nyavalyás hülyeség, és ő, Kipps, nyavalyás bolond volt, hogy eljött! Helen meg egyre a segédlelkészével nevetgél. Menne inkább ahhoz feleségül, és hagyná őt békén! Akkor tudná, mit csináljon. Utálta az egész társaságot, együttesen és külön-külön. Váratlanul rájött, hogy milyen csúnyák valamennyien. A magas lány kalapján két nagy kalaptű volt átdöfve, és a karima alól kilátszó, apró masnikkal felcícomázott hajfonatára jobb volt rá se nézni. Mrs. „Wogdelenk” csipkébe pólyálta a képét, olyanformán, mintha mumpsza volna; egy másik hölgy meg kápráztatóan teleaggatta magát ékszerekkel, gyöngyökkel és mütyürkéekkel. Valamennyi csupa fodor, libegő szalag és szöglet volt. Egyiknek sem volt olyan csinos, helyes kis alakja, mint Ann-nek. Masterman szavainak visszhangját hallotta újra. Úrihölgyek, az ám! Itt van ez a locsogó, ráérő népség, felveti őket a pénz, a világon minden lehetőségük megvan, és nem telik tőlük több, mint hogy összesereglenek néhány szobában, és ostobaságokat fecsegnek össze anagrammákról.

Lehet, hogy ez a „Cypshi” tényleg azt jelenti: Cuyps? - úszott át agyán a gondolat, mint oszladozó ködgomoly. Hirtelen határozott. Azonnal elmegy!

- Bocsánat - mondta, és utat tört a zsvajgó teázókon keresztül. Itthagya az egészszet! Helen mellett találta magát. - Megyek! - mondta. A lány azonban csak futó pillantást vetett rá, úgy látszik, nem is hallotta, mit mond. - Akkor is, Mr. Spratlingdown. El kell ismernie, hogy a konformizmusnak is van határa! - mondta Helen.

Kipps egy elfüggönyözött, boltíves átjáróba jutott. Ann ment el előtte, tálcán sok kis cukor-tartót vitt. Kipps megszólalt. - Micsoda népség! - aztán rejtélyesen hozzáfűzte: - És ezt a nőt jegyeztem én el! - Helen új kalapjára mutatott, és akkor ráeszmélt, hogy valakinek a szoknyáján áll. Ann tanácstalanul ránézett, aztán tovább ment. Gépiesen engedelmeskedett a kötelesség hívó szavának.

Miért ne beszélhetnének egymással? Kipps egy kis szobába ért, aztán a hallba a lépcső aljához. Ruhasukogást hallott, és valaki - valószínűleg a háziasszony - lecsapott rá. - Csak nem megy már, Mr. Kipps? - kérdezte a nő.

- Muszáj! Mennem kell! - mondta Kipps.

- De Mr. Kipps!

- Muszáj! Nem érzem jól magam.

- De a kitalálósdi előtt? Egy korty tea nélkül?!

Ann előkerült, és tétován megállt a háttérben.

- Mennem kell! - mondta Kipps. Ha sokáig vitatkozik a nővel, Helen még felfedezi a kétségbeesett menekülési kísérletet.

- Persze, ha mennie *kell*...

- Valamit elfelejtettem - mondta Kipps. Kezdte már bánni a dolgot. - Igazán muszáj mennem.

Mrs. Botting sértett méltósággal elfordult. Ann előrelépett, hogy ajtót nyisson. Arca piros volt és nyugodt, de ez a nyugalom nyilvánvalóan sok mindent leplezett.

- Nagyon sajnálom. Igazán sajnálom... - mondta Kipps, félig a háziasszonynak, félig Ann-nek. Elrohant Ann mellett, ki a felső Sandgate Roadra; úgy ragadták magukkal a magasabb társadalmi erők, ahogy a fuldoklót sodorja el a víz a malomzúgóban. A lépcsőn tétován visszafordult, de az ajtót becsapták mögötte.

A sétányon ment hazafelé, szégyellte magát, zavarodott volt, és Mrs. Botting sértődött, csodálkozó arcát látta maga előtt szüntelen. Zavarosan kavargó gondolatai közé lassan befurakodott egy homályos érzés, amit a járókelők pillantása csak fokozott. Rájött, hogy még mindig viseli a „Cypshi” feliratú cédulát. - Fene egye meg! - mondta, és letépte az undok papírlapot. Egy pillanat, és a betűk - minthogy nem volt már más feladatuk - vidáman táncoltak a szellő szárnyán a sétányon végig.

2

Kipps Wace-ékhez készült vacsorára. Fél órával az indulás ideje előtt már teljesen felöltözve üldögélt, és várta Coote-ot, hogy majd együtt menjenek. A *Jótársaságbeli modor és illem-szabályok* mellette hevert. A kilencvenhatodik oldalig olvasta az arisztokrácia egy tagjának csiszolt prózáját, odáig, hogy: „... egy vacsorameghívás elfogadása a meghívott szemében szigorú kötelezettség, amelynek elmulasztását vagy bármely más módon való mellőzését csupán betegség, családi gyász vagy más létfontosságú ok igazolhatja...” Itt abbahagyta, és átadta magát borús gondolatainak.

Aznap délután komoly beszélgetése volt Helennel. Megpróbált kifejezni valamennyit abból az érzelmi változásból, amely végbe ment benne, de a teljes igazsággal előhozakodni - ezt szörnyűnek találta. Inkább egy jelentéktelenebb dologgal állt elő: - Ki nem állhatom ezt az egész társaságot - mondta.

- De össze *kell* jönnie emberekkel - mondta Helen.

- Igen, de... attól függ, milyen emberekkel. - Összeszedte a bátorságát. - Nem vagyok valami nagy véleménnyel azokról, akik az anagramma-teán voltak.

- Mindenféle emberrel össze kell jönnie, ha meg akarja ismerni a világot.

Kipps egy darabig nem szólt semmit, csak egy kicsit szaporábban szedte a levegőt.

- Kedves Arthurom - kezdte Helen nyájasan -, azt hiszi, ragaszkodnék ahhoz, hogy részt vegyen ilyesmikben, ha nem gondolnám, hogy használ magának?

Kipps nem szólt semmit.

- Akkor fogja hasznát látni az egésznek, ha már Londonban leszünk. Az ember a medencében tanul meg úszni, csak azután vág neki a tengernek. Ezek az emberek itt arra jók, hogy tanuljon rajtuk. Merevek, meglehetősen ostobák és borzasztóan szűk látókörűek, ezek közül egy tucatsban sincs egyetlen önálló gondolat, de ez igazán nem számít, egy cseppet sem. Hamarosan elsajátítja a *savoir faire*-t.

Kipps megint mondani akart valamit, de nem talált szavakat. Inkább sóhajtott egyet.

- Egy-kettőre megszokja az egészet - mondta Helen megnyugtatóan.

Ahogy üldögélt és töprengett ezen a beszélgetésen, s a rá váró londoni élet kilátásain, teákon, összejöveteleken, a „bátyuska” állandó jelenlétén, és új, jobb életének teljes ragyogó perspektíváján, meg azon, hogy soha többé nem látja Annt, szóval, ahogy így töprengett, belépett a szobalány, és egy kis négyszögletes csomagot hozott, ezzel a címezéssel: „Arthur Kipps nagyságos úrnak”.

- Egy fiatal nő hagyta itt, uram - mondta a szobalány kissé szigorúan.

- Mi? Miféle fiatal nő? - kérdezte Kipps, aztán egyszerre érteni kezdte a dolgot.

- Olyan egyszerűbb fajta fiatal nő volt - felelte hűvösen a szobalány.

- Jó' van, rendbe van - mondta Kipps.

A kezében tartott csomagra meredt, és várt, amíg becsukódik az ajtó a szobalány mögött. Aztán egyre fokozódó feszültséggel feltépte a papírt. Nem is kellett megnéznie vagy megérintenie, ösztönösen tudta, mi van benne. Ann fél hatpennyse volt a kis csomagban, egyetlen kísérő szó nélkül! Szóval Ann meghallotta, amit mondott. Még akkor is csak állt, kezében a csomaggal, amikor hallotta, hogy Coote megérkezett.

Coote belépett, ápoltan, ragyogóan, estélyi öltözetben, hosszú zöldesfehér kesztyűben, és különösen nagy, fekete szegélyes, fehér nyakkendővel. - Egy harmadik unokatestvéremé - magyarázta meg nyomban. - Szép, ugye? - látta, hogy Kipps sápadt és zaklatott, de azt a közelgő társadalmi megpróbáltatásnak tulajdonította. - Bátorság, Kipps, kedves barátom, minden rendben lesz - mondta, és baráti kesztyűjét Kipps karjára tette.

3

A vacsora akkor érkezett el válságos pillanatához - legalábbis, ami Kipps érzelmeit illeti -, amikor Mrs. Bindon Botting a cselédekről kezdett fecsegni. De már előtte is több kisebb-nagyobb jelentőségű dolog zavarta meg és bomlasztotta Kipps látszólagos nyugalalmát. Egy apró kellemetlenség az egész étkezés alatt szelíd makacssággal vissza-visszatért, s ez - ha szabad ilyen intim dolgokról beszélnem -, nadrágtartója bal szárának a viselkedése volt. Az élénkpiros selyem nadrágtartó legombolódott valahogy a nadrágról - nyilván nem gombolta rá gondosan -, és erős hajlandóságot mutatott arra, hogy holmi hivatalos kitüntetés szalagjaként, keresztben helyezkedjen el a makulátlan ingmellen. Először akkor jelentkezett a baj, amikor bevonultak az ebédlőbe. Amikor senki sem nézett oda, Kipps egy ügyes rándítással helyére rázta ezt az ékességet, és ettől kezdve állandó elfoglaltságot biztosított neki, hogy féken tartsa a színes újítást, amely a frakk sablonosságát és komorságát volt hivatva enyhíteni. Mindent összevéve, Kipps úgy érezte, első rémülete túlzott volt; legalábbis senki sem tett megjegyzést a dologra. Képzeljék el azonban, hogy fél szemmel és fél kézzel - akármit csinált is a többi része - egész este, állandóan, főleg ezzel a gyenge ponttal foglalkozott. De ez, mint mondtam, csak apróság volt. Ennél sokkal jobban zavarta Helen borzalmasan kivágott estélyi ruhája.

Az ifjú hölgy már Londonba képzelte magát, s toalettje már előremutatott a finom kis lakás felé, valahol az egyik jobb városrészben, amely kedvelt középpontja lesz az irodalmi és művészi köröknek.

Az összes jelenlevő toalettek közül az övé volt a legestélyibb estélyi ruha. Tudatta mindenkivel, hogy Miss Walshingham karja és válla éppenséggel nem megvetendő; tudatta, hogy Miss Walshingham nemcsak méltóságteljes tud lenni, hanem szép is, sőt, sugárzóan szép. Ez volt az első estélyi ruhája, a bátyja fizette, ezzel adózott a Helen előtt álló fényes jövőnek. Ha meg akarta volna őrizni a méltóságát, be kellett volna érnie annyival, mint a háziasszony, aki feketében és acélszürkében tündökölt. A többi hölgy a középutat választotta. Mrs. Walshingham ruháján csak egy finom kis V alakú kivágás volt; Mrs. Bindon Botting csinos, májfoltos karján kívül alig mutatott meg valamit a világnak dundi bájaiból. A középső Botting kisasszony és Miss Wace csak a nyakkivágásig merészkedett. Nem úgy Helen! Ő - Kipps is láthatta volna, ha van szeme hozzá - olyan volt, mint egy szép élő szobor. Ezt ő maga is tudta, és sugárzó mosollyal nézett Kippsre, jelezve, hogy a délutáni kis nézeteltérés feledésbe merült. Megjelenése azonban eltépte az utolsó szálat is, amely Kippsset hozzá kötötte. Kipps számára Helen egy csapásra olyan távoli, idegen és valószínűtlen lett mint feleség és élettárs, mintha maga Vénusz istenasszony jelentette volna ki egyszerű, pucér eleganciájában, tanúk előtt, hogy az övé. Ha ugyan valaha is el tudta képzelni Helent mint feleséget és élettársat!

Helen Kipps zavarát alázatos hódolatnak tartotta, és miután rávillantotta sugárzó mosolyát, formás vállát fordította felé, és Mrs. Bindon Bottinggal elegyedett beszélgetésbe.

Kipps zsebre dugott keze véletlenül megérintette Ann szegény kis fél hatpennysét, és hirtelen úgy megmarkolta, akárcsak valami talizmánt. Aztán gyorsan elengedte, hogy visszatolja helyére a Nadrágtartó Rend szalagját. Köhintésre lett figyelmes.

- Miss Wace-től hallom, hogy Mr. Revel is eljön - mondta Mrs. Botting.

- Hát ez nagyszerű - mondta Helen. - Tegnap este találkoztunk. Megállt itt útban Párizs felé. Ott találkozik majd a feleségével.

Kipps szemét egy pillanatig Helen káprázatos nyakkivágásán pihentette, aztán kérdőn, már-már vádlón Coote-ra nézett. Mért nem hirdeti az önmérséklet hitvallását most, itt, ennek a szörnyű kitarulkozásnak a jelenlétében? Azt, hogy az Igazi Úriember nem beszél nyíltan vallásról, politikáról, születésről és halálról, tisztálkodásról és csecsemőkről, meg más effélékről? Kipps túlságosan illedelmes volt ahhoz, hogy ezt megkérdezze oktatójától, de bizonyos, hogy Coote, minden szépnek és jónak eme kútforrása, csak egyféleképpen vélekedhetett erről a kéretlen önmutogatásról. Kipps szinte megkönnyebbülten vette észre, hogy balsejtelve igazolódott. Coote túlfejtett rágóizmai furcsán megrándultak; fakószürke, de határozott tekintetű szemét tudatosan nem fordította *abba* az irányba; hosszú, zöldesfehér kesztyűbe bújtatott kezei szinte görcsösen szorították egymást a háta mögött, s a szorítás csak időnként maradt *abba*, hogy ellenőrzésül megtapogassa fekete szegélyű, fehér nyakkendőjét és széles tarkóját, és enyhe köhögési inger vett erőt rajta, amely azonban egyre erősödött. Szóval: *Coote-nak sem tetszett a dolog!*

Helen valamikor a romantika és a légies titokzatosság törékeny álmát jelentette Kipps számára, de ez a mai végletes *megtestesülése* szétfoszlatta a ragyogó ködpára utolsó foszlányát is. Valamiképpen - már elfelejtette, hogyan, és nem is tudott rájönni - hozzá volt kötve ehhez a fekete hajú, kemény, elszánt fiatal nőhöz, akinek az árnyékát és ábrándképét valaha szerette. Végig kell csinálnia a dolgot úriember módjára! De akkor... Akkor feláldozza Annt! Mindent eltűrt eddig, de ezt már nem tűri el! Szóljon neki holnap a ruhája miatt? A sarkára állhatna, és azt mondhatná: - Ide hallgasson, nem érdekel, ezt nem tűröm tovább! - Persze Helen valami

váratlant felelne rá. Mindig valami váratlant mond. No de tegyük föl, hogy ő egyszer füttyül arra, amit Helen mond, és kitart az álláspontja mellett?

Gondolataiban Mrs. Wace társalgási kísérlete zavarta meg, aztán megérkezett Revel, és egyszeriben ő lett a társaság középpontja. Az *Összedobbanó égő szívek* című pompás regény szerzője nem volt olyan imponáló férfiú, mint ahogy Kipps várta, de határozott fellépése hamarosan feledtette a csalódást. Noha London színes világában élt, gallérja és nyakkendője egyáltalán nem volt figyelemre méltó. Revel nem volt feltűnően jóképű, és a haja nem volt sem hullámos, sem hosszú. Megjelenése inkább a karosszéket juttatta az ember eszébe, nem pedig a mesterművében hemzsegő lovasbravúrokat, szerelmi játékokat és mély szenvedélyeket. Elhízásra hajlott, bőre sápadt, egyenes szálú haja seszínű volt, az orra formátlan csonkakúp, álla szabálytalan. Egyik szeme kerekerebbre nyitva bámult a világba, mint a másik. Rossz külsejűnek lehetett volna mondani, ha nincs bajuszpedróvel kifent bajusza, amely valahogy kellemesen nem illett az arcához, és nincsenek a szeszélyesen kanyargó ráncok a nagyobbik szeme körül.

Ahogy belépett, tekintete rögtön Helent kereste, és meg is találta. Bizalmasan fogtak kezét, s ez Kippsnek - maga sem tudta, miért, nem tetszett. Láta, hogyan szorongatják egymás kezét, hallotta Coote jellegzetes köhögését (ez a hang a világon semmihez sem hasonlított jobban, mint egy nagyon-nagyon öreg birka hangjához, amelyet negyedmérföldnyire innen egy kis adag puskaporral levegőbe röpítettek), és egy zavaros gondolat kezdett alakot öltetni agyában. Ekkor mindannyian elindultak az ebédlő felé, s ő karján érezte Helen meztelen karját. Kipps nem volt beszédes hangulatban. Helen rápillantott, és könnyedén megszorította a könyökét. Kipps tudomást sem vett erről, furcsa légzési zavarral küzdött. Előttük Coote ment, barátságos beszélgetésben Mrs. Walshinghammel, a menet élén a pergő nyelvű, szellemes Mrs. Bindon Botting haladt a peckes, katonás kis Mr. Wace mellett. Mr. Wace tulajdonképpen nem volt katoná, csak a tartása volt katonás attól, hogy olyan közel lakott Shorncliffe-hez. A sort Revel zárta be a királynői Mrs. Wace-szel (feketében és acélszürkében), és pallérozott fuvolahangján udvariasan csodálta a lépcsőház tompa színű tapétáját. Kipps csak ámult azon, hogy mindenki milyen nyugodt.

Már az első kanál levesnél kitűnt, hogy Revel vállalta az asztali társalgás felelősségét. De még nem is végeztek a levessel, máris éppígy nyilvánvaló lett, hogy Mrs. Bindon Botting túlzottan tartja Revel felelősségérzetét. Baráti köre kedvelte Mrs. Bindon Botting örökös fecsegését: kövérségéhez képest feltűnően mozgékony, élénk nő volt, és csaknem ír könnyedséggel tudott humoros történeteket elmondani. Egész délután el tudta szórakoztatni a vendégeket azzal a történettel, hogy a bejáró kertésze hogyan nősült meg és milyen az otthona, vagy azzal, hogy tréfáinak kedvenc céltáblája: Mr. Stigson Warder hogyan taníttatta valamennyi szerencsétlen gyermekét csaknem minden elképzelhető hangszerre, mert a gyerekeknek mértéktelenül nagy volt a frenológiai zenei dudora. Egyébként az egész család mértéktelenül nagy volt. - Már a harsonánál tartanak, drágám! - szokta elsütni a csattanót Mrs. Bindon Botting. Barátai rendszerint összefogtak, hogy szóra bírják, de most nem tették, s ez annál inkább bántotta, mert szerette volna elkápráztatni Revelt. Egy idő múlva rájött, nem tehet mást, mint azt, hogy önszántából nekivág a beszédnek, így is tett. Többször megkísérelte, hogy magához ragadja az általános figyelmet, de hasztalan. Ekkor Revel személyzettel kapcsolatos problémákat hozott szóba. Ezt a témát Mrs. Botting kizárólagosan a sajátjának tekintette.

Lakónegyedekről beszélgettek, így került szóba ez a kérdés. - Elköltözünk a Bolton-házból valami kisebb helyre - mondta Revel -, úgy gondoltam, hogy Wimbledonban, a Dane Szállóban veszünk ki lakosztályt. Ez sok tekintetben megfelelőbb lesz. A feleségem dühödt szenvedéllyel golfozik, és mindenféle sportot űz, én meg jobban szeretek valamelyik klubom-

ban üldögelni. Nekem nincs erőm az ilyen egészségügyi ténykedéshez. A régi hely egyikünknek sem volt megfelelő. Emellett el sem tudják képzelni, mennyire megromlottak a nyugatlondoni cselédek erkölcssei az utolsó három évben.

- Ez mindenütt így van - jegyezte meg Mrs. Bindon Botting.

- Valószínűleg így áll a dolog. Egy barátom szokta mondani, hogy kiveszőben van a szolgaság hagyománya, és roppant reményteljesnek tartja ezt a jelenséget...

- Másképp beszélne, ha ő lett volna a gazdája annak a két mákvirágnak, aki utoljára nálam szolgált - mondta Mrs. Bindon Botting, aztán Mrs. Wace-hoz fordult.

- Lehetséges... - kezdte Revel, de elkésett, mert Mrs. Bindon Botting már szaporán hadarta: - Azt még nem mondtam neked, drágám, hogy megint bajban vagyok.

- Ezzel a mostani lánnyal?

- Igen. Még nem is találtam szakácsnőt, és ez a nehezen szerzett szobalány máris faképnél akar hagyni.

- Pánik? - kérdezte a fiatal Walshingham.

- Rejtélyes búbanat! Vidám volt, mint a kismadár az ágon, egészen az anagramma-teáig. Aztán este, mintha kicserélték volna, vészjóslóan elkomorult, a nagynéném egy-két szót mond neki, mire nyomban könnyáradat és fölmondás! - Egy pillanatig tűnődve Kippsre nézett, és így folytatta: - Van valami szívszaggató az anagrammákban?

- Azt hiszem, igen - mondta Revel. - Én...

Mrs. Bindon Botting azonban ismét nekilendült. - Egy darabig határozottan nyugtalanított...

Kipps úgy meredt Mrs. Bindon Bottingra, mintha megbüvölték volna, de megszurta a száját a villával, és a fájdalom ráébresztette a valóságra.

- ... vajon nem az anagrammák sértették-e a derék leányzó illemkódexét? Az ember sose tudhatja. Faggattuk. Nem! Nem! és nem! Neki mennie kell, és kész!

- Az efféle rendellenességekben homályosan és távolról felfedezhetjük a romantika korának utolsó, kihunyó sugarait - mondta Revel. - Tegyük fel, Mrs. Botting, legalább próbáljuk meg feltételezni, hogy - Szerelem!

Kipps kése és villája csörömpölve összeverődött.

- Hát persze, hogy szerelem, mi más lehetne! - mondta Mrs. Botting. - Hétköznapi életünk unalmas felszíne alatt szövődnek ezek a regények, aztán egyszerre csak minden robban, fölmondanak, és feje tetejére állítják unalmas hétköznapijainkat. Valami végzetes, ellenállhatatlan baka...

- A cselédek és általában az egyszerű emberek szenvedélyes érzelmei... - kezdte Revel, és újra magához ragadta a társaság figyelmét.

Az ideges izgalmat, amely Kippsset mindig elfogta étkezés közben, most szokatlan nyugalom és higgadság váltotta fel. Most az egyszer életében pontosan tudta, mit akar, és eszerint határozott. Már nem figyelt Revelre. Letette kését, villáját, és visszautasított minden fogást, ami ezután következett. Coote tapintatos aggodalommal nézte, Helen meg elpirult kissé.

Este fél tíz tájban vadul megrángatták Mrs. Bindon Botting csengőjét. Egy nyilván magasabb társadalmi osztályhoz tartozó, frakkos, cilinderes fiatalember állt az ajtó előtt. Fehér ingmellén keresztben, rézsútosan vörös selyemcsík futott végig, mely páratlan előkelőséget kölcsönzött külsejének, és elhomályosította a néhány csepp burgunditól eredő foltot. Cilindere hátracsúszott, és az alóla előbújó zilált haj kétségbeesett elszántságot jelzett. Szó ami szó, fölégette maga mögött a hidat, és nem volt hajlandó csatlakozni a hölgyekhez. Coote a vacsora utáni beszélgetés közben halkán igyekezett jobb belátásra bírni. - Tudja, hogy már szépen halad - mondta, mire Kipps azt felelte, hogy füttyül az egészre, és rövid tusakodás után (Walshingham föl akarta tartóztatni) elrohant. - Dolgom van! Otthon!

És most itt volt. Mindenre elszántan lihegett. Az ajtó kinyílt, és a rózsaszín világításban látni lehetett Mrs. Bindon Botting szépen berendezett hallját, s a kép közepén állt Ann, csinosan, takarosan, fekete-fehérben. Kipps láttára elsápadt.

- Beszélni akarok veled, Ann! - mondta. - Mondanom kell neked valamit, most rögtön, érted? Én...

- Ennél az ajtónál nem lehet velem társalogni! - mondta Ann.

- De Ann! Valami fontosról van szó.

- Már eleget mondtál!

- Ann!

- Különben is az én ajtóm ott van lent az alagsorban. Ha *itt* rajtakapnak...

- De, Ann, én...

- Az alagsorba, kilenc után! Akkor lehet velem beszélni. Cseléd vagyok, és valószínűleg az is maradok. Ha ezen az ajtón akarsz bejönni, akkor megkérdem, kit jelentsek be? Neked is megvannak a barátaid meg nekem is, te nem beszélgethetsz velem.

- De Ann, meg akarom kérdezni...

Valaki feltűnt Ann mögött a hallban. - Itt nincs olyan! Ilyen nevűt nem ismerek - mondta Ann, és mérgesen becsapta Kipps orra előtt az ajtót.

- Mi volt ez, Ann? - kérdezte Mrs. Bindon Bolting beteges nagynénje.

- Egy úr, egy kicsit ittas volt, asszonyom. Valami ismeretlen nevű személyt kerestem, asszonyom.

- Milyen nevet mondott? - kérdezte a hölgy kételkedően.

- Olyan nevűt nem ismerünk, asszonyom - mondta Ann, és nagy dérrel-dúrral elindult a hallon át a konyhalépcső felé.

- Remélem, Ann, nem bánt vele nagyon kurtán?

- Nem kurtábban, mint ahogy rászolgált! - felelte Ann felindultan.

Mrs. Bindon Botting beteges nagynénje hirtelen megsejtette, hogy ez a látogatás valamilyen kapcsolatban van Ann érzelmi magánügyével, kis ideig vizsgálódón nézett a lány után, aztán megfordult. A nagynéni rendkívül együttérző hölgy volt, érdekelték a cselédek magánügyei, jámborságra intette őket, vallomásokat csikart ki tőlük, és tanulmányozta az emberi természetet, amikor a lányok védekező pirulás és hazudozás közben, vonakodva feltárták titkaikat. Ann azonban nem engedett bepillantást magánügyeibe, és ha faggatták vagy nógatták, néha már-már ijesztően viselkedett. A szegény öreg hölgy tehát visszament a szobájába.

Az alagsori ajtó kinyílt, és Kipps belépett a konyhába; arca piros volt és szaporán lélegzett. Alig tudott beszélni az izgalomtól.

Ann a konyhaasztal mögött állt, sápadt arccal, és Kipps látta, hogy kerekre nyílt szeme ki van sírva. Kipps úgy érezte, hogy ez megkönnyíti a dolgot.

- Itt van! - mondta, és két fél hatpennyst tartott Ann elé a tenyerén.

- És ha itt van! - mondta Ann.

- Hát nem látod? - Ann vállat vont.

- Megőriztem ennyi éven keresztül - mondta Kipps.

- Túl sokáig őrizgetted!

Kipps elfehéredett, összeszorította a száját, Annre nézett. Úgy látszik, az amulett nem tette meg a várt hatást. - Ann! - mondta.

- Tessék!

- Ann!

A beszélgetés sehogy sem akart megindulni.

- Ann! - mondta Kipps. Esdőn a lány felé nyújtotta a kezét, és egy lépést tett előre.

Ann határozottan rázta a fejét.

- Ide hallgass, Ann! Bolond voltam!

Egymás meggyötört szemébe néztek.

- Feleségül akarlak venni, Ann!

Ann megmarkolta az asztal szélét. - Nem teheted - mondta gyenge hangon.

Kipps megmozdult, mintha meg akarná kerülni az asztalt, de a lány egy lépést hátrált, s ezzel a távolság nem fogyott közöttük.

- Muszáj! - mondta Kipps.

- Nem teheted!

- Muszáj! Hozzám kell jönnöd!

- Nem vehetsz el mindenkit egymás után. *Őt* kell feleségül vened.

- Eszembe sincs!

Ann a fejét rázta. - Eljegyezted azt a lányt. Vagyis inkább hölgyet. Nem jegyezhetsz el engem.

- Nem is akarlak eljegyezni. Már egyszer eljegyeztem magamat. Téged feleségül akarlak venni. Most rögtön, érted?

Ann egy árnyalattal sápadtabb lett. - Ezt meg hogy képzeled?

- Velem jössz Londonba, és megesküszünk. Most rögtön.

- Hogy gondolod?

Kipps komolyan és félreérthetetlenül megmagyarázta: - Úgy gondolom, hogy most rögtön velem jössz, és a feleségem leszel, mielőtt másvalaki megtehetné.

- Londonba?

- Londonba!

Ismét egymásra meredtek. Csodálatosan magától értetődőnek tartották a dolgot.

- Nem lehet... Egy az, hogy csak három hét múlva telik ki a hónapom - mondta Ann.

Kis ideig tanácstalanul álltak a probléma előtt, mintha áthághatatlan akadály volna.

- Hallgass ide, Ann. Kérd meg, hogy engedjen el. Kérd meg, hogy engedjen el!

- Úgyse enged!

- Akkor gyere kérés nélkül!

- Visszatartja a ládámat...

- Nem tartja.

- De igen.

- Nem tartja!

- Te nem ismered!

- Jó, pukkadjon meg. Tartsa vissza! Tartsa vissza! Bánja a fene! Száz ládát is veszek neked, ha jössz.

- Nem lenne tisztességes *vele* szembe.

- Nem órá kell gondolnod, Ann, hanem énrám!

- És nem volt szép, ahogy velem bántál. Nem volt szép, ahogy velem bántál, Artie. Nem lett volna szabad...

Kipps közbevágott: - Hát mondtam én, hogy szép volt? Egy szóval se! - Könyörgőre fogta: - Ann, nem vitatkozni jöttem ide. Én vagyok a hibás. Sose mondtam, hogy nem én. Most arról van szó, hogy igen vagy nem. Bolond voltam. Érted? Bolond voltam! Nem elég ennyi? Összeálltam azokkal, és bolondot csináltam magamból... - Rimánkodni kezdett: - Nem igaz, hogy mink nem szeretjük egymást, Ann. - Szavai, úgy látszik, nem indították meg a lányt, és Kipps folytatta az ostromot. - Azt hittem, talán sose látlak többé, Ann. De igazán. Igaz, hogy közbe se találkoztunk sokszor. Nem tudtam, hogy mit akarok, hát fogtam magam és úgy viselkedtem, mint egy bolond. Akárki más is így tett volna. Most már tudom, mit akarok és mit nem, Ann!

- Tessék?

- Jössz?... Jössz?!

Csend.

- Ann, ha nem felelsz, én nem tudom, mit csinállok, ha nem felelsz, ha nem mondd, hogy velem jössz, akkor rögtön megyek és... - Nem fejezte be a fenyegetést, feldúltan az ajtó felé fordult. - Megyek! Nincs nekem egyetlen barátom se ezen a világon. Aki volt, azt eldobtam magamtól. Nem tudom, hogy mit mér csináltam, és azt se, hogy mit mér nem csináltam. Csak annyit tudok, hogy nem bírom tovább ezt az egészet. - Hangja elfulladt. - A móló... - mondta, és a zár körül babrált az ajtón, mintha a kilincset keresné, közben alig érthető, búbanatos szavakat motyogott. Aztán kinyílt az ajtó, és Kipps kifelé indult.

- Artie! - kiáltotta Ann.

Kipps megfordult. Sápadtan, feszülten nézték egymást.

- Veled jövök - mondta Ann.

Kipps arca megrándult. Becsukta az ajtót, fájdalmas arccal, merőn nézett Annre, és lépett egyet előre.

- Artie! Ne menj el - zokogta Ann, és kitérte a karját. Hirtelen egymás karjába futottak, és szorosán átölelték egymást.

- Olyan szerencsétlen voltam - hüppögte Kipps, és úgy kapaszkodott Annbe, mint a fuldokló a mentőövbe. Aztán, minthogy nem volt már előtte komoly, elintéznivaló feladat, érzelmei hangos sírásban kerestek enyhülést. Divatos, drága cilindere félrebillent, leesett és elgurult. Nem törődött vele. - Jaj, de szerencsétlen voltam - bőgött Kipps. - Jaj, milyen szerencsétlen voltam!

- Csendesebben - mondta Ann, és egész testében reszketve, vállához szorította szegény, zokogó Kipps fejét. - Csendesebben, kint van és fülel. Meghallhatja a hangod, Artie, a lépcsőn...

6

Ann utolsó szavai, amiket egy óra múlva búcsúzásnál mondott, amikor hallották, hogy Mrs. és Miss Bindon Botting nagy zajjal hazaérkezik, külön fejezetet érdemelnek.

- Nehogy azt hidd, hogy ezt akárkinek megtettem volna - suttogta Ann.

KILENCEDIK FEJEZET

A labirintodon

1

Képzeld el őket, ahogy futva menekülnek bonyolult és nyomasztó társadalmi rendszerünk elől, előbb gyalog és külön-külön, a folkestone-i központi pályaudvarra, onnan elsőosztályú vasúti kocsiban (Kipps táskája az egyetlen poggyászuk) a Charing Crossra. Aztán bérkocsiban döcögnek lassan és hosszan a nyüzsgő, lüktető londoni utcákon át Sidhez. Kipps folyton az utcát kémlelte a kocsiablakon keresztül. - Azt hiszem, a második sarok innen - mondta. Úgy érezte, Sidnél biztonságban lesznek az üldözők elől. Az alkalomhoz illően fizetett a kocsisnak, és leendő sógorához fordult:

- Ann meg én összeházasodunk - mondta.

- De hiszen én úgy tudtam... - kezdte Sid.

Kipps intett, hogy a műhelyben majd megmagyarázza.

- Nincs értelme, hogy vitatkozzak veled, ha már úgylis megtetted - mondta Sid örvendező mosollyal, amikor Kipps mindent elmondott.

Mastermannel is közölték a dolgot, és ő kipirult arccal, lassan lejött az emeletről, hogy gratuláljon. - Gondoltam, hogy egy kicsit nehéznek fogja találni az előkelő életet - mondta Masterman, és csontos kezét nyújtotta. - De azt sose hittem volna, hogy lesz bátorsága megszökni. A felsőbb társadalmi osztálybeli ifjú hölgy alighanem káromkodni fog. De ne törődjön vele, nem számít.

- Maga kapaszkodni kezdett egy úton, amely nem vezet sehova - mondta Masterman az ebédnél. - Eljutott volna az egyik útszéli finomkodástól a másikhoz, de sose érte volna el igazán a csúcsot. Nincs is csúcs. Olyan ez, mint a mókusketrec. A világ kibillent az egyensúlyából, és a csúcs nem egyéb, mint egy csomó fölcicomázott, kártyázó nő, lóversenyző férfi, nyakon öntve püspökökkel, állami hivatalnokokkal és más efféle csillogó léhűtőkkel. Ott lógott volna a létra valamelyik fokán, gyászos, szomorú kis figura, még az autótulajdonosok osztályánál is jóval lejjebb, miközben a felesége kigúnyolja magát vagy bosszankodik, amiért nincsenek egy kicsit magasabban, mint ahol vannak. Már rég rájöttem ezekre a dolgokra. Ismerem az ilyenfajta nőket. Én nem kapaszkodom már.

- Sokat gondolkoztam azon, amit a múltkor mondott - mondta Kipps.

- Vajon mit mondhattam? - tűnődött Masterman. - Mindegy, maga a helyes és egészséges dolgot csinálja, s ez ritkán fordul elő. Magához illő nőt akar feleségül venni, és a maga útját akarja járni, függetlenül attól, hogy az emberek ott fönt mit tartanak helyesnek vagy helytelennek. Nagyjából ez az egyetlen járható út manapság, amikor minden egyre jobban összezavarodik és felfordul. Mindenekelőtt rendezze be a maga kis világát és az otthonát; viselkedjen mindig értelmesen, akármit csinál, és vegye feleségül a párját... Azt hiszem, én is ezt tenném - ha volna párom. De a magamfajták, a világ szerencséjére, nem készülnek párjával. Nem! Mindamellet... mégis... - felhasználva a jó alkalmat, hogy a kis Walt beleköttyogott a beszédbe, Masterman hirtelen elhallgatott és elgondolkozott. Kisvártatva felocsúdott tűnődéséből: - Végül is van remény.

- Mire? - kérdezte Sid.

- Mindenre - felelte Masterman.

- Amíg élünk, remélünk - mondta Mrs. Sid. - De egyikük se eszik tisztességesen, ahogy kellene. Csak piszkálják az ételt.

Masterman fölemelte a poharát. - A reményre! - mondta. - A világ világosságára! - Sid rámosolygott Kippsre, mintha azt mondaná: - Nem minden asztalnál találkozatsz *ilyen* emberrel!

- A reményre! - ismételte Masterman. - Az ember legnagyobb kincsére. Az élet reménye... igen. - A nagyszerű önsajnálát pillanata volt ez, mindannyian átérezték. Még a kis Walt is.

2

Az esküvő előtti napokat Kipps és Ann vidám kirándulásokkal töltötték. Egyszer elmentek Kew-ba gőzhajóval, és megcsodálták a kastélyt, a sok képet - főleg virágcsendéletek voltak; egyszer pedig korán elindultak a Kristálypalotába, hogy jó hosszú napjuk legyen, és igazán nagyon élvezték a dolgot. Olyan korán értek oda, hogy bent még semmi sem volt nyitva. A fülkékben még le sem vették a porvédőket, és a kisebb gyűjtemények még zár és keresztvas alatt pihentek. Az óriási csarnokban egészen apró emberkének érezték magukat, és lépteik kongó zaja illetlenül hangosnak tűnt. Gipsz vademberek élethű csoportjait nézegették, és Ann arra gondolt, furcsa lenne efféle emberekkel élni együtt. Örült, hogy Angliában nincsenek ilyenek. Áradozó megjegyzések nélkül szemlélték az antik szobrok másolatait. Kipps csak ennyit mondott, úgy általánosságban: - Furcsa világ lehetett, amikor ezek éltek. - De Ann nagyon illedelmesen kételkedett abban, hogy valóban így járkáltak. A kora reggeli órákban igazán nagyon elhagyatott volt ez a hely. Az ember képzelete furcsa játékot űzött. Kimentek tehát a hatalmas teraszra az októberi napfénybe, és kóboroltak a mérföldnyi hosszú sorban álló gipszmedencék között, az óriási térségeken. Nagy, szürke üresség vette körül őket. Csodálatosnak találták, de korántsem olyan csodálatosnak, amilyennek találhatták volna. - Sose láttam még ennél szebb helyet, soha - mondta Kipps, és megfordult, hogy egy pillantással felmérje a gigantikus üveghomlokzatot Paxton óriási képmásával a közepén.

- Amibe ez kerülhetett, mire felépült... - mondta Ann, és sokatmondóan befejezetlenül hagyta a mondatot.

Egyszerre csak másféle területre értek: barlangok, tavacsák, kis folyók közé; a vizek partján különös lények emlékeztettek a teremtő gazdag fantáziájára. Áthaladtak egy boltív alatt, amely egy bálna állkapcsából készült, és a növényzet között fölfedezték az iguanodon, a deinoterium, a masztodon és más hasonló barmok arany és zöld színben pompázó óriási szobrait: legelésztek vagy csak álltak, és úgy bámultak, mintha csodálkoznának önmagukon.

- Van itt minden! Earl's Court a nyomába se léphet - mondta Kipps. Nagyon foglalkoztatták képzeletét ezek a szörnyek, ácsorgott előttük, újra meg újra visszatért hozzájuk. - Az ember el se tudja képzelni, hogy ezek hogy tudtak egyszer is jóllakni - ismételte.

3

Kippsék később a tó partján üldögéltek, az arany-zöldben pompázó, égnek meredő labirintodon mellett, és a jövőjükéről beszélgettek. Jól ebédelték a Palotában, láttak képeket és temérdek csodálatos dolgot, és a sok élmény meg az ámbraszínű napfény nyugodt, filozofikus hangulatba ringatta őket. Úgy érezték, révbe értek.

Kipps törte meg az elmélkedés csendjét. Hirtelen kimondta a gondolatot, amely leginkább foglalkoztatta: - Bocsánatot fogok kérni tőle, a bátyjának meg kártérítést ajánlok föl. Ha ezek után mégis pert akar indítani ellenem házassági ígéret megszegése miatt, hát tegye. Én megtettem mindent, amit tehettem. Nem sok hasznuk lesz abból, ha felolvassák a leveleimet a bíróságon, mert nem írtam egyet se. Asziszem, egy-kétezerrel el lehet intézni a dolgot. Nem nagyon izgat az egész. Nem nagyon izgulok miatta, Ann, nem én! - Aztán kicsit később így folytatta: - De jó lesz, ha összeházasodunk, Ann. Furcsa, hogy hogy jönnek össze a dolgok. Ha nem találkozok veled, hol lennék most? mit gondolsz? Még azután, hogy találkoztunk, akkor se gondoltam rá, hogy feleségül veszek, csak akkor este, amikor odamentem hozzád. Tényleg nem.

- Én se - mondta Ann, és elgondolkozva nézte a vizet.

Kipps egy darabig csak arra gondolt, hogy milyen szép a lány elmélázó arca. Egy kacsza úszott el előttük, és a vízfodrok pókháló-finom, remegő fényjátékot vetítettek Ann arcára. A fény egy darabig vibrált, aztán kihunyott.

- Azt hiszem, így kellett lennie - mondta Ann tűnődve.

Kipps töprengett. - Különös, hogy juthattam odáig, hogy eljegyeztem.

- Nem illett hozzád - mondta Ann.

- Hogy nem illett? De mennyire nem! Hisz épp ez az! Hogy kerültem odáig?

- Hát biztos ő édesgetett magához - mondta Ann.

Kipps félig-meddig maga is így gondolta, de aztán megszólalt a lelkiismerete. - Nem így volt, Ann. Furcsa egy dolog. Nem tudom, hogy volt, de nem így volt. Már nem emlékszek... nem... Csoda fura ám az élet, ez az egyik. A másik meg az, hogy én is fura alak vagyok, asziszem. Van úgy, hogy fölizgulok, aztán nem törődök vele, hogy mit csináljak. Valahogy így jött ez a dolog is. De azért...

Tűnődve hallgattak. Kipps elgondolkodva húzgálta ritkás bajuszát. Egyszerre csak kis mosoly suhant át az arcán. - Lesz egy szép kis házikónk valahol Hythe környékén.

- Ott barátságosabb, mint Folkestone-ba - mondta Ann.

- Egy szép kis házikónk - mondta Kipps. - Persze ott van a Hughenden-ház, de az ki van adva. Meg rettentően nagy is. Meg semmi pénzér nem is laknék Folkestone-ba, semmi kedvem hozzá.

- Szeretném, ha lenne egy kis házunk. Sokszor gondoltam, amíg szolgáltam, de jó volna, ha saját háztartásom lenne - mondta Ann.

- Mindig tudnád, hogy mibe sántikálnak a cselédek - mondta Kipps mókázva.

- Cselédek?! Nekünk nem kell cseléd - mondta Ann megütődve.

- Szükség lesz cselédre, ha másér nem, hogy elvégezze a nehéz munkát a házba.

- Hogyisne! hogy aztán a lábam is alig tudjam betenni a konyhámba.

- Kell egy szolgáló - mondta Kipps.

- Az ember mindig találhat olyan asszonyt, aki elvégzi a nehéz munkát. Amellett... ha olyan szolgálóm lenne, amilyeneket manapság lát az ember, kivenném a seprút a keziből, és újra kisöpörnék. Jobban boldogulok én nélkülük.

- Mindenképpen kell szolgáló. Különben hogy mehetnénk el együtt hazulról, meg ilyesmi...

- Hát, szerezhethetnék egy fiatal lányt, akit aztán kitanítanák a magam kedvire - mondta Ann.

Kipps ennyiben hagyta a dolgot, és megint rátért a házra. - Mikor az ember Hythe-ba ér, mindjárt a szélén vannak olyan kis házak, amelyet mi akarunk. Se nem kicsi, se nem nagy. Lesz egy konyhánk, egy ebédlőnk meg egy kis szobánk, ahol esténként üldögélhetünk.

- De nehogy legyen benne szuterén - mondta Ann.

- Mi az a szuterén?

- Az egészen lent van a házba, és ott alig lehet látni, olyan sötét, és egész nap cipekedhet az ember le-föl, le-föl, szemet meg mindent. A vízcsap meg a mosogató, az minden fönt van. Alig hinnéd el, Artie, ha nem szolgáltál, hogy sok házat milyen gonoszul és bután építenek. Azt hihetnéd, hogy egyenesen a cselédekkel akarnak kitolni, ahogy a lépcsőket csinálják.

- A mi házuk nem ilyen lesz - mondta Kipps. - Nyugodt kis életünk lesz. Hol elmegyünk kicsit, hol hazamegyünk. Talán olvasunk is, ha semmi más dolgunk nem lesz. Néha meghívjuk a jó öreg Bugginst estére, Sid is lejön hozzánk, aztán a bicigli...

- Nemigen tudom elképzelni magamat biciglin.

- Veszünk rá pótülést, és úgy fogsz ülni, mint egy úri dáma. Elviszlek New Romneyba, az nekem semmi. Meglátogatjuk az öregeket.

- Úgy már nem bánom - mondta Ann.

- Lesz egy csinos kis házuk meg mindenféle csinos holmink. Semmi művészet meg ilyesmi! Semmi előkelősködés meg efféle! Éppen csak csinos kis ház lesz. Úgy fogunk élni, mint hal a vízbe, Ann.

- Semmi szocializmus - mondta ki Ann titkos aggodalmát.

- Nem lesz szocializmus, csak okosan élünk, ennyi az egész.

- Tudod, Artie, lehet, hogy azoknak jó, akik értik, de nekem nem nagyon tetszik ez a szocializmus.

- Igazán nekem se - mondta Kipps. - Nem tudok vitatkozni róla, de valahogy nem érzem valódinak. Mindegy, azér Masterman okos ember.

- Tudod, Artie, eleinte nem nagyon tetszett, de most már megkedveltem. Nem lehet mindjárt megérteni.

- Olyan okos, hogy legtöbbször csak a végén jövök rá, hova akar kilyukadni. A legokosabb ember, akivel eddig találkoztam. Sose hallottam még ilyen beszédet. Könyvet kellene írni nekije... Fura világ ez, Ann, ahol az ilyen ember alig tudja megkeresni a kenyerit.

- Mer beteg - mondta Ann.

- Hát igen - mondta Kipps, s egy darabig hallgatott. - Boldogok leszünk abba a kis házba, ugye, Ann?

A lány a szemébe nézett, és bólintott.

- Mintha már látnám is. Olyan otthonosféle lesz. Délutánonként tea meg pirítós, kanna a tűzhelyen, a macska a szőnyegen a kandalló előtt - macska, az kell! - meg te, Ann. Na, mit szólna hozzá? - Pillantásukban megértés volt, ahogy összenéztek.

- Asziszem, már van egy félórája is, hogy nem csókoltalak meg, Ann - mondta Kipps meglepő fordulattal. - Legalábbis azóta nem, amióta eljöttünk azoktól a barlangoktól.

A csókolódzást már nem tekintették izgalmas kalandnak.

Ann a fejét rázta. - Viselkedj komolyan, és beszélj még Mastermanról.

De Kipps esze már máson járt. - Szeretem, ahogy a hajad fölkunkorodik itt - mutatott oda az ujjával. - Emlékszek, ilyen volt akkor is, amikor még kislány voltál. Olyan hullámos... Sokat gondoltam rá. Emlékszel, amikor versenyt futottunk a templom mögött?

Ezután egy darabig csendesen üldögéltek, kellemes gondolatokba mélyedve.

- Fura - mondta Kipps.

- Micsoda?

- Az, hogy összejött minden. Ki gondolta volna hat héttel ezelőtt, hogy így együtt leszünk itten? Ki gondolta volna, hogy nekem valaha is pénzem lesz? - Tekintete a nagy labirintodontra tévedt. Előbb csak közönyösen, aztán hirtelen növekvő érdeklődéssel nézte az őslény hatalmas fejét. - Akármi legyenek, ha... - mormolta.

Ann kíváncsian nézett rá.

Kipps kezét a lány karjára tette, és fölfelé mutatott. Ann fürkészve vizsgálta a labirintodont, aztán kérdő arccal nézett Kippsre. - Nem látod?

- Mit?

- Pont olyan, mint Coote.

- Ez már kipusztult - mondta Ann, mert nem egészen értette a dolgot.

- Kipusztulni ugyan kipusztult, de azért mégis pont olyan, mint Coote. - Kipps töprengve nézegette a szörnyalakokat. - Kíváncsi volnák, hogy pusztultak ki ezek az özönvíz előtti őssálatok? Aligha tudhatta ezeket megölni valaki.

- Én tudom - mondta Ann. - Utolérte őket az özönvíz.

Kipps gondolkozott egy darabig. - De hiszen úgy tudom, be kellett vinni kettőt mindenből, ami csak volt.

- Be is vittek annyit, amennyit józan ésszel lehetett - mondta Ann. Ennyiben maradtak.

A nagy zöld és arany színű labirintodon ügyet se vetett a beszélgetésükre. Csodálatos szeme rendíthetetlen nyugalommal bámult a végtelenbe a fejük felett. Valóban lehetett volna Coote is; az illedelmes Coote, aki keresztülnéz rajtuk, mintha nem is léteznének. Ünnepestes komolyságában volt valami türelmes, közömbös, várakozó erő. Végül Kippsék is megéreztek valamit ebből, nyugtalanok lettek, s hamarosan felálltak, és hátra-hátrapillantva továbbmentek.

4

S amikor eljött az ideje, a két jámbor lélek összeházasodott, és Vénusz Uránia, a házastársi szerelem istenasszonya, a hatalmas, nemes és jóságos istennő föléjük hajolt, és megáldotta frigyüket.

HARMADIK KÖNYV
Kippsék

ELSŐ FEJEZET

Házgondok

1

Mint minden egyéb, a mézeshetek is véget érnek egyszer. Végül is itt láthatják Mr. és Mrs. Kipps a hythe-i állomáson, amint éppen leszállnak a vonatról. Azért jöttek ide, hogy megkeressék azt a csinos kis házat, és megvalósítsák szép álmaikat, amelyeket a Kristálypalota parkjában szövögettek jövő otthonukról. Amint látják, bátor emberkéek ők, de kicsik, a világ pedig nagy és ellentmondásos, és tele van bonyolult, nehezen érthető dolgokkal.

Kipps szürke öltönyt visel, szárnyas gallérral és csinos, elegáns nyakkendővel. Mrs. Kipps ugyanaz a vidám, egészséges kis leányasszony, mint akivel a lápon találkoztunk, egy hüvelyknyit sem nőtt e kiadós történet során. Csak éppen most kalapot visel. Ez a kalap cseppet sem hasonlít azokhoz a kalapokhoz, amelyeket azelőtt vasárnapi sétáin viselt. Ez pompás kalap tollakkal, szalagcsokrokkal, csattal és más effélékkel. Sok embernek elállna a lélegzete, ha tudná, mibe került ez a kalap. Két aranyfontba került! Kipps választotta. Kipps fizette. A házaspár pirosra gyulladt arccal és égő szemmel lépett ki az üzletből, örült, hogy megszabadult a leereszkedő modorú elárúsítónőtől.

- Artie... nem kellett volna... - Ann csak ennyit mondott.

És képzeljék el, a kalap egyáltalán nem állt jól Ann-nek. A ruhája sem. Régi egyszerűségét, olcsó, cicomátlan öltözködését felcserélte, nemcsak ezzel a kalappal, hanem sok egyéb hasonló jellegű ruhadarabbal. S ezek közül a holmik közül nézett ki csinos arcoskájája, az okos kis gyerekarc; naivan csodálkozott ki a nevetségesen méltóságteljes keretből.

Egyszer elmentek megnézni a Bond Street-i üzleteket, akkor vették a kalapot. Útközben Kipps a járókelőket nézegette, és hirtelen eszébe ötlött, hogy Ann rosszul van öltözve. Egy nagyon büszkének látszó hölgy hajtott el mellettük villany autóban, Kipps fölfigyelt a kalapjára, és elhatározta, hogy valami hasonlót vesz Ann-nek.

A vasúti hordárok, a kijáratnál ácsorgó kocsisok észrevették, hogy Ann és a ruhája valahogy nem illenek össze; de észrevette ezt a két golfjátékos meg a hölgy is a leánykáival, akik szintén a vonatról szálltak le. A sápadt, kissé izgatott, bizonytalan Kipps tudta, hogy ezek mind fölfigyeltek rájuk. És Ann? Nehéz lenne megmondani, hogy ő mennyit vett észre mindebből.

- Hé! - mondta Kipps az egyik kocsisnak, és nagy bosszúságára későn jött rá, hogy nem a megfelelő hangot használta.

- Egy nagy bőröndöm van még a vonaton - mondta egy jegyszedőnek. - A. K. monogram van rajta.

- Szóljon egy hordárnak - mondta a jegyszedő, és hátat fordított.

- Hogy a nyavalya... - mondta Kipps, nem is olyan nagyon halkan.

Szép dolog a napon üldögelni és beszélgetni a házról, amelyben élni fogunk, de egészen más dolog megvalósítani a tervet. Mi angolok - voltaképpen az egész világ manapság - furcsa légkörben élünk. Elhanyagoljuk apró-cseprő dolgainkat, amelyek aztán makacsul fölénk kerekednek, és nagy problémákká dagadnak. A társasági érintkezés, a szép evés és a helyes viselkedés jelentéktelen finomságai töltik ki életünket. Nem menekülhetünk ezektől a dolgoktól még akkor sem, ha olyan katasztrofális cselekedetre adtuk a fejünket, hogy Londonba szöktünk egy vagyontalan, alacsony származású ifjú hölgygel. A nemes érzelmek kavargva elszállnak lassan, mint a köd, aztán itt állunk, elszakadva isteneinktől, és a társadalmi rend árgus szeme őriz bennünket, amint legelészünk az élet rétjein, és közben az emberek szüntelenül rosszindulatúan bírálják öltözködésünket, viselkedésünket, törekvéseinket és cselekedeteinket.

Hitványul megalkotott világ ez a mi mai világunk, s ezt a tényt leplezni csak újabb hitványság lenne. Ez az oka annak, hogy nagyon kevés csinos kis ház akad ebben a világban. Ilyent nem lehet csak úgy első szóra kapni, még pénzért sem ebben a becstelen korban, amikor a kapzsi, haszonleső, gyarló emberek kíméletlen versenyben építik a házakat fertelmesen gazdag, gyalázatosan kizsákmányoló földtulajdonosok telkére. Mit várhatunk ilyen képtelen körülmények között? Aki házat keres, az kilesi ennek a hencegő világnak meztelenségét, meglátja, mi marad a civilizációból, ha megfosztják a házat függönyöktől, fodroktól, szőnyegektől, emberektől és berendezéstől, a nyugtalan, izgatott sürgés-forgástól; látja az aljas célok érdekében gyatrán megvalósított, silány terveket, a semmibe vett szokásokat, a leleplezett titkokat, vagyis a *chestercoote-izmus* alapját képező ingatlant, bemocskolva, elhasználtan, elhagyottan.

Látjuk tehát a derék Kipps házaspárt, szegényeket, amint ide-oda járkálnak Hythe-ban, Sandgate-ben, Ashfordban, Canterburyben és Dealben meg Doverben, végül még Folkestoneban is, kezükben rózsaszín, zöld, fehér és sárga „megtekintési engedélyekkel”, fölcédulázott kulcsokkal, arcukon pedig gondterhelt ráncokkal és elképedéssel. Nem tudják pontosan, mit akarnak, de amit látnak, arról pontosan tudják, hogy nem akarják. Megdöbbenően sok olyan házat találnak, amelyet nem lehet megvenni, de amit meg lehetne venni, olyat egyet sem. Ábrándjaik lassan szertefoszlanak a kulcsukat vesztett ajtók előtt, a kongó, elárvult szobákban, ahol a tapéta ki nem fakult foltjai jelzik, hogy itt képek lógtak azelőtt. Látnak szobákat, ahol a hasadozott padlón rések tátonganak, s a szegélyléc szorgos egerekről árulkodik, látnak konyhákat, ahol az üres faliszekrényben döglött svábbogár hever, és különféle, szörnyű szenes lyukakat és sötét szekrényeket a lépcső alatt. Kidugják fejüket padlások csapóablakain, és bámulják a használhatatlan víztartályokat és a megfeketedett, lyukas tetőt.

A legszerényebb lakott házhoz képest is oly kopár és vigasztalan az a ház, amelyből már kiköltöztek a lakók, hogy Kippsék határozottan úgy érezték: a házügynökök ravasz összeküvésének áldozatai.

A házak általában nagyok voltak, óriási ablakokkal, amelyeknek ridegségét csak óriási függönyökkel lehetett volna enyhíteni; számtalan hálószobával, milliányi lépcsővel, amelyeket állandóan mosni kellett, és olyan konyhával, amelytől Ann elborzadt. Ann eljutott odáig Kipps társadalmi helyzetének helyes megítélésében, hogy belement abba, hogy egy alkalmazottat tartsanak. - De jóisten! ehhez a házhoz férficseléd kellene! - mondta. Ha a ház nem volt túl nagy, akkor majdnem mindig vagy a spekulációs építkezés terméke volt, vagy a hevenyszve összetákolt tömegépítkezés hozta létre, amely a tizenkilencedik század legnagyobb csapását: a gyorsan növekvő népszaporulatot szolgálta.

Az új házak nem kellettek Ann-nek, mert nedvesek voltak, s a lakottak közül még a legújabb is a rossz kivitelezés figyelemre méltó jeleit mutatta: a vakolat málladozott, a padló tátongott, a tapéta penészes volt és felkunkorodott, az ajtók megereszkedtek, a téglapadló egyenetlen volt, a lépcsőkortlátot rozsdá marta. A természet máris megkezdte a visszafoglaló hadműveleteket, pókok, fülbemászók, svábbogarak, egerek, patkányok, gombák és furcsa szagok alakjában.

A házak beosztása is kivétel nélkül rossz volt. Minden megtekintett háznak volt valami közös tulajdonsága, amelyre Ann nem talált megfelelő szót. A megfelelő szó udvariatlanság lett volna. - Úgy építették ezeket a házakat, mintha a cseléd nem is volna ember - mondta Ann, mert talán megfertőzték kissé Sid szociáldemokrata elvei. Mindenesetre, jártukban-keltükben, a legelképezhetőbb tapintatlanságokat fedezték fel. - Ezek a lépcsők, föl a konyhából! - mondta Ann gyakran. - Az a szerencsétlen lány mászkálhat föl-le, föl-le egész nap, amíg holtra fárad, csak azért, mer nem volt annyi eszköz, hogy ne csinálják ilyen meredekre, és víz sincs az emeleten sehol, minden csöppet föl kell cipelni. Az ilyen házak csinálják ki a lányokat. Azért van annyi baj és vesződség, mer férfiak építik a házakat.

Kippsék azt hitték, hogy egy normális, egyszerű mai házat keresnek, pedig vagy tündérországot kerestek, vagy az Úr 1975-ik esztendejét, ami még sokára fog eljönni.

3

Az azonban mégis ostobaság volt, hogy Kipps építkezésbe fogott. Azért tette, mert rendkívüli ellenséges érzülettel viseltetett a házügynökök iránt.

Mindenki gyűlöli a házügynököket, ahogy mindenki szereti a tengerészeket. Ez a gyűlölet kétségtelenül nagyon gonosz és igazságtalan, de a regényíró nem erkölcsi alapelvekkel, hanem tényekkel foglalkozik. Mindenki gyűlöli a házügynököket, mert mindenki hátrányos helyzetben van velük szemben. Minden más foglalkozású ember ad is, kap is. A házügynök csak kap. Minden más foglalkozású embernek szüksége van rád, kedves olvasó. Az ügyvéded attól fél, hogy másik ügyvéddel cseréled fel; az orvosod nem utazhat túl messzire, és a regényíró - ha nem is tudod - szó nélkül engedelmeskedik kimondatlan kívánságaidnak. Ami a kereskedőket illeti: a tejesember kész ököltre menni érted a kapu előtt, a zöldséges pedig könnyeket hullat, ha máról holnapra otthagysz, de ki hallott már életében olyan házügynökről, aki törli magát, hogy kiszolgálhasson valakit? Háza van szükséged? Elmégy hozzá! Te borzas vagy és mérges az utazástól, és izgatottan érdeklődsz; ő higgadt, tiszta, szenttelen, tartózkodó, és nyugodtan nem csinál semmit. Te könyörögsz neki, hogy mérsékelje a bért, meszeltesse ki a mennyezetet, adjon más címet, kombinálja a hatos számú nyaralót a négyes számú melegházzal. Ő fűtül minderre! El akarod adni a házat? ő akkor is ugyanaz: nyugodt és közönyös. Emlékszem, egyszer állandóan a fogát piszkálta, miközben válaszolgatott nekem. A házügynökök között a verseny is csak komédia. Mind egyformák! Nem tudod megsérteni azzal, hogy átmégy a szemközti irodába. Nem hagyhatod faképnél sem. Faképnél legfeljebb magadat hagyhatod. Sebezhetetlenül trónol a sok mahagóni és réz mögött, rendszerint még ahhoz is messze, hogy hirtelen jól fejbe vághasd az esernyőddel. Ha eldobod a tőle kapott kulcsokat, ahelyett, hogy visszaadnád neki, az lopás, s mint ilyen, büntetendő.

Végül is egy doveri ügynök indította arra Kippsset, hogy építkezzen. Kipps megbicsakló hangon adta át neki ultimátumát: alagsor nem kell, legfeljebb nyolc szoba, hideg-meleg víz az emeleten, szenes pince bent a házban, de ajtóval, hogy a szénpor ne menjen a mosókonyhába, és így tovább... Kicsit izgatottan lihegett, amikor befejezte.

- Ha ilyen házat akar, építenie kell - mondta a házügynök fáradt sóhajjal.

Kippsnek akkor még nem állt szándékában házat építeni, csak a hatásos válasz kedvéért morgta: - Úgy is van, ezt fogom csinálni! - Mire a házügynök elmosolyodott. Elmosolyodott!!

Amikor Kipps később meghányta-vetette magában a dolgot, meglepődve jött rá, hogy a szándék már rég megfogant benne, és most csak megerősödött. Végtére is egy csomó ember épít házat! Hogy lenne annyi ház, ha nem így volna. Mért ne építhetne ő is? Aztán elmegy a házügynökhöz, és azt mondja neki: - Ide süssön! Amíg maga keresgelte nekem aztat a megfelelő házat, addig én építettem egyet! - Végigjárja mindet, mindegyik házügynököt Folkestoneban, Doverben, Ashfordban, Canterburyben, Margate-ben, Ramsgateben, és megmondja nekik. Talán akkor majd megbánják.

A kora hajnali órákban arra ébredt, hogy döntött. - Ann, Ann! - mondta, és könyökével kicsit megbökte az asszonyt.

Ann végre fölébredt félig-meddig, és motyogva megkérdezte: - Mi baj?

- Házat építünk, Ann!

- Mi?! - kérdezte Ann hirtelen, mintha ébren volna.

- Házat építünk!

Ann valami olyasmit motyogott, hogy jobb lesz várni reggelig, addig ne csináljon semmit, aztán teljes bizalommal tüstént újra mély álomba merült.

De Kipps sokáig feküdt ébren, és építette a házat, reggel pedig világosan elmondta Ann-nek a szándékát. Elég bosszúságot és méltatlanságot nyelt már a házügynökök miatt, s ez a terv bosszúval kecsegtet, méghozzá kellemes bosszúval! - Tudod, így aztán tényleg lesz egy szép kis házunk, olyan, amilyet szeretnénk.

Miután így döntöttek, semmi akadálya sem volt, hogy bérbe vegyenek egy házat egy eszten-dőre. A házban volt alagsor, de nem volt étellift, volt vasporozni való bőven mindenfelé, de nem volt fürdőszoba, se víz az emeleten, voltak óriási tolóablakok, volt mit tisztítani, de nem volt elég beépített szekrény; volt fedetlen kőcsigalépcső le a szenespincébe, de nem volt kövezett út a szemetestartályhoz: volt tömérdek szálkás, súrolni való faholmi, de nem volt kályha a cselédszobában, egyszóval: tipikus angol középosztálybeli ház volt. Némi bútort szereztek a házhoz meg egy festett aranyhajú, tunya fiatal nőt, aki Gwendolen névre hallgatott (egy őrmesterrel járt jegyben, és előzőleg szállodában szolgált), és beköltöztek. Minthogy nagyon idegesítő olyan házban lakni, amelyért az ember személyében felelős, Kipps ébren töltött néhány éjszakát, részben betörő után kutatva, részben éjjeli felfedező utakkal, aztán megnyugodott egy időre, és kemény elhatározással a házépítési tervnek szentelte idejét.

4

Kippsnek először is tanácsra volt szüksége, mert mindjárt kezdetben nehézségei támadtak. Nem tudta, hogyan fogjon a dologhoz. Egy nap elment egy seabrooki építőmester irodájába, és megmondta a hölgynek, akit az irodában talált, hogy házat akar építtetni. Kicsit izgatott volt, de nagyon eltökélt, és kész volt ott nyomban megbízást adni. De a nő csak húzta az időt, aztán megmondta, hogy a férje nincs otthon. Kipps távozott, de nem adta meg a nevét és a címét. Aztán elment és beszélt egy másik emberrel; szekéren ült az illető, egy munkás mutatta meg Kippsnek, és azt mondta róla, hogy mostanában épített házat Saltwood közelében. Az ember eleinte csak nem hitt Kippsnek, de aztán pimaszul gunyoros lett: - Úgy látom, maga minden nyáron építtet egy házat - mondta, és megvetéssel elfordult Kippstől.

Később Carshot riasztó történeteket mesélt pallérokról, és jócskán megingatta Kipps elhatározását; Pearce pedig fölvetette a kérdést: miért kell mindjárt építómesterhez fordulni, miért nem előbb építész mérnökhöz? Pearce ismert Ashfordban valakit, akinek a bátyja építész volt, s minthogy ilyen esetben mindig jobb ismerőssel tárgyalni, Kippsék elhatározták (még mielőtt Pearce elment volna, és mielőtt Carshot intelmei tovább ingathatták volna), hogy hozzá fordulnak. Kétségek közt ugyan, de így tettek.

Az építész, Pearce barátjának a bátyja, apró, mozgékony emberke, megjelent fekete táskával és cilinderben, leült az ebédlőasztalhoz, letette táskáját és cilinderét, jobbról-balról pontosan egyforma távolságra, és mindvégig imponálóan merev magatartást tanúsított. Kipps a gigantikus vállalkozástól kissé vacogva felelgetett bizonytalanul az építész kérdéseire. Ann, olyan pózban, amelyet az alkalomhoz megfelelőnek ítélt, figyelőállásba helyezkedett a faragott tölgyfa szekrény sarkánál. Egy kicsit mind a ketten úgy érezték magukat, mint akit sarokba szorítottak.

Az építész azzal kezdte, hogy a helyszínrajzot kérte, és szemmel láthatólag kissé megütközött, amikor megtudta, hogy még nincs telek.

- Úgy gondoltam, hogy akárhol építhetünk - mondta Kipps. - Még nem határoztam el, hogy hol.

Az építész megjegyezte, hogy jobban szeretne volna látni a helyszínrajzot, hogy tudja, hová tervezze a „csúnya oldalt” (így mondta), de persze, ha így akarják, semmi akadályja annak, hogy a „levegőbe” tervezze meg a házat, feltételezett homlokzati és hátsó résszel.

Kipps kicsit elpirult, és titokban remélve, hogy ettől nem lesz nagyobb a tiszteletdíj, bizonytalanul azt mondta, hogy jó lesz így is.

Ezután az építész mintegy félretette a kérdésnek ezt a részét, szárazan köhintett, kinyitotta a táskáját, és kivett belőle egy rugós mérőszalagot, pár darab kétszersültet, egy fémpalackot, egy pár új kutyabőr kesztyűt, egy felhúzható játékautót (félíg becsomagolva), egy csokor ibolyát, egy zacskó apró rézcsavart s végül egy jókora jegyzetkönyvet. Ez utóbbit kinyitotta, a többi holmit gondosan visszarakta. Megnyalta ceruzája hegyét, és azt mondta: - No és miféle kényelmi berendezéseket óhajtanak? - Mire Ann, aki feszült figyelemmel és növekvő rémülettel követte az építész minden mozdulatát, villámgyorsan rávágta, mint aki csak arra vár: - Beépített konyhaszekrényt! Ha lehet - tette hozzá, amikor elkapta Kipps tekintetét.

Az építész fölírta: - És hány szobát? - tért át a másodrendű kérdésekre.

A fiatalok egymásra néztek. Szörnyen úgy festett a dolog, mintha már meg is bízták volna.

- Például hány hálószobát? - kérdezte az építész.

- Talán egyet... - mondta Kipps határozatlanul. Már szeretne volna minimálisra zsugorítani a költségeket.

- Itt van Gwendolen is - jegyezte meg Ann.

- Meg esetleg vendégek - mondta az építész. - Sose lehet tudni - tette hozzá megfontoltan.

- Akkor talán kettő - mondta Kipps. - Nem akarunk nagy házat, tudja.

- De hiszen még egy vadászkunyhóba is... - kezdte az építész. Hatig jutottak el. Az építész kitarotán préselte ki belőlük egyik hálószobát a másik után, megemlítette a gyerekszobát is, mint egészen távoli lehetőséget, s ez megmozgatta Kippsék fantáziáját. Húzódózva beleegyeztek a hat szobába.

Ezután Ann odament az asztalhoz, leült, és közölte az építésszel határozott óhaját: - Hideg-meleg víz minden szobába bevezetve, okvetlenül! - Az ötlet Sidtől származott.

- Igen - mondta Kipps a szőnyegről. - Hideg-meleg víz minden hálósobába. Mi ezt már elhatároztuk.

Az építész most először figyelt fel arra, hogy rendkívül eredeti házaspárral van dolga. Mint-hogy az előző nap az egész délutánt azzal töltötte, hogy *Az építész*-ben tervrajzokat keresett - három nagy ház tervrajzából akart összekombinálni egy eredeti saját tervet -, természetesen élénken tiltakozott az újszerű kívánság ellen. Hosszan magyarázta, milyen rettenetes költségekkel jár a víz bevezetése, milyen rettenetes költségekkel jár minden, ami nem egyezik *Az építész*-ből kiollózott terveivel.

Ann kijelentette, hogy inkább nem kell a ház, ha nem lesz a kívánsága szerint, Kipps pedig sápadtan közölte: nem törődik vele, mibe kerül, ha megkapja azt, amit akar.

Erre az építész is mutatott annyi eredetiséget, hogy engedett megszokott üzleti elveiből. Egy köhintéssel túltette magát az eddigieken: - Persze, ha valami eredetit akarnak... - Kifejtette, hogy a ház külsejét illetőleg Anna királynő korabeli stílusra gondolt. (Ann, amikor a nevét hallotta, rögtön nemet intett Kippsnek, amúgy „félre”.) Részéről, mondta, azt szereti, ha a ház nem egységes, hanem vegyes stílusban épül, amelyben az egyik stílus az uralkodó. Az Anna királynő stílusú homlokzatot, tetőt és szárnyas ablakokat egy kis durva vakolattal, itt-ott némi hamis faburkolattal és talán egy kissé előreugró eresszel lehet változtatossá, érdekessé tenni. Az Anna királynő korabeli stílusnak épp az az előnye, hogy olyan változatosak az elemei. De ha ragaszkodnak az eredetiséghez, azt is meg lehet csinálni. Sok házat építenek manapság eredeti stílusban, és ezek a házak gyakran nagyon szépek. Az eredeti stílusban az ember gyakran találkozik azzal, amit talán leginkább nemzetközi jellegnek lehetne mondani. Például: a régi angol tölgylépcső és galéria. A fehér vakolat és a zöld festék nagyon kedvelt az ilyen típusú házakon. Köhintéssel jelezte, hogy befejezte kiselőadását a stílusokról, és újra kinyitotta a jegyzetkönyvét, amelyet előzőleg becsukott, hogy lelkesen hadonásson vele, miközben terjengősen részletezte az Anna királynő stílusnak tulajdonított külső jegyek végtelen gazdagságát. Megnyálazta ceruzáját: - Hat hálósoba, az egyik rácsos ablakkal gyerekszobának, ha szükség lesz rá - mondta.

Kipps rekedt hangon és vonakodva beleegyezett.

Ezután roppant érdekes társalgás indult meg a házépitésről, melyben Kippsnek nem nagy szerep jutott. A hálósobákról rátértek a konyhára és mosókonyhára, s ebben Ann annyi józan észet tanúsított, hogy az építész nem állhatta meg, hogy kifejezést ne adjon csodálatának. Különösen újszerű elképzelései voltak a szenespince elhelyezéséről. Ann úgy vélte, hogy az átlagos házakban a szenespince mindig nagyon mélyen van, ami rengeteg nehéz cipekedéssel jár. Mint nem célszerűt, elvetették azt az ötletet, hogy a szenespince és a konyha a padlástérbe kerüljön, mert akkor a szenet a házon hurcolnák végig, és utána folyton takaríthatnának. Ezután egy darabig azzal a gondolattal foglalkoztak, hogy a földszinten helyezik el a szenes-pincét, amelybe könnyen járható, külső lépcsőről lehetne kívülről beönteni a szenet. - Különös jelleget kölcsönözne az épületnek - mondta az építész, és befirkantott valamit a jegyzetkönyvébe. - Hamarosan fekete lenne a szénportól.

Aztán rátértek az étellift kérdésére, majd az építésznek óriási ötlete támadt, és szóba hozta a gázfűtést.

Kipps okosat akart mondani: - A gázhűtés hűti a levegőt - mondta. A nyelvbötléstől lángvörös lett, és egy darabig a szavát se lehetett hallani, noha a szája hangtalanul mozgott.

Később aztán az építész írásban rögzítette - jegyzetei alapján - a megbeszélteket. Eszerint lesz a házban: zárt erkély minden szobához, hálószobák, vízvezeték, forduló nélküli lépcső (pontosan meghatározott magassággal), hatszor hat méteres, jól szellőztethető konyha, beépített tállókkal és nagy ablakfülkével, mosókonyha, mellékhelyiségek és melléképületek. Feljegyzéseiben nem szerepelnek azonban a következők: szalon, ebédlő, könyvtárszoba, dolgozószoba, valamint nincs semmiféle költségelőirányzat. Mindazonáltal feltételezi, hogy lesz reggelizőszoba, ebédlő, szalon és dolgozószoba Mr. Kipps részére - legalábbis ő így képzele -, és várja a további utasításokat.

A fiatal pár sokáig és hevesen vitatkozott a levélen. Ann egy cseppet sem lelkesedett a dologért. - Nem tudom, minek kell szalon, ebédlő meg ekkora konyha? Még ha szobákat adnánk ki nyáron, akkor érteném. De hát erről szó sincs, úgyhogy semmi szükségünk ennyi szobára. Aztán itt van ez a hall! Mire jó a hall? Csak a munkát szaporítja. No és a dolgozószoba!

Kipps a bajuszát simogatta, és hümmögött. - Asziszem, jó lenne egy kis dolgozószoba, persze nem valami nagy, csak akkora, hogy íróasztal meg könyvespolc legyen benne, ahogy a Hughenden-házba volt. Elkelné egy ilyen.

Csak miután újra tárgyaltak az építéssel, és látták, mennyire megbotránkozik azon, hogy nem akarnak szalont, akkor egyeztek bele, hogy az is legyen. De csak azért, hogy az építész kedvében járjanak.

- Használni úgyse fogjuk - mondta Ann.

Kipps ragaszkodott a dolgozószobához. - Ha meglesz a dolgozószoba, akkor majd olvasni is fogok, már úgyis rég szerettem volna. Majd rászokok arra, hogy bemegyek a dolgozószobába, és mindennap olvasok egy órát. Itt van ez a Shakespeare meg egy csomó más, amit a magamfajta embernek el kell olvasni. Meg aztán valahol csak el kell helyezni az Enciklopédiát is. Asziszem, a dolgozószoba, az hiányzott nekem mindig. Muszáj olvasni, ha az embernek dolgozószobája van. Ha nincs, akkor csak ponyvaregényeket olvas az ember. - Annre nézett, és meglepődve látta, hogy az arca komor és elgondolkodó. - Képzeld csak el, Ann - mondta nem túl lelkesen -, végre meglesz a saját kis házunk!

- Méghogy kis ház! Ennyi szobával! - mondta Ann.

5

Ha volt még valami kétségük, az is eloszlott, amikor meglátták a terveket.

Az építész három tervet rajzolt áttetsző, kékesfehér, fertelmes szagú papírra. Szépen kifestette mindet téglavörösre meg gyömbérsárgára, arzénzöldre és acélkékre, és elhozta bemutatni Kippséknek. Az első terv nagyon egyszerű volt, minden külső jellegzetesség nélkül. - Egyszerű stílus - mondta az építész. De azért jókora háznak látszott. A második sokkal impozánsabb volt, és külön tartozékai is voltak, úgymint: melegház, különféle zárt erkélyek, egy szemcsés vakolatú homlokzat, és egy másik, fél-gömbfával és közönséges vakolattal, meg egy kiugró veranda. A harmadik külsőre gombához hasonlított, belsőleg mézeslépre. Ahogy az építész mondta: tulajdonképpen „nemesi kúria”; mindent összevéve, az emberi elme teremtőerejének igen nemes gyümölcse volt. Elismerte, hogy talán túlságosan is jó Hythe-ba, de művészi képzelete magával ragadta, és ő megalkotta ezt a modern nemesi udvarházat a „legjobb folkestone-i stílusban”. A házban volt központi hall lépcsővel, mór stílusú galéria és Tudor stílusú festett üvegablak, lőrésekkel ellátott, csipkés oromzat a nyitott oszlopcsarnok felett, nyolcszögletű vaskos torony, nyolcszögletű ablakmélyedésekkel és keleties fémkupolával, sárga téglasorok, hogy megtörjék a vörös szín egyhangúságát, és még sok más csodálatos

ékesség. Díszes ház volt, s a maga méltóságteljes módján szinte érzéki, amelyet egy pénzmágnás építtethet. Kippsék azonban egy kicsit túlzottnak találták. Az első tervben hét hálószoba volt, a másodikban nyolc, a harmadikban tizenegy. - Úgy vannak beillesztve a házba, mint szögek a hegymászó bakancsába - magyarázta az építész.

- Ez mind túl nagy nekünk - mondta Ann rögtön, amikor az építész kigöngyölte a terveket.

Kipps éberén figyelt az építészre, óvatos volt, nem akart még jobban belemászni a vállalkozásba.

Az építész előhalászta zsebmanikűr-készletéből a bőrkaparót, és azzal mutogatta a stílusjellegzetességeit és más érdekességeket.

Ann Kipps arcát figyelte, és az építész feje fölött titokban jeleket adott. - Ne ilyen nagyot! - mondta Ann ajka hangtalanul.

- Egy kicsit nagyobb, mint amelyet gondoltam - mondta Kipps, és megnyugtatóan nézett Annre.

- Ha már benne lakik, nem fogja nagynak találni. Nekem eliheti - mondta az építész.

- Nem akarunk hat hálószobánál többet - mondta Kipps.

- Akkor ebből lomtárt csinálunk - mondta az építész. Kipps tanácstalanul hallgatott egy darabig.

- Nos, melyik legyen? - kérdezte az építész, és kiterítette a rajzokat. Lesimította a roppant díszes kastély tervrajzát, hogy jobban érvényesüljön.

Kipps azt akarta tudni, melyik mennyibe kerül, hogy mennyi az *utolsó* ár, mire Ann rémülten integetni kezdett. Az építész azonban még hozzávetőlegesen is alig tudta megmondani az árat.

Voltaképpen még semmiben sem egyeztek meg, amikor az építész elment. Kipps megígérte, hogy gondolkozik a dolgon. Ennyiben maradtak.

- Szó se lehet ilyenféle házról - mondta Ann.

- Mindegyik akkora, mint egy hegy - helyeselt Kipps.

- Négy cseléd is kevés lenne hozzá - mondta Ann.

Kipps a kandallóhoz ment, megállt a szőnyegen, és nyújtózkodott. - Ha legközelebb eljön, majd megmagyarázom neki - mondta szinte fölényesen. - Egyáltalába nem az, amit akarunk. Félreértett minket. Emiatt ne nyugtalanodjál, Ann.

- Nem látom be, mér kell nekünk házat építeni - mondta Ann.

- Hát, ha már hozzákezdünk, csak építsük meg azt a házat. De nézzük csak, ha azt... - mondta Kipps, kitergette a három terv közül a legszerényebbet, és az állát vakargatta.

6

Szerencsétlenségükre, másnap beállított az öreg Kipps.

Kipps mindig különös modort vett föl, ha a bácsival volt együtt; megdöbbenés nélkül játszott a magabiztos embert, és hajlott a kérdésre, pedig nem ez volt a természete. Nehéz volt az öregeket megbékíteni a rangon aluli házassággal, amelyet a Pornick lánnyal kötött, és az öreg Kippsszel nemegyszer megesett, hogy kikottyantotta, mit gondol a dologról. Talán ez, s nem az alantas hiúság készítette arra Kippsset, hogy a sikereivel kérkedjen, mihelyt meglátta az

öreget. Ami Mrs. Kippset illeti, ő egyáltalán nem nyugodott bele a házasságba. Valahányszor hívták, hogy jöjjön át a busszal, mindig nemet mondott, és ugyancsak szűkszavú háziasszonynak bizonyult, amikor a fiatalok egyszer, Ann anyjához menet, benéztek a játékboltba. Húzta az orrát, sokkal inkább büszkeségből, mint a nátha miatt, és Ann-nek csupán annyit mondott: reméli, hogy nem száll a fejébe a dicsőség; többi mondanivalóját vagy az unokaöccséhez, vagy a levegőhöz intézte. A látogatás rövid volt, többet hallgattak, mint beszéltek, nem kínálták őket semmivel, ők se kértek semmit, s amikor távoztak, Ann-nek feltűnően piros volt az arca. Amikor egy ízben ismét New Romneyba vetődtek, Ann valamilyen okból már nem akart ellátogatni a játékboltba.

Az öreg Kipps azonban elszánta magát a kalandra, eljött, és megkóstolta a „menázsit” náluk, ízlett neki, és ettől kezdve számos jelét mutatta annak, hogy megenyhült Ann iránt. Újra meg újra meglátogatta őket. Busszal érkezett, és - hacsak nem volt éppen tele a szája - egyfolytában zúdította unokaöccsére a szövevényes, zavarba ejtő tanácsokat, mint valami nyúlós, vastag masszát, amíg el nem érkezett az idő, hogy kitotyogjon a Fő utcára a délutáni buszhoz. Olykor kísértelt öccsével a tengerpartra, szóba elegyedett csónakosokkal, és alkudozott a ladikjukra. - Vehetné' magadnak egy csónakot - mondta, noha Kipps rendkívül rosszul bírta a tengert. Vagy egy másik tervvel állt elő: „hetiházakat” (így mondta) kellene venni és kiadni, Hythe félreesőbb utcáiban. Ebben az lenne a legjobb, hogy hetenként személyesen szedné be a béreket, és így jutna legközelebb ahhoz a földesúri gyönyörűséghez, ami még megmaradt ebben a demokratizált országban. Egy szóval sem említette, honnan akarja előteremteni a pénzt ehhez a befektetéshez, de néha úgy látszott, nem is annyira magának, inkább unokaöccsének gondolta ki ezt az elfoglaltságot.

De maradt valami az öreg modorában Ann-nel szemben - s a lopva rávetett fürkésző pillantásokban -, ami arra készítette Kippset, hogy már csak óvatosságból is nagyon szívélyes legyen a bácsival. A bácsi miatt történt az is például, hogy Kipps egyszer gondolt egy merészet - drága merészség volt! -, és hazavitt egy doboz kilencpennys, gyűrűs szivart, és a közönséges, de azért elég jó fehér címkés öreg Matuzsálemet kék címkés, négycsillagossal cserélte fel.

- Ez aztán a whisky, fiam - mondta elismerő csettintéssel az öreg Kipps, amikor megkóstolta.
- Amikor jöttem, láttam egy csomó fiatal tisztcekskét. Neked is be kéne lépned, fiam, az önkéntesek közé és megismerkedned velük.

- Hát talán majd belépek. Majd később - mondta Kipps.

- Egykettőre tisztet csinálnak belőled. Kellenek nekik a tiszték - mondta az öreg. - Nem mindenki engedheti meg magának az ilyesmit. Csudamód örülnének neked. Kuttyát nem vettél még?

- Még nem, bácsikám. Akar egy szivart?

- Ótót se?

- Még nem, bácsikám.

- Hát, nem is köll sietni vele. És ha még veszöl, nehogy valami hitvány olcsó vacakot vegyél, fiam. Olyat vegyél, ami kitart egész életedbe. Csudálom, hogy nem bérelsz többször is.

- Úgy látom, Ann nincs nagyon oda az ótóér - mondta Kipps.

- Azt gondoltam is - mondta az öreg, és jelentőségteljesen nézett az ajtó felé. - Nem szokta meg, hogy eljárkáljon. Inkább itthon ül.

- Az a helyzet, hogy házat építünk - mondta Kipps gyorsan.

- Hát, én nem tenném a helyedbe, fiam... - kezdte az öreg Kipps, de öccse már kotorászott is a szekrényfiókban, és szedte elő a terveket. Még jókor előhozta a rajzokat, s ezzel megelőzte azt, hogy a bácsi újabb megjegyzést tegyen Annre. Kipps a kezébe nyomta a terveket.

- Hm - mondta az öregúr kicsit meghökkenve az átlátszó papír különös illatától. - Házépítésen töritek a fejeteket? Nocsak!

Kipps a legszerényebb tervrajzzal kezdte.

Az öreg Kipps ezüstkeretes szemüvegén keresztül lassan olvasta:

- Lakóház tervrajza Nagys. Arthur Kipps úrnak. Hm. - A terv nem lelkesítette fel egy csapásra, s amikor Ann csendesen bejött a szobába, még mindig az építész tervét vizsgálgatta meg-lehetősen bizalmatlanul.

- Nem találtunk sehol egy rendes házat - mondta Kipps erőltetetten könnyed hangon, az asztalnak támaszkodva. - Gondoltam, mért ne üthetnék össze egyet a magunk kedve szerint.

Az öreg Kippsnek tetszett ez a hang.

- Gondoltuk, majd meglátjuk... - kezdte Ann.

- Persze ez csak olyan pekulációs dolog - mondta az öreg. Szemüvegétől teljes karhossznyira tartotta a tervet, s a homlokát ráncolta. - Akármit gondoltatok is, ez éppenséggel nem olyan ház, amelyet én elképzeltem nektek. Tulajdonképpen ez csak afféle nyaraló. Bankhivatalnokoknak szok ilyen házuk lenni. Nem olyan ez, amire azt lehetne mondani, hogy úriember háza, Artie fiam.

- Hát igen, egyszerű - mondta Kipps. A bácsi mellett állt, és lenézett a tervrajzra, amely most csakugyan nem tűnt olyan nagyszerűnek, mint első látásra.

- Nem szabad túl egyszerűre csinálni - mondta az öreg.

- De ha kényelmes... - kockáztatta meg Ann.

Az öreg Kipps ránézett a szemüvege fölé. - Édes lányom, nem érezheted magad kényelmesen ebbe a világba, ha nem élsz úgy, ahogy a zsebed megengedi. - így fordította le tömören a régi szép mondást: *noblesse oblige*. - Ilyen háza lehet egy visszavonult kereskedőnek vagy egy kis tyúkprókátornak, de nem nektek!

- Persze nemcsak ez az egy terv van - mondta Kipps, és elővette a középsőt.

Az öreg Kipps tetszését azonban csak a harmadik nyerte el.

- Na, fiam, ez már ház! - mondta, amikor meglátta.

Ann Kipps mögött állt, miközben az öreg a nagyszerű terv dicséretét zengte.

- Biliárdszoba is köll. Ezt ugyan seholse látom, de más minden nagyjából rendbe van. Ezek a tisztcskék örülnének néha egy jó kis biliárdpartinak. Mik ezek a pöttyök itt? - kérdezte az öreg Kipps.

- Élősövény. Folyondár - mondta Kipps.

- Tizenegy hálószoba van ebbe a házba. Kicsit sok, nem igaz, bácsi? - szólt közbe Ann.

- Szükségetek lesz rá, lányom. Ha már megmelegedtetek itt, majd jönnek a vendégek. Esetleg a férjed barátai a katonaiskolából. Mit akarsz, mivel imponáljon nekik? Azt mondd meg!

- Ha élősövényünk lesz - próbálkozott újra Ann -, akkor kertészt is kell fogadni.

- Ha nem lesz élősövény - mondta az öreg türelmes, oktató hangon -, hogy állod útját, hogy minden semmirekellő, aki erre gyün, bebámuljon a szalónyablakon, amikor talán éppen egy különleges vendéggel szórakoztok?

- Nem vagyunk hozzászokva az élősövényhez - mondta Ann csökönyösen. - Nagyon jól megvagyunk nélküle.

- Nem arról van szó, hogy mihez vagy hozzászokva. Arról van szó, hogy mi hogyan legyen ezentúl! - mondta az öreg Kipps.

Ettől kezdve Ann nem vett részt a vitában.

- Dolgozószoba és könyvtár - olvasta az öreg Kipps. - Ez jó. Láttam egy Tantaluszt múltkoriban, odaát Brooklandbe, pont egy úriember dolgozószobájába való. Megpróbálom, átmegek és licitálok rá.

Mire eljött a távozás ideje, az öreg Kipps már lelkesedett a házépítésért, és úgy látszott, elintézt dolog, hogy a legnagyobb terv mellett döntenek.

Ann azonban többé nem szólt bele a dologba.

7

Kipps kikísérte, jobban mondva, bekísérte nagybátyját a buszba, mert sosem volt biztos benne, hogy ez a pocakos alak befér-e a kis vörös skatulyába. Amikor visszatért, Annt még az asztal mellett találta. Ann ott állt, és általános rosszallással nézte a három tervet.

Kipps elfoglalta kedvenc helyét a szőnyegen. - Gyomorégés ide, gyomorégés oda, úgy látszik, semmi baja a bácsinak. Úgy szökdécselt föl a lépcsőn, mint a veréb.

Ann tovább bámulta a terveket.

- Nem nagyon tetszenek neked ezek a tervek, igaz? - kockáztatta meg a kérdést Kipps.

- Nem, Artie.

- Pedig most már muszáj építkeznünk.

- De... Ez egy úri ház, Artie!

- Az. És akkora is. - Kipps a tervrajzokra kacsintott, aztán az ablakhoz ment.

- Gondolj csak a takarításra! Három cseléd is elvész ebbe a nagy házba, Artie!

- Több cselédet kell tartanunk - mondta Kipps. Ann elkeseredetten nézte jövőendő otthonát.

- Mindenképpen a helyzetünkhöz illőn kell élnünk - mondta Kipps Ann felé fordulva. - Ez világos, Ann. Nekünk társadalmi helyzetünk van. Csak nem engedhetem, hogy padlót sikálj! Cselédet tartasz, és te csak a házat vezeted. Csak nem akarsz megszégyeníteni azzal...

Ann kinyitotta a száját, de nem szólt.

- Mi? - kérdezte Kipps.

- Semmi - mondta Ann. - Csak én kis házat szerettem volna, Artie. Egy kényelmes kis házikót akartam, éppen csak kettőnknek.

Kipps hirtelen elvörösödött, és arcán makacs kifejezés jelent meg. Fölvette a különös szagú rajzpapírt. - Nem akarom, hogy lenézzenek. Nemcsak a bácsira gondolok.

Ann csak nézte.

- Nem akarom, hogy mondjuk a Walshingham fiú gúnyosan fintorogjon, mintha bolondok volnánk. Tegnap láttam. És Coote se. Vagyok olyan jó... vagyunk olyan jók mi is, akármi történt.

Csend lett, csak a tervrajzok zizegése hallatszott. Kipps felnézett, és látta, hogy Ann szeme könnytől fényes. Egy pillanatig egymásra meredtek.

- Erre nem gondoltam. Jó, legyen a nagy ház - nyelt egyet Ann. Dühös elszántság látszott rajta, viaskodott az érzéseivel. - Jó, legyen a nagy ház - ismételte. - Ne mondhassák, hogy lehúztalak magamhoz. Senki se mondhassa. Hiszen gondoltam én... Mindig ettől félttem.

Kipps ismét ránézett a tervrajzra, és a pompás házat hirtelen valóban nagyon is pompásnak látta. Fúj egyet.

- Nem, Artie. Senki se mondhassa ezt - mondta Ann, és vakon tapogatózó mozdulatokkal maga felé akarta fordítani a rajzot.

Azért lehet, hogy a szerényebb terv mellett is szól valami, gondolta Kipps, de most nem tudta, hogyan visszakozerhatna.

A tervek elmentek tehát az építómesterhez, és Kipps rövidesen kötelezettséget vállalt kétezer-öttszáz font építési költség erejéig. Igen ám, csak hogy akkor még, amint tudják, ezerkétszáz font évi jövedelme volt.

8

Hihetetlen, hogy mennyi gonddal jár a házépítés!

- Ide figyelj, Ann - mondta Kipps egy szép napon. - Nevet is kell adnunk ennek a kis háznak. Én az Otthon-lak névre gondoltam. Ezeket a kis halászházakat is mindet laknak hívják.

- Nekem tetszik az, hogy „lak” - mondta Ann.

- Persze, ennek tizenegy hálósobája van - mondta Kipps. - Nemtom, - hogy lehet-e laknak nevezni, ha négynél több hálósobája van? Őszintén megmondva, ez egy nagy villa. Igazából már majdnem bérház. Mindenesetre ház.

- Jó. Ha mindenáron villának akarod mondani, akkor legyen Otthon Villa. De jobb szeretném, ha nem az volna - mondta Ann.

Kipps a fejét törte. - Mi lenne, ha Heuréka Villának neveznénk? - kérdezte élénk hangon.

- Mi az a Heuréka?

- Az egy név - mondta Kipps. - Volt Heuréka ruhakapocs is. Ha jól meggondoljuk, rengeteg nevet lehet használni a boltból is. Például: Pizsama Villa. Emlékszek ilyesmire a divatárúosztályról. Nem, ha jobban meggondolom, ez nem jó. Mondjuk, Maraposa... az egy szövötféle... Nem, a Heuréka mégis jobb!

Ann tűnődött. - Butaság olyan nevet adni, ami nem jelent semmit.

- Lehet, hogy jelent valamit. Mégiscsak kell adni valami nevet. - Töprengett. - Megvan! - kiáltotta.

- Csak nem az a Heuréka? - kérdezte Ann.

- Nem. Volt egy ház Hastingsba az iskolával szembe, jó nagy ház volt. Szent Anna Udvar. Ehhez mit szólsz?

- Nem! - mondta Mrs. Kipps határozottan. - Köszönöm szépen, de engem ne csúfoljanak a henteslegények.

Mindenkitől tanácsot kértek. Carshot néhány napi gondolkozás után a Waddy-lakot javasolta, hálás emlékezésül Kipps nagyapjára. Az öreg Kipps az Upton Kastély elnevezés mellett volt. Valamikor ott szolgált mint második inas. Buggins azt mondta, legyen vagy egyszerűen és röviden egy szám: No. 1, ha más ház nincs a környéken, vagy valami hazafias, mint például: Birodalom Villa. Pearce inkább a Sandringham névre szavazott. De a sok segítség ellenére, Kippsék még akkor sem döntöttek, amikor heves lélekháborgások között és sok-sok bonyolult és nehéz alkudozás, civakodás, félelem, zűrzavar és ide-oda mászkálás után, Kipps örömtelen tulajdonosa lett egy körülbelül négyszázötven négyszögöles teleknek, és nézte, ahogy ázni kezdik az alapot, hogy egy szép napon majd itt álljon az otthona.

MÁSODIK FEJEZET

A látogatók

1

Kippsék ebédlőasztaluknál ültek a rebarbaralepény maradványa fölött, és az egyórás postával érkezett levelezőlapokat vitatták meg. Március volt - esküvőjük óta az első -, esős, szeles napok jártak, de most - ritka, ragyogó pillanat - éppen kisütött a nap. Kipps barna öltönyt viselt, divatos zöld nyakkendővel, Ann pedig afféle festői bő ruhát, amely rendszerint szandállal és modern eszméssel jár együtt. Ann-nek azonban se szandálja, se modern eszméi nem voltak, és a ruhát csak nemrégiben vették Mrs. Sid Pornick tanácsára.

- Művészies ruha - jegyezte meg Kipps, hogy mondjon valamit.

- És kényelmes - mondta Ann.

A szoba francia ablakai egy kis zöld sávra néztek és a hythe-i korzóra. A korzó vizesen csillogott az esőtől, és a zöldesszürke tenger hánykolódott, egyre csak hánykolódott a korzó és az ég között.

Kippsék lakásának berendezése középszerűen elegáns volt. Néhány színnyomaton kívül, amelyeket Kipps találmásra vásárolt, s amelyek egész kellemesen hatottak a tapétás falon, mindent egy egyes bútorügynök tukmált rájuk tapintatosan. Volt egy faragott tölgyfa szekrényük, amelynek csak egy hibája volt: olykor a fafaragó tanfolyamra emlékeztette Kippsét. Metszett üveglapja most épp Kipps tarkóját tükrözte. Egyik polcán két könyv feküdt, a Parsons-féle kölcsönkönyvtárból, olvasójelül mindegyikben egy papírszelet. Kippsék közül egyik sem tudta volna megmondani, mi a címe a könyvnek, amit olvas, az író nevét még kevésbé. A kandallópárkányon ébenfeketére pácolt faalkotmány állt, üvegcsékkal, élénk színű virágcserepekkel (mindegyiket megkettőzte a mögöttük elhelyezett tükör), két Birminghamben készült japán vázával (Mr. és Mrs. Sidney Pornick nászajándéka) és több pompás kínai legyezővel. Volt egy roppant szindús keleti szőnyegük is. Bunt és Bubble urak e modern remekein kívül volt még két nem működő állóóra, olyan rozszant állapotban, hogy lázba hozott volna minden műgyűjtőt; egy földgömb és egy éggömb, ez utóbbi mély horpadásokkal; egy halom penészes, poros, öreg könyv meg egy kitömött bagoly, amelynek hiányzott az egyik - könnyen pótolható - üvegszeme. Ezeket Kipps bácsi fáradhatatlan utánajárásának köszönheték. Az étkezéslet a lehető legnagyobb mértékben hasonlított Mrs. Binden Botting készletéhez, csak drágább volt, s ráadásul zöld és vörös borospoharak is tartoztak hozzá, noha Kippsék sohasem ittak bort.

Kipps ismét kezébe vette az olvashatóbb levelezőlapot. - Elháríthatatlan akadályok gátolják, hogy találkozzon ma velem. Ezt írja. Micsoda pofátlanság! Azok után, hogy én indítottam el, meg minden! - mondta, és fűjt egyet.

- Hát bizony, egy kicsit fölülről kezel - mondta Ann.

Kipps szabad folyást engedett a fiatal Walshingham iránti utálatának. - Nagyon nagy mellénye van! Már szinte jobban szeretném, ha bepörölt volna, amiér megszegtem a házassági ígéretet. Amióta tudtomra adta, hogy Helen nem pöröl be, úgy látszik, a fejibe vette, hogy nincs jogom költeni a saját pénzemet.

- Sose tetszett neki, hogy építkezel - mondta Ann.

Kipps dühbe gurult. - Mi köze hozzá! *Übermencs!* az ám, Übermancs! Csak próbáljon pimaszkodni velem! Majd mondok én neki valamit, de azt nem teszi ki az ablakba! - Fölvette a másik levelezőlapot. - Ha megfeszülök, se tudok egy szót se elolvasni ebből. Annyit látok, hogy itt a végén az van, hogy Chitterlow. Semmi mást. - Vizsgálta a lapot. - Úgy ír, mintha görcs rángatná a kezit. Ez a szó itt talán: m-e-n-n-y-i-t, ez meg... k-é-r... Megvan! Mennyit kér érte, Harry? Ez egy olyan mondása neki. Asziszem, ez vagy csinált, vagy nem csinált valamit abba az ügybe, hogy előadják azt a színdarabot.

- Alighanem erről van szó - mondta Ann.

Kipps dörmögve erőlködött. - A többi sehogya se tudom elolvasni - mondta végül.

De bosszantó ez a mai posta! Ledobta a lapot az asztalra, fölállt, és az ablakhoz ment. Ann pár pillanatig tanulmányozta Chitterlow hieroglifáit, aztán odalépett Kipps mellé.

- Nem tudom, mit csináljak máma délután - mondta Kipps zsebre dugott kézzel. Elővett egy cigarettát, és rágyújtott.

- Eriggy sétálni - mondta Ann.

- Már sétáltam reggel. De talán elmehetnék még egyszer - tette hozzá kis szünet után Kipps.

Egy darabig nézték a háborgó tengert.

- Szeretném tudni, mér nem akar találkozni velem? - tanakodott Kipps, visszatérve a Walshingham-ügyre. - Nem igaz, hogy annyira el van foglalva.

Ann sem tudott válaszolni a kérdésre.

- Megin esik - mondta Kipps. Apró, sűrű cseppek zúdultak az ablakra. - Hogy a fene egye meg! Valamit azért csinálni kell. Ide hallgass, Ann, járok egyet az esőbe, Saltwood felé megyek, aztán Newington mellett elkerülök a tábor felé, aztán visszafelé megnézem, mennyire haladtak a házzal, jó? Mondd meg Gwendolennek, hogy menjen el egy kicsit sétálni. Ha meg még akkor is esik, elmehet, meglátogathatja a nővérit. Mi meg majd teát iszunk, vajás süteménnyel, rendbe? Vagy talán pirítóssal, jó?

- Hát hiszen talállok én mindig tennivalót a házba - mondta Ann tünődve. - De ugye, viszed az esőkabátodat meg a lábszárvédőt? Kabát nélkül agyonázol azon az úton.

- Jól van - mondta Kipps, és szólt Gwendolennek, adja elő a lábszárvédőjét és a másik pár cipőt, aztán elindult.

2

Az egész világ összefogott Kipps ellen ezen a délutánon, hogy végképp elcsüggedje. Amikor kilépett a házból, minden merő víz volt, s a délnyugati szél úgy csapta az esőt, hogy Kipps elvetette tervét, nem ment tovább Newington irányában az agyagos dűlőkön, hanem keletnek fordult, és elindult Folkestone felé a seabrooki gát mentén. Esőkabátja csapkodott a lába körül, s az eső valósággal hasogatta az arcát. Egy darabig kemény legénynek érezte magát. Ekkor egyszerre csak váratlanul elállt az eső, elült a szél, s még végére sem ért a sandgate-i Fő utcának, már ragyogott felette a tavaszi napsugár.

És Kipps esőköpenyében és nyikorgó lábszárvédőjében úgy festett, mint egy bolond. A tehetetlenségi erő továbbvitte úgy másfél kilométerrel, egészen a folkestone-i sétányig, s itt az egész világ azt akarta elhíttetni, hogy eső soha nem is létezett. Egyetlen felhő sem volt az égen, az aszfaltos út csontszáraz volt. Egy elegánsan öltözött férfi ment el mellette, olyanfajta fel-

öltőben, amely rendes szövetkabátnak látszott, de valójában - micsoda család és becstelenség! - vízhatlan volt. A férfi egy pillantást vetett Kipps esőkabátjának merev redőire. - Fene beléd! - mondta Kipps. Kabátja sustorogva súrlódott lábszárvédőjéhez, lábszárvédője dudáló és sípoló hangokat hallatott a cipője felett. - Mér nem tudok én semmit rendesen csinálni? - kérdezte Kipps a ragyogó, kérlelhetetlen világmindenségtől.

Elegánsan öltözött idős hölgyek sétáltak el mellette, finom emberek rendesen összecsavart esernyővel, és egészséges, szép, öntudatos gyerekek. Hát persze, ilyen időben a könnyű felöltő és esernyő a helyes viselet. Ezt a gyerek is tudja. Otthon van neki is, de hogy magyarázza ezt meg nekik? Elhatározta, hogy befordul a Harvey-émlékműnél, és a Clifton Parkon keresztül kimenekül a hegyek felé. Így akadt össze Coote-tal.

Amikor találkozott vele, már a társadalom legnyomorultabb kivetettjének érezte magát, és Coote adta meg a kegyelemdőfést! Coote szembejött, és a sétány felé tartott, s amikor Kipps megpillantotta, lába fölmondta a szolgálatot, s úgy érezte, menten hanyatt esik. Megállt egy-két lépésnyire Coote-tól. Coote láthatóan összerezzen, amikor meglátta Kippset, aztán merevre rándult a teste, előreszegte állát, petyhüdt bőre alatt mintha kósza légbuborékok szabadultak volna el, és szaladgáltak volna ide-oda. (*Mintha* - így mondtam, hiszen teljesen tisztában vagyok azzal, hogy Cootenak is, mint mindnyájunknak, volt kötőszöve, amely minden ilyesmit megakadályozott.) Üveges pillantását a szemhatárra szegezte. Ahogy Coote elment mellette, Kipps hallotta egyenletes, határozott lélegzetvételét. Coote továbbment, Kipps pedig betámolygott a döglött macskák és szemétdombok birodalmába, por és hamu lett belőle: *keresztülnéztek rajta!*

A végzet kifürkészhetetlen akaratából, csaknem nyomban ezután, Kipps kénytelen volt egy leányiskola növendékeinek hosszú sora mellett elhaladni. A shorncliffe-i állomás és Cheriton között tért magához az úton. Bár a mai napig sem emlékszik arra, nem is próbált visszaemlékezni rá, hogy miképpen került oda. Amikor magához tért, azok a gondolatok kovályogtak a fejében, amelyeket az előző este olvasott regény ébresztett benne, és közvetlen kapcsolatban voltak az iménti találkozások keltette páriaszerű érzésekkel. A regény otthon hevert az íróasztalon; társadalmi és politikai regény volt - semmi szükség arra, hogy megmondjam a címét, vagy megnevezem az íróját -, és olyan nehézkes alapossággal írták meg, hogy a Kipps-féle elmék meg sem próbálhattak ellenállni neki. Porrá zúzta Kipps eszményeinek szegényes építményét, álmait az értelmes, természetes életről, egyszerű tisztaságról, arról, hogy nem törődik mások véleményével, meg más effélékről; kereken és határozottan visszaállította az angol társadalmi életről alkotott egyetlen helyes elképzelését. A regény egyik alakja művészetre fecsérelte az idejét, francia regények olvasására adta a fejét, nem adott magára, hanyagul öltözött, csak fájdalmat okozott tiszteletre méltó, ezüst hajú, politikusán vallásos mamájának, és merev arccal fogadta a püspökök dorgálását. Csúnyán bánt egy úri-leánnyal, akivel eljegyezték, rangján alul nősült, elvett egy közönséges perszónát, és - elzüllött.

Kipps nem tudott szabadulni attól a gondolattól, hogy mennyire hasonló az ő esete. Ő aztán fel tudta fogni, hogy finom emberek hogy vélekednek az ilyesmiről; ő aztán fel tudta mérni a méltó büntetés nagyságát! Erről Coote fagyos, márványkemény arca jutott eszébe. *Megérdemelte!* A büntetés napja volt ez.

Később, karján az esőkabáttal, ott állt a telkén, ahol már megkezdődött az építkezés, és a kétségbeeséshez igen hasonló hangulatban szemlélte a munkával járó rendetlenséget. Alig egy-két ember dolgozott -, biztos, hogy a pallérok piszokul kitolnak vele -, és az egész hely gyászos és nyomasztó szemétdombnak látszott. „Wilkins építőmester, Hythe” - ez állt fekete betűkkel a pallér bódéján, amely olyan volt, mint valami megfeneklett bárka az összevissza

dobált talicskák, pallók, föld-, homok- és téglahalmok között. Az alapot már megásták, és az árkok tele voltak foltokban száradó, nedves betonnal. A szobák helyét - nehéz volt elhinni, hogy ezekből valaha szoba lesz - durva szálú, nedves fűvel és sóskával benőtt négyzetek és téglalapok jelezték. Nevetségesen kicsinek látszottak. Pizokul kicsinek! De hát mit várhat az ember? Persze, a pallérok kitolnak vele. Mindent kicsire építenek, mindent rosszul építenek, és hitvány anyagot használnak. Az öreg Kippsnek igaza volt egy-két dologban. A pallérok kitolnak vele, a Walshingham fiú kitol vele, mindenki kitol vele! Kitolnak vele és kinevetik, mert semmibe veszik. Semmibe veszik, mert semmit se csinál úgy, ahogy kell. Ki is tisztelhetné? Kiközösített ember, nincs helye az emberi társadalomban. Megvolt a lehetősége, de hátat fordított neki. „Helytelenül viselkedett”, így mondják.

Itt hamarosan fölépül egy nagy ház - egy ház, amit ki kell fizetni; egy ház, amivel se ő, se Ann nem tud boldogulni, tizenegy hálósobával és négy tiszteletlen cseléddel, akik folyton kitolnak velük. Hogy történt az egész?! Ez a vége a nagy szerencsésének. Pedig micsoda lehetőséget kapott. Ha tényleg megvalósítja szándékait, ahogy eleinte akarta, és kitart mellettük, de másképp alakulhatott volna minden! Ha nevelőt fogadott volna, ahogy eleinte tervezte - egy különleges nevelőt, aki mindenre megtanította volna... Hiszen ő úriember, csak éppen elhanyagolták a nevelését. Ha többet olvasott volna, és jobban odafigyel arra, mit Coote mond... Coote, aki éppen most nézett keresztül rajta!

Tizenegy hálósoba! Mi az ördög bújt bele?! Sose jön majd hozzájuk senki látogatóba; ki is állna szóba velük? Hiszen még a nénje is keresztül néz rajta. A nagybátyja csak elszenvedi valahogy, de igazából ő is lenézi. Nincs egy valamirevaló barátja a világon. Buggins, Carshot, Pearce: kereskedősegédek! Pornickék: közönséges szocialista népség!

Úgy állt az épület alapjai között, mint magányos kis figura a romok között. Jövőjének romjai közt állt, és ezt magának köszönhette, a megtévedt bolondnak. Láta magát és Annt, amint szegényteljes életüket élik ebben az óriási, örült házban - mert az lesz, ha felépül. Titokban mindenki kineveti őket meg a tizenegy hálósobát. Soha senki se áll szóba velük - egyetlen rendes úriember se.

És Ann? Mi baja van Ann-nek? Már sétálni se megy az utóbbi időben, sértődős, mindjárt könnyezik, válogat az ételekben. És éppen akkor, amikor nem lenne szabad. Ez is a büntetéshez tartozik, amire rászolgált a helytelen viselkedésével; ez mind része a társadalom büntetésének, amelynek gondolatát az a romboló hatású regény plántálta Kipps agyába.

3

Kipps előhúzta a lakáskulcsot, és kinyitotta az ajtót. Rosszkedvűen bement az ebédlőbe, elővette a tervet, hogy megnézzen rajta valamit. Olyasfélét remélt, talán kiderül, hogy csak tíz hálósoba van rajta. De mégis tizenegy volt. Arra lett figyelmes, hogy Ann ott áll mellette.

- Nézd csak, Artie.

Kipps fölnézett, és látta, hogy Ann néhány kis fehér papírt tart a kezében. Felhúzta szemöldökét.

- Látogatók jöttek - mondta Ann.

Kipps lassú mozdulattal félretette a tervet, elvette a névjegyeket, és csendben, kicsit ünnepélyesen elolvasta őket! Látogatók. Akkor talán mégse zárják ki egészen a világból! Mrs. G. Porrett Smith, Miss Porrett Smith, Miss Mabel Porrett Smith, és két kisebb kártya: G. Porrett Smith, tiszteletes. - Jóisten! *Lelkész!* - mondta Kipps.

- Egy hölgy és két fölnőtt lány volt, mind szépen kiöltözve.
- És az ember?
- Ember nem volt velük.
- Nem...? - kérdezte Kipps, és Ann elé tartotta a két kis névjegyet.
- Nem. Egy hölgy volt, és két fiatal hölgy.
- És ezek a névjegyek? Minek hagyták volna itt G. Smith tiszteletes névjegyeit, ezt a két kicsit, ha nem lett volna ő is velük?
- Márpedig nem volt velük.
- Nem lehet, hogy kicsi volt, és a többiek eltakarták? És nem jött be?
- Egyáltalába nem láttam velük semmiféle embert.
- Fura - mondta Kipps. Eszébe jutott valami, amit megtanult, de félig elfelejtett. - Tudom már!
- mondta a tiszteletes névjegyét lobogtatva. - Odaadta nekik a névjegyet. Ez az! Azok kopogtak, ő meg elment, mielőtt beeresztetted volna őket. Azér ez szabályos látogatás. - Nem volt szép dolog, de egy pillanatig örült, hogy nem volt itthon. - Miről beszéltek, Ann?

Kis csend következett.

- Nem engedtem be őket.

Kipps fölkapta a fejét, és észrevette, hogy valami szokatlan dolog bántja Annt. Az asszony arca vörös volt, szeme kisírt, és a pillantása kemény.

- Nem engedted be őket?!
- Nem! Be se tették a lábukat. - Kippsnek elakadt a szava a csodálkozástól.
- Én mentem ajtót nyitni, fönn voltam az emeleten, éppen a padlót eresztettem be. Hogy is gondolhattam volna, hogy látogatók jönnek? Sose voltak látogatóink, amióta itt lakunk. Kiküdtem Gwendolent egy kis friss levegőt szívni, én meg ott fönn csináltam a padlót. Olyan rosszul kezeli, igyekeztem bevégezni, mire hazajön. Gondoltam, beeresztem a padlót, aztán megcsinálom a teát, és majd szép csendbe megisszuk, pirítóst eszünk, meg miegymást, mielőtt a lány hazajön. Hogy is gondolhattam volna, hogy látogatók jönnek? - Ann elhallgatott.
- Na és, mi volt aztán? - faggatta Kipps.
- Jöttek és kopogtak. Hogy tudhattam volna? Azt hittem, valami ügynök. Le se vettem a kötényem, le se törültem a beeresztőt a kezemről, semmit. Ott álltak. - Ann újra elhallgatott. Közeledett a történet kellemetlen része.

- Mit mondtak? - kérdezte Kipps.

- A nő aszongya: itthol van Mrs. Kipps? Érted? Nekem!

- És te?

- Én meg csupa maszat, nincs rajtam bóbíta meg semmi, nem nézek ki se úrinőnek, se cselédnek. Te, Artie, ott helybe el tudtam volna süllyedni szégyenembe. Alig gyött ki hang a torkomon. Semmi se jutott eszembe, csak annyit tudtam mondani: nincs itthol. És ahogy szoktam, odatartottam a tálcát. Ők ideadták a névjegyeket, és elmentek, és nem tudom, hogy fogok még egyszer a szemibe nézni annak a hölgynek. Hát így vót, Artie. Végignéztek fölülről lefelé meg alulról fölfelé, én meg becsuktam előttük az ajtót.

- Hogy az a...! - mondta Kipps.

Ann a kandallóhoz ment, és izgalomtól remegő kézzel, fölöslegesen megkotorta a tüzet.

- Öt fontot adnák, ha ez nem történt volna - mondta Kipps. - Egy pap meg minden...

Ann zajosan a kandallórácsra ejtette a piszkavasat, aztán fölállt, és pirosra gyulladt arcát nézte a tükörben.

Kipps csalódottsága nőttön-nőtt. - Több eszed lehetett volna, Ann. Igazán több eszed lehetett volna. - Kezében a névjegyekkel előrehajolt ültében. A társadalmi katasztrófa egyre súlyosabban nehezedett a lelkére.

Az asztal meg volt terítve, a pirítós borító alatt pihent a kandallórács közelében, mellette a teáskanna melegedett; a vízforraló zümmögött a parázson.

Ann Kippsre pillantott, aztán lehajolt, és megfogta a forróvizes kannát, hogy leforrázza a teát.

- Asszta...! - lovalta magát Kipps egyre jobban indulatba.

- Nemtom, mire jó így felizgatni magadat utólag - mondta Ann.

- Nem tudod!? Én tudom! Érted? Itt vannak ezek az emberek, úrinépek és barátok, akik akarnak velünk, te meg fogod magad és pofon vágod őket.

- Én nem vágtam pofon őket.

- Az majdnem ugyanaz. A pofájukba vágod az ajtót! Most aztán leshessük, hogy mikor jönnek meg. Egy tízfontost adnék, ha ez nem történt volna meg. - Elkeseredését egy mordulással tetézte.

Egy ideig csend volt, csak Ann neszezése hallatszott, ahogy a teát készítette.

- Itt a tea, Artie - mondta Ann, és odanyújtotta Kippsnek a csészét.

Kipps elvette.

- Már tettem bele cukrot - mondta Ann.

- Bánja a fene! - mondta Kipps. Dűhtől reszkető ujjakkal kivett egy nagy darab cukrot, és csészéjét egy kissé túl erélyesen letette a fiókos szekrényre. - Bánja a fene! Húsz fontot adnék - licitált kitaróan -, ha ez nem történt volna. De megtörtént! - Egy-két percig zordan hallgatott. Ekkor mondta ki Ann a végzetes szót, amitől Kipps robbant.

- Artie.

- Mi van?

- A vajás pirítós ott van lenn a lábodnál.

Csend. Férj és feleség egymást nézték.

- Vajás pirítós! - mondta Kipps. - Fogod magad és elfuserálsz a látogatókat, aztán megpróbálsz megtönni vajás pirítóssal! Vajás pirítós! Most először ismerkedhettünk volna olyan népekkel, akikkel érdemes barátkozni. Hát ide figyelj, Ann! Megmondom, mi a helyzet. Vissza kell adnod a látogatást!

- Mit? Visszaadni a látogatást?!

- Igen! Vissza kell adnod a látogatást. Ezt kell csinálnod! Én csak tudom. - Karját a fiókos szekrény felé lendítette, a könyvegyvelegre mutatott. - Benne van a *Jótársaságbeli modor és illemszabályok*-ban. Csak azt kell kikeresni, hogy hány névjegyet kell otthagyni. Aztán odamész és otthagysz. Érted?

Ann arcára rémület ült ki. - De Artie! Hogy tehetnék...

- Hogy *tehetnél?* Hogy *tehetél!* Tetszik, nem tetszik, meg kell csinálnod. Úgyse ismernek meg, ha fölveszed a Bond Street-i kalapodat. És ha megismernek, akkor se szólnak. - Kipps könyörgőre fogta a dolgot. - Meg kell tenned, Ann!

- Nem bírom.

- Muszáj!

- Nem bírom, és nem is fogom! Megteszek mindent, ha látom az értelmet, de az után, ami történt, én nem tudok szembenézni velük.

- Nem méysz?!

- Nem!

- Szóval, menjenek a fenébe? És sose lássuk őket többet? És ez így fog menni mindig? Így fog menni! Nem ismerünk senkit, és nem is fogunk senkivel megismerkedni! És te nem erőlteted meg magadat egy csöppet se! Nem veszel annyi fáradságot, hogy megtanuld, mit kell csinálni!

Rettenetes csend.

- Nem köllött volna hozzád mennem, Artie. Ez az igazság.

- Csak ne kezdj rá erre!

- Nem köllött volna hozzád mennem, Artie. Nem vagyok én elég jó neked. Ha nem mondtad volna, hogy vízbe öljöd magad... - Elcsuklott a hangja.

- Nem tudom, mér ne próbálhatnád meg, Ann. Én megtanultam egyet-mást. Mér nem tanulsz te is? Ehelyett elküldöd a lányt, magad állsz neki a padlónak, aztán, ha jönnek a látogatók...

- Honnan tudhattam volna, hogy jönnek a te drágalátos látogatóid? - kiáltotta Ann panaszosan. Aztán hirtelen fölugrott, és kimenekült a szobából, otthagya a gyászos végű délutáni teát, amelynek a vajjas pirítós lett volna a koronája.

Kipps néhány pillanatig hüledezve nézett utána. Aztán megkeményítette a szívét. - Több eszem lehetett volna! És ez már mindig így lesz. - Még üldögélt egy darabig, térdét dörzsölte, és morgott magában.

- Nem bírom, és nem is fogom! - mondta megvetően. Most úgy látta, hogy Ann az oka minden szégyenének. Aztán gépiesen lehajolt, és fölemelte a virágos porcelán borítót. - Fene a vajjas pirítósába! - kiáltott fel a kenyerek láttára, és dühösen visszacsapta a borítót.

Amikor Gwendolen hazaért, észrevette, hogy a hangulat kissé eltér a szokottól. Kipps mereven ült a tűz mellett, és az *Encyclopedia Britannica* egy találmásra előhúzott kötetét olvasta, Ann pedig visszavonult az emeletre, és bezárkózott a szobájába. Azután később kisírt szemmel bukkant elő. A tűz előtt pedig még mindig tökéletesen élvezhető állapotban állt egy tál érintetlen, bőven megvajazott pirítós, repedt borító alatt.

- Ezek összekaptak egy kicsit - mondta Gwendolen teli szájjal, és azonmód, kimenő kalapban nekifogott a konyhát rendbe tenni. - Ha soha, de most összerúgták a patkót. Nahát! - mondta, és kivett még egy szeletet Ann bőven megvajazott pirítósai közül.

4

Kippsék aznap már nem is szóltak egymáshoz. A névjegy- és vajas pirítós-vitát olyan komolyan vették, mint a legsúlyosabb nézeteltérést. Nekik, igenis, súlyos volt. Sérelmeik mardosták őket; kötelezőnek érezték az engesztelhetlenséget és a makacs büszkeséget.

Már majdnem virradt, s Kipps még mindig ébren hevert, és mélységes boldogtalanságában szinte nyöszörgött. Végtelenül reménytelen zűrzavarnak látta az életet: az értelmetlen házat, társadalmi kudarcot, komisz viselkedését Helennel, és rangján aluli házasságát Ann-nel. Arra figyelt fel, hogy Ann lélegzetvétele nem egyenletes. Fülelt. Ann ébren van, és halkán, magában zokog! Kipps megkeményítette a szívét. Elszántan megkeményítette a szívét! Ann nemsokára elcsendesedett.

5

Ó, ezek a tragédiák, a szűkre szabott, korlátok közé szorított életek ostoba kis tragédiái!

Amikor Kippsékre gondolok, ahogy ott fekszenek boldogtalanul a sötétben, szemem áthatol az éjszaka sötétjén. Elmondom, amit látok, hogy önök is lássák. Egy szörny gunnyaszt felettük sötétben. Egy idomtalan szörny, olyan, mint valami ormótlan griffmadár, mint a Kristálypalotabeli labirintodon, mint Coote, mint a *Dunciad* ólomistennője, mint egy fölfuvalkodott kövér lakáj, mint a góg, mint a pimaszság, mint minden, ami elsötétíti, megnehezíti és gátolja az életet. Ő a baj, a sötétség, az anti-lélek; ő a Butaság, az az erő, amely uralkodik ezen a földön. Az ő árnyékában élnek Kippsék. Shalford és az ő inasnevelő rendszere, a hastingsi iskola, Coote eszméi, az öreg Kippsék eszméi, minden eszme, amely Kippsét formálta - mind-mind része ennek az árnyéknak. De a szörny léte ellenére sem kellett volna hamis eszmék között botorkálniuk, és ilyen fájón megsebezniük egymást; a gyermekkor és ifjúság csillogó reményei még hozhattak volna boldogabb gyümölcsöt is; felébredhetett volna bennük a gondolat, hogy összhangba kerüljön a világ gondolatával; az irodalom növekvő világossága behatolhatott volna lelkük mélyére; az életnek nem kellett volna megtagadnia tőlük, mint ahogy megtagadta, a szépség felismerését, ami nekünk, szerencsésebbeknek, megadatott - a Grál látomását, amely az életet örökre széppé teszi. Nevettem és nevetek ezen a két emberkén, és igyekeztem önöket is megnevetetni. De a sötétségen keresztül is látom az én Kipps házaspárom lelkét a maga valóságában, mint lüktető, élő anyagból való két kis rózsaszín valamit, olyat, mint a vézna, beteges, tudatlan kisgyermek teste - gyermekeké, akiknek fáj valamijük, akik rosszkodnak, megzavarodnak és szenvednek, és nem tudják, miért. És a lelkük annak a bestiának a karmai között vergődik.

HARMADIK FEJEZET

Befejezés

1

Másnap reggel különös távirat érkezett Folkestone-ból. „Kérem jöjjön azonnal stop sürgős stop Walshinghamék.” így szólt a sürgöny. Kipps izgatott lett, de azért kiadósan bereggelizett, aztán elment.

Amikor visszatért, arca holtápadt és feldúlt volt. Kinyitotta az ajtót, és bement az ebédlőbe. Ann ott ült, és úgy csinált, mintha dolgozna azon az apró holmin, amit ő partedlinek nevezett. Még mielőtt Kipps belépett, Ann már tudta, hogy megjött, mert hallotta, hogy a kalapja leesett a hallban, mintha a fogas mellé tette volna.

- Mondanom kell valamit, Ann - mondta Kipps, feledve az előző napi veszekedést. A kandallóhoz lépett, megfogta a párkányt, és úgy bámult Annre, mintha most látná először.

- Na? - mondta Ann. Nem nézett föl, csak kicsit gyorsabban járt a keze.

- Meglógott!

Ann felkapta a fejét, és abbahagyta a munkát. - Ki lógott meg? - kérdezte. Csak most vette észre, milyen sápadt a férje.

- A Walshingham fiú. Beszéltem Helennel, ő mondta.

- Meglógott. Hogy érted ezt?

- Meglógott! Meglépett! Végleg!

- Mér?

- Az egészsége végett - mondta Kipps hirtelen keserűséggel. - Pekulált! Elpekulálta a mi pénzünket, elpekulálta az ő pénzüket, aztán olajra lépett. Ez a helyzet, Ann!

- Úgy érted, hogy...

- Úgy értem, hogy elment, és a huszonnégyezsrünk is elment. Hát, így vagyunk. Tönkrementünk! Ez a helyzet, Ann! - mondta Kipps zihálva.

Ann szókinccse kevés volt az ilyen alkalomra. - Úristen! - mondta, aztán csak ült szótlanul.

Kipps közelebb lépett, és mélyen a nadrágzsebébe dugta a kezét.

- Elpekulált minden pennyt, elvesztette az egészséget, és megpuccolt... - Még az ajka is fehér volt.

- Azt akarod mondani, Artie, hogy semmink se maradt?

- Egy pennynk se. Egyetlen nyomorult pennynk se, Ann. Semmi! - Indulatroham viharzott át Kipps lelkén. Meglóbálta görcsösen ökölbe szorított kezét. - Ha itt volna... én... kitekerném a nyakát... én... én... - Már-már ordított, de eszébe jutott Gwendolen a konyhában, és halkabban csak annyit mondott: - Huhh!

Ann igyekezett felfogni a dolgot. - De, Artie, azt akarod mondani, hogy elvette a pénzünket?

- Elpekulálta! - mondta Kipps, magyarázó, széles karlendítés kíséretében, amely azonban nem magyarázott meg semmit. - Drágán megvett mindenfélét, olcsón eladta, és hókusz-pókusz, mindenünket eltüntette az a vadszamár. Szóval, ezt csinálta, Ann.

- Úgy érted, hogy oda a pénzünk, Artie?

- A hétszentségit! Úgy értem, Ann! - robbant ki Kippsből a káromkodás. - Hát nem ezt mesélem folyton? - mondta, de rögtön meg is bánta. - Nem akartam rád ordítani, Ann, de úgy föl vagyok kavarva, nem is tudom, mit beszélek. Az utolsó pennyig...

- De, Artie...

Kipps mordult egyet. Az ablakhoz lépett, és pár pillanatig a napsütött tengerre meredt. - Azisten...! - káromkodott, aztán elkeseredett arccal visszafordult Annhez. - Úgy értem, hogy sikkasztott, aztán meglógott. Így értem, Ann.

Ann letette a partedit. - Most mit csinálunk, Artie?

Kipps egyetlen kézmozdulattal fejezett ki mindent: tanácsstalanságot, dühöt és kétségbeesést. Fölemelt egy dísz tárgyat a kandallóról, és visszatette. - Szétrobbanok, ha nem vigyázok magamra - mondta.

- A lánnyal beszéltél, aszondod?

- Igen.

- Mondd el szórul szóra, mit mondott.

- Aszonta, beszéljek egy ügyvéddel, most mingyár keressek valakit, aki segít. Feketébe volt, ahogy mindig szokta, és olyan hidegen és vigyázva beszélt. Helen!... Kemény az a lány, mint a kő. Egyenest a szemembe nézett, és aszonta: „Az én hibám volt. Figyelmeztetnem kellett volna magát. Csakhogy a jelen körülmények között ez egy kicsit nehéz lett volna.” Így megmondta, ilyen egyenesen. Én nem is igen mondtam rá semmit. Nem is nagyon értettem az egészet, csak amikor már kísért kifele. Nem is volt mit mondanom. De hát ez mindegy is, azt hiszem. Úgy beszélt... majdnem úgy, mintha csak látogatóba mentem volna hozzá. Azt mondta... mit is mondott csak az anyjáról? „Az anyámat egészen megtörte a bánat, így aztán természetesen minden énrám hárul” - ezt mondta.

- És ő mondta, hogy keress valakit, aki segít?

- Igen. Voltam is az öreg Beannél.

- Az öreg Beannél?

- Igen. Akitől elvettem az ügyeimet.

- És mit mondott?

- Először egy kicsit fölényesen beszélt, aztán egész rendes lett. Aszonta, nem mondhat semmit, amíg nem ismeri a tényeket. Ahogy én ezt a Walshingham fiút ismerem, nem sokra megy a tényekkel. Nem ám! - Gondolkozott egy darabig. - Készrementünk, Ann. Ez már majdnem biztos, Ann. A fejünk búbjá se látszik ki az adósságból, úgy hagyott itt minket. Ki köll másznunk belőle, ahogy tudunk... Újra kell mindent kezdeni, de hogy hogyan, azt nem tudom. Hazafelé folyton ezen törtem a fejem, így vagy úgy, valahogy pénzt kell keresni. Eddig volt bőven ráérő időnk meg pénzünk, nem kellett sietni, se törni magunkat, de ennek már vége, Ann, örökre vége! Bolondok voltunk, Ann! Nem tudtuk, milyen jó dolgunk van. Most megkaptuk. Hogy az isten... - Már megint úgy érezte, szétrobban.

Csörömpölés hallatszott a folyosóról, és házicipős lábak súlyos, tompa dobbanása. Mintha ő is a végzet küldötte volna, s most enyhíteni akarná sorsukat, belépett Gwendolen, hogy megterítse az ebédhez az asztalt. Kipps önuralmat erőltetett magára, Ann újra fölvette a partedit, és föléje hajolt. Kippsék arca komor volt, de nem kétségbeesett, amíg az alkalmazott bent volt

a szobában. Gwendolen lassan és kicsit rendetlenül feltette az abroszt és a tányérokat, Kipps pedig magában morogva újra az ablakhoz lépett. Ann fölállt, és gondosan elrakta kézimunkáját a szekrénybe.

Amint az ajtó becsukódott Gwendolen mögött, Kipps megszólalt. - Ha az öregekre gondolok, meg arra, hogy mindent el kell mondanom nekik, legszívesebben szétverném a fejemet a falon, szétverném azt a hülye agyamat. És Buggins... Buggins, akinek már majdnem megígértem, hogy segítek abba, hogy egy kis divatárüzletet nyisson a Rendezvous Streeten.

Gwendolen visszajött, és Kippsék újra méltóságteljesen viselkedtek. Az ebéd lassan az asztalra került. Gwendolen, szokása szerint, nyitva hagyta az ajtót, s Kipps óvatosan becsukta, mielőtt leült. Egy pillanatig bizonytalanul nézte az ételt. - Nem hiszem, hogy le tudnék nyelni egy falatot is - mondta.

- Enned kell - mondta Ann.

Egy darabig nemigen beszéltek, s miután az első falatot sikerült lenyelniük, mélabúsan tovább ettek. Mindegyikük gondolataiba mélyedt.

- Végeredménybe, akármi lesz is - szólalt meg Kipps hirtelen -, nem dobhatnak ki, és nem is árverezhetnek el minket a következő lakbérnegyed előtt. Ebbe biztos vagyok.

- Elárvereznek?! - kérdezte Ann.

- Ha egyszer tönkrementünk - mondta Kipps. Igyekezett könnyedén beszélni, és remegő kézzel krumplit vett ki a tából, bár nem kívánta.

Ezután hosszú csend állt be. Ann abbahagyta az evést, és nem szólt semmit, csak a könnyei folytak.

- Még egy kis krumplit, Artie? - kérdezte Ann elcsukló hangon.

- Nem bírok többet - mondta Kipps. Eltolta magától a krumplival megrakott tányéért, fölkel az asztaltól, és fel-alá járkált a szobában. Még a terített asztalt is idegennek látta; mintha megháborodott volna. - Nem tudom, mit csinálunk - mondta. - Jóisten! - Fölkapott egy könyvet, és újra lecsapta. Ekkor pillantása Chitterlow egy újabb levelezőlapjára esett, amely a reggeli postával érkezett. A lap ott feküdt a kandallópárkányon. Fölvette, nézegette a nehezen kibetűzhető írást, és visszatette. - Elkésett! - mondta megvetéssel. - Azt írja, hogy nem adták elő a kicsikbe. Vagy lehet, hogy a kocsikba? Hogy lehet ezt megérteni? Akármit ír is, biztosan blöfföl megin. Valamit a *Strand*-ről. Nem! Több pénzt már úgyse tud kiszedni belőlem. Én kész vagyok.

Ez a drámai hatású kijelentés, úgy látszott, pillanatnyi vigaszt nyújt Kippsnek. Már-már kérkedett a szerencsétlenségével, ahogy ott állt a kandalló előtt, de aztán hirtelen odalépett Annhez, leült mellé, és állát összekulcsolt kezére támasztotta. - Bolond voltam, Ann - mondta gyászos, fakó hangon. - Átkozott bolond! De akárhogy volt is, most megszenvedünk miatta. Megszenvedünk.

- Hogy tudhattad volna? - mondta Ann.

- Tudhattam volna. Éreztem is valahogy. És most itt van! Nem bánám ennyire, ha csak rólam volna szó, de itt vagy te is, Ann. Így vagyunk, Ann! Végképp tönkrementünk! És te... - nem tudott tovább beszélni, annyira elkésérette a csapás. - Tudtam, hogy nem megbízható, és mégis annyiba hagytam a dolgot. És most neked kell fizetni ezért... Mi lesz velünk, nem is tudom. - Fölszegte a fejét, és farkasszemet nézett a végzettel.

- Honnan tudod, hogy mindent elpekulált? - kérdezte Ann, miután egy darabig csendesen nézte Kippset.

- Mert tudom - mondta Kipps ingerülten. Görcsösen ragaszkodott a balsorsához.

- A lány mondta?

- Ő nem tudja, honnan is tudhatná, de nyugodt lehetsz, így van. Azt mondta, tudta, hogy valami készül, és amikor kiderült, hogy a bátyja eltűnt, és csak egy cédulát hagyott neki, akkor már tudta, hogy vége. Az éjjeli hajóval ment el. Akkor küldte aztán mingyár azt a sürgőnyt nekem.

Ann gyengéd, csodálkozó szemmel nézte Kippset. Még sose látta ilyen sápadtnak és megviseltnek. Keze Kipps karja mellett nyugodott. Még most sem tudta igazán felfogni a veszteséget: fontosabb volt neki Kipps végtelen elkeseredése. - Honnan tudod...? - kezdte Ann, de rögtön abba is hagyta. Nem akarta újból felingerelni Kippset.

Kipps képzelete árkon-bokron át vágatott. - Elárvereznek! - kiáltott fel váratlanul. Ann arca megrándult. - Visszamenni a munkába, dolgozni nap nap után!... Nem bírom, Ann, nem bírom! És te...?!

- Nem érdemes ezen rágódni - mondta Ann.

Kipps határozott. - Folyton-folyvást csak azon gondolkozok, mit lehetne csinálni. Semmire se vagyok jó itthon máma délután. Folyton-folyvást csak ezen jár az eszem. Jobb lesz, ha megyek és járok egyet. Téged is csak búsítanálak. Csak üvöltenék, és a földhöz csapkodnék mindent, ha itthon kuksolnák. Még az ujjaim is rángatóznak. Egyre csak azt hajtogatnám magamba, hogy milyen bolond voltam, hogy nem néztem a körmire... - Könyörgőn és szégyenkezve nézett Annre. Érezte, hogy olyan színezete van a dolognak, mintha magára akarná hagyni a bajban.

Ann könnyfátyolos szemmel nézte. - Csináld azt, Artie, ami jobb neked. Én majd takarítok, az lesz a legjobb. Nincs értelme elküldeni Gwendolent, mielőtt lejár a hónapja. A felső szobából ki kell rakni a bútort. - Szomorkás mosollyal fűzte hozzá. - Úgyis csak addig rakhatjuk ki, amíg megvan.

- Jobb lesz, ha sétálok egyet - mondta Kipps.

És szegény, kifosztott Kippsünk hamarosan kint menetelt, hogy el tudja viselni a váratlanul rászakadt nyomorúságot. Megszokásból, épülő háza felé indult, aztán hirtelen rájött, hogy hova vezet ez az út. - Ó, istenem - sóhajtotta, és irányt változtatott. Nekivágott a meredek ösvénynek a hegytető felé, aztán rátért a Sandlig Roadra, végigment a vasút mentén az elágazásig, ott átvágott a széles mezőn Postling irányába, és csak ment, ment a kis fekete figura, föl az erdős lankákon, a hegyeken, amerre még sohasem járt.

2

Jóval sötétedés után ért haza. Ann az előszobában fogadta. - Hol voltál, Artie? - kérdezte, érezhető feszültséggel a hangjában.

- Csak mentem és mentem, ki akartam fárasztani magam. Egész idő alatt azon gondolkoztam, mit fogok csinálni. Próbáltam összetákolni valamit a semmiből.

- Nem tudtam, hogy ilyen sokáig maradsz el.

Kipps lelkifurdalást érzett. - Nem tudom elgondolni, mit csináljunk - bökte ki.

- Nem sokat csinálhatsz, Artie, amíg nem beszélsz megin Mr. Beannel.

- Nem. Nem sokat csinálhatok. Hisz épp ez az. Pedig folyton úgy érzem, szétmegy a fejem, ha nem csinállok valamit. Fele időt azzal töltöttem, amíg kint voltam, hogy próbáltam állást kereső hirdetésekkel összehozni magamba. Jó eladó az árubeszerző... jól ért szövegekhez, kirakatrendezéshez... Úristen! Képzeld, megin elkezdni! Ha elmennél Sidhez, és ott maradnál egy kicsit... Ha elküldenék neked minden pennyt, amit keresek... Nem tudom... nem tudom...

Amikor lefeküdtek, nagyon igyekeztek elaludni. Sokszor felébredtek, s egyszer, amikor sokáig nem jött álom a szemükre, Kipps fojtott hangon megszólalt. - Nem akartalak megijeszteni, Ann, amikor olyan sokáig elmaradtam. Csak mentem, mentem, és valahogy ez jót tett nekem. Elmentem jó messzire Stanfordon túl, a hegy tetejéig, és ott ültem jó sokáig, és ettől valahogy jobban éreztem magamat. Csak néztem a lápot meg a naplementét.

- Biztos, nem is olyan rossz a helyzet, mint ahogy gondolod, Artie - mondta Ann hosszú hallgatás után.

- Dehogynem rossz - mondta Kipps.

- Biztosan kiderül, hogy nem is annyira rossz. Ha csak egy kicsi is maradt...

Újra hosszú csend következett.

- Ann - mondta Kipps a csendes sötétségben.

- Igen?

- Ann - mondta Kipps, és elhallgatott, mintha meggondolatlanul rázárta volna az ajtót a szavakra. - Gondolkoztam... - próbálta meg újra - sokat gondolkoztam. Mégiscsak komisz voltam veled, és bolond voltam abba a dologba, tudod, Ann, a névjegyzék dolgába. De, Ann - a hangja elcsuklott -, azért valahogy mégis boldogok voltunk mi ketten... - Ezzel aztán Kipps is, Ann is, sírva fakadt. Szorosán átölelték egymást, szorosabban, mint bármikor azóta, hogy házasságuk első boldog napjait sűrű hétköznapiok váltották fel.

Végül is azonban a világ minden csapása sem akadályozhatta meg, hogy elaludjanak. Szegény kis meggyötört fejük szorosán egymás mellett feküdt a párnán. Nem kellett már semmit csinálni, nem kellett már semmin gondolkozni. Az idő tovább űzheti gonosz játékait, de ők, legalábbis egy darabig még, megmaradnak egymásnak.

3

Kipps furcsa, izgatott kedélyállapotban tért haza Mr. Beantól a második megbeszélés után. Kinyitotta és becsapta maga mögött az ajtót.

- Ann! - kiáltotta szokatlanul élénken. - Ann!

Ann messziről válaszolt.

- Mondani akarok valamit, valami újságot - mondta Kipps.

Ann előkerült a konyhából. Nyugtalanak látszott.

- Gyere - szólta Kipps, és bement a kis ebédlőbe, mert az újság sokkal jelentősebb volt, sem-hogy az előszobában mondja el. - Az öreg Bean aszongya, valószínűleg marad... - nem fejezte be a mondatot, hogy fokozza az izgalmat. - Na, mennyi? Találd ki.

- Nem tudom, Artie.

- Gondolj egy csomó pénzre!

- Talán... száz font?!

Kipps lassan, nagyon megfontoltan mondta. - *Több, mint száz font!*

Ann bámult, nem szólt semmit, csak egy árnyalattal fehérebb lett.

- Több! Majdnem biztos, hogy több! - mondta Kipps. Becsukta az ebédlőajtót, és visszasietett, mert látta, hogy Ann mindjárt elveszíti önuralmát a hír hallatára, amely balsorsuk enyhülését jelentette.

Ann az ájulás határán, Kipps karjaiba zuhant. - Artie - nyögte ki végül, és szorosan átölelve Kippset, sírva fakadt.

- Majdnem egészen biztos. Ezer font! - mondta Kipps, és szorosan tartotta Annt.

- Megmondtam, Artie - sírta ki panaszosan Ann felgyülemlett sérelmeit Kipps vállán. - Mondtam, hogy biztos nem olyan rossz a helyzet.

- Volt olyan is, amihez nem tudott hozzányúlni. - Kipps most már a részleteket magyarázta. - Például a házhely. Szabad telek, ki van fizetve, és már az építkezés is elkezdődött rajta. Öt-hatszáz font is kijön belőle. Mondjuk, legrosszabb esetben háromszáz. Nem úgy van, ahogy gondoltuk, nem árverezhetik el azért, hogy befejezzék az építkezést. Az öreg Bean azt mondja, valószínűleg el tudjuk adni, és pénzhez jutunk belőle. Aszongya, gyakran el lehet adni olyan házat, amelyik félig sincs kész, különösen, ha szabad telken áll. Nagyon is valószínű. Aztán ott van a Hughenden-ház. Azon fele annyi jelzálogkölcson sincs, mint amennyit ér. Abból is bejöhet úgy száz font körül, meg a bútorok, meg a bér is, amit még nem fizettek ki erre a nyárra. Aszongya, valószínűleg van még más is. Szóval, ezer font, azt mondta. De lehet, hogy még annál is több.

Már az asztal mellett ültek. - Így már egészen más - mondta Ann.

- Én is erre gondoltam egész úton, ahogy jöttem haza. Autóval jöttem. Most először azóta, hogy tönkrementünk. Nem kell elküldenünk Gwendolent, legalábbis *addig* nem. Tudod! És még sokáig nem kell innét elhurcolkodni. Az öregeknek is adhatunk majd annyit, mint eddig, meg az anyádnak is... Ordítani szerettem volna, amikor hazafelé jöttem. Majdnem futottam végig a szálloda mellett az úton.

- Jaj, de örülök, hogy itt maradhatunk, és kényelmesen lehetünk még egy kis ideig. De örülök!

- Majdnem elmondtam mindent a sofőrnek, csak épp nem volt valami beszédes fajta. Gondold csak meg, Ann, üzletet nyithatunk, kezdhetünk valami ilyesfélét. És amiket mondtunk, hogy állásba megyünk, most már az se számít.

Egy darabig szabadjára engedték kitörő örömüket. Aztán beszélgetni kezdtek, hogy tisztábban lássák az előttük megnyílt távlatokat.

- Valamilyen boltot kell nyitnunk - mondta Kipps, aki már régóta foglalkozott ezzel a gondolattal. - Igen, boltot.

- Szövetkereskedést? - kérdezte Ann.

- Ahhoz nagyon nagy tőke kell. Ezer fontnál is több kell hozzá. Jóval több, ha csak egy kicsit is rendesen akarod fölszerelni.

- Akkor divatáru? Amilyet Buggins akar nyitni?

Kipps egy-két pillanatig gondolkozott, mert ez az ötlet még meg sem fordult a fejében. Aztán visszatért kedvenc gondolatához. - Nem, valami másra gondoltam, Ann. Tudod, mindig egy kis könyvesbolt járt az eszembe. Az nem olyan, mint a szövetüzlet. Azt nem kell kitanulni.

Még mielőtt ez a tönkremenés jött, már akkor gondoltam, milyen jó volna valamit csinálni, és nem úgy élni, mintha mindig szabadságon volnák.

Ann tűnődött. - Te nem sokat tudsz a könyvekről, igaz-e, Artie?

- Nem is kell - magyarázta Kipps. - Amikor abba a könyvtárba jártunk Folkestone-ba, megfigyeltem, hogy a nők egyáltalába nem úgy viselkednek, ahogy a szövetületbe szoknak. Ott, ha nincs pont az, amit akarnak, akkor „nem, köszönöm,” mondják, és már mennek is kifelé. De a könyvesboltba másképp van. Egyik könyv olyan, mint a másik. Végeredménybe miről van szó? Valami olvasnivaló, aztán kész! Ez nem olyan fontos, mint egy kartonruha vagy szalvéta - az vagy tetszik, vagy nem, és az emberek is aszerint ítélnék meg. A könyvesboltba meg a könyvtárba azt veszik, amit a kezükbe nyomnak, és még örülnek is, hogy nem nekik kell választani. Emlékezz csak, hogy volt velünk is ott abba a könyvtárba. - Hallgatott egy kicsit. - Tudod, Ann... Szóval, olvastam egy hirdetést a napokban... Az öreg Beantól is megkérdeztem, ötszáz fontot írtak.

- Minek?

- Fióküzletnek - mondta Kipps. Ann nem értette.

- Tudod, ezek könyvesboltokat tartanak fenn mindenfelé az országba. Nem szóltam neked róla, de én már kérdezősködtem arról egy kicsit. Csak aztán hagytam az egészet. Már, úgy gondolom, még a tönkremenés előtt. Gondoltam, nyithatnánk egy üzletet, csak úgy passzióból, de aztán mégis úgy éreztem, hogy butaság lenne. Ráadásul, nem is illett volna úriemberhez. - Mélyen elvörösödött. - Így tervezgettem, Ann, csak akkor még nem sok értelme lett volna.

Tekervényes utazás volt, amikor Kippsék nekifogtak, hogy megmagyarázzanak egymásnak valamit. De a kérdések és töredékes felvilágosítások útvesztőjén át lassan eljutottak odáig, hogy nagy vonalakban kialakult bennük egy jól felszerelt, csinos kis bolt képe.

- Akkor jutott eszembe, amikor egyszer Folkestone-ba voltam. Benéztem egy kirakatablakon, és látom, hogy egy pasas rendezte a kirakatot és füttyül. Gondtalanul, vidáman. Gondoltam, én is szívesen nyitnék egy könyvesboltot, csak hogy legyen valami dolgom. Aztán ha nincs senki az üzletbe, az ember leül, és elolvassa a könyveket. Érted? Nem is lenne rossz.

Töprengtek, könyökük az asztalon, öklük a szájuk előtt, és elgondolkozva nézték egymást.

- Valószínűleg boldogabbak leszünk, mint azzal a sok pénzzel lettünk volna - szólalt meg Kipps váratlanul.

- Nem is igen illett... - mondta Ann tűnődve, és nem fejezte be a gondolatot.

- Mint a partra vetett hal - mondta Kipps, aztán új oldalról közelítette meg a kérdést. - Már nem kell visszaadnod azt a látogatást. Ez jó dolog, mi?

- Istenem! - kiáltotta Ann. - Nem kell soha többet!

- Talán nem is nagyon örülnének neked, ha odamennél - ahogy most állnak a dolgok.

Ann arca még vidámabb lett. - Soha többet nem jön senki hozzánk, Artie! Nem hagynak névjegyeket a nyakunkon. Ebből jól kimásztunk!

- Soha többet nem kell fenn hordani az orrunkat - mondta Kipps. - Így állunk, Ann. Egyszerű emberek vagyunk, nincs semmiféle pozíciónk, amit fönt kellene tartani, ahogy mondják. Nem lesz cseléd se, ha nem akarod. Nem kell jobban öltözködni, mint másnak. Ha nem raboltak volna ki, bánná a fene, hogy elvesztettük azt a pénzt. - Kipps arca ragyogott az eredeti gondolat ritka örömétől. - Igazán, Ann, a végén talán még kiderül, hogy jól jártunk!

Nagyon csábító volt az a figyelemre méltó hirdetés, amely Kipps képzeletét annyira feltüzeltte, hogy könyvesboltról kezdett álmodozni. Csak részecskéje volt egy tengerentúli eredetű, átfogó tervnek, amelyet úgy eszeltek ki, hogy a mi evilági könyvárusítási módszereinknek tátva maradjon tőle a szája. A terv élénken hatott a fantáziára, és olyan világos és sokat ígérő volt, hogy Mr. Bean a legnagyobb mértékben kételkedett benne. Kipps ismételt érdeklődésére küldtek neki egy nagyon meggyőző képes tájékoztatót. (Mr. Bean szerint sokkal szebb kiállításban, semhogy tisztességes vállalkozás lehessen mögötte.)

Mr. Bean nem engedte meg, hogy Kipps a tervezett társaság részvényeibe fektesse a pénzét - a társaság mindent újjá akart teremteni a könyvek világában -, de azt nem tudta megakadályozni, hogy Kipps önálló könyvárusként belépjen az egyesületbe, így aztán, amikor egyszerre csak kiderült, hogy nem is volt olyan korszakalkotó a dolog, és a Könyvárusok Kereskedelmi Egyesülete RT hanyatlásnak indult, feloszlott, felszámolt (néhány morzsát kaptak csak a részvényesek), és eltűnt, hogy valahol, valamilyen más alakban jelenjen meg újra, Kipps független könyvárusként károsodás nélkül felszínen maradt ebben az érdekesen bizonytalan világban.

A bukástól eltekintve a KKERT magán viselte a siker valamennyi jegyét. A hiba talán csak az volt, hogy valamennyit, és nem csupán egyet vagy kettőt. A terv szerint nagyban vásárolt minden tagja számára, és cseréket bonyolított le közöttük, minthogy listát vezetett a tagok árukészletéről, és közös kölcsönkönyvtárat tartott fenn, ezenkívül egyforma portállal látta el a könyvesboltokat, hogy felhívja rájuk az intelligens járókelő figyelmét. Mondom, a vállalkozás roppant kézenfekvő és reményteljes volt, azonkívül, hogy lendületes ifjú *Übermensch*-ek vezették, akiknek a számtani tudományában is kicsit több zsenialitás volt a kelleténél. Kipps többször fölutazott Londonba, egy ügynök lejött hozzá Hythe-ba; Mr. Bean kellő időben több ízben közbelépett, aztán egy deszkapalánk leple alatt és a Fő utcán kiragasztott hirdetmény kíséretében az egyforma portál gyorsan elkészült. „Könyvárusok Kereskedelmi Egyesülete RT” - hirdette a felirat a bolt homlokzatán finom, művészies betűkkel (a könyvvásárlók oly nagyra fogják értékelni ezt a márkát, ahogy negyven éven felüli, bölcs emberek értékelik *Berncasteler doktor* eredeti címkéjét). A felirat alatt pedig ott állt: „Arthur Kipps”. Azt hiszem, hogy az előkészületek hetei alatt Kipps akkor se lehetett volna sokkal boldogabb, ha rövidáruüzletet készül nyitni. Természetesen nincs ahhoz fogható öröm a földön, sőt, néha azt hiszem, a mennyben sem, mint egy kis rövidáruboltot nyitni. Képzeljük el például: van egy fiókunk tele szalaggal (az érintetlen tekercsek gyönyörűen leragasztva), a legkülönbözőbb szélességű szalaggal, vagy egy sereg csinos, jókora csomag, amelyre mintaként egy-egy kapocs vagy gomb van felvarrva. Gondoljunk a fiókra, amely tele van hímzőfonállal, színes selyemcérnával, a kicsi, kisebb és legkisebb rekeszes fiókokra, a varrótűk vékonyka csomagjaival! Szegény, szerencsétlen hercegek és egyéb előkelőségek, titokzatos magasságban a kiskereskedelem felett, csak halvány, nyomorúságos árnyékát ízlelhetik meg ezeknek az örömöknek bélyeg- és lepkegyűjteményeikkel. Én természetesen azoknak írok, akiknek van érzékük az ilyesmihez. Akadnak érzéketlen tuskók, akik semmit vagy jóformán semmit sem látnak a fényezett cérnaorsókban és a gombostűvel telitűzdel, végtelen papírszalagokban. Én a bölcs embereknek írok, és írás közben csodálkozom, hogy Kipps ellenállt a rövidáruszakmának. De ellenállt! Azonban még könyvüzletet nyitni is hússzor érdekesebb, mint felépíttetni a házunkat saját terveink szerint, tér- és időbeli korlátok nélkül, vagy bármely más elképzelhető ténykedés, amit jól megalapozott anyagi biztonságban élő, kétségbevonhatatlan társadalmi pozíciójú emberek kieszelhetnek. Ezt nyugodtan állíthatom.

Képzeljék el Kippset, amint megy, hogy megnézze, hogyan halad a kis bolt, a bolt, amely nem viszi, hanem hozza majd a pénzt. A bolt felé menet nem nagyon siet, s amikor megpillantja, még jobban meglapátolja lépteit, és kicsit félrehajtja a fejét. Átmegy a szemközti oldalra, hogy jobban szemügyre vehesse az üzlet homlokzatát, amelyre már halvány, fehér vonalakkal föl-vázolták a nevét; megáll az utca közepén, és jövendő szomszédja: a régiségkereskedő kedvéért képzeletbeli részleteket tanulmányoz, aztán végre bemegy. Festékszag és a kissé nedves fenyőforgács szaga! A bolt üvegezése már elkészült: az ács az oldalkirakatba való, állítható polcokon dolgozik; a mázoló a falon körbefutó állványokat festi (felül polcok, alul fiókok) - ezekre kerül majd a készlet java része: a pult és a kassza már kész. Kipps bemegy a kasszába, amely a bolt stratégiai központja, leseperget egy kis fűrészpont, és kihúzza a csodálatos kasszafiókot. Itt lesz az arany, itt az ezüst, itt a réz, a bankjegyek pedig egy zárható pénzes ládikában a fiók alatt. Kipps rákönyököl a kassza lapjára, öklére támasztja az állát, és megtölti a polcokat képzeletbeli árukészlettel, elolvashatatlanul sok könyvvel. Aki nem sajnál egy kézmosást, és megtanul ügyesen olvasni felvágatlan lapokat, az ebből az árukészletből kiválaszthatja és elfogyaszthatja mindennapi csemegéjét. A pult alatt jobbra papír és zsineg bújik majd meg, készen arra, hogy előugorjon, és körülölelje az eladott könyvet: a pulton balra művészeti kiadványok lesznek vagy ilyesfélék. Kipps választ egy könyvet, átadja a vevőnek - mindezt képzeletben -, átveszi az álompénzt, hét shilling hat pennyt, becsomagolja a könyvet, és hajlongva az ajtóhoz kíséri a vevőt. Egyáltalán nem érti, hogyan tarthatta a boltokat kellemetlen helynek mostanáig.

- Más az, ha a maga ura az ember, egészen más - mondja végül, miután sokáig töprengett a kérdésen.

Vagy képzeljék el Kippset, amint egy fiatal sekrestyés áhítatával tapogatja tiszta, érintetlen üzleti könyveit, nézi-nézegeti csodálatos mélynyomású levélpapírját, amely alul a pénzösszegek számára van megvonala, felül pedig ez áll rajta: „Elszámolásban ARTHUR KIPPSszel (sok kacskaringós díszítés!) Könyvtárosok Kereskedelmi Egyesülete RT” (szerényebb díszítés!). Képzeljék el Annt, amint ül és varrogat a lámpa fénykörében; furcsa kis ruháscákát varrogat egy sosem látott idegen számára, és vele szemben ül Kipps. Kipps előtt mélynyomású levélpapír, sűrű, zsíros, zöldeslila tintával átítatott bélyegzőpárna - a festék lassan, de biztosan bemaszatolja valamennyi ujját - és vágott hegyű toll, amivel sebészeti elsősegélyben részesítheti a kezében levő páciens: egy gumi keletbélyegzőt. Időnként nagy gonddal és erősen rányomja a papírra a bélyegzőt, s amikor fölemeli, szép, tojásdad pecsét marad a helyén, amely a következő, lila tintával nyomott, lényeges alkotóelemekből áll: „Fizetve, Arthur Kipps, Könyvtárosok Kereskedelmi Egyesülete RT” és a dátum. Figyelme újra meg újra visszatér a dobozra, amelyben kis kerek, sárga címkék vannak ezzel a szöveggel: „Ezt a könyvet a Könyvtárosok Kereskedelmi Egyesülete RT hozza forgalomba.” Kipps gondosan megnyal egy címkét, fölragasztja az előtte lévő papírra, és nagyon ünnepélyesen szemléli. - Föl tudom ragasztani, Ann - mondja Kipps, és sugárzó arccal néz Annre. A KKERT ugyanis egyéb nagyszerű ötletei között kidolgozott egy zseniális rendszert, amely szerint, meghatározott időtartamon belül visszaveszi a könyveit, és újakat ad értük úgy, hogy a régieket részben beszámítja az új tétel árába. Amikor a társaság végül megbukott, egy csomó ember nyakán ottmaradtak ezek a be nem váltott kis sárga cédulák.

5

E sok sürgés-forgás, lótás-futás közepette, mielőtt beköltöztek volna a Fő utcába, elérkezett a válságos, nagy pillanat Kippsék életében: egy szép napon, a kora hajnali órákban Ann-nek gyermeke született.

Kipps már rohamosan közeledett a férfikorhoz. Ez az egykor nyúlszerű lélek, amely annyira megbotránkozott egy női váll láttára, szégyenkezett és gyötrődött egy otffelejtt cilinder miatt, és rettegett az anagramma-teától, végül is szembenézett az élet nagyobb valóságával. Kipps hirtelen szemben találta magát az élet legnagyobb csodájával: a születéssel! Az éjszaka és a hajnal folyamán órákat töltött el tehetetlen rettegésben hallgatózva, aztán egy csodálatos valamit tettek a karjába, egy gyenge, síró kis teremtet, egy hihetetlenül, szívfájdítóan puha és szálnalmas kis jószágot, apró kapálódzó kezeccskékkel, amikre szívszaggató volt ránézni. Karjában tartotta a csecsemőt, és olyan óvatosan érintette szájával puha arcocskáját, mintha attól félne, hogy megsebesíti. És ez a csoda az ő fia!

És Ann? Idegenebb és ismerősebb volt, mint valaha. Halántékán és szája körül apró verejtékgöngyök ültek, az arca piros volt és nem sápadt, mint ahogy Kipps félt tőle. Olyan volt, mint aki megerőltető, de egyben megerősítő tettet hajtott végre. Kipps lehajolt hozzá, megcsókolta, és egy szó sem jött ki a torkán. Ann-nek még nem volt szabad sokat beszélnie, csak meg-simogatta Kipps karját, de valamit azért meg kellett mondania.

- Négy kilónál is nehezebb, Artie - suttogetta. - Bessie-é alig volt három és fél.

Most, hogy félkilónyi győzelemhez segítette Kippset Siddel szemben, úgy érezte, minden meg van bocsátva. Néhány pillanatig nézte Kippset, aztán boldogan, kimerülten lehunyta szemét, miközben az ápolónő anyáskodón kitolta Kippset a szobából.

6

Kippset sokkal jobban elfoglalták a napi élet gondjai, semhogy Chitterlow további kalandjaival törődött volna. A jóember megkapta a maga kétezerét - Kipps talán még örült is, hogy neki jutott ez a pénz és nem a Walshingham fiúnak -, s ezzel az ügy be is fejeződött. Ami a jobbára olvashatatlan és mindig érthetetlen levelezőlapokat illeti, amelyeken Chitterlow beszámolt bonyolult tranzakcióiról, ezek olyanok voltak, mint a járókelők hangja, amit félfüllel hall az ember az utcán, amikor sürgős dolga után jár. Kipps félretette ezeket az írásokat, aztán valahogy bekerültek a könyvek lapjai közé, és örökre elvesztek. Végül a vásárlók a könyvekkel együtt megvették őket, és aztán rengeteget törték rajtuk a fejüket.

Egy reggel, amikor a mi könyvkereskedőnk éppen porolgatott az üzletben reggeli előtt, Chitterlow váratlanul felbukkant a boltajtóban. A világon semmi sem lephette volna meg jobban Kippset. Chitterlow frakkot viselt, de a ruhája olyan gyűrött volt, amilyené csak a frakk tud válni a hajnali órák után, és borzas, vörös haján kis cilinder ült, veszélyesen előrebillent helyzetben. Kinyitotta az ajtót, és ott állt szétterpesztett lábbal, magasan, óriási, fehér kesztyűs kezét előrenyújtva, mintha azt akarná bemutatni, mennyi hasadás fér el egy kesztyűn: szeme csillogott, homlokán és szája körül olyan ráncok kígyóztak, amelyeket csak sokat tapasztalt színész tud produkálni, és egész lényéből felindulás sugárzott. Egyszóval: bámulatos látványt nyújtott.

A csengő még csilingelt egy kicsit, aztán feladta és elhallgatott. Egy hosszú-hosszú másodpercig csendben figyelt minden. Kipps csak ámult-bámult, s ha tízszer ennyire tudott volna csodálkozni, akkor is tele lett volna ámulattal. - Ez Chitterlow - mondta végül de csak állt, portörölővel a kezében, és nem tudta biztosan, vajon nem álmodik-e.

- Azám! - bökte ki elakadó lélegzettel a rendkívüli személyiség, még mindig hihetetlenül szétterpesztett állásban, aztán kis mozdulatot tett a csillag alakban széthasadt kesztyűvel. - Puff neki! - Egyebet nem is tudott mondani.

A nagyszerű beszéd, amelyre felkészült, elpárolgott a fejéből. Kipps Chitterlow arcjátékát nézte meredten, és homályosan megsejtett valamit Nisbet és Lombroso tanításaiból a lángészre vonatkozólag. Ekkor hirtelen lehullott Chitterlow-ról a színészi póz, mint valami ruha, arca görcsösen megrándult, és sírva fakadt. Valami olyasmit motyogott, alig érthetően: - Kipps, öregem. Jó öreg Kipps! Ó, Kipps, öregem... - és valahogy csodálatos módon összevegyítette a zokogást a kuncogással. Mind kisebb lett, alig életnagyságú alakká zsugorodott. - A darabom, brühühüüü - zokogta, és megmarkolta barátja karját. - A darabom, Kipps (zokogás), tudja?!

- No, nem ment? - kiáltotta Kipps, és szíve elfacsarodott az együttérzéstől.

- Á, dehogya! - bögött Chitterlow. - Siker, drága barátom, drága fiam! Brühühü... óriási siker! - Elfordult, és a keze fejével letörölte patakozó könnyeit. Egy-két lépést tett, aztán megfordult. Leült a KKERT egyik különleges tervek szerint készült, művészi székére, és előhúzott egy agyoncsipkézett kis női zsebkendőt. - Az én darabom... - zokogta, és eltakarta az arcát imittamott. Eredménytelen kísérletet tett, hogy uralkodjon magán, s egy időre szálnalmas kis emberkévé zsugorodott. Nagy orra hirtelen átbújt a zsebkendő egyik csipkelyukán. - Egész odavagyok - hüppögte fojtott hangon, s egy darabig így maradt, csodálatosan lefátyolozva.

Hősies erőfeszítéssel le akarta törölni könnyeit. - El kellett mondanom magának - mondta nagyokat nyelve. - Egy perc múlva rendbe jövök, megnyugszom - fűzte hozzá, és csak ült csendesen.

Kipps nagy részvétellel nézte a sikeres embert. Aztán lépteket hallott, és a lakásba nyíló ajtóhoz sietett. - Egy percre, Ann. Ne gyere be a boltba. Csak egy perc. Chitterlow van itt. Egy kicsit izgatott. De mindjárt jobban lesz. Odavan egy kicsikét. Tudod... - egész halkra fogta a hangját, mint aki halálhírt közöl - óriási sikere volt a darabjának. - Kicsit visszatolta Annt, nehogy meglássa a botrányt: egy másik férfi könnyeit.

Chitterlow hamarosan magához tért, de egy kis ideig még ijesztően szelíden viselkedett. - Muszáj volt eljönnöm, muszáj volt elmondanom, kellett valaki, akinek leesik az álla a csodálkozástól. Muriel persze elsőrangú lesz, de ő odaát van Dymchurchben - mondta. Trombitálva kifújta az orrát, és nyomban bőbeszédű optimistává változott.

- Biztos, iszonyú boldog lesz - mondta Kipps.

- Még nem tudja, drága barátom, Dymchurchben van a barátnőjénél. Ott volt már egy-két premieremen azelőtt. Gondolta, jobb, ha most nem jön el... Most megyek majd át hozzá. Fent voltam egész éjjel, beszélgettem a fiúkkal, meg miegymás... Egy kicsit kába is vagyok tőle, egy egész kicsit. De jól fejbe kólintotta őket a darab. Mindenkit fejbe kólintott. - A padlót nézte, és színtelen hangon folytatta. - Nevetgéltek egy kicsit az elején, de semmi kiadós igazi nevetés a második felvonásig... tudja, amikor a fickó a bogárral a nyakában... Aztán a kis Chisholme jól megcsinálta ezt a részt. Akkor elkezdtek igazán... - hangja itt átmelegedett és felerősödött - nevetni! Még én is nevettem. Beugrattuk őket a harmadik felvonásba, még mielőtt idejük lett volna lehűlni. Mindenki mindent beleadott. Még sose láttam premiért ilyen gyorsan leperegni. Nevettek. Nevettek! Nevettek! NEVETTEK! NEVETTEK! NEVETTEK! - Az utolsó szót már ordítva mondta. - Minden en nevettek. Olyasmin is, amit egyáltalán nem szántunk viccesnek. Piff! Puff! Függyöny! Alaposan kupán vágtuk őket! Kimentem a függyöny elé, de nem szóltam egy szót se. Chisholme hadart el valamit. Ordítottak. Olyan volt átmenni azon a színpadon, mintha a Niagara alatt sétálnék. Mintha még soha életünkben nem láttunk volna közönséget. Aztán később a fiúk... - Az érzelmek elfojtották a hangját. - Drága, öreg fiúk - mormogta. Chitterlow szavai megsokszorozódtak, fontossága megnövekedett. Hamarosan a régi Chitterlow volt megint. Rettentően izgatott lett. Úgy látszott, képtelen leülni és

nyugton maradni. Mihelyt Kipps megbizonyosodott róla, hogy Chitterlow lecsillapodott, bevitte a szobába. Chitterlow kezét rázott Mrs. Kippsszel, leült, és tüstént újra felkelt. Odament a sarokba a bölcshöz, szórakozottan megnézte az ifjú Kippset, és azt mondta, örül, ha másért nem, a gyerek kedvéért. Aztán rögtön újra fölvetette a beszéd fonalát. Hangosan szürcsölve megivott egy csésze kávé, föl- s alá járkált a szobában, és beszélt, Kippsék meg Chitterlow izgalomkitörései közben megpróbálták elfogyasztani reggelijüket. A csecsemő csodálatosan átaludta az egészet.

- Ugye, nem haragszik, Mrs. Kipps, ha nem ülök le? Senki kedvéért se tudnék most leülni, pedig magának szívesen megtenném. Elsősorban magára gondolok, magára meg Murielre. És a sok régi pajtásra és jóbarátra. Ez vagyont jelent, pénzt! Százakat és ezreket! Ha hallotta volna őket, maga is tudná. - Hatásos szünetet tartott, s közben a témák kavargva viaskodtak benne. Végül kitört, és egyszerre kezdett beszélni mindenről. Olyan volt, mint amikor az átszakadt gáton kizúdul a víz, és elönt egy jókora vidéki várost; mindenfelét magával ragadott a rohanó ár. Például a jövőről beszélt. - Örülök, hogy most jött, nem előbb. Megtanultam a leckét! Most már okos leszek, higgyék el. Megtanultuk megbecsülni a pénzt. - Beszélt arról, hogy esetleg házat vesz valahol vidéken, kibérel egy parti toronyerődöt uszodának (mintha csak egy vadászlak-bérletről beszélne), hogy Velencében fog élni a város művészi asszociációi és szcenikai lehetőségei miatt, hogy lakást vesz ki Westminsterben vagy házat a West Enden. Fölvette a kérdést, mi lenne, ha abbahagyná a dohányzást és az ivást, és hogy milyenfajta italok ártanak különösen az olyan alkatú embernek, mint ő. De ez a sokféle téma sem gátolta abban, hogy közbevetőleg ki ne számítsa a várható hasznot, feltételezve ezer előadást itthon és Amerikában: és nem mulasztotta el megemlíteni sem Kipps várható részeseését, sem azt, hogy milyen örömmel fogja ő kifizetni ezt a részeseést. Beszélt arról, hogy mekkora meglepetéssel és sajnálkozással értesült közvetett forrásból (sok gondolata támadt ezzel kapcsolatban) a Walshingham fiú gyalázatosságáról, és arról, hogy sohasem állhatta azt a fickót meg a hasonszőrű embereket. Egy kitérés következett Napóleonra, s egyre le-föl bukdácsolt a szóáradatban. Chitterlow egész mondanivalóját egyetlen bonyolult, összetett mondat alakjában adta elő, amelyben a sok közbevetett, alá- és mellérendelt mondat úgy illeszkedett egymásba, mint a kínai ladikok, és amely az első szótól az utolsóig még csak igyekezetet sem mutatott arra, hogy megközelítsen valamit, ami a legcsekélyebb mértékben is hasonlít a ponthoz.

Ahogy Watts festményén a fénysugár megjelenése lecsendesíti a vizeket, úgy állította meg Chitterlow szóözönét a *Daily News*. Az újság lapjai szétterültek, és egy hasáb - egy egész hasáb dicséret vált láthatóvá! Chitterlow tartotta az újságot, Kipps a bal keze fölött, Ann a jobb keze alatt olvasta. A cikk valóságosabbá tette a dolgot Kipps előtt, és úgy látszott, hogy még Chitterlow lappangó, ki nem mondott kétségeit is eloszlatja. De egyben el is vitte őt. Elrohant, mint a forgószelel, hogy megvegyen minden reggeli lapot, „minden átkozott szennylapot, ami csak van”, és tüstént elvigye Dymchurchbe Murielnek. A búcsúpohár, amelyet a fiúk ráköszöntöttek, akadályozta meg abban, hogy már a Charing Crosson megvegye a lapokat - nem is szólva arról, hogy az is csak hajszálon múlt, hogy a vonatot le nem késte -, emellett az újságosbódé sem volt még nyitva.

Chitterlow izgalomtól égő arccal búcsút intett Kippséknek, és elsietett a napfényben, ruganyos léptekkel, olyan ruganyosan, hogy szinte már tántorgott. Haja, ha az ember a napfényben látta, mintha megnőtt volna az éjszaka. Kippsék látták, hogy megállít egy rikkancsot, és hallották, amint zengő hangján azt mondja: - Minden átkozott szennylapot, ami csak van!

A rikkancs is megcsinálta a szerencséjét. Kippsék hallottak is valami éljenzésfélét, amikor a fiú lebonyolította az üzletet.

Chitterlow nagy nyaláb újságot lóbálva továbbment. A megérdemelt siker szobrát mintázhatták volna meg róla. A rikkancs egy vállrándítással lerázta magáról a felindulást, jól megnézett valamit a tenyerében, zsebre tette, egy darabig Chitterlow után bámult, aztán megilletődött csendben folytatta napi munkáját.

Ann és Kipps csendben néztek a távolodó boldogság után, amíg el nem tűnt az út kanyarulatában.

- Örülök - mondta Ann végül kis sóhajjal.

- Én is - mondta Kipps nyomatékosan. - Ha volt ember valaha, aki dolgozott és várt, akkor ő az.

Elgondolkozva bementek a lakásba, s miután egy pillantást vetettek az alvó kisbabára, folytatták megzavart reggelijüket.

- Ha volt ember valaha, aki dolgozott és várt, akkor ő az - ismételte Kipps, miközben kenyeret vágott.

- Valószínűleg igaz - mondta Ann egy kis reménykedő vágyakozással.

- Mi igaz?

- Az a sok pénz, ami majd jön.

Kipps tünődött. - Hát mért ne jönne? - döntötte el a kérdést, és kése hegyén átnyújtott Annnek egy szelet kenyeret, aztán újabb rövid töprengés után hozzáfűzte: - De azér a boltot akkor is megtartjuk. Nem nagyon bízok a pénzbe, azok után, ami velünk történt.

7

Ez két évvel ezelőtt történt, és mint az egész világ tudja, az *Üldözött lepke* még ma is megy. Igaz volt! Egy tönk szélén álló kis színház a Stranden vagyont keresett vele: a nagyszerű bogár estéről estére a kacagás könnyeit csalta a zsúfolásig megtelt nézőtér szemébe, és Kipps ma - noha Chitterlow-t éppenséggel nem lehetett üzletembernek mondani - majdnem olyan gazdag, mint kezdetben volt. Ausztráliában, Lancashire-ben, Skóciában, Írországbán, New Orleansban és Jamaicában, New Yorkban és Montrealban tódultak az emberek a színházba, a rovtartani dráma eleddig nem is gyanított remek humorától csábítatva. Kipps pedig egyre gazdagabb lesz. Vagyonok szállnak fel, mint a pára, kis planétánkon mindenfelé, és lecsapódnak, legalábbis egy részük lecsapódik Kipps zsebébe.

- Fura - mondta Kipps. Kint üldögélt a kis konyhában a bolt mögött, filozofált és mosolygott, miközben Ann Arthur Waddy Kipps esti fürdőjét készítette a tűz előtt. Kipps mindig jelen volt ezen a szertartáson, hacsak vevő nem akadályozta benne. Volt valami a dohány, szappan és az otthoniasság illatában, ami kimondhatatlanul vonzotta. - Pincsi-pancsi, kisöreg - mondta kedvesen, és pipáját lengette a fia felé, s mellesleg arra gondolt - ahogy már a szülők szokták -, hogy kevés gyereknek lehet ilyen egyenes, egészséges kis teste.

- Apu csekket kapott - közölte Arthur Waddy Kipps, egy pillanatra kibontakozva a törülközőből.

- Mingyá megtanul mindent - mondta Ann. - Nem mondatsz előtte egy szót se.

- Apu csekket kapott - ismételte a bámulatos gyermek.

- Igen, kisöreg, csekket kaptam. És a csekk szépen bemegy a bankba, hogy mindened legyen, ha majd iskolába mész, érted? Úgy, hogyha felnősz, majd kiismerd magad egy kicsit az életbe.

- Apu csekket kapott - mondta a csodagyerek, és aztán már csak arra volt gondja, hogy jó nagyokat csapkodjon a vízbe a lábával. Minden loccsanás után nagyot nevetett, és fogni kellett, nehogy kiessen a kádból nagy jókedvében. Végül ledörzsölték a lábujja hegyéig, meleg flanellbe burkolták, megcsókolták, és Emma, Ann unokanővére és jobbkeze a házimunkában, lefektette. Ann levitte a fürdőkádat a mosókonyhába, s amikor visszatért, ott találta férjét a konyhában, kialudt pipával. Kezében még most is ott volt a csekk.

- Kétezer font! - mondta Kipps. - Átkozott fura dolog. Mit csináltam, Ann, hogy kétezer fontot kapok?

- Mér, hát csináltál valamit, hogy ne kapd? - kérdezte Ann.

Kipps elgondolkozott ezen a szemponton. - Sose fogom földadni ezt a boltot - mondta végül.

- Nagyon boldogok vagyunk itt - mondta Ann.

- Még ha ötvenezer fontom volna, akkor se!

- Szó sincs róla - mondta Ann.

- Az ember nyit egy boltot, egy év alatt bevezeti, aztán megy. De a pénz! az csak jön és megy. Esztelen dolog a pénz. Halálra gyötrőd magad, hogy megszerezd, aztán akkor jön, amikor oda se figyelsz. Itt van az örökségem. Hol van az most? Elment! És magával vitte a Walshingham fiút. Az is elment. Olyan ez, mint a kuglizás. Megy a golyó, jobbról-balról kikerüli a bábút, elgurul, és nem változott semmi. Esztelen dolog! Elment a Walshingham fiú, elment a lány is, a Revell ment el, aki ott volt azon a vacsorán. Nős emberrel! Chitterlow meg gazdag lett! Úristen, micsoda finom hely az a Garrick Klub, ahová meghívott villásreggelire! Jobb, mint akármelyik szálló. Púderes, parókás lakájok szolgálnak ki. Nem pincérek, Ann! Lakájok! Chitterlow gazdag, és én is elég *gazdag* vagyok. Akárhogy nézem is, nem látok sok értelmet benne. - Megrázta a fejét. - De egyet tudok...

- Mit?

- Annyi bankba rakom a pénzemet, amennyibe csak tudom. Érted? Ötvenet ide, ötvenet oda. Betét. Nem fogom befektetni, szó sincs róla.

- Azon úgyis csak elúszik a pénz - mondta Ann.

- Szinte kedvem volna elásni egy részét a boltba a padló alá. Csak akkor biztos minden éjjel lejárnák megnézni, hogy meg-e van. Nem bízik senkibe se, ha pénzről van szó. - Letette a csekket az asztal sarkára, mosolygott, kiverte pipáját a kályharostélyon, de szemét nem vette le a csodálatos iratról. - És ha az öreg Bean is meglóg... - elmélkedett Kipps. - Szerencsére egy kicsit sánta.

- Az nem fog meglógni, az nem - mondta Ann.

- Csak vicceltem - mondta Kipps. Fölállt, letette a pipát a tűzhely párkányára a gyertyatartók közé, kezébe vette a csekket, gondosan összehajtogatta, és betette a tárcájába.

A kis csengő megszólalt.

- Az üzlet. No jó - mondta Kipps. - Tartsál boltot, s akkor a bolt eltart téged. Én így nézem a dolgot, Ann. - Óvatosan belső zsebébe csúsztatta a tárcát, aztán kinyitotta a nappali ajtaját.

De hogy a könyvesbolt tartja-e el Kippset, vagy Kipps tartja el a könyvesboltot, ez olyan kereskedelmi rejtély, amit a magamfajta számtani tehetséggel meg nem áldott ember képtelen megoldani. Mindenesetre, hála az égnek, nagyon jól megy nekik, a derék Kippséknek.

Ha az ember Folkestone-ból jön, Kipps könyvesboltja a hythe-i Fő utca bal oldalán van, a béristálló udvara és egy ócskaságokkal teliszúfolt kirakat között. Könnyű megtalálni. Ott láthatják önök is, beszélhetnek vele, és megvehetik ezt a könyvet tőle, ha úgy tetszik. Megvan neki, tudom. Nagyon tapintatosan gondoskodtam erről. Persze, valójában nem Kippsnek hívják, ezt nyilván megértik, de minden más pontosan úgy van, ahogy elmondtam. Beszélgethetnek vele könyvekről, politikáról, boulogne-i kirándulásról, az életről és az élet viszonyosságairól. Talán Bugginst fogja idézni önöknek - apropó Buggins: az ő Rendezvous Street-i kis boltjában, Folkestone-ban, most már mindent megvehetnek, ami az úriember ruhatárában nélkülözhetetlen. Ha szerencsénk van, és jó hangulatban találják Kippset, talán még azt is elmondja, hogyan örökölt valamikor egész vagyont. - Elherdáltam - fogja mondani csöppet se szomorú mosollyal. - Aztán szereztem helyette másikat. Színdarabokba pekuláltam. Nincs nekem erre az üzletre szükségem, de szeretem. Valamit csak kell csinálni.

Vagy talán még bizalmasabb lesz. - Láttam már egyet-mást - mondta nekem egyszer. - Az ám! Az életbe! Egyszer meg is szöktettem valakit. Meg én!

Persze, önök nem fogják megmondani Kippsnek, hogy ő Kipps, sem azt, hogy róla írtam ezt a könyvet. A leghalványabb fogalma sincs róla. Értik, ugye, sosem lehet tudni, hogyan fogják fel az emberek az ilyesmit. Régi vevője vagyok már, megbízik bennem, több okból is azt szeretném tehát, ha minden úgy maradna, ahogy most van.

8

Egy júliusi estén, amikor korán zártak a boltok, Emmára hagyták a kisfiút, és Kipps elvitte Annt a hythe-i csatornára csónakázni. A nap lement, fényben izzott a nyugati ég, a világ puha, meleg csendbe burkolózott. Alkonyodott. A víztükör csillogott, az ég kékje mélyült, és az öreg fák ágai a víz fölé hajoltak pontosan úgy, mint akkor régen, amikor Kipps Helennel evezett hazafelé, és alkonyi csillagnak látta a lány szemét. Abbahagyta az evezést, kényelmesen a lapátra dőlt, s ekkor hirtelen megérintette az élet csodája - a különösnek, a szokatlannak jelenlétét érezte ismét maga mellett. Lényének sötét mélyéről, mint valami sekély, hínáros folyó fenekéről egy kérdés bukkant fel; egy kérdés, amely felfelé igyekezett a homályból, de sohasem érte el a felszínt. A szépség csodája volt ez a kérdés, a céltalan, ésszerűtlen szépsége, ami oly különösen szövi át az élet eseményeit és emlékeit. Sohasem érte el Kipps tudatának felszínét, sohasem tudott megtestesülni és alakot ölteni, csak nézett fölfelé, ahogy egy fantomarc nézhet fel a mély vízből, aztán elsüllyed újra a semmibe.

- Artie - szólalt meg Ann.

Kipps fölrezzent, és húzott egyet. - Mi az? - kérdezte.

- Kapsz egy pennyt, Artie, ha megmondod, mire gondoltál.

Kipps mérlegelte az ajánlatot. - Igazából nem is gondoltam semmire. Semmire - mondta végül mosolyogva. Még mindig a lapát fölé dőlve ült. - Tán arra gondoltam, milyen furcsa dolog az élet. Valami ilyesfélére.

- Fura öreg fiú vagy te, Artie.

- Az volnák? Hát nemigen hinném, hogy volna még a világon egy pont olyan fickó, mint én. - Még egy percig tűnődött. - Hát... nem is tudom - mondta végül, felrázta magát, és evezni kezdett.

.oOo.